

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Kallelse och föredragningslista

Sammanträdedatum: 2024-06-19

Sammanträdestid: kl. 13:00-16:00

Plats: Valfärd Gävle, Magasinsplan 19, Gevaliasalen

Övrig information:

Om du inte kan delta anmäler du det till Maria Vidman.

Gruppmöten, den 19 juni, Magasinsplan 19:

Mötesrum för eventuella önskemål om gruppmöten finns tillgängliga mellan

12.00 – 13.00 enligt följande:

(S), (MP), (C), (L), (KD): Gevaliasalen

(M) Espresso, plan 2

(V) Ebony, plan 1

(SD) Milea, plan 3

Helena Englund (L), ordförande

1. Mötets öppnande

2. Upprop och val av justerare

3. Fastställande av föredragningslistan

4. Anmälan av ordförandeberedning

Ärendebeskrivning

Ordförandeberedning har ägt rum den 5 juni, kl: 14.00. Närvarande var ordförande Helena Englund (L), vice ordförande Torgny Jakobsson (S) samt 2:e vice ordförande Peter Johansson (M).

5. Informationsärende: Aktuellt från sektor Velfärd

Ärendebeskrivning

Föredragande: Magnus Höijer med flera.

- Schemateam, bemanningshandbok
- Lokaler VUX
- Dialogdag

6. Beslutsärende: Ekonomisk månadsrapport år 2024 för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Diarienummer: 24AFN42

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att godkänna den ekonomiska månadsrapporten för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden avseende maj 2024.

Ärendebeskrivning

Föredragande: Emma Edorsson

Handlingar i ärendet

- Missiv - Ekonomisk månadsrapport för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, maj 2024
- Bilaga 1 - Ekonomisk månadsrapport, maj 2024

7. Beslutsärende: Remiss - Riktlinje - Hantering av otillåten påverkan mot förtroendevalda, Gävle kommunkoncern, Dnr 24KS178, svar senast 240625

Diarienummer: 24AFN92

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att anta yttrandet som sitt eget.

Ärendebeskrivning

Ingen föredragning.

Handlingar i ärendet

- Remissmissiv - Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda, Dnr 24KS178
- Riktlinje - Hantering av otillåten påverkan mot förtroendevalda, Gävle kommunkoncern. Remissversion, Dnr 24KS178
- Yttrande - Remiss - Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda

8. Beslutsärende: Granskningsrapport - Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar, dnr 23REK36

Diarienummer: 24AFN114

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att nämnden ger sektorchef i uppdrag att lämna förslag till revidering av mål och indikatorer för KAA (kommunens aktivitetsansvar) i nämndens verksamhetsplan till delår 2

Ärendebeskrivning

Föredragning: Magnus Höijer och Martin Wagner

Handlingar i ärendet

- Missiv - Begäran om yttrande: Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar, dnr 23REK36
- Granskningsrapport från KPMG - Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar
- Yttrande - Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar

9. Beslutsärende: Remiss avseende förslag till föreskrifter om ändring i kursplaner i två skolformsdelar inom komvux, Dnr 2024:253

Diarienummer: 24AFN113

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att anta yttrandet som sitt eget.

Ärendebeskrivning

Föredragande: Linda Sängstuvall

Handlingar i ärendet

- Remiss avseende förslag till föreskrifter om ändring i kursplaner i två skolformsdelar inom komvux, dnr 2024-253
- Konsekvensutredning översyn kursplaner komvux
- Ändringsföreskrifter kursplaner komvux på grundläggande nivå remissversion
- Ändringsföreskrifter kursplaner komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå remissversion

- Yttrande - Remiss avseende förslag till föreskrifter om ändring i kursplaner i två skolformsdelar inom komvux, Dnr 2024:253

10. Beslutsärende: Remiss av Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner, A2024/00714

Diarienummer: 24AFN135

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att anta yttrandet som sitt eget.

Ärendebeskrivning

Föredragande: Linda Sängstuvall

Handlingar i ärendet

- Remiss av Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner, dnr A2024/00714
- Rapport - Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner, Ds 2024:8
- Yttrande på remiss - Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

11. Beslutsärende: Initiativärende (M) - Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens uppföljning av statsbidrag

Diarienummer: 24AFN134

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att initiativärendet och dess yrkande anses besvarat.

Ärendebeskrivning

Föredragning: Emma Edorsson och Caroline Engberg

Handlingar i ärendet

- Skrivelse - Initiativärende (M) - Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens uppföljning av statsbidrag
- Yttrande initiativärende (M) - Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens uppföljning av statsbidrag

12. Beslutsärende: Delegationsbeslut Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden 2024

Diarienummer: 24AFN21

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar

Att godkänna rapporteringen av inkomna delegationsbeslut.

Handlingar i ärendet

- Borttagen på grund av sekretess
- Borttagen på grund av sekretess
- Borttagen på grund av sekretess

13. Beslutsärende: Kurser och konferenser

Ärendebeskrivning

Inga kurser eller konferenser finns att anmäla till dagens sammanträde.

14. Kommande beslut: Verksamhetsrapport delår 2 för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Ärendebeskrivning

Ingen föredragning

15. Kommande beslut: Remiss- Nödvattenplan i Gävle kommun

Diarienummer: 24AFN111

Ärendebeskrivning

Föredragande: Morgan Österström

Handlingar i ärendet

- Remiss Nödvattenplan i Gävle kommun, dnr 24KS129
- Remissversion Utkast - Nödvattenplan för Gävle kommun
- Yttrande på remiss - Nödvattenplan Gävle kommun

16. Kommande beslut: Synpunkter på preliminära ramar 2025 med utblick 2026-2028

Diarienummer: 24AFN137

Ärendebeskrivning

Föredragande: Magnus Höijer

17. Kommande beslut: Revidering av Arbetsmarkands- och funktionsrättsnämndens verksamhetsplan

Ärendebeskrivning

Föredragande: Martin Wagner

18. Informationsärende: Anmälningssärende

Handlingar i ärendet

- §105 KS Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021(580692)
- Tjänsteskrivelse - Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021(579494)
- Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021(578960)
- §5 KF Miljöbokslut Gävle kommun för 2023(580034)
- §10 KF Avsigelser samt fyllnadsval 2024(24KS1-28)
- §3 KF Godkännande av kommunens Årsredovisning år 2023 för Gävle kommun

- Svar på skrivelse från FUB

Beslutsärende: Ekonomisk
månadsrapport år 2024 för
Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

6

24AFN42

Tjänsteskrivelse

2024-06-10

Diarienummer: 24AFN42

Handläggare:

Emma Edorsson
026-17 88 37
emma.edorsson@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnd

Ekonomisk månadsrapport för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, maj 2024

Förslag till beslut

Att godkänna den ekonomiska månadsrapporten för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden avseende maj 2024.

Ärendebeskrivning

Det ackumulerade resultatet t.o.m. maj är minus 22,2 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 31,2 mnkr.

Nämndens största avvikelser beror dels på individuella lösningar inom LSS samt svårigheter att planera scheman utifrån 11 timmars dygnsvila, vilket renderar höga personalkostnader. Finansiering saknas för Trygghetsanställda, vilket motsvarar ungefär hälften av prognostiserat resultat. Utbetalt försörjningsstöd är lägre än förväntat.

Nämnden fattade besparingsbeslut den 21 februari. De beslut som AFN fattade innebär helårseffekter på 37,2 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. För mer detaljerade kommentarer om åtgärder från och med maj, se nämndens rapport delår 1.

Nämndens helårsprognos är -40,2 mnkr, där ca 7 mnkr avser ökade pensionsavgifter.

Beslutsunderlag

I bifogad bilaga 1 redovisas arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens prognos, samt resultat och investeringsredovisning för maj 2024.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Månadsrapport till nämnd

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnd Maj 2024

2024-06-10

Diarienummer: 24AFN42

Handläggare: Emma Edorsson

Innehållsförteckning

1 Resultatrapport	3
2 Resultat	3
3 Årsprognos	11
4 Investeringsverksamhet	14
5 Sammanfattande kommentarer till kommunstyrelsen (FU)	14

1 Resultatrapport

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	Utfall	Budget	Avvikelse mot budget	Förändring %	Budget
TOTALT	202401-202405	202401-202405		2023 / 2024	202401-202412
Intäkter					
Taxor och avgifter	1 239	1 037	202	16,3%	2 489
Hysesintäkter	9 189	8 649	540	8,0%	20 757
Statsbidrag	78 448	80 786	-2 338	16,1%	193 886
Övriga intäkter	10 563	10 440	123	-26,7%	25 055
Kommunbidrag	507 592	507 592	0	10,1%	1 218 221
Summa intäkter	607 030	608 503	-1 473	9,8%	1 460 408
Kostnader					
Personalkostnader	-352 432	-328 447	-23 986	8,9%	-807 986
Inhyrd personal och konsulter	-2 103	-525	-1 577	1,0%	-1 261
Bidrag och transfereringar	-89 226	-94 130	4 905	-1,0%	-228 021
Köp av verksamhet och entreprenad	-105 447	-102 698	-2 748	13,7%	-246 476
Hyror och fastighetskostnader	-46 210	-46 090	-119	7,3%	-110 421
Övriga kostnader	-20 707	-20 713	6	6,6%	-49 737
Besparing	-39	6 208	-6 247	-51,9%	14 900
Material och förbrukning	-6 090	-6 164	74	-16,3%	-14 844
Fordon och transporter	-5 768	-5 772	4	6,9%	-13 855
Måltider	-642	-488	-154	26,4%	-1 171
Avskrivningar och intern ränta	-580	-640	60	21,9%	-1 536
Summa kostnader	-629 243	-599 459	-29 784	7,6%	-1 460 408
Resultat	-22 213	9 044	-31 257		0

2 Resultat

Sammanfattning av resultatet för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden maj 2024

Enligt bokföringen är det ackumulerade resultatet t.o.m. maj minus -22,2 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 31,3 mnkr. KS/KF beslutade i februari om att omfördela 387 tkr från AFN till den centrala bemanningsenheten. Samtidigt beslutades om kompensation till nämnden för helårseffekt av kapitaltjänstkostnad och hyra för fastställda investeringar under 2023, vilket ger AFN ökat kommunbidrag med 283 tkr. Total justering för nämnden uppgår till -104 tkr.

Från och med 13 mars har Gävle kommun ett nytt inköps- och fakturahanteringssystem Proceedo. Det nya systemet har medfört ny hantering av fakturor som inte attesterats vid månadsskiftet. De fakturor/kostnader som inte har beslutsattesterats per den sista kan vara poster som inte ska belasta resultatet. Likaså kan uppbokning av kostnader skett trots att dessa kostnader redan resultatförts. I dagsläget finns inte rapporter

framtaga för att kunna kvalitetssäkra denna information.

Påbörjade besparingar under 2024 ger effekter på de ekonomiska förutsättningarna för 2025. (Välfärdsnämnderna hade ett totalt besparingskrav på 180 mnkr för 2024, som en konsekvens av nämndernas underskott för 2023, samt de krav på besparingar som ligger för 2024).

Notera att vad gäller just ekonomin så är det som nu läggs fram en ekonomisk prognos, dvs en bedömning av hur väl verksamheten förmår klara den budget som verksamheten har. Prognosen påverkas av hur de inre processerna utvecklas, och i detta fall särskilt av hur personalminskningarna som beslutades om i februari fortskrider. Men påverkan på prognosen sker också av yttre faktorer, såsom inflöde av försörjningsstödsärenden (som i sin tur påverkas av konjunktur). Därmed kan inte prognosen tolkas som ett löfte om hur resultatet kommer vara 31 december.

Nämnden fattade besparingsbeslut den 21 februari. De beslut som Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden fattade innebär helårseffekter på 37,2 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. Detta på grund av att nämnden fattade beslut om budget i december 2023 utifrån de ramar som alltså gavs den 27 november 2023. Notera att enbart kostnaderna för trygghetsanställda uppgår till 20 mnkr (mer om detta i annan del av underlaget).

För mer detaljerade kommentarer om åtgärder från och med maj, se nämndens rapport delår 1.

Kommentarer och åtgärder till större avvikelser i resultatet t.o.m. maj 2024

Ekonomiskt bistånd +6,0 mnkr (apr +4,3 mnkr)

Kommentar till avvikelserna

För tertial 1 har kostnaderna för ekonomiskt bistånd varit lägre jämfört med budget. Sänkningen kommer till stor del som följd av Arbos förändrade och goda arbete med att minska kunders behov av försörjningsstöd då man förflyttar personerna till egen försörjning i stället. Dessutom påverkar omvärldsfaktorer i form av att den i höstas befarade lågkonjunkturen 2024 inte har slagit så hårt som bedömdes i höstas. Arbetslösheten ökar i Gävle, men i låga antal. Antalet försörjningsstödstagare har varit

ungefär lika under vintern, det är nu i maj 306 personer färre än maj förra året.

Åtgärd till avvikelsen

Besparing om minskade kostnader för ekonomiskt bistånd om 6 mnkr sker utifrån ny prognos om lägre kostnader jämfört med tidigare prognos. Utfall kräver dock att Arbos fortsatt levererar och gör att kunder inte behöver försörjningsstöd. Detta hanteras genom kvalitetssäkrande insatser inom Arbos under året, vilket redan är påbörjat och fortsätter genomföras.

Trygghetsanställda -7,6 mnkr (apr -6,2 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Avvikelsen består av två delar. Det första är att det 2024 inte tillförts något kommunbidrag för lönekostnaden för trygghetsanställda i budget, trots att kommunen har 139 st trygghetsanställda. Det andra är det lades en budget för lönekostnad som inte fullt täcker upp till kommunens 2%-mål där det är 139 anställda. Detta ger alltså avsaknad av intäkt och dessutom underfinansierade kostnader. I detta ingår även kostnader för handledning som heller inte finansierats. Till detta kommer ett något ökat och högre PO-påslag än budgeterat (liksom för alla lönekostnader i GK) vilket påverkar utfallet.

Åtgärd till avvikelsen

Inget besparingskrav lades på trygghetsanställda, men heller ingen beslutad finansiering. Dialog förs på central nivå kring hur finansieringen och underskottet ska hanteras under 2024, samt plan för 2025.

ARBOS exkl Trygghetsanställda -3,6 mnkr (apr -3,4 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Arbos går reellt sett något minus i lönekostnad för egen personal. Vid Enheten för ekonomiskt bistånd görs just nu plusresultat för semestervikarier då detta budgetmässigt är fördelat rakt av på 12 månader men i realiteten kommer dessa resurser endast arbeta juni-augusti samt december, varför nuvarande överskott för detta kommer bli korrekt nyttjat under året i sin helhet.

Det saknas vissa intäkter i form av riktade statsbidrag vilket ger i nuläget minus i intäkt, detta kommer dock rättas ut när dessa kommer. Gävle kommun blev i maj beviljat 2,7 mnkr för sommarens feriejobb, vilket är dubbelt så högt belopp jämfört med budgeterat, dvs ökad intäkt.

För introduktions- och nystartsjobb har vi fått utökade möjligheter att anställa utifrån Arbetsförmedlingens beslut om tilldelning till Gävle kommun. Dessa tjänster används som ett sätt att få personer ut i ordinarie anställningar. Detta innebär att kommunens del i lönekostnaden har ökat, men denna ökning är dock lägre än vad försörjningsstöd hade kostat för dessa personer. Avvikelse för introduktions- och nystartsjobb uppgår till -2,2 mnkr.

Åtgärd till avvikelsen

AFN besparingsbeslut:

- Avveckling av KRAMI (0,9 mnkr).
- Avsluta köpt arbetsträning hos Arbetsintegrerade Sociala Företag (0,6 mnkr).
- Minska antalet årsarbetare inom Arbetsmarknad och stöd (2,3 mnkr).

KRAMI avslutades 1 april och köp av arbetsträningsplatser är avslutat under april. Gällande personalbemanning hanteras besparing genom att ej återbesätta tjänster vid tjänstledighet osv, ej behov av uppsägningar. Prognos för 2024 gällande besparing i personalneddragningar bedöms vara 1,5 mnkr. Därutöver har verksamheten även tagit över målgruppen från Aktivitetshuset som lagts ned. Verksamheten arbetar hårt för att effektivisera arbetssätt för att leverera mer trots lägre personalstyrka.

Hälso- och sjukvård -0,6 mnkr (apr -0,6 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Kostnader för bemanningssköterskor är fortsatt höga och anledning till negativ avvikelse. Per maj uppgår kostnaden till 1,5 mnkr. Till och med mars nyttjade hela Hälso- och sjukvårdsverksamheten (i både Arbetsmarknads- och funktionsrättsmänden och Omvårdnadsnämnden) 32 bemanningssköterskor, därefter minskade detta antal till 21 under april. Det kommer att utökas under sommarmånaderna.

Åtgärd till avvikelsen

Den 18 mars startade ny kväll-/helgorganisation. Denna förändring innebär ny

schemaläggning för samtliga sjuksköterskor. I takt med nyrekrytering under året kommer bemanningssköterskor successivt att fasas ut. Pågående rekrytering täcker dock inte verksamhetens behov av sjuksköterskor. Hela Hälso- och sjukvårdsverksamheten (i både Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och Omvårdnadsnämnden) har behov av 33 hyrsköterskor under perioden juni - augusti vilket påverkar kostnadsbilden och helårsprognos.

From 1 maj ändras ledningsstruktur inom kontor Hälso- och sjukvård. Kontoret minskar antalet verksamhetschefer från två till en.

Boende LSS egen regi -13,5 mnkr (apr -10,5 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Enheterna signalerar att schemat är mindre flexibelt vilket gör att man behöver använda timtid i högre utsträckning vid oförutsett behov där man tidigare kunnat använda timbank. Beställda timvikarier ökar något jämfört med föregående månad, och det beror på utbildningsinsatser inom området, varsel om stridsåtgärder under april samt kaliciutbrott.

Köp av utredningsplats, 1,4 mnkr tom maj.

Individuella lösningar:

Ett eget boende barn/ungdom: pausat och tomt f n, kvarstår kostnader för köp av utredningsplats som belastar detta ansvar. Ombyggd verksamhet - kräver fortsatt mer personal.

Fyra enheter har dubbelbemanning ur arbetsmiljöperspektiv/kundbehov, och korttids dubbelbemannar vissa dygn. Individuell lösning Tallåsvägen, kommer att bemannas med 6,0 åa ej budgeterat, startdatum ej klart.

Åtgärd till avvikelsen

Den kontorsövergripande bemanningshandboken kommer, förutsatt att den följs, att generera en kostnadsminskning. Den förväntade effekten är ett minskat behov av timanställda. Förändringsarbetet har förstärkts i samverkan med kontor stöd i hemmet i samband med delår 1. Fortfarande råder svårigheter kring arbetet med resurstider i annan verksamhet. Det är också stora differenser mellan tillgänglig resurstid för de olika verksamheterna. Arbetet med att få ut hela resursturer i stället för korta pass i anslutning till annat pass behöver intensifieras. På små enheter är det att föredra om

resurstiden ligger fördelad på få personer snarare än alla för att på bästa sätt kunna få ut resurstid i hela pass som kan nyttjas. Verksamhetsområdet planerar för att reducera samordnare från 6 åa till 5 i samband med egen uppsägning. Total besparing 600 tkr (utöver effektiviseringskrav 250 tkr i lagd budget).

Köp av plats LSS/SoL -2,7 mnkr (apr -1,6 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Budgeteringen av LSS och SoL är utmanande och kan bidra till glapp mellan budget och behov. De senaste årens utvecklade diagnoskriterier medför att fler personer än tidigare bedöms tillhöra LSS. Köp av externa platser har kostat mer än förväntat hittills i år, delvis pga högt OPI.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd.

Socialpsykiatri egen regi -0,9 mnkr (apr -0,4 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

De största avvikelserna utgörs av löner och OB-ersättning vid utbeordring av ordinarie personal, utifrån ökat omvårdnadsbehov hos kundgruppen vilket medfört dubbelbemanningar och i vissa fall vak.

Åtgärd till avvikelsen

En bemanningshandbok för enhetschefer är framtagen och kommer på sikt att generera en kostnadsminskning. Den förväntade effekten är ett minskat behov av timanställda. Förändringsarbetet förväntas ge full effekt först under delår 3.

Chefer inom verksamhetsområdet för en noggrann dialog i budgetarbetet för att minimera felbudgeteringar, som påverkar resultatet under året och som sedan inte kan påverkas på enhetsnivå.

Personlig assistans egen regi -4,8 mnkr (apr -3,7 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Högre volymer än budgeterat ger +0,8 mnkr i avvikelse. Personalkostnaderna balanseras dock inte mot intäkten och avviker med -5,6 mnkr, beror på svårigheter i schemaläggning i samband med 11 timmars dygnsvila. Detta leder till fler antal vikarietimmar och övertidsersättning.

Åtgärd till avvikelsen

Arbete pågår gällande schema och planeringsarbete. Utbildning för att stärka enhetschefer i ekonomi och strategi kring arbetssätt av schemaläggning samt rehabiliteringsprocessen och en översyn av introduktionsprocessen pågår.

Boendestöd +1,5 mnkr (apr +1,0 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Boendestöd har högre intäkter än budget vilket kan förklaras av volymökning och pågående planerings- och schemaarbete i syfte att ta fram resursturer och minska vikarietimmar.

Åtgärd till avvikelsen

Inga ytterligare åtgärder.

Personligt stöd +0,4 mnkr (apr +0,4 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Personligt stöd har högre intäkter än budget vilket kan förklaras av volymökning och pågående planerings- och schemaarbete i syfte att ta fram resursturer och minska vikarietimmar.

Åtgärd till avvikelsen

Inga ytterligare åtgärder.

Uppdragstagare LSS -0,6 mnkr (apr -0,4 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Uppdragstagare LSS har en ökad volym i samband med kampanjen 2023 vilket innebär ökade kostnader samtidigt som verksamheten har fast ersättning genom

kommunbidrag.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd.

Förebyggande insatser och aktiviteter -1,0 mnkr (apr +0,3 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Avvikelsen inom förebyggande insatser och aktiviteter (EDV + träffpunkter) avser personalkostnader. Verksamheten har behov av ny basverksamhet inom EDV, vilken ännu inte kunnat öppna.

Åtgärd till avvikelsen

AFN besparingsbeslut:

- Avveckla Aktivitetshuset samt Möbel & hantverk (5 mnkr och 8 årsarbetare).

Den 31 maj 2024 genomförs avvecklingen. Medarbetare därifrån erbjuds anställning i andra delar av Valfärd Gävle där behov och utrymme finns. Besparingen ger även en effekt av sänkta lokalkostnader.

Ingen riktad besparing har gjorts mot EDV, dessa arbetar dock med effektiviseringar och att möta ökat behov, där det finns personer med beslutad insats som inte fått detta. Hanteras exempelvis genom att under 2024 upprätta en ny basverksamhet samt en skapande verksamhet, båda i Hemlingby skola. Skapas inom befintlig budget och personalram.

Vuxenutbildning -1,1 mnkr (apr -0,5 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Statsbidrag är mycket svåra att prognostisera, beror på söktryck och antalet kursstarter. SFI för ukrainska flyktingar startade i oktober, många elever kunde tas in i befintliga klasser. Verksamheten har varit sparsam med ersättningsrekrytering samt tilldelades verksamheten statsbidrag för vissa tjänster kopplade till äldreomsorgslyftet och till de sk APL-coacherna, som också kopplas till vård och omsorg. Till och med maj går Vuxenutbildningen minus 2,6 mnkr avseende personalkostnader. Hälften av

avvikelsen avser vårdutbildningar där man fått lägre statsbidrag än planerat samt högre kostnader än budgeterat.

Åtgärd till avvikelsen

AFN besparingsbeslut om minskning av personal motsvarande 12 mnkr, hanteras genom avslut av 18 årsarbetare. Processen kring detta pågår i samråd med HR-stöd genom planering för avslut av medarbetare genom ålderspension, överflytt till UG, uppsägning m.m.

Utveckling och stöd -0,4 mnkr (apr -0,3 mnkr)

Åtgärd till avvikelsen

Övergripande ska sektorn minska administrationen med 11 årsarbetare, motsvarande ca 7 mnkr på helårsbasis. För AFN uppskattas detta innebära ca 2,1 mnkr. Inventering har påbörjats för att identifiera lagstyrda funktioner, se över möjliga kostnadsminskningar generellt samt kommande vakanser eller ej tillsatta tjänster, men även bedöma vilka funktioner som har beröringspunkter till varandra samt efterfrågan av resurser/bedömning av kommande behov. Det ligger till grund för besparing och en omorganisation av kontoret, Först 2025 uppnås helårseffekt. Pga ökade IT-kostnader och lägre bidrag från Omställningsfonden är prognosen 0.

Mindre avvikelser -2,2 mnkr

PASS myndighet -0,3 mnkr

Korttidsenhet vuxen LSS +0,3 mnkr

Biståndsenhet -0,8 mnkr

Resursfördelning Myndighet -1,4 mnkr (volymökning i förhållande till budget)

Kommentar till avvikelsen

Myndighet avviker till följd av högre volymer i egen regi främst avseende boende- och personligt stöd.

3 Årsprognos

Prognos AFN -40,2 mnkr

Ökade kostnader för pensionsavgifter är inbakade i respektive verksamhetsområdes prognos nedan, och innebär totalt ca 7 mnkr för nämnden.

Ekonomiskt bistånd +8 mnkr

Kostnader för försörjningsstöd är lägre än förväntat (prognos feb +6 mnkr). Utfall kräver dock att Arbos fortsatt levererar och gör att kunder inte behöver försörjningsstöd. Detta hanteras genom kvalitetssäkrande insatser inom Arbos under året, vilket redan är påbörjat och fortsätter genomföras. Ny prognos för 2024 är +8 mnkr.

Trygghetsanställda -18,9 mnkr

Inget besparingskrav lades på trygghetsanställda, men heller ingen beslutad finansiering. Dialog förs på central nivå kring hur finansieringen och underskottet ska hanteras under 2024, samt plan för 2025. Utifrån oklarheter kring finansieringen för detta är prognosen minus 18,9 mnkr för lönekostnader och kostnad för handledarbidrag.

ARBOS exkl Trygghetsanställda -5,7 mnkr

KRAMI avslutades 1 april och köp av arbetsträningsplatser är avslutat under april. Gällande personalbemanning hanteras besparing genom att ej återbesätta tjänster vid tjänstledighet osv, ej behov av uppsägningar. Prognos för 2024 gällande besparing i personalneddragningar bedöms vara 1,5 mnkr. Därutöver även tagit över målgruppen från Aktivitetshuset som lagts ned. Verksamheten arbetar hårt för att effektivisera arbetssätt för att leverera mer trots lägre personalstyrka.

Hälso- och sjukvård -1,7 mnkr

Hela Hälso- och sjukvårdsverksamheten (i både Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och Omvårdnadsnämnden) har behov av 33 hyrsköterskor under perioden juni - augusti vilket påverkar kostnadsbilden och helårsprognos.

From 1 maj ändras ledningsstruktur inom kontor Hälso- och sjukvård. Kontoret minskar antalet verksamhetschefer från två till en.

Till följd av bemanningssituationen bedöms verksamheten inte hålla årets budget.

Boende LSS egen regi -17,8 mnkr

Verksamhetsområdet har fortsatt komplexa behov hos enskilda individer som tarvar anpassade lösningar och en högre bemanningsgrad. I flera ärenden föreligger också krav från tillsynsmyndigheter; Arbetsmiljöverket utifrån arbetsmiljöansvar och Inspektionen för vård och omsorg utifrån kvalitetsansvar för kunder. Från och med 1 september införs s k helgtjänster, i syfte att på sikt minska vikariebehovet under helger.

Köp av plats LSS/SoL -5,3 mnkr

Till följd av kö på LSS-bostäder i egen regi, samt utifrån komplexa behov hos kunder behöver vi köpa externa platser. Definitivt OPI blev högre än planerat i budgetarbetet, vilket även det bidrar till att kostnader ökar.

Socialpsykiatri egen regi 0 mnkr

Arbete enligt bemanningshandbok förväntas ge resultat under året, och verksamheten förväntas hålla ram.

Personlig assistans egen regi -7,5 mnkr

Arbete pågår gällande schema och planeringsarbete och kommer ge viss effekt i år. Utbildning för att stärka enhetschefer i ekonomi och strategi kring arbetssätt av schemaläggning samt rehabiliteringsprocessen och en översyn av introduktionsprocessen pågår.

Boendestöd +3,6 mnkr

Ökad volym ger högre intäkter till verksamheten medan pågående schema- och planeringsarbete håller personalkostnader relativt låga.

Personligt stöd +0,5 mnkr

Ökad volym ger högre intäkter till verksamheten medan pågående schema- och planeringsarbete håller personalkostnader relativt låga.

Uppdragstagare LSS -0,8 mnkr

Högre volymer innebär ökade personalkostnader.

Förebyggande insatser och aktiviteter 0 mnkr

Avveckling av Aktivitetshuset och Möbel/hantverk Nygatan pågår och avslutas 31 maj. Helårseffekt kan bedömas efter att personalprocessen är klar och det är klart vilka

medarbetare som påverkas och när dessa anställningar avslutas.

Vuxenutbildning +3,5 mnkr

Prognosen för intäkt via statsbidrag är otroligt svår att förutse då det beror på antalet elever som söker och genomför utbildningar statsbidrag ges för.

Gällande minskning av antalet årsarbetare kan effekten 2024 bedömas fullt efter att personalprocessen är klar och det är klart vilka medarbetare som påverkas och när dessa anställningar avslutas och till vad. En grov bedömning nu är att ca 2,5 mnkr i besparing faller ut 2024.

Utveckling och stöd 0 mnkr

Övergripande ska sektorn minska administrationen med 11 årsarbetare, motsvarande ca 7 mnkr på helårsbasis. För AFN innebär detta ca 2,1 mnkr. Först 2025 uppnås helårseffekt.

Pga ökade IT-kostnader och lägre bidrag från Omställningsfonden är prognosen 0.

PASS myndighet +1,9 mnkr

Volymminskning i förhållande till budget innebär ett positivt resultat för myndighet.

Korttidsenhet vuxen LSS 0 mnkr

4 Investeringsverksamhet

Utfallet på investeringsverksamheten är 0,1 mnkr, budget 3,4 mnkr. Investeringar avser installation av inbrottslarm.

5 Sammanfattande kommentarer till kommunstyrelsen (FU)

Resultat / Årsprognos/Investeringsverksamhet

Det ackumulerade resultatet t.o.m. maj är minus 22,2 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 31,2 mnkr.

Nämndens största avvikelser beror dels på individuella lösningar inom LSS samt svårigheter att planera scheman utifrån 11 timmars dygnsvila, vilket renderar höga

personalkostnader. Finansiering saknas för Trygghetsanställda, vilket motsvarar ungefär hälften av prognostiserat resultat. Utbetalt försörjningsstöd är lägre än förväntat.

Nämnden fattade besparingsbeslut den 21 februari. De beslut som AFN fattade innebär helårseffekter på 37,2 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. För mer detaljerade kommentarer om åtgärder från och med maj, se nämndens rapport delår 1.

Nämndens helårsprognos är -40,2 mnkr, där ca 7 mnkr avser ökade pensionsavgifter.

Beslutsärende: Remiss -
Riktlinje - Hantering av
otillåten påverkan mot
förtroendevalda, Gävle
kommunkoncern, Dnr
24KS178, svar senast 240625

24AFN92

Remissmissiv

Ärende Dnr 24KS178

Till	Samtliga nämnder, Gästrike Vatten AB, Gävle Energi AB, Gävle-gårdarna, Gavlefastigheter AB, Gävle Hamn AB, Gavlia-Koncernen, Gävle Stadshus AB samt samtliga politiska partier.
Ärende Vårt dnr	Riktlinje vid otillåten påverkan mot förtroendevalda 24KS178
	Inbjudan att svara på remiss i ovanstående ärende
Handlingar	Remiss Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda
Svarsdatum	2024-06-25

Upplysningar

Sektor Styrning och stöd uppdaterar den sedan tidigare, av kommunfullmäktige, antagna riktlinjen (17KS306) för motverkande av otillåten påverkan mot förtroendevalda.

Riktlinjen är uppdelad i tre huvudsakliga delar, en första del som avhandlar bakgrund, syfte, avgränsningar och ansvarsfördelning samt ekonomi, den andra delen avhandlar rapportering av inträffade händelser, förebyggande arbete och riskhantering och den tredje delen utgörs av checklistor för bland annat enklare riskanalys, riskreducering, åtgärder vid misstänkt försändelse och dylikt.

Säkerhetsenheten kan vid behov uppdatera åtgärds korten.

Kontakta undertecknad om ni har frågor kring underlaget eller remissen.

Andreas Lindahl
andreas.lindahl@gavle.se
026-17 80 79

Hantering av otillåten påverkan mot förtroendevalda

Gävle kommunkoncern

Brottsförebyggande Rådets rapport Politikernas trygghetsundersökning (PTU Rapport 2023:14) visade att närmare 30 % av de tillfrågade politikerna hade utsatts för trakasserier eller hot och/eller våld i samband med sitt politiska uppdrag under valåret 2022. Under året 2012 var motsvarande antal cirka 20 % och sedan år 2018 visar resultatet på en ökning av utsatthet för kvinnor. Det ses ett samband mellan utsatthet och exponering i ex. sociala medier och publicitet i medier (ibid).

Närmare 32 % av de tillfrågade uppgav att de sex gånger eller fler blivit utsatta för trakasserier, hot eller våld. 51,9 % uppgav att de utsatts två till fem tillfällen och 16,4 % att de utsatts vid ett tillfälle. 30,4 % av de förtroendevalda kvinnorna uppgav att de på grund av utsatthet eller oro för att utsättas påverkats genom överväganden eller i faktiska handlingar i sitt uppdrag jämfört med 20,7 % av männen.

Sveriges kommuner och landsting, SKL, har i intervjuer konstaterat att det råder osäkerhet kring ansvarsfördelning mellan kommuner och partiorganisationerna när det rör säkerhetsfrågor då förtroendevalda per definition inte är anställda av kommunen. PTU rapporten (2023) visar också att det finns osäkerhet kring vilka händelser och situationer som faller in under brott. Dessa förhållanden samt att det emellanåt finns en uppfattning om att "lite får man tåla" gör att det kan antas att det finns ett mörkertal när det gäller förtroendevalda som utsätts för hot, våld eller trakasserier. Den typ av händelser som förtroendevalda utsätts för samlas ofta under begreppet *otillåten påverkan*. Hot, våld, trakasserier och i övrigt otillbörlig påverkan av förtroendevalda är mycket allvarligt och kan på sikt påverka den demokratiska processen om inte samhället motverkar detta. Mot bakgrund av bland annat detta och i syfte att motverka en normalisering av förekomsten av otillåten påverkan av förtroendevalda upprättas denna riktlinje.

Detta dokument arbetades fram i en första version under 2017 av Säkerhetschef Andreas Lindahl, Säkerhetsenheten. Denna utgåva är reviderad år 2024 av Susanna Wermaeus, Säkerhetssamordnare på Säkerhetsenheten. Vissa avsnitt har förtydligats och andra har omarbetats. Ändringar som har skett inom lagstiftningen har arbetats in i dokumentet.

Innehållsförteckning

Hantering av otillåten påverkan mot förtroendevalda	1
Inledning	1
Juridik	1
Straffskärpningsgrund	2
Ofredande	2
Olaga hot	2
Misshandel	3
Olaga Tvång	3
Avgränsningar/ansvarsfördelning	3
Den enskildes ansvar	4
Ekonomi	5
Polisanmälan och rapportering	5
Intern rapportering	6
Förebyggande arbete	7
Säkerhetskultur	7
Risk- och hotanalys	7
Utbildningar	7
Säkerhetssamtal	8
Riskhantering	8
Riskbedömning	8
Riskmatris för grundläggande riskbedömning	10
Riskreducering – Försvåra kartläggning av dig	11
Skydd och säkerhet i vardagen	11
Informations- och IT-säkerhet	12
Skyddsåtgärder	13
Informationspåverkan och desinformation	13
Checklista inför offentliga sammanträden	13
Hotbildsinventering	14
Exempel på åtgärder:	14
Lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner	15
Misstänkta försändelser & bombhot	16
Oväntad/ej beställd försändelse	16
Åtgärder misstänkt försändelse eller farligt ämne	16
Akut fas, hot & våld - Om det händer	17
Om du utsätts för hot på plats	17
Om du utsätts för våld	17
Vid hot/påverkan via post, e-post, sms, sociala medier eller liknande	18
Åtgärder vid bombhot och liknande händelser	18
På kort sikt, hot & våld - Åtgärder efter ett angrepp	18
På lång sikt, hot & våld - Efter en händelse	19
Psykosocialt omhändertagande	19
Kamratstöd	19
Omhändertagande på kort och lång sikt	20
Källor	21

Inledning

Bakgrund

Då du som är förtroendevald inte är anställd av verksamheten där du är verksam så är regleringen och ansvarsförhållandena inte lika tydliga som när det gäller den som har en regelrätt anställning i verksamheten.

Otillåten påverkan är ett samlingsbegrepp för en rad händelser och företeelser som syftar till att på ett osakligt eller brottsligt sätt påverka eller att begränsa en förtroendevald i sitt uppdrag i en för gärningspersonen gynnsam riktning. Det kan till exempel handla om att vidta vissa åtgärder eller avstå från att vidta åtgärder, ex. att fatta ett visst beslut eller få personen att avstå att genomföra en tillsyn.

Dokumentet är uppbyggt med en övergripande informativ del och en före-under-efter-del. Det innehåller ett antal generella handfasta och konkreta råd och tips på hur du kan agera för att förebygga att situationer uppstår och hur du kan agera om situationerna ändå skulle uppstå.

Dokumentet kan te sig omfattande men har utformats för att vara så heltäckande som möjligt för att du som förtroendevald ska få kunskap om begreppet och därmed lättare upptäcka när det kan röra sig otillåten påverkan.

Riktlinjen är övergripande då kommunkoncernens verksamhet spänner över vitt skilda verksamhetsområden. Det innebär att den kan behöva kompletteras med verksamhetsspecifika rutiner och instruktioner om sådana inte redan finns på plats.

Som förtroendevald så är gränsen mellan dig som privatperson och det politiska uppdraget oftast inte helt skarp och en gärningsperson tar sällan hänsyn till huruvida du är hemma eller på annan plats eller om du är ledig eller inte. Detta innebär att delar av det förebyggande arbetet inte kan göras av någon annan än just dig.

Syfte och giltighet

Denna riktlinje upprättas för att motverka otydligheter och belysa Gävle kommunkoncerns förhållningssätt kring hur otillåten påverkan mot förtroendevalda bör hanteras.

Dokumentet ska ge stöd och vägledning till både dig som varit förtroendevald sedan tidigare och till dig som är ny som förtroendevald. Ett gott förebyggande arbete och en kunskap om vilka åtgärder som kan vidtas vid en händelse leder förhoppningsvis till att du som förtroendevald känner dig trygg i ditt uppdrag i Gävle kommunkoncern.

Dessa riktlinjer ska revideras gång per mandatperiod.

Juridik

Begreppet *otillåten påverkan* är som nämndes i inledningen inte en egen brottsrubricering utan ett samlingsbegrepp som innefattar ett antal brott som är vanligt förekommande i dessa sammanhang samt ytterligare verksamhet som syftar till att påverka förtroendevalda i någondera riktning. Utöver brotten som exemplifieras i detta dokument kan det även innefatta utpressningsförsök samt korruptions- och mutförsök.

I begreppet otillåten påverkan inbegrips även den typ av beteende som är påfrestande för den utsatte men i juridisk mening kanske inte når upp till en straffbar nivå, exempelvis vissa former trakasserier. ^{Sjd 34(364)}

Som förtroendevald omfattas du generellt sett inte av det utökade skydd som vissa anställda gör, exempelvis tjänstemannaskyddet. Idag finns det inte heller ett separat brott för angrepp mot förtroendevalda, dock har lagstiftaren infört en straffskärpningsbestämmelse. 2020 infördes en straffskärpningsgrund i brottsbalken som innebär att brott mot förtroendevalda ska ses som särskilt allvarligt.

Straffskärpningsgrund (Brottsbalken 29 kap 2§.)

*Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, **särskilt beaktas**;*

/.../

*9. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett **uppdrag som förtroendevald** i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet, ...*

/.../

Alternativet till en straffskärpningsgrund är ett separat brott. Som ett exempel kan nämnas *olaga hot* och *hot mot tjänsteman*. Där det handlar om samma brottsliga gärning men lagstiftaren ser det allvarigare när en tjänsteperson utsätts för samma gärning som någon ur allmänheten.

Lagtexten nedan har tagits med i dokumentet för att du ska kunna bilda dig en uppfattning om vilka typer av händelser som ingår i samlingsbegreppet Otillåten påverkan. Utöver dessa så kan som sagt andra brott komma i fråga, om syftet är att påverka myndighetsutövningen.

Ofredande (Brottsbalken 4 kap. §7)

Den som fysiskt antastar någon annan eller utsätter någon annan för störande kontakter eller annat hänsynslöst agerande döms, om gärningen är ägnad att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt, för ofredande till böter eller fängelse i högst ett år. Lag (2017:1136)

Ofredande är per definition ett ovälkommet beteenden, ofredande kan i dagligt tal även kallas för trakasserier och då även omfatta närbesläktade brott så som förtal och förolämpning. Det kan omfatta upprepade telefonsamtal, besök i vid bostaden och liknande. Att bli utsatt för knuffar och andra former av lindrigare våld är bedöms emellanåt som ofredande istället för misshandel.

Olaga hot (Brottsbalken 4 kap. §5)

Den som hotar någon annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst två år.

Ett hot kan framföras på många olika sätt och vara olika uppenbart/tydligt när det framförs. Generellt kan sägas att ju mer subtilt ett hot är, desto svårare är det att leda i bevis. Huruvida en gärning ska bedömas som olaga hot avgörs av syftet hos avsändaren, om det är ägnat att framkalla allvarlig rädsla oavsett nivån av rädsla hos mottagaren.

Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (1998:393).

Misshandel är kanske det brott som är tydligast av de som anges här. Misshandel omfattar det som orsakar skada eller smärta – exempelvis sparkar och slag. Att knuffa någon kan ibland anses som misshandel men kan också bedömas som ofredande (se längre ner).

Olaga Tvång (Brottsbalken 4 kap. §4)

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något döms för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan utövar tvång genom hot att åtala eller ange någon annan för brott eller att lämna menligt meddelande om någon annan, döms också för olaga tvång, om tvånget är otillbörligt.

Olaga tvång kan aktualiseras om en förtroendevald hotas för att fatta visst beslut eller hotas för att avstå att genomföra viss tjänsteåtgärd, för en förtroendevald skulle det till exempel kunna handla om att rösta på ett visst sätt eller förordna en viss lösning.

Avgränsningar/ansvarsfördelning

Kommunkoncernens ansvar

Ansvarsförhållandet mellan förtroendevalda och kommunkoncernen som organisation är inte lika tydligt som när det gäller tjänstepersoner. Detta beror på att du som förtroendevald verkar på ett politiskt förtroendeuppdrag och inte är anställd av kommunkoncernen.

Det finns ytterligare omständigheter som kan komplicera ansvarsförhållandet mellan förtroendevalda och kommunkoncernen:

- Förtroendevalda kan ha flera parallella uppdrag inom såväl kommun- regional som rikspolitiken – detta innebär att en uppkommen situation inte alltid kan härledas till uppdraget inom kommunkoncernen.
- Den förtroendevaldas parti har ett stort ansvar för sin medlem och partiets säkerhetsorganisation och skall agera inom ramen för partiets uppdrag.

Komplexiteten som beskrivs ovan kan få oönskade effekter i en redan allvarlig situation då någon utsatts. Situationen att en drabbad "faller mellan stolarna" om händelsen inte kan härledas till det kommunala förtroendeuppdraget skulle kunna uppstå. Likaså skulle en drabbad kunna bli utan hjälp/stöd om den förtroendevaldas parti av en eller annan anledning inte förmår att hjälpa.

I förlängningen skulle detta kunna leda till påverkan på det demokratiska systemet om antalet individer som engagerar sig skulle bli för lågt till följd av utsatthet.

För att reducera riskerna för att detta inträffar är det önskvärt att Gävle kommunkoncern har en generös tolkning när det gäller vad som ankommer på kommunen då den drabbade har ett förtroendeuppdrag inom kommunkoncernen. Sid 36(364)

Förenklat kan sägas att en förtroendevald som drabbas till följd av sitt uppdrag inom Gävle kommunkoncern så långt som möjligt ska ges samma stöd som den som är anställd i kommunkoncernen.

Detta gäller även om en anhörig skulle drabbas till följd av den förtroendevaldas åtaganden, då det är orsaken till händelsen som är styrande i första hand. Reservation görs för händelser som har en uppenbar privat karaktär med undantag för om händelsen medför en så kallad *överförd hotbild*, det vill säga att hotbilden "spiller över" på den plats den där den förtroendevalda verkar (exempelvis förvaltning) eller liknande. Detta bedöms i det enskilda fallet.

Säkerhetsåtgärder kring partipolitiska aktiviteter hanteras i första hand av partierna själva, men om så önskas kan rådgivning lämnas av säkerhetsenheten.

Ansvarsfördelning inom Gävle kommunkoncern

I den av kommunfullmäktige fastställda, gällande säkerhetspolicyn för Gävle kommunkoncern, framgår det att säkerhetsansvaret följer med verksamhetsansvaret.

Det innebär också att ansvaret för säkerheten för förtroendevalda i grunden ligger hos nämnder, förvaltningar och bolag där den förtroendevalda är verksam.

Vid behov åligger det nämnderna, förvaltningarna och koncernföretagen att upprätta verksamhetsspecifika riktlinjer/instruktioner. Respektive verksamhet svarar för medföljande kostnader. Det åligger också verksamhetsansvarige att säkerställa att en person som utsatts för hot och/eller våld får det stöd som fordras efter händelsen både avseende säkerhetsåtgärder och avseende debriefing, stödsamtal eller liknande.

Med *verksamhetsansvarig* i detta sammanhang avses exempelvis ordföranden i den nämnd eller styrelse där den förtroendevalda är verksam.

Den enskildes ansvar

För den anställda finns regleringar i arbetsmiljölagen om att den enskilde ska bidra till en god arbetsmiljö (AML 3.kap §4) detsamma bör gälla för den som är förtroendevald inom Gävle kommunkoncern. Säkerheten och tryggheten på en arbetsplats är en stor del i arbetsmiljön och därför blir säkerhetsarbetet och säkerhetskulturen en betydande del i arbetsmiljöarbetet.

Detta konkretiseras genom att riktlinjer, rutiner och instruktioner följs, felaktigheter och brister rapporteras så att dessa kan åtgärdas och att den enskilde bidrar till en god säkerhetskultur. Andra exempel på hur detta kan komma till uttryck är att okända personer inte släpps in i lokalerna, att en dörr som lämnats öppen stängs och liknande enkla åtgärder.

Säkerhetsåtgärder kopplade till händelser gällande otillåten påverkan är allt som oftast behäftade med kostnader. *Akuta* kostnader kan inledningsvis hanteras centralt av sektor Styrning och stöd. Löpande kostnader och planerade kostnader hanteras däremot av respektive nämnd eller bolag.

Polisanmälan och rapportering

Huruvida en händelse skall polisanmälas eller inte måste i slutändan avgöras av den enskilde eftersom det är den som brottsutsatte som förväntas genomgå förhör och andra delar som följer av en rättsprocess. En brottslig handling bör dock alltid polisanmälas då det är av synnerlig vikt att samhället markerar mot otillåten påverkan. Råder det tveksamheter om en händelse är att betrakta som ett brott så kan kommunens säkerhetsenhet konsulteras.

Att polisanmäla och rapportera det inträffade är viktigt för att skapa ett underlag för såväl polismyndighetens arbete, kommunalt säkerhetsarbete och i förlängningen även som underlag för revidering av lagstiftning. Det är även viktigt för kommunens och partiernas säkerhetsarbete eftersom såväl kommunen som partierna får svårare att arbeta förebyggande om händelser inte rapporteras eftersom det då förblir okänt.

Polisanmälan

Företrädesvis görs polisanmälan av den utsatte själv, detta för att undvika missförstånd eller tolkningsfel genom mellanhänder. I flera fall önskar dessutom polisen genomföra ett första målsägandeförhör i samband med att anmälan görs.

Var tydlig med att händelsen har koppling till ditt politiska uppdrag när du gör polisanmälan. Det utgör, som det beskrevs under avsnittet om juridiken, en straffskärpningsgrund att du utsätts med anledning av ditt förtroendeuppdrag.

Polisanmälan kan göras på flera sätt, i ickeakuta situationer är den vanligaste kontaktvägen via telefon, besök på polisstationen eller via internet (gäller endast vissa brottstyper). I akuta fall kontakta 112.

Bra att känna till

Polisen Kontaktcenter – PKC – polisanmälan via telefon: 114 14

Anmälan via internet: [Anmäl brott eller förlust | Polismyndigheten \(polisen.se\)](https://anmal.brott.se/)

I akuta situationer är det alltid larmnummret **112** som ska användas.

Om du inte känner dig trygg med att göra anmälan på egen hand bör du få stöd när du gör detta. Det kan innebära att exempelvis partikamrat, ordföranden i nämnd eller styrelse eller någon från säkerhetsfunktionen är med dig när du gör polisanmälan.

När du gör en polisanmälan kan du be om att den ska *åtkomstskyddas*. Att en polisanmälan beläggs med åtkomstskydd innebär att tillgången till anmälan i polisens IT-system avgränsas till en snäv krets. Huruvida anmälan i slutändan förses med åtkomstskydd avgörs av förundersökningsledaren.

I särskilda fall kan kommunen göra polisanmälan i ditt ställe, detta gäller dock endast själva ^{Sid 38(364)} polisanmälan, det är du som drabbats som kommer att kallas till förhör och eventuell rättegång. Brott mot person förutsätter i princip alltid att det finns en fysisk person som målsägande.

Bra att känna till

Polispersonal har en skyldighet att ta upp anmälan om brott som hör under allmänt åtal (PolisL 1984:387 §2 p.3). Det innebär dels att Polisen inte kan neka dig att göra en anmälan, annat än i undantagsfall, och dels att om Polisen kommer till platsen så kan de vara skyldiga att upprätta en anmälan på uppgifterna som framkommer oavsett om du vill göra en anmälan eller inte.

Vad händer efter polisanmälan har gjorts?

Efter en polisanmälan har gjorts så tas beslut av en förundersökningsledare om huruvida en förundersökning ska inledas eller om utredningen ska läggas ned. I ärenden där det inte finns några uppenbara spår att gå på, exempelvis om du fått ett anonymt telefonsamtal kan det vara så att förundersökningsledaren väljer att lägga ner utredningen i brist på bevis. Ett nedlägningsbeslut kan överklagas (överprövas). Att en utredning läggs ned innebär i praktiken att den läggs som vilande, om nya uppgifter tillkommer som kan leda utredningen framåt kan utredningen återupptas.

Om förundersökningsledaren väljer att inleda en förundersökning så kan ett antal utredningsåtgärder komma i fråga. Den vanligaste av dessa är förhör och insamling av dokumentation. Du som målsägande kan komma att förhöras i flera omgångar för att komplettera uppgifter som framkommer efter hand i utredningen. En annan vanlig utredningsåtgärd är olika tekniska undersökningar, till exempel att utredarna försöker spåra en IP-adress eller liknande. Därav vikten att dokumentera så mycket och noggrant som möjligt om du skulle bli utsatt.

Om förundersökningen är framgångsrik och en gärningsperson kan identifieras och knytas till händelsen och övrig bevisning är övertygande går ärendet till åklagare som kan väcka åtal. Mer information om brottanmälan och rättskedjan finns att läsa på [Polisens hemsida](#).

Intern rapportering

Det är av största vikt att händelser rapporteras för att det förebyggande arbetet ska möjliggöras och kunna vara progressivt samt att händelser dokumenteras för att kunna stötta med säkerhetsåtgärder. Det är därför av stor vikt att händelser rapporteras internt även om dessa inte leder till en polisanmälan.

Bra att känna till

Den interna rapporteringen består av att du rapporterar händelser till:

- **Din chef**
- **Kommunens säkerhetsenhet** personsakerhet@gavle.se
- **STELLA** (Kontakta din verksamhetsansvarige för information och tillgång till systemet)

Dokumentation av hot och/eller våld kan ske med stöd av bilaga "incidentrapportering", se [Ankaret](#) ► [Kommunen](#) ► [Gemensamt](#) ► [Säkerhet & beredskap](#) ► [Hot & våld - otillåten påverkan](#) rapporten skickas till funktionsbrevlådan personsakerhet@gavle.se.

I brådskande fall, vid behov av åtgärder, kontakta säkerhetsenheten på telefon. Säkerhetsenheten kan bistå med konsultation och råd och stöd och har även möjlighet att vidta vissa säkerhetsåtgärder.

Förebyggande arbete

Säkerhetskultur

Grunden i arbetet mot otillåten påverkan är förebyggande arbete genom bl.a. en **god säkerhetskultur**. Säkerhetskulturen kan sägas vara organisationens och individernas syn på och efterlevnad av säkerhet och gällande rutiner och riktlinjer. Det hjälper inte om organisationen inför säkerhetshöjande åtgärder om inte dessa följs. Därför är det viktigt att var och en är medveten om hur säkerheten påverkar den enskilde och hur den enskilde i sin tur påverkar säkerheten. Att vara proaktiv är ofta mer framgångsrikt än att vara reaktiv och parera händelser varefter dom uppstår.

Att det finns en god säkerhetskultur i den verksamhet där du har ditt förtroendeuppdrag är den ena delen av säkerheten kring dig. Den andra delen är din personliga säkerhet – den säkerhet som behöver upprätthållas såväl på arbetsplatsen som hemma och på fritiden. En gärningsperson skiljer sällan på dig som förtroendevald och dig som privatperson.

Bra att känna till

Mer om säkerhetskultur:

[Säkerhetskultur – ett samspel mellan människor och riskstyrning - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

[Säkerhetskultur - Arbetsmiljööpplysningen \(arbetsmiljööpplysningen.se\)](#)

Det är viktigt att det finns en god säkerhetskultur i den verksamhet där du har ditt förtroendeuppdrag och i det förebyggande arbetet ingår bland annat följande delar:

Risk- och hotanalys

Vi gör i vardagen mer eller mindre medvetna riskanalyser i flera situationer. Som förtroendevald så är du emellanåt i en mer utsatt position än andra. Detta innebär att du över tiden behöver ha ett säkerhetsmedvetande och regelbundet behöver fundera över vilka risker som kan finnas.

Det finns tillfällen då det kan vara särskilt viktigt att fundera kring din situation och eventuella risker – det kan vara inför beslut och/eller uttalande kring ämnen som kan vara känsliga för vissa individer, det kan vara i samband med valrörelse eller andra sådana situationer när exponeringen kan komma att öka.

Med hjälp av checklistorna bifogade i detta dokument kan du själv genomföra en grundläggande riskanalys för såväl vardag som möten och sammanträden. För ytterligare råd och stöd kontakta säkerhetsenheten.

Utbildningar

Förebyggande utbildning i hot och våld, otillåten påverkan eller påverkansoperationer och desinformation kan tillhandahållas av Säkerhetsenheten.

Skulle det förhålla sig så att du i ditt uppdrag behöver särskilt inriktad säkerhetsutbildning så åligger det berörd nämnd att tillse att detta ordnas. Stöd och råd kan sökas hos säkerhetsenheten. Det kan också vara så att verksamheten där du är verksam har egna förebyggande utbildningar inom området.

Utöver kommunens interna utbildningar som återfinns i Kompetensen finns utbildningar och information om otillåten påverkan att läsa på [SKR's hemsida](#). De har bl.a. ett inspelat informationsmaterial som heter "[Att förebygga och agera vid otillåten påverkan](#)" samt webbseminarier som handlar om hur otillåten påverkan kan uttryckas och förebyggas. Se mer av deras utbud som riktar sig till förtroendevalda under "[Hitta evenemang](#)".

Säkerhetssamtal

Säkerhetssamtalet erbjuds förtroendevalda under mandatperioden och syftar i första hand till att öka risk- och hotmedvetenheten hos den enskilde. Säkerhetssamtalet kan genomföras gemensamt eller enskilt utifrån önskemål och behov. Samtalen genomförs av säkerhetsenheten.

Riskhantering

Med hjälp av en grundläggande checklista för riskbedömning (se nedan) kan du som enskild göra en första riskanalys. För enkelhets skull kan olika situationer eller tillfällen analyseras separat – ett exempel på uppdelning kan vara *hemma*, *arbetsplats* och *framträdande*. Även huruvida analyserna görs i förebyggande syfte eller med anledning av att något inträffat kan spela in i hur analysen genomförs.

Generellt kan sägas att när det gäller riskbedömningar så är det inget fel i att acceptera en risk som är identifierad och bedömd som acceptabel – det är ett medvetet val – det är risker som ignoreras eller som förblir okända som kan utgöra en fara.

När det gäller att riskbedöma är det en balansgång mellan att inte tona ner riskerna för mycket och att inte ”spela upp dom för högt”. I samband med riskanalyser brukar det vara önskvärt att bestämma sig för en ansats – vilket perspektiv ska jag ha på analysen?

- *Worst case* – denna ansats innebär att utgångspunkten blir ”vad är det värsta som kan hända?”
- *Rimligt antagande* – denna ansats innebär att utgångspunkten blir ”vad är mest troligt?”

Kopplat till ansatsen är tidsprespektivet – inom vilken tidsram tror jag att detta kan inträffa? Rör det sig om ett år? Under kommande mandatperiod? Inträffade händelser och andra förändringar i förutsättningarna kan göra att analysen kontinuerligt behöver göras om eller uppdateras.

I det här avsnittet ges ett antal grundläggande punkter och delar i en riskanalys för att du ska kunna göra en egen analys. Under vissa förutsättningar kan analyserna behöva vara mer ingående och komplexa, i dessa fall bör du ta hjälp då en sådan analys oftast blir bättre om den genomförs i grupp.

Riskbedömning

Dom grundläggande frågorna som behöver besvaras i en riskbedömning är;

- Vad kan hända?

Brainstorma fram olika tänkbara händelser. Allt från det lilla, som kan hända ofta, till det stora och mycket allvarliga som troligen inte kommer inträffa.

- Var kan det hända?

Lista de uppenbara platser där det kan uppstå situationer. Det behöver inte vara allt för detaljerat men kan underlätta i det fortsatta arbetet. Exempel på uppdelning kan vara;

○ Arbetsplats/motsvarande

På en arbetsplats finns det oftast ett grundläggande förebyggande arbete utifrån kraven som ställs genom arbetsmiljölagen och tillhörande föreskrifter. Ta del av riktlinjer, rutiner och bestämmelser som finns i verksamheten och utgå från dessa när du gör en riskanalys för din arbetsplats.

○ Bostaden

När du är hemma eller på resa så finns det i regel inte samma säkerhetsåtgärder på plats från början och därför är rekommendationen att det först och främst är kring dessa platser som analyser görs.

○ Resa

- **När kan det hända?**

När det är det troligast att det inträffar? Inte nödvändigtvis vilken dag i veckan eller vilken tid på dygnet utan snarare om det finns sammanhang som i förväg kan identifieras som kan innebära mer risk än andra. Exempel på detta är;

- Valrörelse/valår
- Beslutsfattande i frågor som blivit uppmärksammade eller liknande

- **Hur kan jag reducera riskerna eller reducera effekterna om det inträffar?**

Denna fråga är i två steg;

1. Vilka åtgärder som påverkar riskerna finns redan idag?

I den första delen kan du lista åtgärder som redan finns idag och som reducerar de tidigare identifierade riskerna. Exempel på befintliga åtgärder kan vara larm i bostaden eller att du har separata konton på sociala medier för ditt privatliv och för ditt offentliga uppdrag. Se vidare under rubriken *Skydd och säkerhet* för mer riskreducerande åtgärder.

2. Vilka åtgärder kan jag vidta utöver det som redan finns på plats idag?

I den andra delen är tanken att identifiera åtgärder som ännu inte vidtagits men som kan vara aktuella. Strävan bör vara att försöka hitta kostnadseffektiva åtgärder – åtgärder som är relativt enkla att vidta och som har en så bred verkan (reducerande effekt på flera risker om möjligt) som möjligt är att föredra.

- **Vem kan jag vända mig till för att få hjälp om jag behöver det?**

Identifiera om det finns behov av att kontakta någon för att till exempel få råd och stöd. Den syftar också till att du i förväg ska ha identifierat vem du ska vända dig till om något händer och du behöver hjälp, råd eller stöd av den anledningen.

- **Vilka risker finns kvar eller vilka risker kan jag inte påverka?**

Som nämndes i inledning av detta avsnitt så är det inte alltid fel i att acceptera en identifierad risk – det är riskerna som ignoreras eller som är okända som kan bli problematiska. Att identifiera en risk och vara medveten om den skapar mental förberedelse.

Punkten syftar dels till att du ska identifiera kvarstående risker som kan hanteras, men som du kanske behöver stöd för att kunna hantera, och dels för att du ska identifiera risker som du inte kan påverka utan behöver acceptera, men ändå vara medveten om.

Om analysen du genomför avser ditt privatliv så ankommer det till största del på dig själv att vidta åtgärderna. Om det avser ditt politiska uppdrag så bör du så tidigt som möjligt involvera verksamhetens säkerhetsföreträdare i arbetet.

Riskmatris för grundläggande riskbedömning

En fortsättning på föregående del är att använda sig av en riskmatris. Detta är inte tvunget men kan hjälpa till att prioritera mellan identifierade risker om de är svåra att vikta mot varandra.

Om du, som föreslogs tidigare i avsnittet, brainstormade fram ett antal risker och listade dessa så kan du placera in dem i matrisen och slutligen summera, detta ger dig då en prioritering av riskerna utifrån hur dom har bedömts. Matrisen är graderad 1-4 vilket ger en grov indelning, ju fler steg som används – desto mer noggrann blir analysen, men detta tar i gengäld längre tid då viktningen av varje händelse kräver mer tid.

Sannolikhet/Frekvens	Stor sannolikhet - mycket troligt att det inträffar (4)	10										
		9										
	Viss sannolikhet - troligt att det inträffar (3)	8										
		7										
		6										
	Liten - Mindre troligt att det inträffar (2)	5										
		4										
		3										
	Mycket liten - men inte osannolikt (1)	2										
		1										
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
			Låg (1)		Begränsad - Medel (2)			Hög (3)			Mycket hög - Allvarlig (4)	
			Konsekvens/Påverkan									

Om inte egen definition av sannolikhet och konsekvens görs kan nedan användas:

Sannolikhet		
4	9-10	Mycket troligt att det inträffar/inträffar flera gånger
3	6-8	Troligt att det inträffar vid flera tillfällen
2	3-5	Kan inträffa men inte särskilt troligt
1	1-2	Mycket låg sannolikhet för att detta inträffar

Konsekvens		
4	9-10	Synnerligen allvarliga konsekvenser - Fara för liv- och hälsa
3	6-8	Allvarliga konsekvenser - kroppskada/psykiskt lidande
2	3-5	Mindre allvarliga konsekvenser - påfrestande men inte skadligt
1	1-2	Försumbara konsekvenser

Riskacceptans		
Riskvärden under 6 ligger inom riskacceptansen		
0-5	Inom riskacceptansen/ej åtg.	Risken beaktas/bevakas
6-10	Hanteras inom 3 månader	Åtgärder identifieras, prioriteras och vidtas.
11-16	Hanteras snarast	Omedelbara åtgärder nödvändiga.

Vid behov kontakta säkerhetsenheten för stöd och råd.

sakerhet.klk@gavle.se

personsakerhet@gavle.se

Riskreducering – Försvåra kartläggning av dig

Som förtroendevald kan du med anledning av ditt uppdrag hamna i icke önskvärda situationer där individer eller grupper exempelvis upplever sig felbehandlade. Ett fåtal av dessa har tendenser till att inte foga sig till fattade beslut eller hålla sig till dom rutiner som gäller vid exempelvis överklagan. De kan ibland bli så djupt engagerade i saken att dom anser att det är du som förtroendevald som personligen bär ansvaret för det inträffade, nedan följer därför ett antal förslag på hur du kan gå till väga för att försvåra en sådan individs möjligheter att kartlägga dig.

Normalbild

Fundera över vad som är *normalbilden* i din omgivning. Normalbilden kan bäst beskrivas som hur du uppfattar din vardag – exempelvis; om du bor i villa/radhus så har du troligen en ganska god uppfattning om vilka som brukar röra sig i ditt närområde. Om du bor i lägenhet så har du förmodligen ganska god uppfattning om vilka som rör sig i trapphuset och liknande. Om normalbilden är känd så är det lättare att upptäcka om något avviker från denna, exempelvis individer som uppehåller sig i närområdet som vanligen inte gör det.

Skydd och säkerhet i vardagen

Se över din vardagssäkerhet, din säkerhetskultur utanför arbetet – Är det något som kan förbättras?

- Nycklar/koder – har du kontroll över alla nycklar/taggar/koder till din bostad eller finns det nycklar/koder på drift?
- Inbrottslarm – ett inbrottslarm hindrar inte den som verkligen har bestämt sig från att ta sig in, men inbrottslarmet ger en indikation på att något händer, och begränsar tiden en gärningsperson har på sig. Larm som är kopplade mot larmcentral innefattar oftast väktarrespons.
- Lås och övrigt inbrottskydd – beroende på boendeform finns variationer.
 - Säkerhetsdörr
 - Brytskydd på dörrar
 - Titthål
 - Olika typer av altan-/balkongdörrar
- Grannar/Grannsamverkan
 - Finns Grannsamverkan där du bor? På [Grannsamverkans hemsida](#) finns mer information att ta del av, vad syftet är, hur det går till och vad du kan göra.
 - Har du kontakt med och förtroende till dina grannar? Vet de vad du har för uppdrag?
- Brandskydd
 - Brandvarnare är bokstavligen en livräddare och bör vara en självklarhet i alla hem. En brandvarnare täcker inte så stor yta som man kan tro – behöver du mer än en kanske? Många hemlarm idag inkluderar brandvarnare som kopplas till larmet.
 - Brandsläckare – helst 6kg och helst en per våning. Pulversläckare är den typen av brandsläckare som är mest användbar.
 - Brandfilt – lämplig att ha i köket vid brand i exempelvis olja.

Informations- och IT-säkerhet

Risken för att en antagonist försöker hitta uppgifter om dig för att kartlägga dig eller använda i andra syften kan inte uteslutas. För att försvåra för en antagonist att samla uppgifter om dig kan du;

- Undvika att slänga papper med personlig/känslig information i papperskorgen utan att först ha förstört pappret med till exempel en dokumentförstörare. Begreppet *sopdykning* innebär i dessa sammanhang att i underrättelsesyfte gå igenom andras sopor.
- Vara medveten om vilken information som finns om dig på nätet idag? Googla dig själv – finns det sådant som kan plockas bort?
- En del söktjänster som publicerar personuppgifter (namn, adress etc.) kräver att du med regelbundenhet loggar in/på nytt tar bort uppgifter om dig.
- Vara medveten om var och hur du exponerar dig på internet.

Hur exponerar du dig själv i sociala medier? Har du öppna profiler?

Idag är sociala medier en naturlig arena för den som enkelt vill kunna nå ut med budskap. Om du har behov av att nå ut till okända så kan du ha en profil för privat bruk och en publik för att inte behöva exponera privata detaljer mer än nödvändigt.

- Lägg hellre ut information om vad du *har* gjort i stället för vad du *ska* göra.
- Det är skillnad på att vara *personlig* och att vara *privat*.

Geotaggar du dina bilder?

Geotagging innebär att information om *tid* och *plats* för när bilden tagits också publiceras. Detta kan användas av en antagonist för att kartlägga hur du rör dig både i tid och rum. Exempelvis skulle det kunna innebära att en antagonist relativt enkelt kan se var och när den återkommande söndagspromenaden sker.

Lösenord

- Har du ett enkelt eller repetitivt lösenord? till exempel *Sommar20* (som ersatte det föregående *Sommar19*), enkla lösenord som exempelvis barns, husdjurs eller föräldrars namn, partnerns födelsedag eller liknande är också sådant som bör undvikas.
- Undvik att ha samma lösenord till flera enheter.
- Undvik att ha samma lösenord privat som på jobbet.
- Överväg att använda en lösenordshanterare som sköter lösenorden åt dig.
- Mer information om lösenord finns på [MSB's hemsida under informationssäkerhet](#).

Anslutningar och nätverk

- Anslut aldrig okända enheter till din dator (USB-minnen etc.)
- Är ditt trådlösa nätverk hemma *lösenordskyddat*?
- Telefoner och läsplattor kommer ihåg nätverk och kan ansluta när det kommer inom räckvidd igen. Bara för att enheten tror att det är samma nätverk så behöver det inte vara det, *en enhet kan med enkelhet luras att ansluta till ett nätverk som inte är vad det utger sig för att vara*.

Så ställ dig frågan: *är det verkligen SJ's eller hotellets nätverk som jag ansluter till?*

Om du använder öppna nätverk så är informationen du skickar läsbar för andra som kan finnas på nätverket. Därför bör du använda en *VPN-anslutning* som skyddar din information om du väljer att ansluta till ett öppet nätverk.

Hantering av privat, trasig/förbrukad teknik (USB-minnen etc.)

Även om enheten inte fungerar så innebär det inte att det inte går att få ut information ur enheten. För att vara säker på att enheten är helt obrukbar bör den förstöras mekaniskt.

När det gäller telefoner och läsplattor är det viktigt att komma ihåg att radera innehållet och återställa dem till fabriksinställningar (vilket också i nästan alla fall innebär en radering av innehållet).

Skyddsåtgärder

Vid en konstaterad och bedömd hotbild kan ett antal skyddsåtgärder vidtas. Åtgärdernas omfattning och innehåll anpassas efter varje situation och kommer därför inte att redovisas här.

Bra att känna till

Skyddsåtgärder innebär att du som individ och om du har partner och/eller familj kommer behöver ändra beteende i någon omfattning. Ju mer omfattande åtgärder desto mer ingripande blir det i din vardag. Skyddsåtgärder kommer inte vara effektiva om du inte fullt ut förhåller dig till dem.

Väktartjänster som skyddsåtgärd ska vid beställningen av uppdraget innehålla en *uppdraginstruktion: vad ska bevakas, i vilken omfattning och hur länge?*

Glöm inte att ange fakturareferens. Beställaren av bevakningstjänsten är den som står för kostnaden, om inte annat är bestämt i förväg.

Bra att känna till

Mer information finns på intranätet – Ankaret. Sök på *Personssäkerhet* i sökfönstret:

Ankaret
Torsdag 10 februari

Personssäkerhet

Direktlänk: [Hot & våld - otillåten påverkan - Ankaret \(gavle.se\)](https://gavle.se/hot-och-vald-otillaten-paverkan)

Mer information om personsäkerhet finns att läsa hos Säkerhetspolisen:

[Säkerhetspolisens publikation Personlig säkerhet](#)

Informationspåverkan och desinformation

Som förtroendevald kan du komma att utsättas för informationspåverkan i den mening att någon försöker påverka dig med förvriden, förvanskad eller falsk information – antingen för att påverka dig att fatta beslut i viss riktning eller för att du ska avstå från att fatta beslut.

Likaså kan du bli utsatt för att olika aktörer försöker få dig att dela information som är förvriden, förvanskad eller falsk i syfte att förstärka sitt budskap.

Grunden i att motverka detta är framförallt en sund källkritik;

- Vem är avsändaren?
- Vad kan avsändaren ha för syfte med att sprida informationen?
- Finns den på flera ställen?
- Hur gammal är informationen – är den ny eller gammal och återanvänd?

Bra att känna till

Mer information och utbildningar om desinformation och informationspåverkan finns på:

Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap - MSB - [Källkritik \(msb.se\)](https://msb.se/kallkritik)

Sveriges Kommuner och Regioner – SKR - [Informationspåverkan | SKR](https://skr.se/informationspaverkan)

Gävle kommun, Kompetensen: *Desinformation, missinformation och påverkanskampanjer*

Checklista inför offentliga sammanträden

Inför ett offentligt sammanträde är det bra att genomföra en enklare hot- och riskbedömning. Om det redan innan är känt att ämnen som är kontroversiella eller omtvistade ska hanteras bör en mer omfattande/ingående hot/riskbedömning göras.

Bedömningen görs lämpligen under ledning av nämndens ordförande eller annan utsedd person.
Riskmatrisen i checklistan för generell riskbedömning kan med fördel användas även i detta syfte.

Hotbildsinventering

- Finns det redan innan sammanträdet en känd hotbild?
- Finns erfarenheter av tidigare sammanträden av liknande natur?
- Finns det andra möten/allmänna sammankomster eller dylikt som är känt och som kan påverka det egna sammanträdet?

Frågeställningarna ovan ger ett antal svar och/eller antaganden som därefter får ligga till grund för bland annat:

- Kontakt med polisen. Kontakta lämpligen så snart som möjligt. Finns ingen upparbetad kontaktväg är ingångsvägen via Polisens Kontaktcenter – PKC, 114 14
- Beslut om säkerhetskontroll enligt *Lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting* (se sida 26)§. Innan beslut om säkerhetskontroll fattas **ska samråd ske med Polismyndigheten.**
- Om det bedöms nödvändigt kan säkerhetshöjande åtgärder med väktare vidtas. Bevakningen kan genomföras synligt eller dolt. Med dolt avses att bevakningspersonalen uppehåller sig i angränsande rum till möteslokalen som backup om något skulle inträffa.
- Om mötet ska hållas i tillfälliga lokaler väljs om möjligt en lokal där så få åtgärder som möjligt krävs, om detta inte är möjligt kan det baserat på risk/hotanalys krävas åtgärder för att uppnå godtagbar säkerhet.

Exempel på åtgärder:

- Separat in/utgång för mötesdeltagare och besökare
- Evakuerings-/utrymningsvägar för mötesdeltagarna
- Talarstolens/podiets placering (om aktuellt) – eftersträva att talaren har fritt bakom sig och att det där finns en skyddad evakueringsväg
- Avgränsningar i form av rep/band/blomsterarrangemang
- Placering av bevakningspersonal/funktionärer/media ur ett säkerhetsperspektiv
- Hur hantera eventuella gåvor och dylika paket som överlämnas?

Lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting*Säkerhetskontroll*

1 § Säkerhetskontroll får genomföras vid inpassering till eller i lokaler som disponeras för ett sammanträde som i enlighet med regleringen i kommunallagen (2017:725) är offentligt, **om det finns anledning att befara att det vid sammanträdet kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.** *Lag (2017:757).*

Beslut om säkerhetskontroll

2 § Beslut om säkerhetskontroll ska avse ett visst sammanträde och får utöver sammanträdeslokalen och entréutrymmen endast omfatta de angränsande lokaler som behöver utnyttjas för att besökare ska kunna följa sammanträdet. I ett beslut om säkerhetskontroll ska det anges vilket sammanträde och vilka lokaler som omfattas av beslutet.

Beslut om säkerhetskontroll fattas av den som är eller ska vara ordförande vid sammanträdet.

Innan säkerhetskontroll beslutas ska samråd ske med Polismyndigheten. *Lag (2014:665).*

Kontrollens omfattning och utformning

3 § Säkerhetskontrollen omfattar besökare till det sammanträde och de lokaler som anges i beslutet om säkerhetskontroll.

Kontrollen avser dock inte ledamöter och ersättare vid sammanträdet, eller andra som på grund av lag eller särskilt uppdrag närvarar vid sammanträdet. Den som är eller ska vara ordförande vid sammanträdet får undanta även andra personer från kontrollen.

Identiteten får kontrolleras endast för att fastställa om en person som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontrollen ska undantas från den.

4 § Vid säkerhetskontrollen ska **vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott** som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål **får kroppsvisitation utföras och väskor och andra föremål som påträffas i lokaler som anges i beslutet om säkerhetskontroll undersökas.**

5 § Säkerhetskontrollen genomförs efter närmare anvisningar av Polismyndigheten av en polisman eller, efter Polismyndighetens förordnande, **av en ordningsvakt** under ledning av en polisman. *Lag (2014:665)*

6 § Kroppsvisitation vid säkerhetskontrollen ska utföras med metalldetektor eller liknande anordning. Kroppsvisitation får göras på annat sätt om det finns särskilda skäl. I så fall ska den utföras av en polisman eller av en ordningsvakt som Polismyndigheten har godkänt för uppgiften. Kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme och om möjligt i vittnes närvaro.

Kroppsvisitation får utföras eller bevitnas endast av någon som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte görs med metalldetektor eller liknande anordning eller avser föremål som den som visiteras har med sig. *Lag (2014:665)*

7 § Påträffas vid säkerhetskontrollen något sådant föremål som avses i 4 § första meningen, ska den som föremålet påträffas hos uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring, om det inte tas i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken.

Finns inte någon känd innehavare till ett påträffat föremål får det omhändertas.

Avvisning och avlägsnande

8 § Besökare som inte underkastar sig beslutad säkerhetskontroll och inte kan styrka någon behörighet att enligt 3 § ändå vistas i sammanträdeslokalen **får vägras tillträde till sammanträdet och de lokaler som omfattas av beslutet om säkerhetskontroll och avvisas eller avlägsnas från dessa lokaler.** Samma åtgärder får vidtas mot den som inte följer en uppmaning enligt 7 § att lämna föremål ifrån sig.

Förvaring av föremål

9 § Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag ska förvaras på ett betryggande sätt. Om det begärs, ska ett bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring utfärdas.

Föremålet ska återlämnas till den som har lämnat det till förvaring när denne lämnar de lokaler som omfattas av beslutet om säkerhetskontroll.

Förbud att överklaga

10 § Beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Bra att känna till

Aktuell lagtext återfinns på riksdagens [hemsida](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lag/dokument-lagsamling/lag-2010-294-om-sakerhetskontroll-vid-offentliga-sammantraden-i-kommuner-och-landsting).

Misstänkta försändelser & bombhot

Oväntad/ej beställd försändelse

- Vid leverans med bud – be om legitimation, ser det äkta ut? Stämmer foto med personen framför dig? Anteckna namn på budet.

Var särskilt uppmärksam på om försändelsen är/har:

- Avgränsande/inskränkande text – exempelvis ”får endast öppnas av”
- Fettfläckar/oljefläckar
- Överdriven frankering
- Saknar returadress
- Har handskriven adress
- Är ojämn/sned/bucklig
- Ovanlig/konstig lukt
- Är oförväntat lätt eller tungt i förhållande till form och storlek
- Ger ljud ifrån sig
- Övriga omständigheter som väcker din misstänksamhet
- Tecken på att paketet har öppnats och återförslutits

Åtgärder misstänkt försändelse eller farligt ämne

Vid misstänkt försändelse

- RÖR/FLYTTA INTE FÖRSÄNDELSEN MER ÄN NÖDVÄNDIGT
- Säkerställ att människor i närheten avlägsnar sig från paketets omedelbara närhet
- Larma polisen via SOS – 112
- Meddela den interna säkerhetsorganisationen
 - Kommunens säkerhetsenhet
 - Partiets säkerhetsansvarige
- Dokumentera
 - Tid
 - Hur försändelsen levererades
 - Vilka som har varit i kontakt med försändelsen

Vid misstänkt farligt ämne

I tillägg till ovan åtgärder:

- Om möjligt isolera/stäng/lås utrymmet där försändelsen finns
- Om du kontaminerats
 - Undvik att röra dig i lokalerna mer än absolut nödvändigt.
 - Lagg kontaminerade kläder i en hög på golvet
 - Skölj/tvätta/duscha exponerade delar – SANERA
- Om möjligt isolera/stäng in dig själv i ett avskilt utrymme, skilt från försändelsen för att;
 - Inte exponeras ytterligare av det misstänkta ämnet
 - Inte kontaminera fler personer eller utrymmen
- Varna din omgivning
- Invänta polis, ambulans och räddningstjänst

Akut fas, hot & våld - Om det händer

Detta avsnitt handlar om när det som inte ska hända ändå händer. Nedan följer ett antal konkreta förslag på agerande och åtgärder som kan användas. När en hotfull eller våldsam situation uppstår sker saker ofta snabbt och situationen blir lätt kaotisk. För att lättare kunna hantera en sådan situation är mental förberedelse viktig – *vad gör jag om det händer?*

Om du utsätts för hot på plats

Larma när så är möjligt, på det sätt som är möjligt

- SOS 112
- Arbetskamrater eller andra i din närhet
- Överfallslarm – fasta larm eller sådant som du bär på dig

Försök vara konfliktreducerande genom att;

- Uppträda lugnt och sakligt
- Försöka skapa avstånd
- Visa vederbörande att du lyssnar
- Inte avbryta personen
- Undvika hastiga rörelser och uttryck som kan uppfattas provocerande

Dokumentera (om möjligt genom att filma, spela in ljud, fota eller i text)

Om du utsätts för våld

Larma när så är möjligt, på det sätt som är möjligt.

- SOS 112
- Arbetskamrater eller andra i din närhet
- Överfallslarm – fasta larm eller sådant som du bär på dig

Fly – Försök ta dig från platsen

Strävan bör i första hand vara att *skapa distans* mellan dig och gärningspersonen snarare än några andra åtgärder.

Sök skydd – Lås in dig/Göm dig

Om du inte kan ta dig från platsen kan det vara så att du tvingas ta skydd på ett eller annat sätt – lås in dig eller försök barrikadera dörren med möbler och annat tillgängligt för att skapa tid.

Försvara dig.

Om du är utsatt för ett angrepp är du i din fulla rätt att försvara dig och *det kan i värsta fall vara enda utvägen.*

Rätten till nödvärn återfinns i Brottbalkens 24 kapitel §1.

”... Rätt till nödvärn föreligger mot

1. ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom,
2. den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindrar att egendom återtas på bar gärning,
3. den som olovligen trängt in i eller försöker tränga in i rum, hus, gård eller fartyg, eller
4. den som vägrar att lämna en bostad efter tillsägelse. *Lag (1994:458).*”

Värt att notera i sammanhanget är att den som kommer till den utsattes hjälp kan ta över den utsattes nödvärnsrätt (Brottsbalken 24 kapitel 5§).

- Dokumentera det inträffade via skärmdump, klippverktyg eller genom att fotografera/filma.
- Vid hot som framförs över telefon – spela in samtalet och/eller sätt på högtalarfunktion och låt om möjligt någon bevittna/spela in samtalet.
- Vid postförsändelse – spara både försändelse och emballage och rör det så lite som möjligt i syfte att öka chanserna för att kunna finna spår.
- *Beakta att meddelanden som spelats in på röstbrevlåda normalt raderas efter en viss tid* efter att dom lyssnats av första gången, detta är viktigt att uppge för polisen vid en eventuell anmälan för att Polismyndigheten ska hinna begära ut materialet innan det raderas. Spela in röstmeddelandet exempelvis med hjälp av en annan telefon.
- Vid upprepade kontaktförsök eller inkomna meddelanden dokumentera datum och tid

Åtgärder vid bombhot och liknande händelser

VID BEHOV – UTRYM OMGÅENDE!

Säkerställ att;

- Kontakt med relevanta befattningshavare tas
 - Ordföranden i nämnden eller styrelsen (motsvarande)
 - Partiets säkerhetsfunktion
 - Kommunens säkerhetsenhet
- Personal i byggnaden/objektet utryms
- Personal/besökare inte kan komma in ovetandes om situationen
- Om en misstänkt bomb skulle lokaliseras – **rör den inte!**

Larma SOS – 112

Övriga kontaktvägar till polisen – Polisens Kontaktcenter – PKC – 114 14

Säkerhetsansvarig respektive parti _____

Sök Säkerhetsenheten via kundtjänst.

På kort sikt, hot & våld - Åtgärder efter ett angrepp

- Om polis är larmad – ordna om möjligt någon som möter upp.
- Om någon är skadad – ge första hjälpen utifrån förmåga och kunskap – *att göra något är bättre än inget.*
- Ta hand om drabbade – lämna inte en chockad eller skadad person ensam om det inte är absolut nödvändigt.
- Finns det en kvarstående (akut) hotbild? Vid behov – vidta åtgärder.
- Dokumentera händelsen med text och foto/film, ju mer detaljerat desto bättre.
 - Vad har hänt? Tid & Plats
 - Vem har gjort vad?
 - Omfattning av skador på person och/eller egendom?
 - Kontaktuppgifter till vittnen?
- Om polisen inte larmades vid händelsen – fatta beslut om kontakt med polisen.
- Underrätta aktuella befattningshavare om händelsen;
 - Ordföranden i nämnden eller styrelsen (motsvarande)
 - Partiets säkerhetsfunktion
 - Kommunens säkerhetsenhet
- Påbörja kamratstöd, planera för krishantering/psykosocialt omhändertagande och krisstöd (se nedan).
- Planera mediahanteringen och kommunikation – vem uttalar sig och om vad?

På lång sikt, hot & våld - Efter en händelse

I tillägg till kortsiktiga åtgärder som anges i föregående avsnitt så finns det ett behov av att på ett strukturerat sätt hantera händelsen även efter den akuta fasen.

Åtgärder på kort sikt kan innefatta såväl psykosocialt omhändertagande som konkreta skyddsåtgärder. En av åtgärderna som behöver vidtas på kort sikt är en bedömning om det finns en kvarstående hotbild och om risker som denna i såfall består av. Detta görs lämpligen i samband med en händelseanalys där frågor som *vad som hände, hur det kunde hända* och om möjligt *varför det hände* behandlas. Händelseanalysen bör dokumenteras.

Åtgärder på lång sikt kan till exempel vara åtgärder för att reducera risker som identifierats i samband med händelseanalysen. Dessa åtgärder bör tidssättas för att säkerställa att dessa kommer till stånd.

Psykosocialt omhändertagande

För den som utsätts för framför allt våld men även hot och trakasserier är situationen ofta mycket påfrestande och kan finnas kvar hos individen under lång tid. Hur snabbt och hur väl en person återhämtar sig från sådan händelse beror delvis på hur det psykosociala omhändertagandet fungerar.

Att den som utsätts ges möjlighet att återhämta sig från händelsen och under anpassade former återgå till en så normal tillvaro som möjligt är mycket viktigt, dels som individ och familjemedlem, dels för att kunna fortsätta fungera som förtroendevald.

Psykosocialt stöd kan generellt delas in i flera steg;

1. Kamratstöd – i omedelbar anslutning till händelsen.
2. Omhändertagande på kort sikt – timmar -> dagar efter händelsen.
3. Omhändertagande på lång sikt – dagar -> veckor/månader efter händelsen.

Kamratstöd

Kamratstödet handlar i mångt och mycket om att inte lämna den drabbade ensam. Skapa förutsättningar för så kallad "spontan återhämtning" genom att hjälpa till med enkla praktiska saker, så som filt, värme/vila, vätska och dylikt.

Försök om möjligt skapa en lugn och trygg miljö för den drabbade, utan störande moment så som telefoner och liknande. Alla och envar som drabbas av en händelse som chockar kommer att ha olika sätt och behov för att hantera upplevelsen. En del drabbade vill prata, antingen om det som inträffat eller om något helt annat, medan andra inte vill prata alls. Det viktigaste i kamrathjälpen är att finnas där för individen.

Det är sällan önskvärt att skicka hem en drabbad till en tom bostad, om inte den drabbade själv uttryckligen vill detta.

Omhändertagande på kort och lång sikt

Dessa steg har som syfte att möjliggöra återgången till normala stressnivåer och att kunna fungera i vardagslivet igen, denna typ av åtgärder minskar också riskerna för PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder).

Vilken typ, i vilken omfattning och under hur lång tid som stödåtgärder behövs kommer att vara olika för varje individ. Det enskilt viktigaste i omhändertagandet på kort och lång sikt är att den drabbade erbjuds hjälp och inte utlämnas åt att bearbeta upplevelsen helt själv.

En typisk situation där stöd på lång sikt kan komma i fråga är om händelsen leder till rättegång. Många upplever rättegångssituationen som obehaglig och påfrestande och då kan situationen vara lättare att hantera om någon kan följa med som stöd.

Som förtroendevald är du i dagsläget hänvisad till intern krisstöd/hantering genom partiets försorg eller krisstöd/hantering via hälsocentral och därifrån vidare remiss till specialistvård.

Bra att känna till

Mer information finns på Vårdguiden 1177:

[Att hamna i kris - 1177 Vårdguiden](#)

[Posttraumatiskt stressyndrom, PTSD - 1177 Vårdguiden](#)

Källor

Arbetsmiljöverket – *Våld och hot i arbetsmiljön* - [Arbetskyddsstyrelsens Författningssamling AFS 1993:2](#)

Arbetsmiljöverket – [Hot och våld](#) (Online 2023-12-28)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) – [Hot och påverkan mot samhället - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) – PTU rapport 2023:14 – [Politikernas trygghetsundersökning 2023 \(bra.se\)](#)

Enköpings Kommun – [Hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda](#)

Jönköpings Kommun – [Policy för hot och våld mot förtroendevalda och anställda i Jönköpings kommun](#) (2007)

Karlskoga Kommun – *Riktlinjer för hot och våld mot förtroendevalda i samband med offentliga sammanträden.*

Mullsjö Kommun – *Riktlinjer för åtgärder vid våld eller hot om våld*

MSB – Informationssäkerhet – [Säkra dina lösenord \(msb.se\)](#) (Online 2024-01-16)

Polismyndigheten - [Efter polisanmälan | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#) (Online 2024-01-03)

Samverkan mot brott - Grannsamverkan [Samverkan mot brott – Grannsamverkan | Grannsamverkan](#) (Online 2024-01-18)

Sveriges kommuner och landsting (SKL) [Hot, hat, våld mot förtroendevalda | SKR](#)

Sveriges kommuner och landsting (SKL) – *Hot och våld mot förtroendevalda* [Elektronisk resurs] inspirationsskrift för förtroendevalda (5), Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

Sveriges kommuner och Regioner (SKR) – [Otillåten påverkan | SKR](#) (Online 2023-12-29)

Sveriges kommuner och Regioner (SKR) – [Att förebygga och agera vid otillåten påverkan](#) (Online 2023-12-29)

Sveriges kommuner och Regioner (SKR) – [Hitta evenemang - Förtroendevalda](#) (Online 2023-12-28)

Säkerhetspolisen – [Personlig säkerhet](#) (2021)

Tjörns Kommun – [Vem gör vad - Hot mot förtroendevalda \(tjorn.se\)](#) (2019)

Vetlanda Kommun – [Riktlinjer vid hot och våld mot anställda och politiker i Vetlanda kommun](#) (2018)

Österåkers Kommun – [Riktlinjer vid hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda i Österåkers kommun.](#) (2014)

Tjänsteskrivelse

2024-04-29

Diarienummer: 24AFN92

Handläggare:

Caroline Engberg
026-17 80 00
caroline.engberg@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

Yttrande på remiss – Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Bakgrund

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts yttra sig i rubricerat ärende, som är en remiss gällande "Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda".

Sektor

Sektor Styrning och stöd uppdaterar den sedan tidigare, av kommunfullmäktige, antagna riktlinjen (17KS306) för motverkande av otillåten påverkan mot förtroendevalda.

Riktlinjen är uppdelad i tre huvudsakliga delar, en första del som avhandlar bakgrund, syfte, avgränsningar och ansvarsfördelning samt ekonomi, den andra delen avhandlar rapportering av inträffade händelser, förebyggande arbete och riskhantering och den tredje delen utgörs av checklistor för bland annat enklare riskanalys, riskreducering, åtgärder vid misstänkt försändelse och dylikt.

Yttrandet ska vara Kommunstyrelsens diarium tillhanda senast den 26 juni 2024.

Yttrande

Överlag är riktlinjen informativ, relevant och ett konkret stöd till den förtroendevalda som riskerar att, eller har blivit, utsatt för otillåten påverkan.

Nedan följer några synpunkter på remissen från sektor Välfärds nämnder.

I förordet nämns Sveriges kommuner och landsting (SKL) - justera det till regioner istället, SKR. Komplettera även Säkerhetsenheten med vilken sektor enheten tillhör, i detta fall Styrning och stöd.

Stycket som handlar om lösenord och säkra lösenord kan med fördel kompletteras med råd från SG-IT.

Komplettera gärna riktlinjen med en beskrivning att information som den förtroendevalda skriver in/behandlar sparas på säkra ytor såsom One Drive Lokalt eller andra säkra ytor. Detta i syfte att skydda informationen för otillbörlig åtkomst som annars skulle kunna användas som desinformation om den förtroendevalda och dennes parti. Men också för att minska risken att avslöja kommande beslut eller resonemang i utredningar innan beslut.

Komplettera riktlinjen, eller hänvisa till annan riktlinje, gällande vikten av hantering av olika enheter såsom dator, padda och mobiltelefon. Till exempel att alltid komma ihåg att låsa skärmen, logga ut, och inte låna ut enhet eller inloggning. Detta i syfte att skydda informationen mot otillbörlig åtkomst.

Under rubriken Avgränsningar/ansvarsfördelning framkommer att ordförande i nämnder och styrelser betraktas som verksamhetsansvarig och har därmed ett ansvar för säkerheten för ledamöterna i nämnden. Det bör förtydligas i rutan under polisanmälan att det är ordförande i nämnden som ska informeras och inte chef.

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Välfärd

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts yttra sig över remiss gällande "Riktlinjer vid otillåten påverkan mot förtroendevalda".

Ärendet hanteras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden vid sammanträdet den 19 juni 2024.

Bitr sektorchef Caroline Engberg har varit ansvarig handläggare i ärendet, med vid handläggningen av ärendet har även säkerhetssamordnare Morgan Österström, informationssäkerhetssamordnare Anita Härdelin och jurist/dataskyddssamordnare Mia Lindh varit.

Beslutsärende:
Granskningsrapport -
Likvärdigt arbete med
skolnärvaro på gymnasiet
samt kommunens
aktivitetsansvar, dnr 23REK36

24AFN114

Dnr:23REK36
2024-04-10

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

Begäran om yttrande: Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar

Revisorerna har gett PwC i uppdrag att granska nämndens arbete i att säkerställa ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar samt att bedöma om den interna kontrollen är tillräcklig.

Granskningsresultatet framgår av granskningsrapporten.

Med anledning av det som framkommer i granskningsrapporten vill revisorerna ha nämndens kommentarer till de brister som noteras och de rekommendationer som rapporten innehåller.

Revisorerna önskar ett yttrande från nämnden senast 2024-06-30.

Revisorerna i Gävle kommun

Eva-Karin Hamilton
Revisorskollegiets ordförande

Andreas Halvarsson
Revisionschef

Bilaga: Granskningsrapport

Signering

Sid 60(364)

Följande parter har signerat detta dokument

Namn: Andreas Halvarsson

Datum: 2024-04-22 08:47

Signerat kryptografiskt SHA-256 hashvärde:

2A8CA2103E53BCAC08690A64EB34239B86B31C1D4253F38DF3B4B3B772F6DBED

Namn: Eva-Karin Hamilton

Datum: 2024-04-22 09:28

Signerat kryptografiskt SHA-256 hashvärde:

2A8CA2103E53BCAC08690A64EB34239B86B31C1D4253F38DF3B4B3B772F6DBED

Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar

Gävle kommun

April 2024

Jenny Nordqvist

Elina Lundberg

Marie Lindblad, certifierad kommunal revisor

Hanna Franck, certifierad kommunal revisor

Sammanfattning

Sid 62(364)

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gävle kommun genomfört en granskning. Granskningens syfte är att bedöma om utbildningsnämnden säkerställer en ändamålsenlig utbildning vad gäller likvärdighet i gymnasieskolan avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro. Granskningen syftar även till att bedöma om arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar. Granskningen syftar därtill att bedöma om den interna kontrollen inom respektive område är tillräcklig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att utbildningsnämnden **i allt väsentligt** säkerställer en ändamålsenlig utbildning vad gäller likvärdighet i gymnasieskolan avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro samt att den interna kontrollen inom området **inte** är **helt** tillräcklig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden **ej** säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar samt att den interna kontrollen inom området **ej** är tillräcklig.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten eller det avslutande avsnittet "Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor".

Revisionsfrågor	Bedömning	
1. Säkerställer utbildningsnämnden genom sin styrning likvärdiga förutsättningar inom arbete/insatser för att främja skolnärvaro?	Ja	
2. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro som redovisas till utbildningsnämnden ?	Nej	
3. Tillser utbildningsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid bristande likvärdighet?	Delvis	
4. Har arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden en ändamålsenlig styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?	Nej	
5. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som redovisas till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden ?	Nej	
6. Tillser arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid brister i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?	Nej	

Rekommendationer

Sid 63(364)

Mot bakgrund av granskningsresultatet vill vi lämna följande rekommendationer till utbildningsnämnden:

- Att överväga att förtydliga strukturen för det systematiska kvalitetsarbetet i ett styrdokument. Detta för att säkerställa att roller och ansvar samt former för arbetet är tydliga. Ett formellt styrdokument kan revideras vid behov för att säkerställa att det har avsedd effekt.
- Att säkerställa att det centrala närvaroteamets roll och arbete i att hantera frånvaro är tydligt och känt för all personal i gymnasieskolan.
- Att följa upp och utvärdera vilken effekt den nya arbetsgången/rutinen har på elevers närvaro/frånvaro respektive mentorers arbetssituation och vid behov justera arbetsgången för att få avsedd/ökad effekt.
- Att säkerställa att dokumentationen på skolenhets- och huvudmannanivå innehåller uppföljning och analys av elevers närvaro och frånvaro samt insatser/arbete för att främja närvaro och motverka/hantera frånvaro.
- Att säkerställa att nämnden får ta del av resultatet av genomförda resultatdialoger och -uppföljningar samt att nämnden får en löpande rapportering om påbörjade utredningar avseende skolfrånvaro. Genom en utvecklad dokumentation och redovisning kan nämnden få ett underlag där eventuella brister i arbete/insatser och förutsättningarna för detta arbete framgår och därigenom vidta aktiva åtgärder som direkt svarar på bristerna.

Mot bakgrund av granskningsresultatet vill vi lämna följande rekommendationer till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden:

- Att säkerställa att det finns en formell styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som omfattar resurstilldelning och rutiner för att identifiera målgruppen och erbjuda aktiviteter på ett strukturerat och systematiskt sätt.
- Att säkerställa att dokumentationen som redovisas för nämnden innehåller en tydlig uppföljning och analys av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. På detta sätt kan nämnden få en bild av utvecklingen av antalet ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret samt resultat och effekter av genomförda insatser. Med en sådan bild kan nämnden identifiera behov och vidta åtgärder vid eventuella brister i arbetet och förutsättningarna för det.

Innehållsförteckning

Sid 64(364)

Sammanfattning	1
Inledning	4
Granskningsresultat	7
Gymnasieskolan i Gävle kommun	7
Struktur för systematiskt kvalitetsarbete	7
Nämndens styrning	8
Uppföljning, analys och redovisning	11
Åtgärder vid bristande likvärdighet	15
Det kommunala aktivitetsansvaret i Gävle kommun	16
Struktur för uppföljning och analys	16
Nämndens styrning	17
Uppföljning, analys och redovisning	19
Åtgärder vid brister i arbetet	21
Samlad bedömning	22

Bakgrund

En av de största utmaningarna för den svenska skolan är dess likvärdighet. Skollagen är tydlig med att skolan ska vara likvärdig och att alla elever har rätt till en utbildning av hög kvalitet.

Av utredningen "En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning" (SOU 2020:28) framgår att skillnaderna i kunskapsresultat mellan skolor har ökat över tid i Sverige. En förklaring som ofta lyfts fram är att elever med goda förutsättningar att lyckas väl samlas på vissa skolor, medan elever som inte har lika goda förutsättningar går i andra skolor. Elever har blivit allt mer uppdelade utifrån socioekonomisk bakgrund och migrationsbakgrund.

Nationell statistik visar att 9,8 procent av landets gymnasieelever fick sitt studiebidrag indraget på grund av ogiltig frånvaro under läsåret 2022/2023. För elever som var folkbokförda i Gävle kommun och gick på kommunal gymnasieskola (i Gävle kommun) var andelen 21,4 procent samma läsår.

Genom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) är Gävle kommun skyldig att uppmärksamma och erbjuda insatser till ungdomar under 20 år som inte studerar i gymnasieskolan eller genomför någon motsvarande utbildning.

Utbildningsnämnden är huvudman för gymnasieskolan och ansvarar för att skapa förutsättningar för en likvärdig utbildning. Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden ansvarar för arbetet med kommunens aktivitetsansvar. Granskningen fokuserar på arbete/insatser för att främja skolnärvaro samt det kommunala aktivitetsansvaret.

Kommunens revisorer har med hänsyn till risk och väsentlighet bedömt det angeläget att göra en granskning inom ovan rubricerade områden.

Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att bedöma om utbildningsnämnden säkerställer en ändamålsenlig utbildning vad gäller likvärdighet i gymnasieskolan avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro. Granskningen syftar även till att bedöma om arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar. Granskningen syftar därtill att bedöma om den interna kontrollen inom respektive område är tillräcklig.

Följande revisionsfrågor används för att svara mot syftet:

1. Säkerställer utbildningsnämnden genom sin styrning (mål/styrande dokument) likvärdiga förutsättningar inom arbete/insatser för att främja skolnärvaro?
2. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro som redovisas till utbildningsnämnden?
3. Tillser utbildningsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid bristande likvärdighet?

4. Har arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden en ändamålsenlig styrning (mål/styrande dokument) av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?^{Sid 66(364)}
5. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som redovisas till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden?
6. Tillser arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid brister i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

Fråga 1 och 4 utgör grund för bedömning av ändamålsenlighet. Fråga 2, 3, 5 och 6 utgör grund för bedömning av intern kontroll.

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar.

- 6 kap. 6 § kommunallagen
- Skollagen
 - 1 kap. 4, 8, 9 §§
 - 2 kap. 8, 8b §§
 - 4 kap. 3, 5, 6, 7 §§ (systematiskt kvalitetsarbete)
 - 15 kap. 16 § (elevers närvaro och information om frånvaro)
 - 29 kap. 9 § (kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar)
- Skolverkets allmänna råd om arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan
- Skolverkets allmänna råd Systematiskt kvalitetsarbete - för skolväsendet

Avgränsning

I tid avgränsas granskningen i huvudsak till år 2023. Granskningen avgränsas till att omfatta utbildningsnämnden och dess ansvar som huvudman för gymnasieskolan samt till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och dess ansvar för arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Metod

I den del av granskningen som berör utbildningsnämnden har vi granskat styrande och stödjande dokument samt dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå och skolenhetsnivå. Därtill har utbildningsnämndens protokoll från och med augusti 2022 till och med december 2023 med underliggande beslutshandlingar granskats. Intervjuer har genomförts med sektorchef, verksamhetschef för gymnasieskolan, kvalitetsutvecklare/utredare, rektorer samt lärare och elevhälsopersonal. I slutfasen av granskningen genomfördes en hearing med utbildningsnämndens presidium. Vid hearingen deltog även de förtroendevalda revisorerna (bevakningsansvariga för utbildningsnämnden) samt revisionskontoret.

I den del som berör arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har vi granskat styrande och stödjande dokument, dokumenterade uppföljningar och analyser samt protokoll från och med augusti 2022 till och med december 2023 med underliggande beslutshandlingar. Intervjuer har genomförts med sektorchef, verksamhetschef

Arbetsmarknad och stöd, enhetschef samt medarbetare som arbetar med det kommunala aktivitetsansvaret.

Sid 67(364)

De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten. Rapporten är kvalitetssäkrad av Hanna Franck och Marie Lindblad, certifierade kommunala revisorer, i enlighet med PwC:s interna riktlinjer.

Gymnasieskolan i Gävle kommun

Av utbildningsnämndens reglemente framgår att nämnden svarar för samtliga uppgifter som åläggs Gävle kommun som huvudman eller som hemkommun inom skolväsendet enligt skollagen eller annan författning. Uppgifterna avser bland annat skolformen gymnasieskola. Nämnden har kontaktpolitikergrupper för de olika skolformerna samt arbetsgrupper för fördjupning i resursfördelnings- och lokalresursfrågor och för samverkan med socialnämnden. Sektor Utbildning Gävle leds av en sektorchef och för gymnasieskolan finns en utsedd verksamhetschef. Det finns en central elevhälsa som leds av en verksamhetschef.

Den kommunala gymnasieskolan omfattar fyra skolenheter som erbjuder nationella program och introduktionsprogram: Borgarskolan, Polhemsskolan, Vasaskolan och IM-gymnasiet. Vid genomgång av statistik för läsåret 2022/23 som finns tillgänglig på Skolverkets webbsida framgår bland annat följande skillnader mellan skolenheterna:

- Antalet elever varierar från 283 till 1200 elever.
- Andel elever med högutbildade föräldrar varierar från 26 till 71 procent.
- Andel elever som tagit examen (nationella program) varierar från 89,6 till 94,3 procent. Vid en jämförelse mellan skolenheterna avseende högskoleförberedande program noteras ingen större variation (från 91,1 till 94,8 procent). Vid motsvarande jämförelse avseende yrkesprogram är variationen större (från 83,0 till 94,1 procent).

Struktur för systematiskt kvalitetsarbete

Det finns inget formellt antaget styrdokument som beskriver strukturen för det systematiska kvalitetsarbetet inom sektor Utbildning Gävle. Strukturen beskrivs i ett dokument som är framtaget för granskningen. Det framgår att huvudmannens planering omfattar resultatindikatorer som presenteras i Stratsys i juni varje år. På skolenhetsnivå ska uppföljning och analys av resultat ske per läroplansområde i slutet av varje läsår (juni). Skolenheternas analyser aggregeras på huvudmannanivå och på detta sätt identifierar huvudmannen prioriterade områden, inklusive behov av stöd och resurser. Detta sker i juni och dokumenteras i verksamhetsrapport delår 2 i augusti. I september och oktober genomförs resultatdialoger under ledning av verksamhetschefen och i december/januari sammanfattas läsårets resultat i verksamhetsrapport helår. Under våren (februari-april) genomförs resultatuppföljningar under ledning av verksamhetschefen och behov av insatser för att öka måluppfyllelse identifieras och implementeras efter behov. Delårsrapporterna delges nämnden inför nästkommande sammanträde. Rapporterna presenteras för nämnden där möjlighet ges till frågor och diskussion.

Vid intervju förtydligas att resultatindikatorerna tas fram av kvalitetsavdelningen inom sektor Utbildning Gävle. Därtill beskrivs att resultatdialogerna är givande och att kvalitetsarbetet på en övergripande nivå är under utveckling.

Nämndens styrning

Revisionsfråga 1: Säkerställer utbildningsnämnden genom sin styrning (mål/styrande dokument) likvärdiga förutsättningar inom arbete/insatser för att främja skolnärvaro? Sid 69(364)

lakttagelser

Styrning av ekonomi

Inför varje budgetår görs en översyn av nämndens resursfördelningsmodell och vid sammanträdet 2022-11-23 (§ 91) beslutade utbildningsnämnden om resursfördelningsmodell för 2023. Av beslutsunderlaget framgår att resursfördelningsmodellen utgör grunden för sektorns internbudget. Syftet med modellen anges vara att skapa likvärdiga och goda förutsättningar för elever och att resurserna ska ge ökad måluppfyllelse genom att de omsätts i förändrade metoder i verksamhetens inre arbete. Vidare anges att modellen bygger på skollagens skrivningar om att resurser ska fördelas med hänsyn till elevers behov och förutsättningar. Utöver en programpeng (grundbelopp), omfattar modellen medel för så kallade kompletterande kompetenser, kommunövergripande autismspektrumgrupper samt tilläggsbelopp för extraordinära stödinsatser och modersmålsundervisning.

Med utgångspunkt kommunfullmäktiges kommunplan med årsbudget ska utbildningsnämnden fastställa sin internbudget för 2023. Kommunfullmäktige beslutade i december 2022 om kommunplan med årsbudget år 2023, som även innefattade beslut om att utbildningsnämnden ska säkerställa fler insatser för elever med hög skolfrånvaro. Nämnden fattade beslut om internbudget 2023 på sammanträdet 2023-02-22 (§ 5). Av den beslutade internbudgeten framgår att nämndens ram år 2023 är 2 719,7 mnkr. Det framgår inte av internbudgeten att ekonomiska resurser riktas till insatser för elever med hög skolfrånvaro.

Styrning genom mål och uppdrag

Utbildningsnämndens verksamhetsplan 2023-2026 (beslutad 2023-03-22 § 19) utgår från fullmäktiges beslutade mål och ramar. Det anges att arbetet med verksamhetsplanen även tar sin utgångspunkt i verksamheternas nulägesanalys av resultat och förutsättningar. Verksamhetsplanen innehåller totalt fem strategiska nämndsmål:

- *Kraftigt förbättrade resultat i Utbildning Gävles skolor*
- *En trygg och förebyggande förskola och skola*
- *En förskola och skola som ger förutsättningar för fortsatt utbildning och arbetsliv*
- *En attraktiv och likvärdig förskola och skola*
- *Lärande för hållbar utveckling i förskolor och skolor*

Till respektive mål finns indikatorer med utfall år 2021 och 2022 samt målvärden för år 2023 till och med 2026. Indikatorer med direkt bäring på närvaro i gymnasieskolan finns inom målet om en trygg och förebyggande förskola och skola. Indikator, utfall och målvärden framgår i tabellen nedan.

Indikator	Utfall 2021	Utfall 2022	Målvärde 2023	Målvärde 2024	Målvärde 2025	Målvärde 2026
Närvaro gymnasieskola	85,6 %	86 %	88 %	89 %	90 %	91 %

Verksamhetsplanen innehåller även tio politiska uppdrag för perioden, däribland uppdraget *Utbildningsnämnden ska säkerställa att fler insatser sker för elever med hög skolfrånvaro och där eleverna riskerar att inte nå målen*. Uppdraget beskrivs vara en fortsättning på tidigare uppdrag och som en del av sektor Utbildning Gävles kärnuppdrag och insatser som ska genomföras under 2023 för att främja närvaro och minska problematisk frånvaro anges i planen. Bland annat ska rutiner för utredning, rapportering och analys av problematisk frånvaro, på skolenhets- och huvudmannanivå, tas fram i samverkan med skolenheterna. Det framgår även att ett centralt närvaroteam ska inrättas med uppdrag att stötta skolenheterna i arbetet. Teamet ska i första hand arbeta operativt med samverkande kontakter kring elever med långvarig problematisk frånvaro, men även strategiskt och rådgivande. Därtill ska en särskild undervisningsgrupp inrättas för elever med långvarig frånvaro och särskilda utmaningar.

2023-04-26 (§ 34) beslutade nämnden att anta internkontrollplanen för år 2023. Planen innehåller totalt 18 risker, varav en risk som på ett tydligt sätt berör skolfrånvaro ("Hög frånvaro påverkar måluppfyllelsen"). Riskens värderas som kritisk och är den högst värderade risken. Kontrollmomentet anges vara att "...säkerställa att utredning, analys och inrapportering till huvudman enligt ny rutin sker vid upprepad eller hög frånvaro". Kontrollen ska ske genom stickprov på årlig basis och ansvariga för kontrollen är verksamhetscheferna för grund- och gymnasieskolan.

Genomlysning och framtagande av stödmaterial läsåret 2022/23

Under läsåret 2022/23 genomförde kvalitetsutvecklare inom sektor Utbildning Gävle en genomlysning av rutinerna för arbete med problematisk skolfrånvaro inom grund- och gymnasieskolan. Genomlysningen visade att det fanns brister kopplat till likvärdigheten; befintliga rutiner hade implementerats på olika sätt och egna rutiner hade skapats på skolenheterna.

Med resultatet av genomlysningen som underlag tog kvalitetsutvecklare i samråd med representanter från skolledning och elevhälsa under vårterminen 2023 fram ett gemensamt stödmaterial för grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola och anpassad gymnasieskola i syfte att möta de identifierade behoven och bristerna. Materialet omfattar tre dokument:

- *Utbildning Gävles arbetsgång vid frånvaro*
- *Frågemall för samtal med elev och vårdnadshavare efter tre frånvarotillfällen på en termin*
- *Utredning av elevs frånvaro*

Det gemensamma stödmaterialet finns samlat på intranätet (Ankaret) där även funktionsbrevlådor/länkar för mentors anmälan av beslutade insatser, biträdande rektors anmälan till huvudman samt rektors anmälan till det centrala närvaroteamet finns. Sid 71(364)

Sektor Utbildning Gävle har beslutat att samtliga skolor ska följa den gemensamma arbetsgången; skolenheterna ska därför inte ta fram några egna rutiner eller stödjande dokument. Det framtagna stödmaterialet ska utvärderas i sin helhet i slutet av läsåret 2023/24.

Arbetsgång vid frånvaro

I dokumentet *Utbildning Gävles arbetsgång vid frånvaro* beskrivs vad mentor/klassföreståndare, biträdande rektor, elevhälsopersonal, rektor, det centrala närvaroteamet samt huvudman ska göra om en elev är frånvarande. Det framgår till exempel att:

- Mentor ska kalla elev och vårdnadshavare till ett möte senast vid det tredje frånvarotillfället under samma termin. Samtalet och elevens behov av insatser ska dokumenteras i frågemallen (punkt 2 ovan).
- Biträdande rektor ska fatta beslut om att inleda en utredning av elevs frånvaro om/när samtliga delar av mentorrutinen är genomförda samt anmäla till huvudman när utredning påbörjas.
- Rektor eller biträdande rektor ska meddela det centrala närvaroteamet om/när en elev har fortsatt frånvaro trots genomförda insatser.
- Det centrala närvaroteamet ska stötta skolan i arbetet med att göra en fördjupad kartläggning och analys och vid behov upprättas en så kallad skolnärmandeplan.
- Rektor ska sammanställa och analysera elevers frånvaro, de insatser som gjorts samt lärares rapporteringsgrad i slutet av varje termin samt initiera lämpliga insatser.
- Huvudmannen ska följa upp orsaker och insatser löpande under året (vid resultatavstämningar), sammanställa och analysera samtliga enheters analyser i slutet av varje läsår, initiera lämpliga insatser samt uppdatera befintliga rutiner vid behov.

Intervjusvar

Vid intervjuer beskrivs att det sker ett närvarofrämjande arbete på skolorna. Här nämns bland annat ett medvetet arbete med att skapa goda relationer till elever, mentorstid, elevcoacher samt att föreläsningar i till exempel pedagogiskt ledarskap har genomförts, vilket indirekt främjar lärande och närvaro.

Det beskrivs även att det centrala närvaroteamet har presenterat sig för rektorer och de lokala elevhälsoteamen och att teamets arbete ännu inte kommit igång. Det finns en viss osäkerhet kring teamets roll och arbete i relation till skolornas arbete. Enligt intervjuade företrädare på sektorsnivå ska det centrala elevhälsoteamet i första hand arbeta operativt med samverkande kontakter kring elever med långvarig problematisk frånvaro, men även strategiskt och rådgivande. Det centrala närvaroteamet kommer

främst att arbeta samverkande och med utökad utredning tillsammans med skolenheternas elevhälsoteam.

Sid 72(364)

När det gäller den nya arbetsgången vid frånvaro beskrivs att implementeringen på verksamhetsnivå startade i början av höstterminen 2023 och det framgår att rutinen är känd. Implementeringen framstår som ett generellt utvecklingsområde och det lyfts att följsamheten till rutinen innebär en orimlig administrativ börda för mentorerna, vilket medför att rutinen inte följs fullt ut. Rektorer beskriver att implementeringen har varit något svårare på program där det sedan tidigare fanns välfungerande (lokala) rutiner. Vid sakgranskning lyfts att skolorna hanterar den nya arbetsgången olika och att en eller flera skolenheter håller på att ta fram egna rutiner och stödande dokument.

Avseende systemet Skola24, som används för rapportering av närvaro/frånvaro, beskrivs att rapporteringsgraden generellt är god. Det förtydligas att orsaker till frånvaro registreras och analyseras i ett annat system.

Vid hearingen med nämndens presidium lyfts förhoppningen att den nya arbetsgången kommer att främja närvaro och motverka frånvaro bland elever i grundskolan, men även ge såväl skolorna som nämnden möjlighet att se mönster i närvaro/frånvaron och förstå vad dessa mönster beror på. Den generella bilden är att elevers närvaro/frånvaro har blivit mer komplex och att pandemin har påverkat elevers närvaro/frånvaro.

Enligt intervjuade företrädare på sektorsnivå är samverkan kring elever med skolfrånvaro mellan sektorerna Utbildning Gävle och Valfärd Gävle ett utvecklingsområde. Det lyfts att sektor Utbildning Gävle har tagit initiativ för att tillsammans med sektor Valfärd Gävle göra en gemensam ansökan om statsbidrag för skolsociala team¹, men att detta initiativ ännu inte har mynnat ut i en ansökan.

Bedömning

Säkerställer utbildningsnämnden genom sin styrning likvärdiga förutsättningar inom arbete/insatser för att främja skolnärvaro?

Ja.

Bedömningen baseras på att det finns en styrning av ekonomi och verksamhet på huvudmannanivå som omfattar en resursfördelningsmodell, mål, indikator, uppdrag avseende närvaro och frånvaro i gymnasieskolan, styrande och stödande dokument, system för rapportering av närvaro samt centraliserade resurser i form av ett centralt närvaroteam.

Vi noterar att arbetsgången vid frånvaro och det centrala närvaroteamet är nya och att det finns en osäkerhet kring det centrala närvaroteamets roll och arbete i att hantera frånvaro. Vi noterar även att den nya arbetsgången/rutinen vid intervjuer beskrivs skapa en orimlig administrativ börda för mentorerna och att den därför inte följs fullt ut.

1

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-personalkostnader-for-skolsociala-team-2024>

Revisionsfråga 2: Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro som redovisas till utbildningsnämnden?

lakttagelser

Dokumenterade uppföljningar och analyser

Vi har efterfrågat dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete från de kommunala gymnasieskolorna. På skolenhetsnivå omfattar det kvalitetsrapporter för läsåret 2022/23. Samtliga rapporter innehåller följande redovisning av indikatorn Total frånvaro:

- Borgarskolan: 12,7 procent
- IM-gymnasiet: 32,7 procent
- Polhemsskolan: 13,9 procent
- Vasaskolan: 12,4 procent

Vissa analyser av elevernas frånvaro finns, till exempel att frånvaron verkar vara starkt knuten till olika klasskulturer, att undervisningen har skett på distans, elevers ohälsa eller att elever arbetar. I Vasaskolans rapport beskrivs att närvaron har förbättrats under läsåret, vilket förklaras vara ett troligt resultat av ett utvecklingsarbete med skolans frånvarorutin. Övriga rapporter saknar motsvarande analyser av genomförda arbete/insatser.

Vi har även efterfrågat dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå. På huvudmannanivå omfattar det:

- *Verksamhetsrapport delår 2 2022*
- *Verksamhetsrapport helår 2022*
- *Verksamhetsrapport delår 2 2023*

Av *Verksamhetsrapport delår 2 2022* framgår att indikatorn "Närvaro gymnasieskola" har målvärdet 91 procent, att status är "mindre avvikelser" och att prognosen för helåret är "uppnås delvis". Utöver det innehåller inte rapporten någon kvantitativ uppföljning (statistik) avseende elevers närvaro eller frånvaro i gymnasieskolan. Det beskrivs att pandemin har påverkan på elevers närvaro och deras lärande. Det beskrivs även att det sker ett aktivt arbete med att främja närvaro tillsammans med elevhälsan inom alla rektorsområden, att det finns rutiner för uppföljning, att en enkel mall för kartläggning av frånvaro används eller kommer att introduceras samt att extra tid i kurser och ämnen erbjuds, likaså lovskola och sommarskola. Avseende Borgarskolan lyfts att samhällsvetenskapliga programmet visat på kraftigt förbättrade resultat och att ett elevnära relationellt arbete med närvaro har varit en framgångsfaktor. Avslutningsvis framgår att Power BI används för att visualisera och analysera elevers närvaro samt att skolnärvaro är i fokus i samverkan med sektor Valfärd Gävle respektive i samverkan med andra kommuner och Region Gävleborg.

Likt delårsrapporten redovisas utfallet för indikatorn "Närvaro gymnasieskola" (med målvärde 91 procent) i *Verksamhetsrapport helår 2022*. Utfallet är 86 procent och ^{Sid 74(364)} avvikelserna anges bero på pandemin. Till skillnad från delårsrapporten innehåller helårsrapporten ett eget avsnitt om frånvaro inom gymnasieskolan. Statistik avseende frånvaro² samt problematisk frånvaro redovisas för höstterminen 2022 per skolenhet på totalnivå. Det beskrivs att analysen av hög frånvaro har visat att psykisk ohälsa är vanligast förekommande orsaken till hög frånvaro samt att de vanligaste åtgärderna för att främja närvaro är kuratorsstöd, hjälp med studieteknik, motiverande samtal samt stöd av elevcoach eller ungdomskonsulent. Det lyfts även att en djupare analys av orsaker till problematisk frånvaro behöver genomföras samt att endast ett fåtal utredningar av problematisk frånvaro rapporteras till huvudmannen. På övergripande nivå beskrivs att en arbetsgrupp på Utbildning Gävle har tagit fram en rapport avseende elever med komplex frånvaro. Det beskrivs även att det i arbetet med överlämningar och övergångar har uppmärksammats att det finns brister i dokumentation kring frånvaro.

Helårsrapporten innehåller även information om att beslut har fattats inför 2023 i syfte att stödja skolenheterna inom grund- och gymnasieskolan i arbetet med att främja närvaro och minska problematisk frånvaro. Beslutet omfattar:

- rutiner för utredning, rapportering och analys av problematisk frånvaro
- en e-tjänst för anmälan till huvudman
- ett centralt team
- en särskild undervisningsgrupp för elever med långvarig frånvaro och särskilda utmaningar

I tillägg framgår att elevhälsan har en viktig roll i utvecklingsarbetet, att analys av frånvaro ska vävas in i det systematiska kvalitetsarbetet på skolenhets- och huvudmannanivå samt att insatser planeras inom sektor Välfärd Gävle avseende att främja elevers närvaro. Avslutningsvis beskrivs att det under läsåret 2022/23 pågår ett arbete på IM-gymnasiet med att utveckla användandet av individuella studieplaner i syfte att stärka elevernas motivation, främja närvaro och höja resultaten. Som stöd deltar skolläda, verksamhetschef för gymnasiet och kvalitetsutvecklare i Skolverkets nätverk "Utveckla gymnasieskolans introduktionsprogram."

I *Verksamhetsrapport delår 2 2023* redovisas statistik avseende elevers frånvaro, dels på totalnivå (samtliga skolformer), dels per skolform. Det framgår att:

- Frånvaron var 12,2 procent på totalnivå (grundskola och gymnasieskola).
- Frånvaron var 13,1 procent i gymnasieskolan (nationella program) och 32,8 procent på IM-gymnasiet läsåret 2022/23.
- Den övergripande rapporteringsgraden för gymnasieskolan är 88,7 procent.
- Utfallet för indikatorn "Närvaro gymnasieskola" (med målvärde 88 procent) är 86,9 procent, vilket jämförs med år 2022 då närvaron var 86,0 procent. Frånvaron beskrivs vara oroande hög.

² Anmäld frånvaro samt ej anmäld frånvaro

Utöver ovanstående uppföljning, innehåller delårsrapporten beskrivningar av det utvecklingsarbete som har skett under våren (2023) såsom inrättandet av ett centralt närvaroteam och genomförandet av en kartläggning av samtliga rektorsområdets rutiner för arbetet med problematisk frånvaro. I kartläggningen identifierades olika orsaker till frånvaro, till exempel psykisk ohälsa, prestationskrav, drogbruk- och försäljning samt frånvaro sanktionerad av vårdnadshavare. Därtill framgår att utvecklingsarbetet har omfattat en uppdatering av arbetsgången vid frånvaro (se tidigare avsnitt "Arbetsgång vid frånvaro") och tillhörande mallar. Det anges att anmälda ärenden och övergripande analyser ska följas upp vid resultatdialoger och -analyser på skolenhets- och huvudmannanivå.

Sid 75(364)

Rapportering till utbildningsnämnden

Vid genomgång av protokoll från utbildningsnämndens sammanträden från augusti 2022 till och med december 2023 framgår att nämnden har tagit del av följande information rörande arbete/insatser avseende elevers närvaro/frånvaro:

- **2022-09-28 (§ 64) - Delårsrapport 2 2022** - Utbildningsnämnden fastställer delårsrapporten. Beslutsunderlag är Verksamhetsrapport delår 2 2022.
- **2023-02-22 (§ 9) - Internkontrollrapport utbildningsnämnden 2022** - Nämnden godkänner internkontrollrapport för 2022. Av rapporten framgår att rapportering och återkoppling av närvaro finns i verksamhetssystem och Power BI samt att arbete för att främja skolnärvaro har varit ett viktigt utvecklingsområde under året. Därtill framgår att det finns större avvikelser gällande risken "Hög närvaro påverkar måluppfyllelsen" och kontrollmomentet "Säkerställa att utredning inleds vid upprepad eller hög frånvaro". Det framgår även att dokumentationen vid övergångar brister, bland annat när det gäller elevers frånvaro samt att det finns brister i dokumentation av utredningar av skolfrånvaro.
- **2023-02-22 (§ 10) - Årsredovisning 2022** - Utbildningsnämnden fastställer verksamhetsrapporten och årsredovisningen för 2022. Beslutsunderlag är Verksamhetsrapport helår 2022.
- **2023-09-27 (§ 65) - Delårsrapport 2 2023** - Utbildningsnämnden fastställer delårsrapporten. Beslutsunderlag är Verksamhetsrapport delår 2 2023.

Utöver detta har nämnden tagit del av ekonomiska månadsrapporter. Vid dessa tillfällen redovisas gymnasieskolans ekonomi och en prognos för helåret lämnas. Arbete/insatser för att främja närvaro eller motverka frånvaro särredovisas inte i den ekonomiska rapporteringen.

Vid hearing med nämndens presidium lyfts att kontaktpolitikergruppen för gymnasieskolan träffar representanter för verksamheten, till exempel rektorer, och därigenom får information om aktuella frågor på skolenheterna. Det beskrivs ske en muntlig redovisning av kontaktpolitikerbesöken till nämnden löpande, varav en mer formell redovisning varje halvår. Av protokoll från sammanträdena 2022-12-14 (§ 109) samt 2023-05-24 (§ 58) framgår att arbetet med kontaktpolitikerbesök utvärderades.

Bedömning

Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro som redovisas till utbildningsnämnden? Sid 76(364)

Revisionsfrågan omfattar bedömning av dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete på skolenhetsnivå respektive på huvudmannanivå samt bedömning av redovisning till nämnden.

Nej.

Bedömningen baseras på att det finns en betydande variation när det gäller uppföljning och analys av elevers närvaro och frånvaro i skolenheternas dokumentation samt att uppföljning och analys av insatser för att främja närvaro eller motverka frånvaro generellt saknas i dokumentationen på skolenhetsnivå.

Vi noterar att dokumentationen på huvudmannanivå har utvecklats under granskningsperioden och den senaste delårsrapporten innehåller viss uppföljning av elevers närvaro och frånvaro samt lärares rapporteringsgrad. Vi har dock baserat vår bedömning på att uppföljning och analys av eventuella skillnader mellan program och kön samt uppföljning och analys av *insatser* för att främja närvaro eller motverka frånvaro saknas i dokumentationen på huvudmannanivå.

Vi noterar att nämnden har tagit del av upprättad dokumentation på huvudmannanivå samt uppföljning inom ramen för intern kontroll. Det framgår dock inte att nämnden får en redovisning av resultatet från genomförda resultatdialoger/uppföljningar eller en löpande (till exempel månatlig) rapportering om påbörjade utredningar avseende skolfrånvaro i enlighet med skollagen 7 kap. 19 a §.

Åtgärder vid bristande likvärdighet

Revisionsfråga 3: Tillser utbildningsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid bristande likvärdighet?

lakttagelser

Nämndens åtgärder

Av inkommet underlag och vid genomgång av protokoll framgår det inte att nämnden har vidtagit några åtgärder med bäring på granskningsområdet.

Sektorns åtgärder

Som framgår av revisionsfråga 1 har sektorn vidtagit flera åtgärder med bäring på granskningsområdet, såsom framtagandet av en rutin för att motverka frånvaro samt inrättandet av ett centralt närvaroteam. Dessa åtgärder omnämns vid intervjuer och hearing.

Verksamhetsrapport delår 2 2022 (se revisionsfråga 2) innehåller information om åtgärder som har vidtagits på skolenhetsnivå. Det framgår att Borgarskolan har anställt två elevcoacher som främst arbetar mot fordons- och transport- samt försäljnings- och

serviceprogrammen. Polhemsskolan har anställt en elevcoach för att stötta elever på barn- och fritid- samt teknikprogrammet. Det framgår även att IM-gymnasiet har anställt två ungdomskonsulenter. Elevcoacher och ungdomskonsulenter arbetar bland annat med att främja skolkärväro. Dessa funktioner omnämns vid intervjuer och beskrivs som värdefulla i arbetet.

Bedömning

Tillser utbildningsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid bristande likvärdighet?

Delvis.

Vår bedömning baseras på att utbildningsnämnden har beslutat om åtgärder med bäring på granskningsområdet inom ramen för den kommunala styrmodellen i form av mål, indikator, uppdrag och intern kontroll samt att åtgärder har vidtagits på sektornivå.

Vidare baseras vår bedömning på att nämnden inte har vidtagit några åtgärder med tydlig koppling till brister som har identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet, såsom dokumentation vid övergångar.

Det kommunala aktivitetsansvaret i Gävle kommun

Av arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens reglemente framgår att nämnden^{Sid 78(364)} svarar för hemkommunens aktivitetsansvar för ungdomar enligt 29 kap. 9 § skollagen.

Dokument som innehåller beskrivningar av arbetet med kommunens aktivitetsansvar (KAA) har inkommit. Dokumenten är framtagna för granskningen och inte formellt antagna av nämnden. Det beskrivs att kommunens aktivitetsansvar organisatoriskt ingår i verksamheten Arbetsmarknad och stöd inom sektor Välfärd Gävle. Det finns en arbetsgrupp som består av sex förändringsledare med blandad kompetens och med olika ansvarsområden (till exempel samverkan med gymnasieskolor, socialtjänsten och arbetsgivare).

Av statistik som har tagits fram av sektorn framgår att 650 ungdomar tillhörde målgruppen under perioden januari till och med november 2023. Per den 4 december 2023 var antalet ungdomar 353. Sysselsättningen för dem var som följer:

- 66 ungdomar deltog i KAA-aktivitet.
- 182 ungdomar hade annan sysselsättning (till exempel behandling eller utlandsvistelse).
- 85 ungdomar hade inte någon sysselsättning (inklusive ungdomar som tackat nej till aktivitet).
- 20 ungdomar var okända.

Struktur för uppföljning och analys

Det finns inget formellt antaget styrdokument som beskriver strukturen för uppföljning av det kommunala aktivitetsansvaret inom sektor Välfärd Gävle. Strukturen beskrivs i ett dokument som är framtaget för granskningen. Det framgår att Arbetsmarknad och stöd har ett egenutvecklat upplägg för verksamhetsuppföljning och rapportering sedan år 2023. Upplägget bygger på Gävle kommuns tertialuppföljningar, men uppges tydligare involvera samtliga medarbetare. Uppföljningen dokumenteras skriftligt tre gånger per år och ingår i underlaget för Arbetsmarknad och stöds tertialredovisning till Sektor Välfärd.

Enligt ovanstående dokument ger Arbetsmarknad och stöd ut underlag till verksamhetsområdets olika team inför upprättandet av Sektor Välfärds tertialrapport. Varje team får två dokument: ett statistikunderlag som visar på utveckling i verksamheten för aktuell period samt ett analysunderlag med frågor riktade till respektive teams verksamhet. Samtliga medarbetare i teamet ska delta i analysen av det genomförda arbetet och effekterna av detta. I uppföljning och analys är fokus på teamets mål, som för det kommunala aktivitetsansvaret är att:

- 100 procent av personerna i målgruppen inom KAA är kända
- 100 procent av målgruppen som inte har annan aktivitet, deltar i KAA-aktivitet

Analysen ska även omfatta vilka insatser som varit särskilt effektgivande för att nå målen för KAA och vad teamet ska göra kommande tertial för att höja sitt resultat i förhållande till målet. Resultatet av teamets analys dokumenteras och lämnas till

enhetschef som analyserar beskrivningen och för vidare till sin bedömning i tertialredovisningen för enheten i Stratsys. I nästa steg lämnas resultat och redovisning till verksamhetschef som i sin tur hanterar och analyserar underlaget i förhållande till mål och verksamhetsrapportering. Avslutningsvis framgår att medarbetarna dokumenterar sitt arbete i ett särskilt ärende- och statistiksystem (KAAD) som möjliggör för teamet och verksamheten att följa antal personer i målgrupp, antal i faktiska insatser, utförda insatser samt resultat av arbetet.

Vid intervjuer verifieras att uppföljning och analys sker med fokus på ovan nämnda mål och att KAAD används i arbetet. Det förklaras att uppföljning av målet om att 100 procent av personerna i målgruppen inom KAA ska vara kända grundar sig i kravet på att alla kommuner i Sverige ska lämna uppgifter om de ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret till Statistiska centralbyrån (SCB)³.

Nämndens styrning

Revisionsfråga 4: Har arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden en ändamålsenlig styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

lakttagelser

Nämndens styrning

Med utgångspunkt kommunfullmäktiges kommunplan med årsbudget ska arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden fastställa nämndens internbudget för 2023. Av protokoll och underlag från nämndens möte 2023-02-22 (§ 25) framgår att nämndens budgetomslutning år 2023 är 1397,5 mnkr. Det framgår inte av internbudgeten vilka ekonomiska resurser som riktas till arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Vid intervjuer beskrivs att det inte finns särskilda medel som direkt riktas till arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret, med undantag för medel som har beviljats inom ramen för ESF-projekt.

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutade 2023-03-29 (§ 47) om *Verksamhetsplan 2023-2026*. Verksamhetsplanen har totalt fem strategiska nämndmål med delmål och tillhörande indikatorer. Mål och indikatorer med direkt bäring på arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret saknas. I verksamhetsplanen beskrivs ett starkare individfokus med en tydligare idé och plan för progression som ett utvecklingsområde. Här lyfts att Arbetsmarknad och stöds (Arbos) nya organisation ger bättre förutsättningar för att stödja individer till egen försörjning.

Vid mötet 2023-05-24 (§ 81) beslutade nämnden om plan för intern styrning och kontroll år 2023. Av underlaget framgår att riskvärderingen resulterade i att fyra centrala risker identifierades. Ingen av dessa har tydlig bäring på det kommunala aktivitetsansvaret.

³ <https://www.scb.se/lamna-uppgifter/undersokningar/Kommunernas-aktivitetsansvar/>

Det finns en uppdragsbeskrivning (reviderad 2023-01-03) för verksamheten Arbetsmarknad och stöd. Uppdragsbeskrivningen är godkänd av sektorchef för Velfärd Gävle och revideras/kontrolleras vid behov och en gång per år. Av dokumentet framgår att verksamheten arbetar på uppdrag av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och att den bland annat har ansvar för kommunens aktivitetsansvar. Målet med verksamheten är att fler ska klara sin egen försörjning och därmed även sänka Gävle kommuns kostnader för försörjningsstöd. Vidare beskrivs att det så kallade Framtidsspåret erbjuder ett sammanhållet stöd för en individ och att en förändringsledare är ansvarig för att tillsammans med individen planera aktiviteter och insatser samt att följa upp att dessa leder mot egen försörjning. Därtill lyfts att aktiviteter och insatser erbjuds individuellt och i grupp samt att verksamheten Arbetsmarknad och stöd samverkar med bland annat gymnasieskolan, vuxenutbildningen, socialtjänsten, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Arbete med register och uppsökande verksamhet

Som framgår i tidigare avsnitt har dokument som innehåller beskrivningar av Gävle kommuns arbete med kommunens aktivitetsansvar tagits fram för granskningen. Vid intervjuer bekräftas att arbetet sker på det sätt som beskrivs i dokumentet.

Det framgår att ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret identifieras genom att samköra register från skolsystemet Edlevo, den nationella betygss databasen BEDA samt kommunens invånarregister (KIR). Kontaktförsök sker på olika sätt, till exempel med telefonsamtal, sms, brev och hembesök. Arbetet sker i samverkan med flera aktörer såsom sektor Utbildning Gävle, fristående skolor samt antagningsenheten och socialtjänsten. Systemet KAAD används för att dokumentera kontaktförsök, kontakt samt rapportering av uppgifter till SCB. Det finns även en e-tjänst som används av skolor för att rapportera avhopp och en tjänst för att anmäla avhopp. Om en ungdom tackar nej till insats via KAA eller av annan orsak inte är aktuell för insats så görs bedömning om när nästa kontakt ska ske.

Arbete med individuell planering och aktiviteter

Enligt inkommen dokumentation har alla ungdomar en individuell planering som i första hand är inriktad mot studier och i andra hand arbete, vilket verifieras i intervju med medarbetare inom KAA. Aktiviteter erbjuds fem dagar i veckan och genomförs såväl individuellt som i grupp. Innehållet är exempelvis information om utbildningsvägar, yrken, arbetsmarknadskunskap, samhällsinformation, information och praktiskt stöd till vuxenlivet. KAA erbjuder även stöd i studier och praktik. De individuella planerna dokumenteras i systemet Treserva och registrering av insatser sker i systemet PUMA. Vid intervju lyfts att de aktiviteter som erbjuds fungerar bra.

Bedömning

Har arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden en ändamålsenlig styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret? Sid 81(364)

Nej.

Bedömningen baseras på att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden inte har någon styrning i form av mål eller styrande dokument som säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar.

Vi noterar att det finns en styrning på verksamhetsnivå som omfattar mål för teamet som arbetar med KAA och att dessa mål direkt speglar rapporteringskravet till SCB. På sektorsnivå finns styrning i form av en uppdragsbeskrivning för Arbetsmarknad och stöd samt system för att identifiera ungdomar och dokumentera de insatser som ungdomar deltar i. Vid intervjuer framstår det som att resurser och rutiner är tydliga och etablerade när det gäller att identifiera de ungdomar som tillhör målgruppen samt att erbjuda aktiviteter, vilket vi ser positivt på.

Uppföljning, analys och redovisning

Revisionsfråga 5: Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som redovisas till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden?

Iakttagelser

Dokumenterade uppföljningar och analyser på enhetsnivå

För enheten "Arbos 2" (som hanterar det kommunala aktivitetsansvaret) omfattar dokumentationen två verksamhetsrapporter:

- *Tertialrapport tertial 2 2023*
- *Tertialrapport tertial 3 2023*

Båda rapporterna innehåller utfall avseende målen att 100 procent inom målgruppen är kända respektive att 100 procent som inte har någon aktivitet deltar i KAA-aktivitet. Rapporterna innehåller även analyser i form av beskrivningar av arbete/aktiviteter som gruppen upplever har fungerat bra respektive vad som behöver förändras eller utvecklas.

Dokumenterade uppföljningar och analyser på sektorsnivå

Verksamhetsområdet Arbetsmarknad och stöds rapporter till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden omfattar:

- *Verksamhetsrapport delår 2 2022*
- *Verksamhetsrapport helår 2022*
- *Verksamhetsrapport delår 1 2023*

Rapporterna innehåller inte någon tydlig uppföljning eller analys avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. I *Verksamhetsrapport delår 2 2022* framgår att en kartläggning av Arbetsmarknad och stöds målgrupp har genomförts som visar att målgruppen står långt från arbetsmarknaden. Till exempel saknar 65 procent en gymnasieexamen och 15 procent saknar helt en skolutbildning. Vidare framgår att verksamheten tillsammans med vuxenutbildningen bland annat har initierat en så kallad trappstegsutbildning. Kartläggningen lyfts även i *Verksamhetsrapport helår 2022* med tillägget att Arbos beslutade att utveckla upplägg och innehåll i sin arbetsmetod för att bättre möta målgruppens behov. Vidare beskrivs att ett ESF-projekt "React - Ung nystart i Gävleborg" har bedrivits i samarbete med Gävleborgs övriga kommuner med målgruppen unga 16-19 år som ingår i kommunens aktivitetsansvar. I *Verksamhetsrapport delår 1 2023* beskrivs att det förändrade arbetssättet inom Arbos innebär ett mer framgångsrikt arbete i att stödja individer till annan försörjning och att arbetssättet följs upp och justeras kontinuerligt.

Två rapporter har tagits fram inom ramen för nämndens internkontroll. Av *Rapport Internkontroll delår 2 2022* framgår att det inom riskområdet "Efterlevnad av interna och externa regelverk" har noterats mindre avvikelser inom Framtidsspåret och att fortsatt kompetenshöjning av samtliga medarbetare ska genomföras tertial 3. *Rapport Internkontroll 2022* innehåller samma information som delårsrapporten. Avseende kompetensutveckling anges att sådan ska genomföras år 2023.

Rapportering till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Vid genomgång av protokoll från arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens sammanträden från augusti 2022 till och med december 2023 framgår att nämnden har tagit del av och godkänt följande:

- **2022-09-28 (§ 93) - Verksamhetsrapport delår 2 år 2022 med årsprognos**
- **2022-09-28 (§ 94) - Internkontrollrapport 2022 delår 2**
- **2023-02-22 (§ 24) - Årsredovisning år 2022⁴**
- **2023-02-22 (§ 26) - Internkontrollrapport helår år 2022**
- **2023-05-24 (§ 79) - Delårsrapport delår 1 år 2023**
- **2023-09-29 (§ 118) - Delårsrapport delår 2 år 2023**

Utöver detta har nämnden tagit del av ekonomiska månadsrapporter. Vid dessa tillfällen redovisas Arbetsmarknad och stöds resultat och avvikelser kommenteras. Arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret särredovisas inte i den ekonomiska rapporteringen.

Enligt uppgift från sektorn genomfördes skriftlig rapportering avseende kommunens aktivitetsansvar senast i februari 2018 till dåvarande nämnd. Sedan bildandet av sektorn år 2019 har enheten (Arbos 2) informerat om det kommunala aktivitetsansvaret för arbetsmarknad- och funktionsrättsnämnden då den kallats. Nämnden har även genomfört studiebesök i verksamheten.

⁴ Verksamhetsrapport helår 2022 ingår i beslutsunderlaget.

Vid intervju beskrivs att nämnden är intresserad av det kommunala aktivitetsansvaret och att enheten var inbjuden till nämnden i juni 2022 för att berätta om arbetet med ^{Sid 83(364)} aktivitetsansvaret. Det beskrivs även att nämnden efterfrågar skriftliga underlag om Arbetsmarknad och stöd, men inte specifikt arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Bedömning

Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som redovisas till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden?

Nej.

Bedömningen baseras på att arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret följs upp och analyseras i dokumentation på verksamhetsnivå och att det sker med utgångspunkt i skollagens krav på att kommunen ska föra register över de ungdomar som omfattas av ansvaret och de eventuella åtgärder som ungdomar deltar i.

Vi ser positivt på att dokumentationen som redovisas för nämnden innehåller viss information om målgruppen för KAA och arbete/insatser för den målgruppen, men bedömer att dokumentationen behöver utvecklas för att ge nämnden en samlad och uppdaterad bild av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Åtgärder vid brister i arbetet

Revisionsfråga 6: Tillser arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid brister i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

Iakttagelser

Vid intervju ges exempel på styrkor i organisationen och arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret, såsom att verksamheten ligger organisatoriskt nära andra relevanta verksamheter, vilket uppges skapa förutsättningar för kunskapsöverföring. Det framgår även att medarbetare inom KAA upplever att roller och ansvar är tydliga och att de upplever en frihet i att pröva nya metoder för att förbättra arbetets resultat. Det beskrivs som ett utvecklingsområde att skolan tar kontakt med verksamheten (KAA) sent och att en tidigare kontakt från skolans sida skulle underlätta arbetet med att få ungdomar i sysselsättning.

I Arbetsmarknads och stöds verksamhetsrapporter (se föregående revisionsfråga) beskrivs att verksamhetsutveckling har skett såsom ett förändrat arbetssätt inom Arbos samt ESF-projektet React - Ung nystart i Gävleborg.

Det framgår inte i inkommet underlag, protokoll eller vid intervjuer att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har fattat några beslut om åtgärder som tydligt syftar till att utveckla arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Bedömning

Tillser arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid brister i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

Sid 84(364)

Nej.

Nämnden har informerats om åtgärder som har vidtagits på verksamhetsnivå för att utveckla arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret . Bedömningen baseras dock på att det inte går att verifiera att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden eller sektorn har fattat några beslut om åtgärder som tydligt syftar till att utveckla arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Samlad bedömning

Sid 85(364)

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gävle kommun genomfört en granskning. Granskningens syfte är att bedöma om utbildningsnämnden säkerställer en ändamålsenlig utbildning vad gäller likvärdighet i gymnasieskolan avseende arbete/insatser för att främja skolorbarn. Granskningen syftar även till att bedöma om arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar. Granskningen syftar därtill att bedöma om den interna kontrollen inom respektive område är tillräcklig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att utbildningsnämnden **i allt väsentligt** säkerställer en ändamålsenlig utbildning vad gäller likvärdighet i gymnasieskolan avseende arbete/insatser för att främja skolorbarn samt att den interna kontrollen inom området **inte** är **helt** tillräcklig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden **ej** säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar samt att den interna kontrollen inom området **ej** är tillräcklig.

Rekommendationer

Mot bakgrund av granskningsresultatet vill vi lämna följande rekommendationer till utbildningsnämnden:

- Att överväga att förtydliga strukturen för det systematiska kvalitetsarbetet i ett styrdokument. Detta för att säkerställa att roller och ansvar samt former för arbetet är tydliga. Ett formellt styrdokument kan revideras vid behov för att säkerställa att det har avsedd effekt.
- Att säkerställa att det centrala närvaroteamets roll och arbete i att hantera frånvaro är tydligt och känt för all personal i gymnasieskolan.
- Att följa upp och utvärdera vilken effekt den nya arbetsgången/rutinen har på elevers närvaro/frånvaro respektive mentorers arbetssituation och vid behov justera arbetsgången för att få avsedd/ökad effekt.
- Att säkerställa att dokumentationen på skolenhets- och huvudmannanivå innehåller uppföljning och analys av elevers närvaro och frånvaro samt insatser/arbete för att främja närvaro och motverka/hantera frånvaro.
- Att säkerställa att nämnden får ta del av resultatet av genomförda resultatdialoger och -uppföljningar samt att nämnden får en löpande rapportering om påbörjade utredningar avseende skolfrånvaro. Genom en utvecklad dokumentation och redovisning kan nämnden få ett underlag där eventuella brister i arbete/insatser och förutsättningarna för detta arbete framgår och därigenom vidta aktiva åtgärder som direkt svarar på bristerna.

Mot bakgrund av granskningsresultatet vill vi lämna följande rekommendationer till
arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden:

Sid 86(364)

- Att säkerställa att det finns en formell styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som omfattar resurstilldelning och rutiner för att identifiera målgruppen och erbjuda aktiviteter på ett strukturerat och systematiskt sätt.
- Att säkerställa att dokumentationen som redovisas för nämnden innehåller en tydlig uppföljning och analys av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. På detta sätt kan nämnden få en bild av utvecklingen av antalet ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret samt resultat och effekter av genomförda insatser. Med en sådan bild kan nämnden identifiera behov och vidta åtgärder vid eventuella brister i arbetet och förutsättningarna för det.

Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor

Revisionsfråga	Bedömning	
1. Säkerställer nämnden genom sin styrning likvärdiga förutsättningar inom arbete/insatser för att främja skolnärvaro?	Ja Det finns en styrning av ekonomi och verksamhet på huvudmannanivå.	
2. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbete/insatser för att främja skolnärvaro som redovisas till nämnden?	Nej Det finns en betydande variation när det gäller uppföljning och analys av elevers närvaro och frånvaro i enheternas dokumentation. Uppföljning och analys av insatser för att främja närvaro eller motverka frånvaro saknas i dokumentationen på enhetsnivå. Uppföljning och analys av eventuella skillnader mellan program och kön samt uppföljning och analys av insatser för att främja närvaro eller motverka frånvaro saknas i dokumentationen på huvudmannanivå. Nämnden får inte en redovisning av resultatet från genomförda resultatdialoger/ uppföljningar eller en löpande (till exempel månatlig) rapportering om påbörjade utredningar avseende skolfrånvaro.	

3. Tillser nämnden att adekvata åtgärder vidtas vid bristande likvärdighet?

Delvis

Nämnden har beslutat om åtgärder med bäring på granskningsområdet och åtgärder har vidtagits på sektornivå. Nämnden har inte vidtagit några åtgärder med tydlig koppling till brister som har identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet.

Sid 87(364)

4. Har arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden en ändamålsenlig styrning (mål/styrande dokument) av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

Nej

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har inte någon styrning i form av mål eller styrande dokument som säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar.

5. Görs dokumenterade uppföljningar och analyser avseende arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som redovisas till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden?

Nej

Arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret följs upp och analyseras i dokumentation på verksamhetsnivå med utgångspunkt i skollagens krav på att kommunen ska föra register över de ungdomar som omfattas av ansvaret och de eventuella åtgärder som ungdomar deltar i. Dokumentationen som redovisas för nämnden behöver utvecklas för att ge nämnden en samlad och uppdaterad bild av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

6. Tillser arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att adekvata åtgärder vidtas vid brister i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret?

Nej

Det går inte att verifiera att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden eller sektorn har fattat några beslut om åtgärder som tydligt syftar till att utveckla arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret.

Datum

Hanna Franck

Jenny Nordqvist

Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av **XXXX** kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den **Datum**. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.

Tjänsteskrivelse

2024-06-05

Diarienummer: 24AFN114

Handläggare:

Martin Wagner
026-17 80 00
martin.wagner@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnd

Yttrande: Granskningsrapport – Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar

Förslag till beslut

Att nämnden ger sektorchef i uppdrag att lämna förslag till revidering av mål och indikatorer för KAA (kommunens aktivitetsansvar) i nämndens verksamhetsplan till delår 2

Bakgrund

Kommunrevisionen har genomfört en granskning som rapporterats i april 2024, "Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar."

Revisionen lämnar följande kommentar till nämnden:

"Med anledning av det som framkommer i granskningsrapporten vill revisorerna ha nämndens kommentarer till de brister som noteras och de rekommendationer som rapporten innehåller. Revisorerna önskar ett yttrande från nämnden senast 2024-06-30."

Granskningen har genomförts av PwC. Av rapporten framgår att PwC bedömer att arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden ej säkerställer ett ändamålsenligt arbete med kommunens aktivitetsansvar samt att den interna kontrollen inom området ej är tillräcklig.

Följande rekommendationer lämnas till Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden:

- Att säkerställa att det finns en formell styrning av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret som omfattar resurstilldelning och rutiner för att identifiera målgruppen och erbjuda aktiviteter på ett strukturerat och systematiskt sätt.
- Att säkerställa att dokumentationen som redovisas för nämnden innehåller en tydlig uppföljning och analys av arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. På detta sätt kan nämnden få en bild av utvecklingen av antalet ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret samt resultat och effekter av genomförda insatser. Med en sådan bild kan nämnden identifiera behov och vidta åtgärder vid eventuella brister i arbetet och förutsättningarna för det.

Yttrande

Granskningen visar på brister som behöver korrigeras. Sektorchef föreslår att nämnden reviderar verksamhetsplanen med mål och indikator i samband med delårsrapport 2 i september 2024. Mål och indikator föreslås vara:

Mål

Arbetsmarknads och funktionsrättsnämnden ska minska antalet unga i kommunala aktivitetsansvarets målgrupp som varken arbetar eller studerar.

Indikatorer

- Andel i målgruppen för det kommunala aktivitetsansvaret som under året deltar i egen eller annan instans aktivitet.
- Andel kunder aktiva inom kommunala aktivitetsansvaret som går vidare till studier eller arbete.

Målvärde 2024 för indikator 1: 80%

Målvärde 2024 för indikator 2: Arbetas fram under 2024.

Den första indikatorn är för att Arbos ska jobba aktivt för att aktivera de som helt går undan radarn och inte vill delta i aktiviteter. Den andra indikatorn är för att visa hur träffsäkra och bra våra insatser och aktiviteter är, för uppdraget att få de unga tillbaka till skola eller ut i arbete.

Noteras bör att kritiken inte innebär *inte* att nämnden inte bedriver ett arbete utifrån lagstiftningen (vilket nämnden de facto gör), utan att detta handlar om den formella styrningen och dokumentationen på nämndsnivå.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts yttra sig över Granskningsrapport – Likvärdigt arbete med skolnärvaro på gymnasiet samt kommunens aktivitetsansvar.

Ärendet hanteras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden vid sammanträdet den 19 juni. Strateg för kvalitet- och verksamhetsutveckling, Martin Wagner, har varit ansvarig handläggare i ärendet. I den slutliga handläggningen har även kontorschef Göran Herdin samt sektorchef, Magnus Höjjer deltagit.

Beslutsärende: Remiss
avseende förslag till
föreskrifter om ändring i
kursplaner i två skolformsdelar
inom komvux, Dnr 2024:253

9

24AFN113

Remiss avseende förslag till föreskrifter om ändring i kursplaner i två skolformsdelar inom komvux

Remissen innehåller förslag till ändringar i följande författningar:

- Föreskrifter om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- Föreskrifter om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Enligt förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ska myndigheten kontinuerligt bedöma behovet av utveckling av läroplaner och andra styrdokument för skolväsendet som regeringen beslutar om, och vid behov föreslå ändringar av dessa. Arbetet som Skolverket nu genomför inom ramen för översyn av kursplaner i tre skolformsdelar har resulterat i förslag till ändringar i vissa kursplaner. Syftet med översynen är att stärka förutsättningarna för en utbildning av god kvalitet. De reviderade kursplanerna ska också likvärdigheten i undervisningen och öka möjligheterna till flexibilitet och individanpassning.

Denna remiss omfattar inte kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk i komvux på grundläggande nivå och komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå samt språk och kommunikation i komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

Skolverket översänder i detta utskick ändringsföreskrifter samt den konsekvensutredning som berör Skolverkets förslag till ändring i kursplaner. Aktuella dokument går även att ta del av på www.skolverket.se/regler-och-ansvar/forandringar-inom-skolomradet/skolverket-reviderar-innehallet-i-tre-skolformsdelar-inom-komvux

Skolverket vill ge remissinstanserna möjlighet att yttra sig över förslagen och särskilt de förslag som är relevanta för remissinstansen.

Eventuella synpunkter bör vara Skolverket tillhanda **senast den 24 juli 2024**. Skicka svar som e-post till remiss.oversynkomvux@skolverket.se eller till registrator@skolverket.se. Ange Skolverkets diarienummer 2024:253 i ämnesraden.

Vid eventuella frågor hänvisas till Annelie Svantesson eller Linda Svedberg som nås via annelie.svantesson@skolverket.se eller linda.svedberg@skolverket.se

På Skolverkets vägnar

Anna Westerholm
Avdelningschef Läroplaner
Skolverket

Bilagor

Sid 94(364)

- Missiv
- Sändlista
- Konsekvensutredning
- Föreskrifter om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- Föreskrifter om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Konsekvensutredning avseende förslag till föreskrifter om

- ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, och
- ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

Innehållet i konsekvensutredningen utgår från 6–8 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Sammanfattning

Skolverket genomför för närvarande en egeninitierad översyn av kursplanerna inom kommunal vuxenutbildning (komvux) som anpassad utbildning på grundläggande nivå, komvux på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare (komvux i sfi). Denna översyn har resulterat i förslag till ändringar i Skolverkets föreskrifter om kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux på grundläggande nivå.

Skolverket föreslår att ändringarna i ovanstående författningar träder i kraft den 1 mars 2025 och tillämpas första gången på kurser och delkurser som påbörjas efter 30 juni 2025.

Innehållsförteckning

Konsekvensutredning avseende förslag till föreskrifter om	1
Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Omfattning och begränsningar	3
A Allmänt	5
1 Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå	5
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	5
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	6
Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse	6
Tydligare progression	6
Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper	7
Ökad målgruppsanpassning	7
Kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	8
1.1 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	9
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	9
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	9
Kunskapsuttrycken i målen – tydligare betoning på fakta och förståelse	10
Tydligare progression	11
Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper	11
1.2 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för kolvux på grundläggande nivå	13
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	13
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	13
Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse	15
Tydligare progression	15
Mindre detaljerade betygskriterier	16
Ökad målgruppsanpassning	16
2 Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd	17
3 Uppgifter om vilka som berörs av regleringen	18
3.1 Kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	18
3.2 Kolvux på grundläggande nivå	18
4 Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på	18
5 Kostnadsmässiga och andra konsekvenser	19
5.1 Konsekvenser för elever	19
5.2 Jämställdhetsperspektiv och funktionshinderperspektiv	19
5.3 Nationella minoriteter	20
6 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen	20
7 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser	20
B Kommuner och regioner	20
C Företag	20
D Samråd	20
E Kontaktpersoner	21

Bakgrund

Skolverket ska utforma och kontinuerligt utveckla de styrdokument som myndigheten har bemyndigande att meddela föreskrifter om.¹ Syftet är att ge bättre förutsättningar för en utbildning av god kvalitet och på sikt förbättra resultaten i alla skolformer.

Komvux har, sett över tid, genomgått ett antal förändringar bland annat till följd av förändringar i skollagen (2010:800) och revideringen av förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen (hädanefter läroplanen). Exempel på förändringar som har skett är att skollagens övergripande mål för komvux har utökats. Utbildningens mål är sedan tidigare att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande och ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Dessa mål har från 2020 utökats genom att utbildningen även ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet.² En annan förändring är att komvux i sfi sedan 2016 och komvux som anpassad utbildning sedan 2020 ingår som olika skolformsdelar i skolformen komvux.³ Dessutom infördes den 1 januari 2022 en förenklad betygsskala i komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi.⁴ Vidare har kursplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer reviderats år 2022 och den 1 juli 2025 införs en ämnesutformad gymnasieskola och anpassad gymnasieskola, vilket även påverkar motsvarande skolformsdelar inom komvux.

Under 2022–2023 gjorde Skolverket en behovsinventering inför en översyn av kursplanerna för komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi. Skolverkets behovsinventering bygger bland annat på aktuell forskning, utvärderingar från andra skolmyndigheter, enkäter, samråd med forskare, ämnesdidaktiker, verksamma lärare, rektorer, studie- och yrkesvägledare samt myndigheter och organisationer.⁵

Skolverket gjorde sedan en samlad behovsanalys⁶ och fattade beslut om att inleda en översyn av samtliga kursplaner för de tre skolformsdelarna.

Omfattning och begränsningar

Denna konsekvensutredning behandlar förslag gällande de kursplaner som räknas upp nedan. Efter denna remissomgång avser Skolverket att besluta om de reviderade kursplanerna så att de kan träda i kraft den 1 mars 2025 och börja tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025. Övriga kursplaner för de aktuella skolformsdelarna är fortfarande föremål för översyn.

Skolverket föreslår ändringar i följande kursplaner:

- Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå:
 - biologi
 - engelska
 - fysik
 - geografi
 - hem- och konsumentkunskap

¹ 5 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

² 20 kap. 2 § skollagen (2010:800).

³ 20 kap. 3 § skollagen.

⁴ 20 kap. 36 § skollagen.

⁵ För detaljerad information se avsnitt D Samråd.

⁶ Skolverket (2023) *Behovsanalys för översyn av kursplaner inom komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare*, dnr. 2022:920.

- historia
- individ och samhälle
- kemi
- matematik
- natur och miljö
- religionskunskap
- samhällskunskap
- teknik
- Komvux på grundläggande nivå:
 - biologi
 - engelska, inklusive nationell delkurs 1–4
 - fysik
 - geografi
 - grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (inledande kurs)
 - grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (fortsättningskurs)
 - grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs)
 - grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (fortsättningskurs)
 - historia
 - kemi
 - matematik, inklusive nationell delkurs 1–4
 - religionskunskap
 - samhällskunskap

Skolverket arbetar alltså med översynen av kursplanerna i svenskämnen. Dessa omfattas därför inte av denna remiss utan remitteras vid ett senare tillfälle. Det gäller följande kursplaner:

- komvux i sfi
- svenska för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- svenska som andraspråk för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- språk och kommunikation för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- svenska (inklusive nationell delkurs 1–4) för komvux på grundläggande nivå
- svenska som andraspråk (inklusive nationell delkurs 1–4) för komvux på grundläggande nivå

A Allmänt

1 Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå

I det här avsnittet beskrivs de problem som Skolverket identifierat under arbetet med översynen och som även finns beskrivna i behovsanalysen. Därefter följer två avsnitt (1.1 och 1.2) där Skolverket redogör för huvuddragen i förslagen till ändringar i kursplanerna. I avsnitt 1.1 beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Efter det följer avsnitt 1.2 som beskriver förslag till ändringar i kursplanerna för komvux på grundläggande nivå. Vissa förslag till ändringar gäller båda skolformsdelarna. Därför förekommer vissa upprepningar i de två avsnitten (1.1 och 1.2).

Syftet med översynen är att säkerställa att skolformsdelarnas styrdokument är relevanta och begripliga. De reviderade kursplanerna ska stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen och skapa förutsättningar för mer rättvisande betyg samt öka möjligheterna till flexibilitet och individanpassning. Nedan följer en beskrivning av vilka punkter i behovsanalysen som Skolverket har prioriterat i översynen och vilka åtgärder som föreslås.

Prioriteringarna sammanfattas i följande punkter:

- Se över kursplanerna i syfte att stärka relationen till skollagens mål.
- Se över kursplanerna med utgångspunkt i läroplanen för att bedöma vilka övergripande perspektiv⁷ som behöver stärkas respektive tonas ned eller tas bort.
- Se över balansen mellan faktakunskaper och förmågor i kursplanernas mål så att de kunskapsuttryck som används i högre grad speglar ämnets eller ämnesområdets karaktär.
- Se över det centrala innehållet för att vid behov tydliggöra progressionen mellan kurser, nationella delkurser och skolformsdelar.
- Göra betygskriterierna och kriterier för bedömning av kunskaper mindre detaljerade så att de i högre grad möjliggör en allsidig och relevant bedömning av elevens kunskaper och styr undervisningen i lägre grad.
- Se över kursplanerna för att säkerställa att innehållet är lämpligt för målgruppen och för att kursplanerna bättre ska kunna möta behovet av individanpassning och flexibilitet.
- Förstärka sådant innehåll som är relevant för att elever inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå bättre ska tillägna sig kunskaper som behövs i samhälls-, vardags- och arbetsliv.
- Se över hur kursplanerna inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå kan utvecklas så att elever genom undervisningen ges bättre förutsättningar att utveckla självständighet och tilltro till sin egen förmåga.

I kommande avsnitt beskrivs prioriteringarna ovan mer detaljerat.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

Skolverkets behovsanalys visar att relationen till de mål som infördes i skollagen om att komvux ska utgöra en bas för nationell och regional kompetensförsörjning till arbetslivet

⁷ I läroplanen finns åtta olika perspektiv som kursplanerna i den aktuella skolformsdelen ska belysa i den utsträckning det är relevant. Det gäller till exempel perspektiven jämställdhet, sexualitet, samtycke, relationer och hälsa samt digital kompetens. Utöver dessa finns delar som till exempel bildning, mänskliga rättigheter och funktionshinder angivna i läroplanen. I den här konsekvensutredningen har vi valt att benämna dessa sammantaget som läroplanens övergripande perspektiv.

och ge en god grund för fortsatt utbildning⁸ kan behöva stärkas i vissa kursplaner. Samtidigt behöver skollagens samtliga övergripande mål för komvux beaktas i arbetet med revideringen. Där kopplingar till skollagens mål behöver förstärkas eller tonas ner, är det viktigt att fokus i ämnena och ämnesområdena inte får skifta till skollagens ovan nämnda mål på ett sådant sätt att ämnena eller ämnesområdenas kärna och karaktär ändras.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets behovsanalys visar att kursplanerna behöver ha en tydligare koppling till läroplanen, som konsekvens av genomförda förändringar i läroplanen.⁹ Lärare använder i hög grad kursplanerna som utgångspunkt när de planerar undervisningen och läroplanens övergripande perspektiv kan därmed hamna i bakgrunden. Kursplanerna behöver därför tydligare kopplas till läroplanen så att lärares undervisningspraktik i högre grad ska närma sig läroplanen. Det är dock viktigt att beakta att en läroplan ska förmedla perspektiv både i detaljer och i helheten. Det är alltså inte nödvändigt att eftersträva att samtliga perspektiv uttrycks explicit i varje kursplan. Den enskilda kursplanen ansvarar för sitt ämnesspecifika kunskapsbidrag i förhållande till läroplanen. Skolverkets behovsanalys har visat att vissa kursplaner har större möjligheter än andra att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen.

Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse

Skolverkets behovsanalys visar att styrdokumentens fokus på förmågor i målen kan riskera att osynliggöra fakta och förståelse som centrala kunskapsformer, och kan medföra en risk för en förskjutning mot förmågor i vissa ämnen.¹⁰ I vissa fall kan det bidra till alltför höga krav på analytiska förmågor på bekostnad av ämneskunskaper i form av fakta och förståelse. I dag är det endast kunskapsuttrycket ”förmåga att” som används i målen för att uttrycka kunskaper på de grundläggande nivåerna inom komvux. Användningen av detta begrepp behöver därför ses över för att skapa bättre balans i målen genom att där så är lämpligt stärka betona fakta och förståelse. Det görs genom att använda kunskapsuttrycken ”kunskaper om” och ”förståelse av”. På de gymnasiala nivåerna används även uttrycken ”kunskaper om”, ”förståelse av” och ”färdigheter i”. I vissa fall kan det innebära att betygskriterierna på de grundläggande nivåerna kan upplevas vara högre ställda än betygskriterierna på de gymnasiala nivåerna inom komvux. Därför behövs en mer konsekvent hantering av olika kunskapsuttryck i målen för kursplanerna i de olika skolformsdelarna.

Tydligare progression

Skolverkets behovsanalys visar att det finns en bristande progression i centralt innehåll och betygskriterier i vissa kurser. Det är därför viktigt att se över hur progressionen mellan nationella delkurser och kurser inom och mellan skolformsdelarna i komvux kan skapas eller tydliggöras. Det kan till exempel gälla progressionen i naturorienterande ämnen mellan grundläggande kurs, inledande kurs och fortsättningskurs, eller progressionen mellan kursplanen i engelska för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och kursplanen i engelska för komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Det behöver bli tydligare hur det centrala innehållet inom och mellan kurser bygger vidare på varandra och hur progressionen uttrycks genom ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad. En tydlig progression i det centrala innehållet ger lärarna bättre stöd när det gäller vilket undervisningsinnehåll som ska behandlas i kurser och nationella delkurser. En bristande progression i centralt innehåll kan leda till att eleverna får möta ett alltför likartat

⁸ 20 kap. 2 § skollagen.

⁹ Förordning (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

¹⁰ Med målen avses de mål som avslutar syftestexten i kursplanerna.

innehåll, och på ungefär samma sätt, i olika kurser eller nationella delkurser och att de därmed inte utmanas i sin kunskapsutveckling.

Det är även viktigt att kursplanernas centrala innehåll hakar i varandra så att en elev på ett smidigt sätt kan gå från studier inom en skolformsdel i komvux till en annan. Från den 1 juli 2025 övergår komvux på gymnasial nivå och komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå till ett ämnesutformat system. I översynen har Skolverket även tagit hänsyn till de kommande nya ämnesplanerna i gymnasial utbildning.

Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper

Kursplanens mål omfattar de delar av syftet som är föremål för betygsgrundande bedömning, och betygskriterierna preciserar vad som ska betygssättas genom att beskriva hur eleven ska visa sina kunskaper. Det finns starka indikationer på att betygskriterierna styr undervisningen mer än kursplanens syfte och centrala innehåll. Såväl forskare som lärare har vid förberedande samråd i samband med revideringen bekräftat att betygskriterierna generellt sett har kommit att få en alltför styrande effekt på bekostnad av syfte och centralt innehåll som utgångspunkt för planering av undervisningen. Språkliga val, såsom till exempel val av verb, och beskrivningar av hur eleven ska visa sina kunskaper i betygskriterierna kan i vissa fall snäva in vilka kunskaper som blir giltiga i förhållande till målen. Det kan medföra att andra kunskaper eller sätt att visa kunskaper inte upplevs vara värdefulla att fokusera på i undervisningen och att det som ska betygssättas också blir det enda som undervisningen behandlar.

Ytterligare ett problem är att betygskriterierna i många fall är alltför detaljerade. Det medför att läraren ska bedöma många aspekter för att få ett underlag för betygssättning, och för att eleven ska kunna få chans att visa sina kunskaper i förhållande till alla delar av betygskriterierna. I detta arbete är det prioriterat att se över antalet bedömningsaspekter i betygskriterierna för att om möjligt göra dem färre. Även kriterierna för bedömning av kunskaper behöver ses över för att, om möjligt, göras mindre omfattande och detaljerade.

I samband med införandet av den förenklade betygsskalan inom komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi¹¹ reviderade Skolverket de dåvarande kunskapskraven¹² och ambitionen var att ändra dem genom en minskad detaljeringsgrad. Skolverkets bedömning är att det fortfarande finns exempel på kurser med alltför detaljerade betygskriterier och därför behöver ändringar av betygskriterierna i vissa kursplaner göras.

Ökad målgruppsanpassning

De nuvarande kursplanerna inom komvux på grundläggande nivå och komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har många likheter med kursplanerna för grundskolan och anpassade grundskolan, både gällande struktur och innehåll. Eftersom målgruppen inom komvux är heterogen behöver kursplanernas innehåll anpassas till elevernas olika studiebakgrunder, förkunskaper och mål med studierna. Kursplanerna behöver tydliggöra detta så att valt innehåll är lämpligt för en vuxen målgrupp.

¹¹ 20 kap. 36 § skollagen.

¹² Föreskrifter (SKOLFS 2021:59) om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Föreskrifter (SKOLFS 2021:60) om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå. Begreppet kunskapskrav ersattes den 1 juli 2022 av begreppet betygskriterier.

En betydande del av målgruppen för komvux är född i ett annat land än Sverige. Det är därför viktigt att kursplanernas innehåll ger kunskaper som underlättar att leva och verka i Sverige. När det är relevant ska kunskaper om svenska förhållanden finnas med i det centrala innehållet. Kursplanerna ska innehålla såväl svenska som internationella perspektiv.

En minskning av det centrala innehållets omfattning och detaljeringsgrad kan vara motiverad för att få bukt med en eventuell stoffträngsel som ger negativa effekter på undervisningen. Ett tungt vägande skäl för ett mer övergripande centralt innehåll är också att komvux ska sträva efter flexibla lösningar när det gäller organisation, arbetssätt och arbetsformer med utgångspunkt i individens behov och förutsättningar. I skollagen anges att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar.¹³ Genom att se över kursplanerna så att de har en konkretions- och detaljeringsgrad som möjliggör en flexibel och individanpassad undervisning ökar lärarens möjligheter att lägga upp undervisningen utifrån elevens behov. Det är samtidigt viktigt att elevens rätt till flexibilitet alltid balanseras mot rätten till en likvärdig utbildning.

Eftersom målgruppen vuxna har med sig erfarenheter finns det utrymme för att i vissa kursplaner skriva mer övergripande och mindre detaljerade formuleringar till exempel i det centrala innehållet. Skolverket har analyserat kursplanerna i syfte att avgöra om och i så fall vilka delar som är centrala för ämnet och som en vuxen behöver tillägna sig för att dels kunna studera på gymnasial nivå, dels kunna delta i samhälls- och arbetslivet. Analysen omfattar också vilket språkbruk och vilka uttryck som kan användas för att lägga detaljeringsgraden på en adekvat nivå. Det är också viktigt att beakta likvärdighetsperspektivet, alltså att detaljeringsgraden i det centrala innehållet bör vara sådan att alla elever ges möjlighet till en likvärdig utbildning oavsett hur eller var i landet den anordnas.

Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

Utöver det som presenterats ovan har vissa specifika behov identifierats vad gäller skolformsdelen komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

Skapa möjligheter för att agera självständigt i samhälls- och arbetsliv

Elever inom komvux som anpassad utbildning kan ha många olika incitament för att studera. Ett vanligt skäl för studier är att skaffa sig kunskaper som behövs i samhälls- och arbetsliv. Det finns därför ett behov av att utveckla kursplanerna så att eleven genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla självständighet och tilltro till sin egen förmåga. Det kan göras genom att förstärka kursinnehåll kopplat till vuxenlivet.

Utöver detta behöver kursplanerna också till sitt innehåll och sin struktur ligga nära kursplanerna inom komvux på grundläggande nivå. På så sätt skapas en flexibilitet vilket ger eleven bättre förutsättningar att kombinera studier i olika skolformsdelar.

Betygskriterier

Värdeorden ”medverka”, ”bidra” och ”delta” som används i nuvarande betygskriterier visar inte vilka kunskaper som ska bedömas och bör ses över. Lärare och ämnesexperter som deltog i förberedande samråd uttryckte sig positivt till att göra en ändring så att bedömningsaspekten i stället relaterar till den kunskap som ska bedömas. Det är också i linje med de ändringar som gjorts i de nya ämnesplanerna inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå.¹⁴

¹³ 20 kap. 2 § skollagen.

¹⁴ De nya ämnesplanerna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

1.1 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

I detta avsnitt beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna i komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Exempel ges från olika kursplaner för att illustrera ändringarna. För en heltäckande bild av vad förslagen innebär hänvisas till förslaget till kursplan för varje ämne.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

I arbetet med revideringen har Skolverket analyserat samtliga kursplaner i förhållande till skollagens övergripande mål för komvux.

Skolverket bedömer att de nuvarande kursplanerna i de naturorienterande ämnena och matematik i sin helhet ger en bra grund för eleverna att utveckla sina kunskaper och sin kompetens för att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet. Bedömningen är att undervisning utifrån kursplanerna i naturorienterande ämnen och matematik även främjar elevernas personliga utveckling och ger en god grund för elevernas fortsatta utbildning. Skolverket bedömer dock att några av dessa kursplaner skulle behöva utvecklas för att bättre peka ut målen med ämnena. Skolverket föreslår därför ett mer målgruppsanpassat urval av centralt innehåll och att kursplanernas syfte, mål, centrala innehåll och betygskriterier tydligare prioriterar ämnenas kärna.

I kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena, inklusive kursplanen för individ och samhälle, föreslår Skolverket ändringar som innebär att ämnets kärna prioriteras och att urvalet av centralt innehåll breddas. Bakgrunden till förslagen är att kursplanerna i högre grad kan stödja kopplingen till de övergripande målen att stärka elevens ställning i arbets- och samhällslivet, främja elevens personliga utveckling samt ge en god grund för elevens fortsatta utbildning. Skolverket föreslår bland annat att syftestexten i kursen samhällskunskap kompletterats med en mening som explicit anknuter till skollagens mål: ”Därmed ska eleven få en bredare samhällsförståelse samt utveckla tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier”.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets översyn har visat att det i många kursplaner finns kopplingar till läroplanens övergripande perspektiv som är relevanta för respektive ämne eller ämnesområde. Den visar också att vissa kursplaner har större möjligheter att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen än andra. Behovsanalysen visar dock på ett behov att förstärka kopplingarna till läroplanen vad gäller till exempel sexualitet, samtycke och relationer,¹⁵ digital kompetens, bildning och hållbar utveckling. Skolverket föreslår därför ändringar i vissa kursplaner för att komma till rätta med detta.

I kursplanerna för biologi samt natur och miljö föreslår Skolverket bland annat att kopplingarna till läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer förstärks där det är relevant. Ett exempel är att en ny punkt läggs till i det centrala innehållet ”Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel”. I kursplanen för biologi ersätter den nya punkten den nuvarande punkten i centralt innehåll ”Människans pubertet, sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer,

¹⁵ Ändringar i läroplanen trädde i kraft den 2 juli 2021 och ska tillämpas första gången på utbildning från och med den 1 juli 2022, se förordningen (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

kärlek, preventivmedel och ansvar". I kursplanen för natur och miljö ersätts den nuvarande punkten i centralt innehåll "Relationer, kärlek och sexualitet" på motsvarande sätt.

Digital kompetens är viktig i dagens samhälle och det finns ett behov av att nyansera kursplanerna utifrån den samhällsutveckling som skett sedan kursplanerna senast reviderades. Vissa formuleringar i kursplanerna om digital kompetens framstår även som otidsenliga, eller kan anses rymmas i mer övergripande formuleringar. Ett exempel är i kursplanen för hem- och konsumentkunskap, där Skolverket föreslår att det centrala innehållet under rubriken "Privatekonomi och konsumtion" breddas till "olika betalningssätt", och inte längre begränsas till "digitala betalningssätt".

Skolverket föreslår att bildningsbegreppet konkretiseras och elevens egen förmåga och handlingskraft lyfts fram i kursplanerna för de naturorienterande ämnena. Den nuvarande formuleringen i syftetexten, "tilltron till sin förmåga att vara delaktig i samtal om aktuella samhällsfrågor", har i förslaget ändrats till "tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, i arbetslivet och i samhället". Av förslaget framgår att eleven ska ges möjligheter att agera och inte enbart vara delaktig i samtal.

I Skolverkets förslag till kursplaner för geografi respektive teknik har begreppet "hållbar utveckling" införts i syftetexten och innebär ett förtydligande av kopplingen till läroplanen.

Kunskapsuttrycken i målen – tydligare betoning på fakta och förståelse

Skolverkets översyn visar att det för de flesta kursplanerna finns ett behov av att utöka kunskapsuttrycken i målen, från att som i dag endast använda uttrycket "förmåga att", även använda uttrycket "kunskaper om" för att betona fakta och förståelse i högre grad. Även kunskapsuttrycket "förståelse av" kan användas i kursplanernas mål.

I kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena gör Skolverket bedömningen att det finns mål som blir tydligare och mer relevanta genom att de formuleras som "kunskaper om" i stället för "förmåga att". Ett exempel från kursplanen för historia är att målet som handlar om en historisk referensram föreslås formuleras som "kunskaper om" i stället för "förmåga att jämföra och reflektera över olika historiska händelser, aktörer och tidsperioder". Skolverket föreslår att det aktuella målet i stället formuleras på följande sätt: "kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder, samt om historiska begrepp". Bedömningen är att det är ett mer grundläggande mål för undervisningen att vidga och fördjupa elevens historiska referensram än att utveckla förmågan att jämföra och reflektera över händelser, aktörer och tidsperioder. Förslaget innebär också att kunskaper om historiska begrepp tas om hand som en del av den historiska referensramen.

Även i kursplanen för biologi föreslår Skolverket att ett av målen omformuleras från "förmåga att" till "kunskaper om". Motivet till ändringen är att öka tydligheten och att bidra till en bättre balans mellan kunskaper om ämnets begrepp och förklaringsmodeller samt förmåga att använda kunskaperna. Skolverket föreslår även motsvarande ändringar i kursplanerna för fysik, kemi, hem- och konsumentkunskap respektive teknik.

I samtliga kursplaner, utom engelska och hem- och konsumentkunskap, föreslår Skolverket att det nuvarande målet som berör ord, begrepp och symboler tas bort som ett specifikt mål. Skolverket föreslår att utveckling och användning av ett ämnesspecifikt språk i stället

betonas i syftetexten. En viktig anledning är att eleven utvecklar en djupare förståelse för ämnesspecifika ord, begrepp och symboler genom att möta dem i ett sammanhang.

Engelska är ett uttalat kommunikativt färdighetsämne och Skolverket har därför gjort bedömningen att det inte finns behov av att använda kunskapsuttrycket ”kunskaper om” i kursplanen. Däremot har Skolverket gjort bedömningen att det finns utrymme att lyfta fram kunskapsuttrycket ”förståelse av” i målen. I kursplanen föreslår Skolverket därför nya formuleringar där ”förståelse av” ingår, ”förståelse av engelska i tal och skrift” samt ”förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används”. Det bidrar även till en enhetlighet i flera skolformsdelar och skolformer.

Tydligare progression

Övergången mellan kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har setts över, liksom progressionen mellan olika skolformsdelar inom komvux. Detta för att säkerställa att kurser och skolformsdelar bildar en logisk helhet så att det finns ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad. Skolverket föreslår bland annat att målen i kursplanen för natur och miljö revideras och i högre grad motsvarar målen i andra kursplaner för skolformsdelen. Detta för att tydliggöra progressionen mellan kursplanen i natur och miljö och övriga kursplaner för de tre områdena naturvetenskap, matematik och teknik.

Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper

I samband med att en förenklad betygsskala infördes i vissa skolformsdelar i komvux reviderade Skolverket betygskriterierna i kursplanerna. Med anledning av det föreslår Skolverket enbart mindre justeringar i betygskriterierna i den här revideringen, bland annat vissa språkliga justeringar och ändringar för att minska detaljeringsgraden i betygskriterierna. Skolverket föreslår även vissa ändringar avseende begreppsanvändningen för att skapa samstämmighet mellan kursplanerna. I de kursplaner där Skolverket föreslår att något av målen ändras, till exempel från ”förmåga att” till ”kunskaper om”, föreslås konsekvensändringar i betygskriterierna.

I vissa av förslagen till nya kursplaner har betygskriterierna och kriterierna för bedömning gjorts mindre omfattande och detaljerade, samtidigt som antalet bedömningsaspekter har minskats. Sådana ändringar skapar bättre förutsättningar att göra en bedömning av elevens kunskaper som är allsidig och relevant. Det är också en lägre risk att eleven blir missgynnad på grund av att elevens kunskaper om enskilda detaljer inte bedöms.

Skolverket föreslår att bedömningen i samtliga kursplaner med betygskriterier fokuserar på kunskap i stället för generella kompetenser så som att ”medverka”, ”bidra” och ”delta”. Det har tidigare funnits en risk att bedömningen inte blir likvärdig då fokus har varit på elevens medverkande och inte på vilket kunnande som ska bedömas.

Samtliga mål som i förslagen uttrycks med ”kunskaper om” i kursplanerna för samhällsorienterande ämnen motsvaras i betygskriterierna av en eller två öppna formuleringar där bedömningen gäller att eleven visar mycket grundläggande kunskaper om det innehåll som utgör ämnets främsta innehållsliga kärna. I samhällskunskap föreslår Skolverket bland annat följande i betygskriterierna: ”Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter”. Denna formulering syftar till att rikta bedömningen mot fakta- och innehållsdimensionerna och ska bedömas både kvantitativt och kvalitativt. I nuvarande betygskriterier är den

kvantitativa dimensionen i stort sett osynlig och Skolverket bedömer därför att förslaget innebär en ökad betoning på betydelsen av faktakunskaper.

Skolverkets förslag till betygskriterier i kursplanen för teknik är nu kortfattade men beskriver samtidigt bedömningsaspekterna på ett tydligare sätt, bland annat genom val av andra begrepp. I nuvarande betygskriterier föreslår Skolverket till exempel formuleringen ”Dessutom medverkar eleven i att undersöka och beskriva föremål med rörliga delar och bidrar till resonemang om hur de är konstruerade och fungerar” och ”Eleven bidrar till resonemang om hur olika val av tekniska lösningar kan få olika konsekvenser för individ, samhälle och miljö”. I förslaget till ändring av kursplanen används i stället ”ger exempel på”, ”kommunicerar på ett mycket enkelt sätt” och ”beskriver på ett mycket enkelt sätt”.

Ökad målgruppsanpassning

I Skolverkets förslag till nya kursplaner har anpassningen till en vuxen målgrupp förbättrats på olika sätt. Bland annat föreslår Skolverket att vissa formuleringar i ämnets syfte justeras och att urvalet och konkretionsgraden i det centrala innehållet ses över. Skolverket föreslår även vissa ändringar för att öka den flexibilitet som eftersträvas för att kunna möta en heterogen elevgrupp.

I vissa kursplaner föreslår Skolverket att uttrycken ”intresse för”, ”tilltro till” och ”nyfikenhet på” läggs in i syftestexterna där så är lämpligt, för att betona vikten av ett lustfyllt lärande och att ha kunskaper. Fokus blir därmed på att eleven utvecklar tilltro till sin förmåga att använda ämneskunskaper i olika sammanhang som är relevanta för eleven.

I nuvarande kursplan för matematik saknar syftestexten formuleringar om problemlösning och resonemang om rimlighet i lösningarna. Däremot finns det ett mål om problemlösning och rimlighetsbedömning. Skolverket föreslår därför att det tydliggörs i syftestexten. Detta gynnar elevens möjligheter att utveckla förmåga att bedöma rimligheter i problem som uppstår i vardag och arbetsliv.

I förslagen till de flesta kursplaner har det centrala innehållet innehållsmässigt, men inte nivåmässigt, närmat sig motsvarande kursplaner för komvux på grundläggande nivå. Motivet är att öka elevens möjlighet att kombinera studier inom olika skolformsdelar i komvux.

Skolverket har i kursplanen för matematik sett över konkretionsgrad och omfattning av innehåll. Det innebär att det finns förslag på mer generella uttryck i det centrala innehållet. Ett exempel är att uttrycket ”geometrisk objekt” används i stället för att benämna ett antal objekt, som rektangel, triangel och cirkel. Den typen av generella uttryck ökar möjligheten till anpassning av undervisningen till elevens behov och förutsättningar.

I det centrala innehållet i kursplanen för biologi under kunskapsområdet ”Kropp och hälsa” finns formuleringar som berör sexualitet och samlevnad. Skolverket föreslår nya formuleringar för att bättre svara mot läroplanens förstärkta skrivningar. För att anpassa kursplanen efter målgruppen har Skolverket tagit bort innehållet ”människans pubertet” som finns i nuvarande kursplan. Formuleringen ”frågor om jämställdhet” ersätts i förslaget med begreppen ”samtycke” och ”ömsesidighet”, som bättre relaterar till ämnets koppling till jämställdhet.

I förslagen till kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena ligger målgruppsanpassningen i urvalet av ett bredare och mer fördjupat centralt innehåll som

Skolverket bedömer vara relevant för en vuxen elev som valt att läsa ett specifikt samhällsorienterande ämne.

I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att det centrala innehållet utvidgas och ges en mer ämnesspecifik prägel. Ett exempel är det nya kunskapsområdet ”Samhällsresurser och fördelning”. Det centrala innehållet inom kunskapsområdet gäller privatekonomi, samhällsekonomi och arbetsmarknadskunskap, som är centrala inslag i ämnet samhällskunskap. De är viktiga både för en bred samhällsförståelse och för en vuxen målgrupps möjligheter till ett självständigt liv.

I förslaget till kursplan för individ och samhälle har det centrala innehållet blivit mindre detaljerat och bredare vilket Skolverket bedömer ger läraren en bättre möjlighet att anpassa undervisningen utifrån elevens behov och förutsättningar. Skolverket föreslår vissa tillägg i det centrala innehållet som tydligare riktar sig mot en vuxen målgrupp, till exempel ”säker och funktionell användning av redskap, teknisk utrustning och metoder för matlagning, rengöring och tvätt” samt ”rutiner vid olycksfall”. Utöver detta föreslår Skolverket att formuleringar som tydligt refererar till elevens svårigheter och utmaningar tonas ned.

1.2 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för komvux på grundläggande nivå

I detta avsnitt beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna i komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Exempel ges från olika kursplaner för att illustrera ändringarna. För en heltäckande bild av vad förslagen innebär hänvisas till förslaget till kursplan för varje ämne.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

I arbetet med revideringen har Skolverket analyserat samtliga kursplaner i förhållande till skollagens övergripande mål för komvux.

Översynen av kursplanernas koppling till skollagens mål för komvux har visat att de nuvarande kursplanerna ger en bra grund för eleverna att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet. Bedömningen är att undervisning utifrån kursplanerna även främjar elevernas personliga utveckling och ger en god grund för elevernas fortsatta utbildning. Skolverket bedömer dock att vissa kursplaner skulle behöva utvecklas för att bättre peka ut målen med ämnena. Skolverket föreslår därför ett mer målgruppsanpassat urval av centralt innehåll och att kursplanernas syfte, mål, centrala innehåll och betygskriterier tydligare prioriterar ämnets kärna.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets översyn har visat att det i många kursplaner finns kopplingar till läroplanens övergripande perspektiv som är relevanta för respektive ämne eller ämnesområde. Den visar också att vissa kursplaner har större möjligheter att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen än andra. Behovsanalysen visar dock på ett behov att förstärka kopplingarna till läroplanen vad gäller till exempel sexualitet, samtycke och relationer,¹⁶ digital kompetens, hållbar utveckling, det historiska perspektivet samt det etiska perspektivet. Skolverket föreslår därför ändringar i vissa kursplaner för att komma till rätta med detta.

¹⁶ Ändringar i läroplanen trädde i kraft den 2 juli 2021 och ska tillämpas första gången på utbildning från och med den 1 juli 2022, se förordningen (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

I kursplanerna för biologi och grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (inledande kurs och fortsättningskurs) föreslår Skolverket bland annat att kopplingarna till läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer förstärks där det är relevant. Ett exempel är förslaget till den nya formuleringen ”Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.” som ersätter den nuvarande formuleringen ”Människors hälsa, sjukdom och sexualitet”.

Digital kompetens är viktig i dagens samhälle och det finns ett behov att nyansera formuleringarna i kursplanerna utifrån den samhällsutveckling som skett sedan kursplanerna senast reviderades. Samtidigt framstår vissa formuleringar gällande digital kompetens som otidsenliga, eller kan anses rymmas i mer övergripande formuleringar. Ett exempel är i kursplanen för matematik där Skolverket föreslår att formuleringarna om digital kompetens förtydligar att digitala resurser kan användas som ett verktyg av eleven, till exempel som en miniräknare, men också på ett kunskapsutvecklande sätt i undervisningen. Den nuvarande kursplanen för matematik anger bland annat att eleven ska ”ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg och programmering för att kunna undersöka problemställningar och matematiska begrepp, göra beräkningar samt för att presentera och tolka data”. I Skolverkets förslag till ändring anges i stället att undervisningen ska ”ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande”.

I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att formuleringen ”Digitaliseringens betydelse för samhällsutveckling inom olika områden” stryks. Detta för att digitalisering inte ska bli huvudfokus för ämnet och framstå som ett eget kunskapsområde med samma tyngd som sociologi, ekonomi eller statsvetenskap. Skolverket bedömer att det finns gott om utrymme att ta upp digitaliseringens betydelse inom ramen för andra delar i det centrala innehållet där digitaliseringen kan förstås tillsammans med andra förhållanden i samhället. Digitaliseringsfrågor är till exempel rimliga att behandla i följande innehållspunkter: ”orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få” och ”hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle”.

I kursplanen för geografi finns ett exempel där Skolverket föreslår att hållbarhetsperspektivet förstärks genom att kunskapsområdet ”Miljö, människor och hållbarhetsfrågor” ersätts av ”Hållbar utveckling”. Med anledning av det föreslår Skolverket att innehållspunkten ”Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och vilka konsekvenser förändringarna kan få” i stället, som en anpassning till dagens verklighet, formuleras ”Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar för människa, samhälle och natur i olika delar av världen”.

I kursplanen för historia föreslår Skolverket att vissa övergripande perspektiv från läroplanen stärks. Exempel på detta är att ”kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället” tydliggörs genom att konkretisationsgraden har stärkts i det centrala innehållet som berör svensk och nordisk historia. ”Miljöperspektivet” har stärkts genom att konsekvenser för miljön ska behandlas i samband med det centrala innehållet gällande industrialiseringen.

I det centrala innehållet i kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att perspektivet som gäller ”nationella minoriteter” stärks genom ett breddat och fördjupat innehåll om urfolket samerna och de nationella minoriteterna.

Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse

Skolverkets översyn visar att det för de flesta kursplanerna finns ett behov att utöka kunskapsuttrycken i målen, från att som i dag endast använda uttrycket ”förmåga att”, även använda uttrycket ”kunskaper om” för att betona fakta och förståelse i högre grad. Även kunskapsuttrycket ”förståelse av” kan användas i kursplanernas mål.

I kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena gör Skolverket bedömningen att det finns mål som blir tydligare och mer relevanta genom att de formuleras som ”kunskaper om” i stället för ”förmåga att”. Ett exempel från kursplanen för historia är att målet som handlar om en historisk referensram föreslås formuleras som ”kunskaper om” i stället för som i nuvarande kursplan ”förmåga att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, aktörer, kulturmöten och utvecklingslinjer”. Skolverket föreslår att det aktuella målet i stället formuleras ”kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp och långa historiska linjer”. Skolverket gör bedömningen att det är ett mer grundläggande mål för undervisningen att vidga och fördjupa elevens historiska referensram än att utveckla förmågan att använda densamma. Det framgår inte heller i nuvarande mål vad eleven ska lära sig att använda den historiska referensramen till. Den föreslagna formuleringen innebär också att kunskaper om historiska begrepp tas om hand som en del av den historiska referensramen.

I kursplanerna för geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap föreslår Skolverket att kunskapsuttrycket ”kunskaper om” ska användas på liknande sätt i samtliga kursplaner, eftersom undervisningen i samtliga samhällsorienterande ämnen syftar till att eleven utvecklar ämneskunskaper i form av fakta och förståelse.

I kursplanen för biologi föreslår Skolverket att ett av målen omformuleras från ”förmåga att” till ”kunskaper om”. Motivet till ändringen är att öka tydligheten och att bidra till en bättre balans mellan kunskaper om ämnets begrepp och förklaringsmodeller samt förmåga att använda kunskaperna. Skolverket föreslår även motsvarande ändringar i kursplanerna för fysik, kemi och de grundläggande kurserna i naturorienterande ämnena ändras.

Engelska är ett uttalat kommunikativt färdighetsämne och Skolverket har därför gjort bedömningen att det inte finns behov av att använda kunskapsuttrycket ”kunskaper om” i kursplanen. Däremot har Skolverket gjort bedömningen att det finns utrymme för att i målen lyfta fram kunskapsuttrycket ”förståelse av”. I kursplanerna föreslår Skolverket därför målet ”förståelse av engelska i tal och skrift”. Dessutom föreslås målet ”förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används”.

Tydligare progression

Övergången mellan kursplaner för komvux på grundläggande nivå har setts över, liksom progressionen mellan olika skolformsdelar inom komvux. Detta för att säkerställa att kurser, nationella delkurser och skolformsdelar bildar en logisk helhet så att det finns ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad.

Skolverket föreslår justeringar för att förbättra progressionen mellan de nationella delkurserna i matematik. Ett exempel är förslaget att alla kunskapsområden finns med i samtliga nationella delkurser. Det innebär bland annat att delkurs 1 har kunskapsområdet algebra och ett innehåll som tidigare låg under kunskapsområdet ”taluppfattning och tals användning”. Det innebär också att kunskapsområdet ”samband och förändring” nu finns i delkurs 2, vilket det inte gör i nuvarande delkurs 2.

I förslaget har även centralt innehåll flyttats mellan de nationella delkurserna i matematik för att minska innehållet i delkurs 1 och förbättra progressionen mellan delkurserna. Ett exempel är att det i delkurs 2 finns mer innehåll under kunskapsområdet ”samband och förändring”. På så sätt är eleven mer förberedd inför delkurs 3. Ett annat exempel är att nytt innehåll om grundläggande funktioner har lagts till i delkurs 3 för att förbättra progressionen till delkurs 4. Innehåll har även flyttats för att minska stoffträngseln, till exempel har innehållspunkten ”enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer” i delkurs 2 flyttats till delkurs 3.

I kursplanen för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs) föreslår Skolverket ett tillägg gällande etiska och moraliska frågor samt livsfrågor i det centrala innehållet. Myndigheten föreslår dessutom att ett tillägg görs i kursplanen för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (fortsättningskurs) om att etiska modeller ska användas, för att på så sätt tydliggöra progression mellan de två kurserna. Skolverket föreslår också att den inledande kursen får ett tillägg i det centrala innehållet som gäller historia, då det saknas i nuvarande kursplan. Eftersom kunskaper i ämnet ska betygsättas och återfinns både i syfte, mål och betygskriterier i förslagen för båda kurserna bedömer Skolverket att även den inledande kursen bör ha ett historiskt innehåll. Två punkter i det centrala innehållet föreslås därför läggas till i den inledande kursens centrala innehåll ”Ett urval av händelser, aktörer och förändringsprocesser i Sverige och andra delar av världen från cirka 1900 med betydelse för vår egen tid” och ”De båda världskrigen och Förintelsen”. Progressionen mellan kurserna förstärks på så sätt genom att den inledande kursen avgränsas till den mer näraliggande historien samtidigt som fortsättningskursen avgränsas till tiden före 1900.

Mindre detaljerade betygskriterier

I samband med att en förenklad betygsskala infördes i vissa skolformsdelar i komvux reviderade Skolverket betygskriterierna i kursplanerna. Med anledning av det föreslår Skolverket enbart mindre justeringar i betygskriterierna i den här revideringen, bland annat vissa språkliga justeringar och ändringar för att minska detaljeringsgraden i betygskriterierna. Skolverket föreslår även vissa ändringar avseende begreppsanvändningen för att skapa samstämmighet mellan kursplanerna. I de kursplaner där något av målen föreslås ändras, till exempel från ”förmåga att” till ”kunskaper om”, föreslås konsekvensändringar i betygskriterierna.

I vissa av förslagen till nya kursplaner har betygskriterierna gjorts mindre omfattande och detaljerade, samtidigt som antalet bedömningsaspekter har minskats. Sådana ändringar skapar bättre förutsättningar att göra en bedömning av elevens kunskaper som är allsidig och relevant. Det är också en lägre risk att eleven blir missgynnad på grund av att elevens kunskaper om enstaka detaljer inte bedöms.

Ökad målgruppsanpassning

I Skolverkets förslag till nya kursplaner har anpassningen till en vuxen målgrupp förbättrats på olika sätt. Bland annat föreslår Skolverket att vissa formuleringar i ämnets syfte justeras och att urvalet och konkretionsgraden i det centrala innehållet ses över. Skolverket föreslår även vissa ändringar för att öka den flexibilitet som eftersträvas för att kunna möta en heterogen elevgrupp. Ett exempel på ändring i det centrala innehållet i kursplanen för matematik är att ersätta ”i vardagliga situationer och situationer inom olika ämnesområden” med ”i olika situationer”. Motivet är att en mer generell formulering skapar en större flexibilitet och möjlighet att individualisera. Skolverket föreslår även en tydligare betoning på vikten av att ta tillvara elevens tidigare erfarenheter av matematik och att utgå från

elevens kunskaper i matematik som kan ha tillägnats på olika sätt. Motivet är att många vuxna har reell kompetens inom matematik men kanske inte har formella matematikkunskaper.

I kursplanen för historia föreslår Skolverket ett utökat och konkretiserat centralt innehåll om svensk och nordisk historia, vilket är ett exempel på målgruppsanpassning. Vissa punkter i det centrala innehållet har formulerats mer övergripande för att skapa flexibla möjligheter att ta hänsyn till elevernas varierande erfarenheter och förkunskaper.

Även i kursplanerna för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs och fortsättningskurs) är det i huvudsak i det centrala innehållet som Skolverket föreslår målgruppsanpassningar. Detta för att eleven ska vara redo att gå vidare till studier på den gymnasiala nivån eller till arbete, men också för att delta i samhället. Balansen mellan kursplanernas centrala innehåll har även setts över med tanke på målgruppens behov, och ett tydligare fokus på Sverige och det svenska samhället föreslås lyftas fram.

I kursplanen för engelska föreslår Skolverket ändringar i det centrala innehållet för att möta målgruppens behov. Ett förslag är att uttal lyfts fram tydligare i de inledande delkurserna och står först i uppräknningen av språkliga företeelser. Ett annat förslag är att intonation betonas tydligare i det centrala innehållet genom formuleringen ”uttal och intonation”. Bakgrunden till förslaget är att vuxna redan har befäst sitt uttal utifrån sitt modersmål och kan ha svårt att lära om. Att ha ett modersmål som liknar målspråket kan underlätta inläring av målspråket, på samma sätt som att behovet av uttals- och intonationsträning ofta är extra stort i de fall där modersmålet skiljer sig väsentligt från engelska.

I kursplanen för matematik är det svårt att koppla programmering till ett matematiskt innehåll på ett naturligt och relevant sätt. Skolverket har därför i sitt förslag valt att enbart fokusera på användningen av adekvata digitala verktyg och föreslår att skrivningar om programmering tas bort helt. På så sätt prioriteras elevens utveckling av grundläggande matematikkunskaper. Bedömningen är att det inte kommer att hindra elevens fortsatta studier i matematik på gymnasial nivå.

2 Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd

Syftet med revideringen av kursplanerna är att ge bättre förutsättningar för en utbildning av god kvalitet och på sikt förbättra resultaten i skolformsdelarna.

En mer systemövergripande översyn där samtliga kursplaner problematiseras och görs om från grunden har inte varit Skolverkets målsättning med översynen. Alternativet att inte ändra kursplanerna skulle innebära att de signaler om svagheter i det nuvarande systemet som har kommit till Skolverkets kännedom i det kontinuerliga utvecklingsarbetet av styrdokumentet inte skulle omhändertas. Skolverket bedömer att informationsinsatser inte skulle vara tillräckliga för att åtgärda dessa.

Skolverket bedömer att förslagen till ändringar som omfattas av denna konsekvensutredning kan åtgärda flera problem utan att systemet behöver göras om från grunden, varför myndigheten gör bedömningen att det är ett lämpligt alternativ

3 Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

Skolverkets förslag berör de huvudmän som bedriver komvux på grundläggande nivå respektive komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Förslaget berör även Kriminalvården och enskilda utbildningsanordnare som tillhandahåller utbildning motsvarande komvux.

Förslaget innebär förändringar i kursplanerna och nya kurskoder. Skolinspektionen handlägger ansökningar och beslutar om betygsrätt. Skolinspektionen berörs därför i form av att enskilda utbildningsanordnare med betygsrätt inom komvux behöver uppdatera sina ansökningar. För enskilda utbildningsanordnare är ansökan om betygsrätt avgiftsfritt, men innebär visst administrativt arbete.

Även elever, lärare och annan pedagogisk personal, rektorer, studie- och yrkesvägledare samt administratörer som arbetar inom komvux på grundläggande nivå och komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå berörs.

3.1 Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

År 2022–2023 läste 1 431 elever inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och 737 elever inom den del som motsvarar den utbildning som ges inom anpassade grundskolans ämnesområden.¹⁷ Skolverket har inte tillgång till statistik över antal elever per kurs. Antalet huvudmän var 156.¹⁸ Elever inom komvux som anpassad utbildning kan studera inom flera skolformsdelar samtidigt, vilket 9 procent gjorde under 2022–2023.¹⁹ Skolverket saknar statistik över omfattningen av upphandlad utbildning.

Det finns för närvarande totalt 8 utbildningsanordnare med betygsrätt som bedriver utbildning motsvarande komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå, varav en folkhögskola som drivs av en region.

3.2 Komvux på grundläggande nivå

År 2022 läste 112 212 kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå (exklusive orienteringskurser). Av dessa var 38 procent (42 863) kursdeltagare inom de kurser (inklusive delkurser) som omfattas av förslagen, varav flest kursdeltagare deltog i engelska (26 004), matematik (14 184) och samhällskunskap (1 682).²⁰ Antalet huvudmän var 240.²¹ Skolverket saknar statistik över omfattningen av upphandlad utbildning.

Det finns för närvarande totalt 77 utbildningsanordnare med betygsrätt som bedriver utbildning motsvarande komvux på grundläggande nivå, varav en folkhögskola som drivs av en region.

4 Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på

Skolverkets beslutanderätt grundar sig på bemyndigande i 2 kap. 11 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. Av bestämmelsen framgår att Skolverket får meddela

¹⁷ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552072 Skolverkets PM *Elever i komvux som särskild utbildning – läsåret 2022/23*.

¹⁸ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552445

¹⁹ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552072 Skolverkets PM *Elever i komvux som särskild utbildning – läsåret 2022/23*.

²⁰ <https://www.skolverket.se/download/18.428add44188761fb6b61e0/1685704168539/pdf11580.pdf>

Skolverkets PM *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2022*.

²¹ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552445

ytterligare föreskrifter om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, inklusive för nationella delkurser, och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

5 Kostnadsmässiga och andra konsekvenser

Skolverket bedömer att de förändringar som föreslås inte kommer att orsaka utökade kostnader för huvudmän och enskilda utbildningsanordnare med betygsrätt. Skolverket kommer att erbjuda implementeringsinsatser enligt en plan som publiceras senare under hösten. Enligt skollagen framgår att huvudmän inom skolväsendet ska se till att personalen ges möjligheter till kompetensutveckling.²² Respektive huvudman behöver således göra en bedömning av behovet i verksamheten.

För att stödja huvudmän och utbildningsanordnare i implementeringen av de reviderade kursplanerna planerar Skolverket att ta fram ämnesspecifika kommentarmaterial för de reviderade kursplanerna i de olika skolformsdelarna för att stödja huvudmän och utbildningsanordnare i implementeringen. De ämnesspecifika kommentarmaterialen kommer att göras tillgängliga på skolverket.se. Övriga implementeringsinsatser från Skolverkets sida kommer bland annat att bestå av uppdaterad webbinformation, webinarier och en översyn av befintliga stödmaterial.

Skolverket gör bedömningen att nya kurskoder behöver tas fram för de reviderade kursplanerna. Detta för att det behöver framgå för huvudmän, enskilda utbildningsanordnare och elever att kursplanerna är reviderade. Det är även relevant vid uppföljning av de reviderade kursplanerna samt vid statistikuppföljning. Skolverket bedömer att byte av kurskoder får mindre konsekvenser för huvudmän och enskilda utbildningsanordnares administrativa hantering.

5.1 Konsekvenser för elever

Skolverket gör bedömningen att de reviderade kursplanerna medför en mer relevant och målgruppsanpassad utbildning vilket bedöms få positiva effekter för eleverna.

5.2 Jämställdhetsperspektiv och funktionshinderperspektiv

Skolverket bedömer att förslagen inte medför några negativa effekter för jämställdhetsperspektivet. Förtydliganden om jämställdhet har sedan tidigare gjorts i läroplanen för vuxenutbildningen. Syftet med dessa förtydliganden har varit att de ska ge effekt i undervisningen i samtliga ämnen och därmed stärka jämställdhetsperspektivet. De ändringar som Skolverket nu föreslår innebär att jämställdhet har förstärkts i vissa kursplaner utifrån ämnets karaktär.

I förslagen till nya kursplaner har Skolverket sett över formuleringarna för att stärka målgruppsanpassningen. Skolverket bedömer att fler elever med funktionsnedsättningar därmed får möjligheter att visa sina kunskaper på ett mer varierat sätt. Färre detaljer i betygskriterierna bör innebära att lärare mer sällan behöver aktualisera undantagsbestämmelsen²³ vid betygssättningen. Då syftet med ändringarna är att stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen och skapa förutsättningar för mer rättvisande betyg bedömer Skolverket att förslagen bör gynna samtliga elever, inklusive elever med funktionsnedsättning.

²² 2 kap. 34 § skollagen.

²³ 20 kap. 38 § skollagen.

5.3 Nationella minoriteter

Syftet med ändringarna är bland annat att stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen. I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att perspektivet som gäller nationella minoriteter stärks genom ett breddat och fördjupat innehåll om urfolket samerna och de nationella minoriteterna. Eftersom komvux är kursutformat är det av vikt att formuleringar gällande nationella minoriteter återkommer i flera kursplaner för komvux på grundläggande nivå. Skolverket bedömer därför att förslagen kommer att få positiva effekter för de nationella minoriteterna.

6 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Skolverket bedömer att förslagen inte påverkar de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

7 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Skolverket föreslår att de föreslagna ändringarna träder i kraft den 1 mars 2025 och tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025. Detta för att enskilda utbildningsanordnare ska ha möjlighet att göra en ny ansökan om betygsrätt hos Skolinspektionen innan de reviderade kursplanerna föreslås tillämpas. Skolverket föreslår att äldre lydelse av kursplanen fortfarande ska gälla för kurser och delkurser som har påbörjats före den 1 juli 2025.

Skolverket kommer att bistå huvudmän och rektorer med informations- och implementeringsinsatser inför ett införande av reviderade kursplaner för aktuella skolformsdelar i komvux. Vidare planeras informations- och implementeringsinsatser för skolchefer, lärare, studie- och yrkesvägledare, administratörer och elever. Även systemleverantörer och läromedelsförlag berörs av dessa insatser. Skolverket avser att återkomma med mer information om planerade implementeringsinsatser.

B Kommuner och regioner

Skolverket gör bedömningen att förslagen inte bedöms få effekter för kommuner eller regioner i den mening som avses i 8 § förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

C Företag

Förslagen bedöms inte, utöver vad som i övrigt redovisas i den här konsekvensutredningen, få effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor. Konsekvensutredningen innehåller därför inte någon beskrivning av vad som anges i 7 § förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

D Samråd

Under arbetet med översynen har Skolverket bjudit in en rad intressenter till olika samråd. De förslag som omfattas av denna konsekvensutredning har även förankrats med ämnesexperter och forskare. Kommentarer har också samlats in från lärare, rektorer och

studie- och yrkesvägledare inom de aktuella skolformsdelarna i Skolverkets referensverksamhet för komvux.

Skolverket har även haft möten med Riksförbundet FUB, Svenska OCD-förbundet, Riksföreningen JAG, Sveriges dövas riksförbund och Riksföreningen Lärvuxpedagogerna. Samråd har även hållits med Skolinspektionen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Kriminalvården och Folkbildningsrådet, Vuxenutbildning i samverkan (ViS) och Sveriges Skolledare. Samråd har också genomförts med universitet och högskolor samt med olika nationella centrum, resurscentrum och ämnesföreningar samt med olika intresseorganisationer. Ytterligare organisationer och myndigheter har bjudits in till samråd men inte deltagit.

E Kontaktpersoner

Vid eventuella frågor, kontakta Enheten för kommunal vuxenutbildning:

Annelie Svantesson, undervisningsråd, annelie.svantesson@skolverket.se eller
Linda Svedberg, undervisningsråd, linda.svedberg@skolverket.se

**Föreskrifter
om ändring i Skolverkets föreskrifter
(SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal
vuxenutbildning på grundläggande nivå;**

SKOLFS

AAAA:NN

Utkom från trycket
den

beslutade den dd mm åå.

Med stöd av 2 kap. 11 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning föreskriver Skolverket att bilagan till Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå ska ha följande lydelse.

-
1. Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 mars 2025.
 2. Föreskrifterna ska tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för kurser och delkurser som har påbörjats före den 1 juli 2025.

På Skolverkets vägnar

GENERALDIREKTÖREN

Föredragande

Kurs: Biologi

Sid 117(364)

Kurskod: VGRBIO1**Verksamhetspoäng: 150**

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som naturbruk, miljö och hälsa. Med kunskaper om naturen och människan får vi redskap för att påverka vårt välbefinnande, men också för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen biologi ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om naturen och människokroppen samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om naturen och människan utifrån sina egna erfarenheter och aktuella händelser. Eleven ska även ges förutsättningar att använda biologins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara biologiska samband. Genom undervisningen ska eleven få inblick i naturvetenskapens världsbild med evolutionsteorin som grund. På så sätt kan eleven utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda kunskaper i biologi för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleven utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sitt kritiska tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor om naturen och människan med hjälp av systematiska undersökningar. Därigenom ska eleven ges möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan provas och att kunskaper i biologi växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen biologi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om biologins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och människokroppen,
- förmåga att använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i biologi.

¹ Senaste lydelse SKOLFS 2022:21.

Natur och miljö

- Livets uppkomst, utveckling och mångfald samt evolutionens mekanismer. Arvsmassans egenskaper och förhållandet mellan arv och miljö.
- Några gentekniska metoder samt möjligheter, risker och etiska frågor kopplade till genteknik.
- Hur djur, växter och svampar kan identifieras och grupperas på ett systematiskt sätt, samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Lokala och globala ekosystem. Samband mellan populationer och tillgängliga resurser. Fotosyntes, cellandning, materiens kretslopp och energins flöden.
- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt hur man på individ- och samhällsnivå kan främja hållbar utveckling. Betydelsen av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Sid 118(364)

Kropp och hälsa

- Kroppens celler samt några organ och organsystem och deras uppbyggnad, funktion och samverkan.
- Virus, bakterier, infektioner, smittspridning och antibiotikaresistens. Hur infektionssjukdomar kan förebyggas och behandlas.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, motion, stress och beroendeframkallande medel samt hur hälsoproblem kan begränsas på individ- och samhällsnivå.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Fältstudier och experiment med både analoga och digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande samt värdering av resultat. Dokumentation av undersökningar med bilder, tabeller, diagram och enkla rapporter.
- Sambandet mellan systematiska undersökningar och utvecklingen av biologins begrepp och förklaringsmodeller. De biologiska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet och föränderlighet.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör biologi. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör biologi.

Betygskriterier*Betygskriterier för betyget Godkänt*

Eleven visar grundläggande kunskaper om biologins begrepp och förklaringsmodeller. Med viss användning av begreppen och förklaringsmodellerna beskriver och förklarar eleven biologiska samband i naturen och i människokroppen.

I frågor som rör miljö och hälsa för eleven resonemang samt framför och bemöter argument med viss naturvetenskaplig underbyggnad. Eleven söker

information som rör biologi och använder då olika källor samt för enkla resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor genom att planera och utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven värderar undersökningarna genom att föra enkla resonemang utifrån frågeställningarna.

Kurs: Engelska

Kurskod: VGRENG1

Verksamhetspoäng: 600

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att använda språket i funktionella och meningsfulla sammanhang för att därigenom utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift. Den innebär också att anpassa sitt språk till olika syften, mottagare och sammanhang. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och i texter från olika källor. Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nytta av språkkunskaper i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska i huvudsak bedrivas på engelska.

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleven.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper. Engelskans utbredning i världen.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier.
- Dialoger, samtal och intervjuer.
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel i reklam och tidtabeller.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form och innehåll.
- Att söka enkel information i ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser i den engelska som eleven möter, däribland ord, fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, meddelanden, berättelser, beskrivningar och instruktioner i sammanhängande tal och skrift.
- Strategier för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, däribland omformuleringar, frågor och stödjande fraser.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser, däribland ord, artighetsfraser, tilltalsord och andra fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga och anpassa kommunikationen efter syfte och mottagare.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar samt visar förståelse av och tolkar det mest väsentliga av innehållet i tydligt talad, enkel engelska i lugnt tempo om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven läser samt visar förståelse av och tolkar det mest väsentliga av innehållet i enkla texter om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven väljer enkel information från ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor samt använder på ett delvis relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med fraser och meningar. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med fraser och meningar.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och begripligt med ord, fraser och meningar. Dessutom använder eleven strategier som i någon mån underlättar och förbättrar interaktionen.

Eleven kommenterar på ett enkelt sätt, på engelska, kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Engelska

Nationell delkurs 1

Kurskod: VGRENG1D1

Verksamhetspoäng: 100

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att använda språket i funktionella och meningsfulla sammanhang för att därigenom utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift. Den innebär också att anpassa sitt språk till olika syften, mottagare och sammanhang. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 122(364)

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och i texter från olika källor. Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nytta av språkkunskaper i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska i huvudsak bedrivas på engelska.

Undervisningen i kursen engelska ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleven.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Dialoger och samtal.
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form, samt sånger.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel på skyltar och i reklam.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse och bilder.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga och skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information att använda i egen produktion och interaktion.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser i den engelska som eleven möter, däribland grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion.
- Hur ord, fasta språkliga uttryck och vardagsfraser används i talat språk i olika situationer samt i olika texter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, meddelanden, berättelser, beskrivningar och instruktioner i tal och skrift. Sid 123(364)
- Strategier för att underlätta samtal, däribland omformuleringar, gester och frågor.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser, däribland ord, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga kommunikationen.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar, och visar förståelse av vanliga ord och enkla fraser i tydligt talad, enkel engelska i långsamt tempo om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven läser, och visar förståelse av vanliga ord och enkla fraser i korta, enkla texter om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven hittar enkel information i anvisade muntliga och skriftliga källor samt använder på ett delvis relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser. Dessutom använder eleven strategier som i någon mån underlättar och förbättrar interaktionen.

Eleven kommenterar på ett mycket enkelt sätt, på engelska, några förhållanden i olika kulturella och sociala sammanhang och områden där språket används.

Engelska

Nationell delkurs 2

Kurskod: VGRENG1D2

Verksamhetspoäng: 100

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

Sid 124(364)

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att använda språket i funktionella och meningsfulla sammanhang för att därigenom utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift. Den innebär också att anpassa sitt språk till olika syften, mottagare och sammanhang. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och i texter från olika källor. Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nytta av språkkunskaper i vardags- samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska i huvudsak bedrivas på engelska.

Undervisningen i kursen engelska ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleven.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper. Engelskans utbredning i världen.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier.
- Dialoger, samtal och intervjuer. Sid 125(364)
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel i reklam och tidtabeller.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form och innehåll.
- Att söka enkel information i ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser i den engelska som eleven möter, däribland ord, fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, meddelanden, berättelser, beskrivningar och instruktioner i sammanhängande tal och skrift.
- Strategier för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, däribland omformuleringar, frågor och stödjande fraser.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser, däribland ord, artighetsfraser, tilltalsord och andra fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga och anpassa kommunikationen efter syfte och mottagare.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar samt visar förståelse av och tolkar det mest väsentliga av innehållet i tydligt talad, enkel engelska i lugnt tempo om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven läser samt visar förståelse av och tolkar det mest väsentliga av innehållet i enkla texter om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven väljer enkel information från ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor samt använder på ett delvis relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med fraser och meningar. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och begripligt med fraser och meningar.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och begripligt med ord, fraser och meningar. Dessutom använder eleven strategier som i någon mån underlättar och förbättrar interaktionen

Eleven kommenterar på ett enkelt sätt, på engelska, kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Verksamhetspoäng: 200

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att använda språket i funktionella och meningsfulla sammanhang för att därigenom utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift. Den innebär också att anpassa sitt språk till olika syften, mottagare och sammanhang. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och i texter från olika källor. Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nyttan av språkkunskaper i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska i huvudsak bedrivas på engelska.

Undervisningen i kursen engelska ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är bekanta för eleven.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer, platser, aktiviteter och aktuella händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Levnadssätt, sociala relationer och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper.

Sid 127(364)

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska, även med inslag av regional variation, samt texter, från olika medier.
- Talad engelska och texter som är instruerande, informerande, beskrivande, berättande, diskuterande och kontaktskapande, varje slag för sig eller i olika kombinationer, till exempel dialoger, samtal, intervjuer och enkla nyheter.
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Strategier för att uppfatta detaljer och förstå sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning efter framställningens form, innehåll och syfte.
- Att söka och värdera innehåll i ett urval av muntliga och skriftliga källor av olika slag, utifrån olika syften.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser i den engelska som eleven möter, däribland ord med olika stilvärden, fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

- Samtal, diskussion och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Berättelser, beskrivningar och instruktioner i sammanhängande tal och skrift.
- Strategier för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, till exempel genom att ge bekräftelse, formulera om, förklara, lyssna aktivt och avsluta på ett artigt sätt.
- Uttal och intonation samt andra språkliga företeelser, däribland ord och fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer samt stavning och interpunktion i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga, variera och anpassa kommunikationen efter syfte, mottagare och sammanhang.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar samt visar förståelse av och tolkar huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer i talad engelska i lugnt tempo om bekanta ämnen. Eleven läser samt visar förståelse av och tolkar huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer i enkla texter om bekanta ämnen. Eleven väljer och värderar innehåll från ett

urval av muntliga och skriftliga källor samt använder på ett delvis relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt, begripligt och till viss del sammanhängande. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt, begripligt och till viss del sammanhängande.

Sid 128(364)

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och begripligt. Dessutom använder eleven strategier som i viss utsträckning underlättar och förbättrar interaktionen.

Eleven diskuterar på ett enkelt sätt, på engelska, kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används, även utifrån egna erfarenheter eller kunskaper.

Engelska

Nationell delkurs 4

Kurskod: VGRENG1D4

Verksamhetspoäng: 200

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som kultur, politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att använda språket i funktionella och meningsfulla sammanhang för att därigenom utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspeja med andra i tal och skrift. Den innebär också att anpassa sitt språk till olika syften, mottagare och sammanhang. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och i texter från olika källor.

Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nyttan av språkkunskaper i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska i huvudsak bedrivas på engelska.

Undervisningen i kursen engelska ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Aktuella och för eleven bekanta ämnesområden.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer, platser, aktiviteter och händelseförlopp.
- Åsikter, känslor, erfarenheter och framtidsplaner samt relationer och etiska frågor.
- Levnadsvillkor, traditioner, sociala relationer och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper.

Lyssna och läsa – reception

- Talad engelska, även med inslag av regional och sociolektal variation, samt texter, från olika medier.
- Talad engelska och texter som är instruerande, informerande, beskrivande, berättande, diskuterande, argumenterande och kontaktskapande, varje slag för sig eller i olika kombinationer, till exempel samtal, intervjuer, nyheter, reportage och tidningsartiklar.
- Skönlitteratur och annan fiktion, även i talad och filmatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Strategier för att uppfatta detaljer och förstå sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form, innehåll och syfte.
- Att söka och värdera innehåll i muntliga och skriftliga källor av olika slag, utifrån olika syften.
- Språkliga företeelser i den engelska som eleven möter, däribland uttal och intonation, ord med olika stilvärden och fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer och satsbyggnad samt stavning och interpunktion.
- Hur sammanbindande ord och andra uttryck används för att skapa struktur och språkligt sammanhängande helheter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion

SKOLFS

ÅÅÅÅ:NN

- Samtal, diskussion och skrivande där eleven berättar, beskriver, instruerar och motiverar sina åsikter.
- Strategier för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, till exempel genom att ge bekräftelse, formulera om, förklara, lyssna aktivt, ställa följdfrågor och bidra med nya infallsvinklar.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation, ord och fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer och satsbyggnad samt stavning och interpunktion i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga, variera, precisera och anpassa kommunikationen efter syfte, mottagare och sammanhang.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar samt visar förståelse av och tolkar huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer i talad engelska i måttligt tempo och i olika sammanhang. Eleven läser samt visar förståelse av och tolkar huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer i lättillgängliga texter av olika slag. Eleven väljer och värderar innehåll i muntliga och skriftliga källor av olika slag samt använder på ett delvis relevant sätt det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt, begripligt och relativt sammanhängande. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt, begripligt och relativt sammanhängande.

I interaktion i olika sammanhang uttrycker sig eleven enkelt och begripligt samt i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation. Dessutom använder eleven strategier som i viss utsträckning underlättar och förbättrar interaktionen.

Eleven diskuterar översiktligt, på engelska, kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används, även utifrån egna erfarenheter eller kunskaper.

Kurs: Fysik

Kurskod: VGRFYS1

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som energiförsörjning, medicinsk behandling och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får vi redskap för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen fysik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om fysiken i naturen och samhället samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om

fysikaliska företeelser utifrån sina egna erfarenheter och aktuella händelser. Eleven ska även ges förutsättningar att använda fysikens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara fysikaliska fenomen. På så sätt kan eleven utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda kunskaper i fysik för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleven utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör energi, teknik och miljö. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sitt kritiska tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor om fysikaliska fenomen med hjälp av systematiska undersökningar. Därigenom ska eleven ges möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i fysik växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen fysik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om fysikens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och samhället,
- förmåga att använda kunskaper i fysik för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik och miljö, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i fysik.

Centralt innehåll

Fysiken i naturen och samhället

- Universums uppkomst, uppbyggnad och utveckling. Hur dag, natt, årstider och år kan förklaras utifrån rörelser hos solsystemets himlakroppar.
- Väderfenomen och deras orsaker.
- Partikelmodell av materiens egenskaper samt fasövergångar, tryck, volym, densitet och temperatur.
- Fysikaliska förklaringsmodeller av jordens strålningsbalans, växthus-effekten och klimatförändringar.
- Energins flöde och oförstörbarhet samt olika energislags kvalitet. Olika typer av energikällor och deras för- och nackdelar för samhället och miljön.
- Partikelstrålning och elektromagnetisk strålning, deras användningsområden och risker.
- Hur ljus breder ut sig, reflekteras och bryts.
- Hur ljud uppstår, breder ut sig och kan registreras på olika sätt. Ljudmiljöns påverkan på hälsan i vardagen och i arbetslivet.
- Sambandet mellan elektricitet och magnetism samt mellan spänning, ström, resistans och effekt i elektriska kretsar. Hur kretsarna kan utnyttjas i elektrisk utrustning.

- Krafter, rörelse och rörelseförändringar och hur kunskaper om detta kan användas, till exempel i frågor om trafiksäkerhet.
- Några instrument för att mäta fysikaliska storheter, till exempel kraft och ström. Användning av mätvärden i enkla beräkningar, till exempel beräkningar av densitet och hastighet.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 132(364)

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande samt värdering av resultat. Dokumentation av undersökningar med bilder, tabeller, diagram och enkla rapporter.
- Sambandet mellan systematiska undersökningar och utvecklingen av fysikens begrepp och förklaringsmodeller. De fysikaliska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet och föränderlighet.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör fysik. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör energi, teknik och miljö.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om fysikens begrepp och förklaringsmodeller. Med viss användning av begreppen och förklaringsmodellerna beskriver och förklarar eleven fysikaliska fenomen i naturen och samhället.

I frågor som rör energi, teknik och miljö för eleven resonemang samt framför och bemöter argument med viss naturvetenskaplig underbyggnad. Eleven söker information som rör fysik och använder då olika källor samt för enkla resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor genom att planera och utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven värderar undersökningarna genom att föra enkla resonemang utifrån frågeställningarna.

Kurs: Geografi

Kurskod: VGRGEO1

Verksamhetspoäng: 150

Jordytan består av en mosaik av livsmiljöer som är unika, föränderliga och sårbara. Geografi ger oss kunskaper om dessa varierande miljöer och bidrar till vår förståelse av människors levnadsvillkor samt om samspelet mellan människa, samhälle och natur. Kunskaper i geografi ökar förståelsen av vår omvärld och ger oss beredskap att främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen geografi ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om geografiska förhållanden och mönster på olika platser och i olika regioner i Sverige och andra delar av världen. Den ska utveckla elevens kunskaper om

naturgivna processer och människans verksamheter i olika delar av världen, och hur dessa påverkar landskap och livsmiljöer. Undervisningen ska också ge eleven förutsättningar att växla mellan olika rumsliga perspektiv – lokala, regionala respektive globala – samt mellan olika tidsperspektiv (544). Eleven ska också ges möjlighet att utveckla kännedom om namn och lägen på geografiska objekt.

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Sådana frågor omfattar klimatförändringar, naturresurser, befolkningsfrågor och levnadsvillkor i olika delar av världen. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att analysera och reflektera över olika lösningar på vår tids och framtidens utmaningar utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper i att ställa geografiska frågor samt utifrån dessa analysera och dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och människors levnadsvillkor. Därför ska eleven ges förutsättningar att använda kartor och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Undervisningen i kursen geografi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om geografiska förhållanden och mönster samt om hur naturens processer och människans verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen,
- kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling,
- förmåga att utifrån geografiska frågor beskriva och analysera omvärlden med hjälp av geografins metoder och verktyg.

Centralt innehåll

Geografiska förhållanden, mönster och processer

- Jordens endogena och exogena processer samt hur dessa formar och förändrar landskapet.
- Vad klimat är och faktorer som påverkar klimatet. Klimat- och vegetationszoner samt på vilka sätt klimatet påverkar människans livsmiljöer.
- Rumslig utbredning av sårbara platser på jorden, till exempel områden som riskerar att återkommande drabbas av översvämningar, torka eller jordbävningar. Hur samhällsplanering och människans verksamheter påverkar sårbarhet och hur risker kan förebyggas.
- Globala produktions- och konsumtionsmönster samt flöden av varor och tjänster.
- Orsaker till och konsekvenser av demografiska mönster och förändringar, däribland befolkningsfördelning, befolkningsutveckling, migrationsmönster och urbanisering.
- Namn och läge på platser och regioner i Sverige och andra delar av världen som är relevanta för studierna av geografiska förhållanden, mönster, processer och hållbarhetsfrågor.

Hållbar utveckling

- Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar för människa, samhälle och natur i olika delar av världen.
- Människors tillgång till och användning av förnybara och icke-förnybara naturresurser och hur det påverkar människors levnadsvillkor. Intressekonflikter kring naturresurser.
- Samband mellan ekonomisk och social levnadsstandard och faktorer som demografi, jämställdhet och utbildning.
- Lokalt, regionalt och globalt arbete för att främja hållbar utveckling.

Geografins metoder och verktyg

- Digitala och analoga kartors uppbyggnad samt olika kartprojektioner och deras egenskaper. Geografiska informationssystem (GIS) och exempel på hur de används i samhället.
- Beskrivningar och analyser av platser och regioner med hjälp av kartor, enkla former av GIS, fältstudier och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven för enkla resonemang om orsaker till geografiska mönster och processer samt om deras konsekvenser för människa, samhälle och natur. Eleven visar även grundläggande kunskaper om namn och lägen på relevanta platser och regioner i Sverige och andra delar av världen.

Eleven visar grundläggande kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också enkla resonemang om åtgärder för att främja hållbar utveckling utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv.

Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett i huvudsak fungerande sätt för att utifrån geografiska frågor beskriva och analysera förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kurs: Grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (inledande kurs)

Kurskod: VGRNOA1

Verksamhetspoäng: 100

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i naturvetenskap har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som miljö, hälsa, energiförsörjning och resurshushållning. Med kunskaper i naturvetenskap får vi redskap för att påverka vårt välbefinnande, men också för att kunna främja hållbar utveckling.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 134(364)

Syfte

Undervisningen i kursen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om naturvetenskapliga samband samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om naturvetenskapliga företeelser och samband utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Eleven ska även ges förutsättningar att använda naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara naturvetenskapliga samband. På så sätt kan eleven utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda kunskaper i naturvetenskap för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleven utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sitt kritiska tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap i vardagen, arbetslivet och samhället.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla kunskaper om aktuella och historiska upptäckter inom naturvetenskapen. På så sätt ges eleven möjligheter att reflektera över naturvetenskapens utveckling och dess betydelse för samhället i stort och inom olika yrkesområden.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor som rör naturvetenskap med hjälp av systematiska undersökningar. Därigenom ges eleven möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i naturvetenskap växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, samhället och människokroppen,
- förmåga att använda naturvetenskap för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i naturvetenskap.

Centralt innehåll

Natur, miljö och samhälle

- Djur, växter och svampar. Hur de kan identifieras och grupperas på ett systematiskt sätt samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Näringskedjor och kretslopp i naturen. Djurs, växters och svampars samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem.
- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt hur man som individ och samhällsmedborgare kan främja hållbar utveckling. Betydelsen av biologisk mångfald.
- Naturen som resurs och vårt ansvar när vi nyttjar den. Allemansrätten.

- Fotosyntes och förbränning som exempel på kemiska reaktioner i naturen.
- Vattnets kretslopp. Vatten som lösningsmedel och transportör av ämnen, till exempel i mark, växter och människokroppen.
- Vanliga kemikalier i hemmet, samhället och arbetslivet. Deras användning och påverkan på miljön och människan samt hur de är märkta och hur de bör hanteras.
- Energiformer samt olika typer av energikällor och deras påverkan på miljön.
- Elektriska kretsar med batterier. Hur de kan kopplas och hur de kan användas i vardaglig elektrisk utrustning.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 136(364)

Kropp och hälsa

- Människans organsystem. Några organs namn, utseende, placering, funktion och samverkan.
- Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas. Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, motion och beroendeframkallande medel.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Planering, utförande, värdering av resultat samt dokumentation med ord, bilder och tabeller.
- Några upptäckter inom det naturvetenskapliga området och deras betydelse för människan.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör naturvetenskap.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller. Eleven beskriver naturvetenskapliga samband i naturen, samhället och människokroppen med viss användning av begreppen och förklaringsmodellerna.

I frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa för eleven resonemang med viss naturvetenskaplig underbyggnad. Eleven använder information som rör naturvetenskap från olika källor samt för enkla resonemang om informations och källornas trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor genom att utföra enkla systematiska undersökningar på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven värderar resultaten och beskriver på ett enkelt sätt undersökningarna.

Verksamhetspoäng: 200

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i naturvetenskap har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som miljö, hälsa, energiförsörjning och resurshushållning. Med kunskaper i naturvetenskap får vi redskap för att påverka vårt välbefinnande, men också för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om naturvetenskapliga samband samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjlighet att ställa frågor om naturvetenskapliga företeelser och samband utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Eleven ska även ges förutsättningar att använda naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara naturvetenskapliga samband. På så sätt kan eleven utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda kunskaper i naturvetenskap för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleven utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sitt kritiska tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap i vardagen, samhället och arbetslivet.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla kunskaper om aktuella och historiska upptäckter inom naturvetenskapen. På så sätt ges eleven möjligheter att reflektera över naturvetenskapens utveckling och dess betydelse för samhället i stort och inom olika yrkesområden.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor som rör naturvetenskap med hjälp av systematiska undersökningar. Därigenom ges eleven möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i naturvetenskap växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, samhället och människokroppen,
- förmåga att använda naturvetenskap för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa,

- förmåga att reflektera över naturvetenskapens betydelse för människors levnadsvillkor och samhällsutvecklingen, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i naturvetenskap.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 138(364)

Centralt innehåll

Natur, miljö och samhälle

- Livets uppkomst, utveckling och mångfald samt evolutionens mekanismer. Arvsmassans egenskaper och förhållandet mellan arv och miljö.
- Några gentekniska metoder samt möjligheter, risker och etiska frågor kopplade till genteknik.
- Lokala och globala ekosystem. Sambanden mellan populationer och tillgängliga resurser. Fotosyntes, celandning, materiens kretslopp och energins flöden.
- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt hur man på individ- och samhällsnivå kan främja hållbar utveckling. Betydelsen av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- Materiens uppbyggnad visualiserad med enkla partikelmodeller.
- Några kemiska processer i mark, luft och vatten samt deras koppling till frågor om miljö och hälsa, till exempel växthuseffekten, vattenrening och spridning av miljögifter.
- Hur ljus och ljud breder ut sig och kan reflekteras.
- Fysikaliska förklaringsmodeller av jordens strålningsbalans, växthuseffekten och klimatförändringar.
- Energins flöde och oförstörbarhet samt olika energislags kvalitet. Olika typer av energikällor samt deras för- och nackdelar för samhället och miljön.
- Sambandet mellan elektricitet och magnetism samt mellan ström och spänning i elektriska kretsar. Hur kretsarna kan användas i elektrisk utrustning.
- Krafter, rörelser och rörelseförändringar samt hur kunskaper om detta kan användas, till exempel i frågor om trafiksäkerhet.

Kropp och hälsa

- Kroppens celler samt några organ och organsystem och deras uppbyggnad, funktion och samverkan.
- Virus, bakterier, infektioner, smittspridning och antibiotikaresistens. Hur infektionssjukdomar kan förebyggas och behandlas.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, motion, stress och beroendeframkallande medel samt hur hälsoproblem kan begränsas på individ- och samhällsnivå.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan. Kolhydrater, proteiner och fetter samt deras funktioner i människokroppen.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Fältstudier, observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande,

värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter.

- Sambandet mellan naturvetenskapliga undersökningar och utvecklingen av begrepp och förklaringsmodeller. Förklaringsmodellers användbarhet och föränderlighet.
- Några historiska och nutida upptäckter inom det naturvetenskapliga området. Upptäckternas betydelse för människans levnadsvillkor och för samhällsutvecklingen.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör naturvetenskap. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller. Eleven beskriver naturvetenskapliga samband i naturen, samhället och människokroppen med viss användning av begreppen och förklaringsmodellerna.

I frågor som rör energi, teknik, miljö och hälsa för eleven resonemang samt framför och bemöter argument med viss naturvetenskaplig underbyggnad. Eleven söker information som rör naturvetenskap och använder då olika källor samt för enkla resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Eleven för enkla resonemang om naturvetenskapens betydelse för människors levnadsvillkor och samhällsutvecklingen.

Eleven söker svar på frågor genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven värderar undersökningarna genom att föra enkla resonemang utifrån frågeställningarna.

Kurs: Grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs)

Kurskod: VGRSOA1

Verksamhetspoäng: 100

I alla tider har vi människor försökt att förstå och förklara våra levnadsvillkor, utifrån den miljö och de sociala sammanhang vi ingår i liksom utifrån kunskaper om det förflutna. Kunskaper i de samhällsorienterande ämnena ger oss verktyg för att delta i samhällslivet, påverka vår livssituation och bidra till samhällets utveckling. Dessa kunskaper är särskilt betydelsefulla i en samtid som präglas av snabb utvecklingstakt, globalisering och mångfald.

Syfte

Undervisningen i kursen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om samhället och om människors levnadsvillkor. Kursen är tvärvetenskaplig och ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap bidrar med olika perspektiv på det svenska samhällets utveckling, förutsättningar och

utmaningar. Därmed ska eleven utveckla en bredare samhällsförståelse samt tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls-, och arbetsliv samt i fortsatta studier.

SKOLFS
AAAA:NN

Genom undervisningen ska eleven utveckla förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer, värden och principer. Eleven ska ges möjlighet att reflektera över sin egen roll i det demokratiska samhället och vad det innebär att vara en aktiv, ansvarstagande och delaktig medborgare. Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig i och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor. Sid 140(364)

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Eleven ska även ges möjligheter att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, politiska, etiska, historiska, rättsliga och mediala aspekter centrala.

Genom undervisningen ska eleven utveckla kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer i Sverige och i andra delar av världen. Eleven ska även få kunskaper om frågor som rör samspel mellan människa, samhälle och natur samt om hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att vidga sin historiska referensram och därmed utveckla en fördjupad förståelse för nutiden. Eleven ska också få inblick i hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Den ska även ge kunskaper om och förståelse för hur olika traditioner har påverkat det svenska samhället och dess värderingar. Eleven ska också stimuleras att reflektera över olika livsfrågor och etiska förhållningssätt.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om hur man kritiskt kan granska fakta och förhållanden inom det samhällsorienterande området. Eleven ska ges förutsättningar att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt vilket omfattar att söka och värdera information om samhällsfrågor från olika källor och medier. Eleven ska också ges förutsättningar att utveckla kunskaper i att använda metoder från olika samhällsorienterande ämnen.

Undervisningen i kursen ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter,
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället,
- kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer samt om hållbar utveckling,
- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder,
- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt etik och livsfrågor utifrån olika perspektiv, och
- förmåga att använda och värdera källor och metoder från olika samhällsorienterande ämnen.

Centralt innehåll

Leva i samhället

- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar. Sid 141(364)
- Jämlikhet och jämställdhet i Sverige och hur detta har förändrats över tid.
- Etiska och moraliska frågor samt livsfrågor.
- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare och granskare av samhällets makthavare samt som underhållare.

Det svenska samhället

- Sveriges demokratiska och politiska organisation på lokal, regional och nationell nivå med kommuner, regioner, riksdag, regering och Sametinget. Röststrätten.
- Var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort.
- Demokratins framväxt i Sverige över tid.
- Lagstiftning, lagar och normer.
- De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar: kultur, historia och rättigheter.
- Privatekonomi. Inkomster, utgifter, skatt, transfereringar, lån, sparande och betalningsformer.
- Det offentliga ekonomien. Skatter och vilka centrala samhällsfunktioner de används till.
- Arbetsmarknaden i Sverige. Utbildningsvägar, yrken, entreprenörskap och olika anställningsformer.
- Namn och läge på några geografiska objekt i Sverige samt utmärkande drag för några natur- och kulturlandskap.
- Vanliga traditioner och högtider, däribland sådana som har anknytning till kristendomen.

Sverige och omvärlden

- Klimat- och vegetationszoner samt på vilka sätt klimat och klimatförändringar påverkar människans livsmiljöer.
- Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka och främja hållbar utveckling.
- Religioner och andra livsåskådningar i världen och i ett Sverige som är präglad av mångfald.
- Ett urval av händelser, aktörer och förändringsprocesser i Sverige och andra delar av världen från cirka 1900, med betydelse för vår egen tid.
- De båda världskrigen och Förintelsen.

Metoder och källor

- Metoder för att söka information från kartor och andra källor i de samhällsorienterande ämnena. Hur man kan bearbeta och värdera information om samhällsfrågor.

Eleven visar grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för enkla resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.

Sid 142(364)

Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven för enkla resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av samhället.

Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer samt om hållbar utveckling.

Eleven visar grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder.

Eleven visar grundläggande kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt för enkla resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor.

Eleven använder och värderar källor och metoder från olika samhällsorienterande ämnen på ett i huvudsak fungerande sätt.

Kurs: Grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (fortsättningskurs)

Kurskod: VGRSOB1

Verksamhetspoäng: 200

I alla tider har vi människor försökt att förstå och förklara våra levnadsvillkor, utifrån den miljö och de sociala sammanhang vi ingår i liksom utifrån kunskaper om det förflutna. Kunskaper i de samhällsorienterande ämnena ger oss verktyg för att delta i samhällslivet, påverka vår livssituation och bidra till samhällets utveckling. Dessa kunskaper är särskilt betydelsefulla i en samtid som präglas av snabb utvecklingstakt, globalisering och mångfald.

Syfte

Undervisningen i kursen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om samhället och om människors levnadsvillkor. Kursen är tvärvetenskaplig och ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap bidrar med olika perspektiv på det svenska samhällets utveckling, förutsättningar och utmaningar. Därmed ska eleven utveckla en bredare samhällsförståelse samt tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls-, och arbetsliv samt i fortsatta studier.

Genom undervisningen ska eleven utveckla förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer, värden och principer. Eleven ska ges möjlighet att reflektera över sin egen roll i det demokratiska samhället och vad det innebär att vara en aktiv, ansvarstagande och delaktig medborgare. Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig i och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Eleven ska även ges möjligheter att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala,

ekonomiska, miljömässiga, politiska, etiska, historiska, rättsliga och mediala aspekter centrala.

Genom undervisningen ska eleven utveckla kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer i Sverige och i andra delar av världen. Eleven ska även få kunskaper om frågor som rör samspel mellan människa, samhälle och natur samt om hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att vidga sin historiska referensram och därmed utveckla en fördjupad förståelse för nutiden. Eleven ska också få inblick i hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Den ska även ge kunskaper om och förståelse för hur olika traditioner har påverkat det svenska samhället och dess värderingar. Eleven ska också stimuleras att reflektera över olika livsfrågor och etiska förhållningssätt.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om hur man kritiskt kan granska fakta och förhållanden inom det samhällsorienterande området. Eleven ska ges förutsättningar att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt vilket omfattar att söka och värdera information om samhällsfrågor från olika källor och medier. Eleven ska också ges förutsättningar att utveckla kunskaper i att använda metoder från olika samhällsorienterande ämnen.

Undervisningen i kursen ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter,
- kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället,
- kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer samt om hållbar utveckling,
- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder,
- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt etik och livsfrågor utifrån olika perspektiv, och
- förmåga att använda och värdera källor och metoder från olika samhällsorienterande ämnen.

Centralt innehåll

Leva i samhället

- Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Etiska och moraliska frågor utifrån egna argument, utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar samt utifrån etiska modeller.
- Individers och grupperns identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.
- Hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden.

Det svenska samhället

- Sveriges demokratiska och politiska organisation på nationell och internationell nivå med riksdag, regering och Europeiska unionen (EU).
- Politiska ideologier och partier i Sverige.
- Sveriges militära och civila försvar samt totalförsvarsplikten.
- Hur hushållens, företagens, bankernas och det offentliga ekonomien hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få.
- Velfärdsstrukturer i Sverige, deras funktion och hur de finansieras.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel med avseende på lönebildning, arbetsmiljö och arbetsrätt.
- Migration till, samt integration och segregation i, Sverige i dag.
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet.
- Förutsättningar i Sveriges natur och miljö för näringar, befolkning och bebyggelse, både i nutid och historiskt.
- Från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering i det svenska samhället. Religionens betydelse i samhället i Sverige jämfört med några andra delar av världen.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 144(364)

Sverige och omvärlden

- Vad klimat är och faktorer som påverkar klimatet. Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar.
- Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka och främja hållbar utveckling utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv.
- Centrala tankegångar och religiösa praktiker inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Ett urval av händelser, aktörer och förändringsprocesser i Sverige och andra delar av världen fram till cirka 1900, med betydelse för vår egen tid.

Metoder och källor

- Metoder för att söka information från kartor och andra källor i de samhällsorienterande ämnena. Hur man kan bearbeta och värdera information om samhällsfrågor.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för enkla resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.

Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven för enkla resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av samhället.

Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer samt om hållbar utveckling.

Eleven visar grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder.

Eleven visar grundläggande kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt för enkla resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor.

Eleven använder och värderar källor och metoder från olika samhällsorienterande ämnen på ett i huvudsak fungerande sätt. Sid 145(364)

Kurs: Historia

Kurskod: VGRHIS1

Verksamhetspoäng: 150

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Vi människor har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka vår omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Undervisningen i kursen historia ska syfta till att eleven utvecklar sitt historiemedvetande och sin historiska bildning. I det ingår kunskaper om historiska förhållanden och historiska begrepp, insikter i hur historia skapas genom tolkningar av källor samt förståelse för hur historia kan brukas i olika sammanhang. På så sätt skapas förståelse för hur det förflutna har format nutiden och därmed präglar våra förväntningar på framtiden.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla en historisk referensram och reflektera kritiskt över den. Den ska också ge eleven en kronologisk överblick över hur samhällen och kulturer har växt fram. Därigenom ska eleven få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt genom historien och för historiska skeenden som har påverkat nutiden. Undervisningen ska även bidra till elevens förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar. I mötet med långa historiska linjer med relevans för nutiden ska eleven få en fördjupad förståelse för hur historisk utveckling präglas av både kontinuitet och förändring.

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial. Eleven ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor. Arbetet med källor ska även ge eleven förutsättningar att leva sig in i det förflutna.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur historia används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleven få olika perspektiv på hur bruket av historiska berättelser och referenser kan påverka människors identiteter, värderingar och föreställningar.

Undervisningen i kursen historia ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp och långa historiska linjer,
- förmåga att ställa frågor till historiska källor samt att tolka, kritiskt granska och värdera dessa, och

- förmåga att reflektera över hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Centralt innehåll

Sid 146(364)

Forna civilisationer samt historiska förhållanden i Norden

- Framväxten av högkulturer i olika delar av världen, till exempel i Afrika, Amerika och Asien. Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.
- Statsbildning och kristendomens etablerande i Norden.
- Reformationen och framväxten av en stark kungamakt i Sverige.
- Likheter och skillnader i levnadsvillkor mellan olika grupper i ståndssamhället.
- Skiftande maktförhållanden i Sverige och mellan länder i Norden.
- Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.

Kolonisation och industrialisering

- Europeisk kolonisation och slavhandel. Konsekvenser av detta för människor och kulturer samt för det ökade globala handelsutbytet mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika orsaker till industrialiseringen och konsekvenser av denna för människor och miljö.
- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.

Imperialism och världskrig

- Europeisk nationalism, imperialism och framväxten av olika former av demokrati och diktatur.
- De båda världskrigen, deras orsaker och konsekvenser. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag. Människors motstånd mot förtryck.

Demokratisering och ökad globalisering

- Demokratiseringen i Sverige och framväxten av välfärdssamhället. Bildandet av politiska partier och nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen. Kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Kalla krigets konflikter samt nya maktförhållanden och utmaningar i världen efter det kalla krigets slut.

Källor, historiebruk och långa historiska linjer

- Tolkning av historiska källor i samband med arbetet med några tidsperioder och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebruk i samband med arbetet med några tidsperioder.
- Kontinuitet och förändring med utgångspunkt i långa historiska linjer.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Till detta hör att eleven visar kunskaper om särskilt centrala historiska skeenden, däribland Förintelsen. Eleven för enkla resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och av människors levnadsvillkor och handlingar i förfluten tid. Eleven för enkla resonemang om kontinuitet och förändring utifrån några långa historiska linjer.

Eleven ställer frågor till historiska källor och för enkla resonemang om vad källorna kan berätta om det förflutna samt om källornas relevans och trovärdighet.

Eleven för enkla resonemang om hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Kurs: Kemi

Kurskod: VGRKEM1

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som hälsa, materialutveckling, miljöteknik och resurshushållning. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får vi redskap för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen kemi ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om kemien i naturen, i samhället och i människokroppen samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om kemiska processer och materiens egenskaper och uppbyggnad utifrån sina egna erfarenheter och aktuella händelser. Eleven ska även ges förutsättningar att använda kemins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara kemiska samband. På så sätt kan eleven utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven möjligheter att använda kunskaper i kemi för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleven utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sitt kritiska tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Undervisningen ska även ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor om kemiska processer och materien med hjälp av systematiska undersök-

ningar. Därigenom ska eleven ges möjligheter att utveckla förståelse för att påstående provas och att kunskaper i kemi växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 148(364)

Undervisningen i kursen kemi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om kemins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, samhället och människokroppen,
- förmåga att använda kunskaper i kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i kemi.

Centralt innehåll

Kemin i naturen, samhället och människokroppen

- Materiens uppbyggnad, kretslopp och oförstörbarhet visualiserad med hjälp av partikelmodeller. Atomer, elektroner och kärnpartiklar.
- Grundämnen, molekyl- och jonföreningar samt hur ämnen omvandlas genom kemiska reaktioner. Faser och fasövergångar.
- Indelningen av ämnen och material utifrån egenskaperna löslighet, ledningsförmåga, surt eller basiskt. Separations- och analysmetoder, till exempel filtrering, fällning, pH-mätning och identifikation av ämnen.
- Vatten som lösningsmedel och transportör av ämnen, till exempel i mark, växter och människokroppen.
- Några kemiska processer i mark, luft och vatten samt deras koppling till frågor om miljö och hälsa, till exempel växthuseffekt, vattenrening och spridning av miljögifter.
- Kolatomens egenskaper och kretslopp i naturen, samhället och människokroppen.
- Kolhydrater, proteiner och fetter samt deras funktioner i människokroppen.
- Utveckling av produkter och material, till exempel läkemedel, funktionskläder och batterier. Några produkters livscyklar och påverkan på miljön. Hur produkter och material kan återvinnas.
- Vanliga kemikalier i hemmet, samhället och arbetslivet. Deras användning och påverkan på miljön och människan samt hur de är märkta och bör hanteras.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande samt värdering av resultat. Dokumentation av undersökningar med bilder, tabeller, diagram och enkla rapporter.
- Sambandet mellan kemiska undersökningar och utvecklingen av begrepp och förklaringsmodeller. De kemiska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet och föränderlighet.

- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör kemi. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör kemi.

Sid 149(364)

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om kemins begrepp och förklaringsmodeller. Med viss användning av begreppen och förklaringsmodellerna beskriver och förklarar eleven kemiska samband i naturen, i samhället och i människokroppen.

I frågor som rör miljö och hälsa för eleven resonemang samt framför och bemöter argument med viss naturvetenskaplig underbyggnad. Eleven söker information som rör kemi och använder då olika källor samt för enkla resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor genom att planera och utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt. Eleven värderar undersökningarna genom att föra enkla resonemang utifrån frågeställningarna.

Kurs: Matematik

Kurskod: VGRMAT1

Verksamhetspoäng: 600

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om och förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Den ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, modeller

och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att tolka olika situationer och utifrån dem beskriva och formulera matematiska frågeställningar. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleven ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i olika sammanhang. Undervisningen ska utgå från elevens kunskaper i matematik och ta tillvara tidigare erfarenheter från vardag och arbetsliv, för att på så sätt fördjupa elevens förståelse av matematiken.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 150(364)

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier,
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Reella tal och deras egenskaper samt talens användning i matematiska situationer.
- Talsystemets utveckling från naturliga tal till reella tal.
- Tal i potensform. Grundpotensform för att uttrycka små och stora tal samt användning av prefix.
- Matematiska lagar och regler samt deras användning vid beräkningar med tal i bråk-, decimal- och potensform.
- Metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter samt hur likhetstecknet används för att teckna ekvationer och funktioner.
- Variablers användning i algebraiska uttryck, formler, ekvationer och funktioner.
- Metoder för att lösa linjära ekvationer och enkla andragradsekvationer.

- Mönster i talföljder och geometriska mönster samt hur de konstrueras, beskrivs och uttrycks generellt.

Geometri

- Geometriska objekt samt deras egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt, både med och utan digitala verktyg.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.
- Geometriska satser och formler samt argumentation för deras giltighet.
- Skala vid förminskning och förstoring av två- och tredimensionella objekt.
- Likformighet och kongruens.

Sannolikhet och statistik

- Sannolikhet samt metoder för att beräkna sannolikhet i olika situationer. Bedömning av risker och chanser utifrån simuleringar och statistiskt material.
- Kombinatoriska principer och hur de kan användas i olika situationer.
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de tolkas och används för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, både med och utan digitala verktyg.
- Lägesmått och spridningsmått samt hur de används för bedömning av resultat vid statistiska undersökningar.

Samband och förändring

- Proportionalitet och hur det används för att uttrycka skala, likformighet och förändring.
- Härledda enheter, till exempel km/h och kr/kg.
- Procent och förändringsfaktor för att uttrycka förändring samt beräkningar med procent i olika situationer.
- Koordinatsystem och gradering av koordinataxlar.
- Råta linjens ekvation och förändringstakt. Användning av råta linjens ekvation för att beskriva samband.
- Funktioner och hur de används för att beskriva samband och förändring samt undersöka förändringstakt. Hur funktioner uttrycks i form av grafer, tabeller och funktionsuttryck, både med och utan digitala verktyg.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer. Värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om matematiska begrepp. Eleven använder och beskriver begrepp och samband mellan begrepp med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven väljer och använder i huvudsak fungerande matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

SKOLFS
AAAA:NN

Sid 152(364)

Eleven löser enkla problem och värderar strategier och resultatens rimlighet på ett enkelt sätt. I samband med problemlösning bidrar eleven till att formulera enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget.

Eleven för och följer matematiska resonemang genom att framföra och bemöta påståenden med enkla matematiska argument.

Eleven samtalar om matematik och redogör för tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Matematik

Nationell delkurs 1

Kurskod: VGRMAT1D1

Verksamhetspoäng: 100

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om och förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Den ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, modeller och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att tolka olika situationer och utifrån dem beskriva och formulera matematiska frågeställningar. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleven ska genom undervisningen

också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i olika sammanhang. Undervisningen ska utgå från elevens kunskaper i matematik och ta tillvara tidigare erfarenheter från vardag och arbetsliv, för att på så sätt fördjupa elevens förståelse av matematiken.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier.

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier,
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Naturliga tal och deras egenskaper. Hur talen kan delas upp samt hur de används för att ange antal och ordning.
- Enkla tal i bråk- och decimalform.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva naturliga tal.
- Hur naturliga tal används i vardagen och arbetslivet.
- De fyra räknesättens egenskaper och samband samt användning i olika situationer.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.

Geometri

- Grundläggande geometriska tvådimensionella objekt, däribland kvadrat, rektangel, triangel och cirkel. Hur de benämns, avbildas och beskrivs.
- Jämförelser, uppskattningar och mätning av längd och tid med vanliga måttenheter.

Sannolikhet och statistik

- Enkla tabeller och diagram och hur de används för att sortera data och beskriva resultat från enkla undersökningar.

Samband och förändring

- Olika proportionella samband, däribland dubbelt och hälften.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer. Värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.

Sid 154(364)

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om matematiska begrepp. Eleven använder och beskriver begrepp och samband mellan begrepp med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven väljer och använder i huvudsak fungerande matematiska metoder för att göra enkla beräkningar och lösa enkla rutinuppgifter med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven löser enkla problem och värderar resultatens rimlighet på ett enkelt sätt.

Eleven för och följer matematiska resonemang genom att framföra och bemöta påståenden med enkla matematiska argument.

Eleven samtalar om matematik och redogör för tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Matematik

Nationell delkurs 2

Kurskod: VGRMAT1D2

Verksamhetspoäng: 100

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhällseliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många vallsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda

matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om och förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Den ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, modeller och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att tolka olika situationer och utifrån dem beskriva och formulera matematiska frågeställningar. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleven ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i olika sammanhang. Undervisningen ska utgå från elevens kunskaper i matematik och ta tillvara tidigare erfarenheter från vardag och arbetsliv, för att på så sätt fördjupa elevens förståelse av matematiken.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier.

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier,
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Heltal och deras egenskaper samt hur talen kan delas upp och användas.
- Tal i bråkform som del av helhet och del av antal samt hur delarna benämns och uttrycks som enkla bråk. Hur enkla tal i bråkform förhåller sig till naturliga tal.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva hela tal och tal i decimalform.
- Hur heltal samt tal i bråk- och decimalform används i vardagen och i arbetslivet.

- Enkla tal i procentform samt deras användning i vardagen och arbetslivet.
- De fyra räknesätten och regler för deras användning vid beräkningar med heltal.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal och enkla tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 156(364)

Algebra

- Tecken för att beteckna matematiska likheter och olikheter samt deras betydelse.
- Obekanta tal och hur de kan betecknas med en symbol.
- Enkla mönster i talföljder och enkla geometriska mönster samt hur de konstrueras, beskrivs och uttrycks.

Geometri

- Grundläggande geometriska tvådimensionella objekt samt rätblock, cylinder, klot och kon. Objektens egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt.
- Jämförelse, uppskattning och mätning av längd, massa, volym och tid med vanliga måttenheter.
- Metoder för hur omkrets hos några tvådimensionella geometriska objekt kan bestämmas och uppskattas.
- Skala vid enkel förstoring och förminskning.
- Symmetri i vardagen och hur symmetri kan konstrueras.

Sannolikhet och statistik

- Tabeller och diagram för att beskriva resultat från undersökningar. Tolkning av data i tabeller och diagram.

Samband och förändring

- Proportionalitet samt hur proportionella samband uttrycks med enkla tal i bråk-, decimal- och procentform.
- Koordinatsystem och gradering av koordinataxlar.
- Grafer för att uttrycka enkla proportionella samband.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer. Värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av enkla matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om matematiska begrepp. Eleven använder och beskriver begrepp och samband mellan begrepp med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven väljer och använder i huvudsak fungerande matematiska metoder för att göra enkla beräkningar och lösa enkla rutinuppgifter med tillfredsstäl-

lande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven löser enkla problem och värderar resultatens rimlighet på ett enkelt sätt. Sid 157(364)

Eleven för och följer matematiska resonemang genom att framföra och bemöta påståenden med enkla matematiska argument.

Eleven samtalat om matematik och redogör för tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Matematik

Nationell delkurs 3

Kurskod: VGRMAT1D3

Verksamhetspoäng: 200

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om och förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Den ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, modeller och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att tolka olika situationer och utifrån dem beskriva och formulera matematiska frågeställningar. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleven ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i olika sammanhang. Undervisningen ska utgå från elevens kunskaper i matematik och ta tillvara

tidigare erfarenheter från vardag och arbetsliv, för att på så sätt fördjupa elev-
ens förståelse av matematiken.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier.

Sid 158(364)

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier,
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Rationella tal och deras egenskaper samt hur talen kan delas upp och användas.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva tal i decimalform.
- Tal i procentform, deras samband med tal i bråk- och decimalform samt talens användning i vardagen och arbetslivet.
- Matematiska lagar och regler samt deras användning vid beräkningar med negativa tal och tal i bråk- och decimalform.
- Metoder för beräkningar med heltal och tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och hur likhetstecknet används för att teckna enkla ekvationer.
- Variabler och deras användning i enkla algebraiska uttryck och ekvationer.
- Metoder, däribland algebraiska, för att lösa enkla ekvationer.
- Mönster i talföljder och geometriska mönster samt hur de konstrueras, beskrivs och uttrycks.

Geometri

- Grundläggande geometriska två- och tredimensionella objekt samt deras egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt.
- Jämförelse, uppskattning och mätning av längd, area, massa, volym, tid och vinkel med standardiserade måttenheter samt enhetsbyten i samband med detta.

- Metoder för hur omkrets och area hos olika tvådimensionella geometriska objekt kan uppskattas och beräknas.
- Skala vid förminskning och förstoring samt användning av skala i olika situationer. Sid 159(364)
- Symmetri i planet och hur symmetri kan konstrueras.

Sannolikhet och statistik

- Slumpmässiga händelser, chans och risk med utgångspunkt i observationer, simuleringar och statistiskt material. Jämförelser av sannolikheten vid olika slumpmässiga försök.
- Enkel kombinatorik i konkreta situationer.
- Tabeller och diagram för att beskriva resultat från undersökningar, både med och utan digitala verktyg. Tolkning av data i tabeller och diagram.
- Lägesmått medelvärde, typvärde och median samt hur de används i statistiska undersökningar.

Samband och förändring

- Proportionalitet samt hur proportionella samband uttrycks i bråk-, decimal- och procentform.
- Beräkningar med procent i olika situationer.
- Koordinatsystem och gradering av koordinataxlar.
- Grafer för att uttrycka proportionella samband.
- Funktioner och hur de används för att beskriva enkla samband och förändringar.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer. Värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om matematiska begrepp. Eleven använder och beskriver begrepp och samband mellan begrepp med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven väljer och använder i huvudsak fungerande matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven löser enkla problem och bidrar till något förslag på alternativt tillvägagångssätt. I samband med problemlösning bidrar eleven till att formulera enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget. Eleven värderar strategier och resultatens rimlighet på ett enkelt sätt.

Eleven för och följer matematiska resonemang genom att framföra och bemöta påståenden med enkla matematiska argument.

Eleven samtalar om matematik och redogör för tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler och andra matematiska uttrycksformer.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 160(364)

Matematik

Nationell delkurs 4

Kurskod: VGRMAT1D4

Verksamhetspoäng: 200

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om och förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Den ska även ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, modeller och resultat. Eleven ska även ges förutsättningar att tolka olika situationer och utifrån dem beskriva och formulera matematiska frågeställningar. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleven ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i olika sammanhang. Undervisningen ska utgå från elevens kunskaper i matematik och ta tillvara tidigare erfarenheter från vardag och arbetsliv, för att på så sätt fördjupa elevens förståelse av matematiken.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleven även ges möjligheter att reflek-

tera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt för fortsatta studier.

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla Sid 161(364)

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier,
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Reella tal och deras egenskaper samt talens användning i matematiska situationer.
- Talsystemets utveckling från naturliga tal till reella tal.
- Tal i potensform. Grundpotensform för att uttrycka små och stora tal samt användning av prefix.
- Matematiska lagar och regler samt deras användning vid beräkningar med tal i bråk-, decimal- och potensform.
- Metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter samt hur likhetstecknet används för att teckna ekvationer och funktioner.
- Variablers användning i algebraiska uttryck, formler, ekvationer och funktioner.
- Metoder för att lösa linjära ekvationer och enkla andragradsekvationer.
- Mönster i talföljder och geometriska mönster samt hur de konstrueras, beskrivs och uttrycks generellt.

Geometri

- Geometriska objekt samt deras egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt, både med och utan digitala verktyg.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.
- Geometriska satser och formler samt argumentation för deras giltighet.
- Skala vid förminskning och förstoring av två- och tredimensionella objekt.
- Likformighet och kongruens.

Sannolikhet och statistik

- Sannolikhet samt metoder för att beräkna sannolikhet i olika situationer. Bedömning av risker och chanser utifrån simuleringar och statistiskt material.
- Kombinatoriska principer och hur de kan användas i olika situationer.
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de tolkas och används för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, både med och utan digitala verktyg.
- Lägesmått och spridningsmått samt hur de används för bedömning av resultat vid statistiska undersökningar.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 162(364)

Samband och förändring

- Proportionalitet och hur det används för att uttrycka skala, likformighet och förändring.
- Härledda enheter, till exempel km/h och kr/kg.
- Procent och förändringsfaktor för att uttrycka förändring samt beräkningar med procent i olika situationer.
- Koordinatsystem och gradering av koordinataxlar.
- Räta linjens ekvation och förändringstakt. Användning av räta linjens ekvation för att beskriva samband.
- Funktioner och hur de används för att beskriva samband och förändring samt undersöka förändringstakt. Hur funktioner uttrycks i form av grafer, tabeller och funktionsuttryck, både med och utan digitala verktyg.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer. Värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om matematiska begrepp. Eleven använder och beskriver begrepp och samband mellan begrepp med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven väljer och använder i huvudsak fungerande matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter med tillfredsställande säkerhet inom områdena taluppfattning och tals användning, algebra, geometri, sannolikhet och statistik samt samband och förändring.

Eleven löser enkla problem och värderar strategier och resultatens rimlighet på ett enkelt sätt. I samband med problemlösning bidrar eleven till att formulera enkla matematiska modeller som kan tillämpas i sammanhanget.

Eleven för och följer matematiska resonemang genom att framföra och bemöta påståenden med enkla matematiska argument.

Eleven samtalar om matematik och redogör för tillvägagångssätt på ett i huvudsak fungerande sätt och använder då symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Kurs: Religionskunskap

Kurskod: VGRREL1

Verksamhetspoäng: 150

Sid 163(364)

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt att förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. Dagens samhälle är präglad av mångfald och därför är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte

Undervisningen i kursen religionskunskap ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om religion och livsåskådning i det svenska samhället och i olika delar av världen. Därigenom ska eleven få förståelse för hur människor inom olika religiösa traditioner lever med och uttrycker sin religion på olika sätt. Eleven ska också ges möjlighet att reflektera över vad religion och livsåskådning kan betyda för människors identitet samt hur egna erfarenheter och utgångspunkter påverkar förståelsen av religion och livsåskådning.

Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället och hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av religioner och andra livsåskådningar. Den ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om religion och livsåskådning i relation till frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer. Genom undervisningen ska eleven också få kunskaper om hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och hur kristendomens roll i samhällslivet har förändrats över tid.

Undervisningen ska stimulera eleven att reflektera över olika livsfrågor och etiska förhållningssätt ur olika perspektiv, samt ge eleverna verktyg för att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. På så sätt ska eleven få en fördjupad förståelse för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva.

Undervisningen i kursen religionskunskap ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa,
- förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle, och
- förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Centralt innehåll

Religioner och andra livsåskådningar

- Vad religion och livsåskådning kan betyda för människors behov av mening, gemenskap, identitet och förståelse av omvärlden.

- Centrala tankegångar och religiösa praktiker inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Likheter och skillnader i religiösa tolkningar och praktiker mellan och inom olika religioner. Huvudinriktningar inom kristendom och andra religioner.
- Tolkning av och samtal om religiös och livsåskådningsmässig symbolik och mening i Bibeln och andra religiösa urkunder, samt i ritualer och estetiska uttryck.
- Religionernas uppkomst och spridning samt geografiska utbredning i dag.
- Orientering om sekulära livsåskådningar och livshållningar, till exempel humanism och ateism.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Sid 164(364)

Religion och samhälle

- Kritisk granskning av hur religion och religiositet framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka individer och samhället i stort.
- Från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering i det svenska samhället. Religionens betydelse i samhället i Sverige jämfört med några andra delar av världen.
- Konflikter och samförstånd mellan olika religiösa och olika sekulära synsätt, däribland i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på kvinnors och mäns roller.

Etik och livsfrågor

- Grundprinciper inom några etiska modeller, till exempel konsekvensetik och pliktetik.
- Analys av och reflektion över etiska och moraliska frågor utifrån egna argument samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar och utifrån etiska modeller. Sådana frågor kan till exempel handla om frihet, rättvisa och solidaritet.
- Samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån egna tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar. Sådana frågor kan till exempel handla om identitet, kärlek, sexualitet och meningen med livet.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Eleven för enkla resonemang om likheter och skillnader i centrala tankegångar och religiösa praktiker mellan och inom olika religioner samt om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.

Eleven för enkla resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle.

Eleven för enkla resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor.

Människor har alltid haft ett behov av att tillsammans skapa och utveckla samhällen. I dag står vi inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, interkulturella relationer och digitalisering. Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss i en komplex värld, ta ansvar för vårt handlande och främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen samhällskunskap ska syfta till att eleven utvecklar förtrogenhet med demokrati och mänskliga rättigheter. Den ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om de värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle samt om demokratiska processer och arbetssätt. På så sätt ska undervisningen ge eleven verktyg för att aktivt kunna ta ansvar och delta i samhället.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur individen och samhället påverkar varandra. Den ska därför vidga och fördjupa elevens kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället. Därmed ska eleven få en bredare samhällsförståelse samt utveckla tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska också ge eleven en vidgad och fördjupad förståelse för sina egna och andras levnadsvillkor och hur de kan påverkas av faktorer som kön och socioekonomisk bakgrund.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv samt förståelse för hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck. Eleven ska också ges verktyg att kritiskt granska hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen genom information, ståndpunkter och argument i olika sammanhang och källor. Eleven ska ges möjlighet att uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Undervisningen i kursen samhällskunskap ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter,
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället, och
- förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och kritiskt granska hur de framställs i olika källor.

Individer och gemenskaper

- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.
- Svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar.
- Migration till, samt integration och segregation i, Sverige i dag.

Samhällsresurser och fördelning

- Privatekonomiska frågor, däribland inkomster, utgifter, skatt, transfereeringar, lån, sparande och betalningsformer.
- Hur hushållens, företagens, bankernas och det offentliga ekonomi hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få.
- Länders och regioners beroende av varandra i en globaliserad ekonomi. Skilda förutsättningar för olika länder och regioner.
- Orsaker till och konsekvenser av en ojämlik fördelning av inkomster och förmögenheter mellan människor i Sverige och i olika delar av världen.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel med avseende på lönebildning, arbetsmiljö och arbetsrätt.
- Utbildningsvägar och yrken.

Svensk politik och internationella samarbeten

- Olika former av demokrati och diktatur i världen i dag.
- Politiska ideologier och partier i Sverige.
- Sveriges politiska system med Europeiska unionen (EU), riksdag, regering, Sametinget, regioner och kommuner. Sveriges grundlagar.
- Var olika beslut fattas och exempel på hur besluten påverkar individer, grupper och samhället i stort. Individers och gruppers möjligheter att påverka den demokratiska processen.
- Sveriges militära och civila försvar samt totalförsvarsplikten.
- FN, Nato och det nordiska samarbetet.

Rättigheter och rättsskipning

- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse. Principen om likabehandling, inklusive skydd mot diskriminering.
- Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.
- De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar: kultur, historia och rättigheter.
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Normuppfattning, kriminalitet och kriminalvårdens uppgifter.

Information och kommunikation

- Hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle. Sid 167(364)
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i både digitala medier och andra typer av källor.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för enkla resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.

Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver enkla samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. Eleven för enkla resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av samhället.

Eleven för enkla resonemang om samhällsfrågor. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med enkla källkritiska argument.

Kurs: Svenska

Kurskod: GRNSVE2

Verksamhetspoäng: 700

**Föreskrifter
om ändring i Skolverkets föreskrifter
(SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal
vuxenutbildning som anpassad utbildning på
grundläggande nivå;**

SKOLFS

AAAA:NN

Utkom från trycket
den

beslutade den dd mm åå.

Med stöd av 2 kap. 11 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning föreskriver Skolverket att bilagorna 1 och 2 till Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå¹ ska ha följande lydelse.

-
1. Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 mars 2025.
 2. Föreskrifterna ska tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för kurser och delkurser som har påbörjats före den 1 juli 2025.

På Skolverkets vägnar

GENERALDIREKTÖREN

Föredragande

¹ Senaste lydelse av föreskrifternas rubrik SKOLFS 2023:7.

Kurs: Biologi

Sid 169(364)

Kurskod: VGRABIO1**Verksamhetspoäng: 150**

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som naturbruk, miljö och hälsa. Med kunskaper om naturen och människan får vi redskap för att påverka vårt välbefinnande, men också för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen biologi ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om biologiska samband samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om naturen och människan utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Dessutom ska eleven ges möjligheter att använda biologins ord, begrepp och andra uttrycksformer för att kommunicera om människan och omvärlden.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om naturen och människokroppen. Eleven ska ges möjligheter att använda biologins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara biologiska samband. Dessutom ska undervisningen ge eleven förutsättningar att se skillnader mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt förhållningssätt och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Undervisningen ska även ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor om naturen och människan med hjälp av systematiska undersökningar. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen biologi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om biologins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och människokroppen,
- förmåga att använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i biologi.

² Senaste lydelse SKOLFS 2023:7.

Natur och miljö

- Vad liv är och hur livets utveckling kan förklaras med evolutionsteorin. Biologisk mångfald.
- Hur djur, växter och svampar kan identifieras och grupperas på ett systematiskt sätt, samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Näringskedjor och kretslopp i närmiljön. Djurs, växters och svampars samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem.
- Människans beroende av och påverkan på naturen. Vårt ansvar när vi nyttjar naturen i relation till hållbar utveckling.

Sid 170(364)

Kropp och hälsa

- Några av människans organ och organsystem och deras utseende, placering och funktion.
- Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av kost, sömn, hygien, motion, stress och beroendeframkallande medel samt hur hälsoproblem kan begränsas.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Fältstudier och experiment med både analoga och digitala verktyg. Planering och utförande av undersökningar samt värdering av resultat. Dokumentation av undersökningar med ord, bilder och andra uttrycksformer.
- Några upptäckter inom biologin och deras betydelse för människan.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör biologi.

Betygskriterier*Betygskriterier för betyget Godkänt*

Eleven beskriver på ett mycket enkelt sätt samband i naturen och människokroppen med hjälp av biologins begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven söker och använder information som rör biologi för att på ett mycket enkelt sätt kommunicera om frågor som rör miljö och hälsa. Eleven för mycket enkla resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor om biologi genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i någon mån fungerande sätt. Eleven för mycket enkla resonemang om undersökningarna.

Kurs: Engelska**Kurskod: VGRAENG1****Verksamhetspoäng: 450**

Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på

omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Det engelska språket omger oss i vardagen och används inom områden som politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför våra möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i kursen engelska ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i engelska språket samt om sammanhang och områden där engelska används. Genom undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och en tilltro till sin förmåga att använda engelska i olika situationer och för skilda syften.

I undervisningen ska eleven ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska samt att formulera sig och samspela med andra i tal och skrift. I mötet med talat språk och texter ska eleven ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen.

Undervisningen ska även ge eleven möjlighet att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används. Eleven ska också ges förutsättningar att använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska dessutom stimulera elevens intresse för språk och kulturer samt förmedla nytta av språkkunskaper såväl i vardagen som i samhälls-, studie-, och arbetsliv.

Undervisningen i kursen engelska ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleven.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer och platser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, informerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Ord i närmiljön, till exempel på skyltar och i reklam.
- Olika slags dialoger och samtal.
- Berättelser, även i talad och dramatiserad form samt sånger.

- Muntliga och skriftliga meddelanden.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Tala och samtala – muntlig produktion och interaktion

- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar. Hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel gester och frågor.
- Framställningar som är berättande, beskrivande och informerande.
- Dramatiseringar och rollspel.
- Sånger och enkla dikter.

Sid 172(364)

Skriva – skriftlig produktion och interaktion

- Ord och fraser.
- Meddelanden och beskrivningar.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven lyssnar, och visar förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talad, enkel engelska i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven läser, och visar förståelse av några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven mycket enkelt och på ett i någon mån fungerande sätt med ord och fraser. Dessutom skriver eleven enkla ord och fraser på ett i någon mån fungerande sätt. I interaktion uttrycker sig eleven mycket enkelt och på ett i någon mån fungerande sätt med ord och fraser.

Eleven kommenterar på ett mycket enkelt sätt, på engelska, kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Kurs: Fysik

Kurskod: VGRAFY1

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som energiförsörjning, medicinsk behandling och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får vi redskap för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen fysik ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om fysikaliska fenomen samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om fysikaliska företeelser utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Dessutom ska eleven ges möjligheter att använda fysikens ord, begrepp och andra uttrycksformer för att kommunicera om människan och omvärlden.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om fysiken i naturen och samhället. Eleven ska ges möjligheter att använda fysikens

begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara fysikaliska fenomen. Dessutom ska undervisningen ge eleven förutsättningar att se skillnader mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Sid 173(364)

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör energi, teknik och miljö. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt förhållningssätt och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Undervisningen ska även ge eleven förutsättningar att söka svar på frågor om fysikaliska fenomen med hjälp av systematiska undersökningar. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen fysik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om fysikens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och samhället,
- förmåga att använda kunskaper i fysik för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik och miljö, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i fysik.

Centralt innehåll

Fysiken i naturen och samhället

- Universums uppkomst och uppbyggnad. Hur dag, natt, årstider och år kan förklaras utifrån rörelser hos solsystemets himlakroppar.
- Väderfenomen och hur de kan observeras och mätas.
- Energiflöden mellan föremål som har olika temperatur. Hur man kan påverka energiflödena med hjälp av olika värmeledande och isolerande material.
- Några energikällor och deras påverkan på miljön.
- Hur ljus och ljud breder ut sig och kan reflekteras.
- Elektriska kretsar med batterier. Hur de kan kopplas och hur de kan användas i vardaglig elektrisk utrustning. Säkerhet vid användning av elektricitet.
- Krafter och rörelser som kan observeras och mätas i olika situationer.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Planering och utförande av undersökningar samt värdering av resultat. Dokumentation med ord, bilder och andra uttrycksformer.
- Några upptäckter inom fysiken och deras betydelse för människan.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör fysik.

Eleven beskriver på ett mycket enkelt sätt fysikaliska fenomen i naturen och samhället med hjälp av fysikens begrepp och förklaringsmodeller.

Sid 174(364)

Eleven söker och använder information som rör fysik för att på ett mycket enkelt sätt kommunicera om frågor som rör energi, teknik och miljö. Eleven för mycket enkla resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor om fysik genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i någon mån fungerande sätt. Eleven för mycket enkla resonemang om undersökningarna.

Kurs: Geografi

Kurskod: VGRAGEO1

Verksamhetspoäng: 150

Jordytan består av en mosaik av livsmiljöer som är unika, föränderliga och sårbara. Geografi ger oss kunskaper om dessa varierande miljöer och bidrar till vår förståelse av människors levnadsvillkor samt om samspelet mellan människa, samhälle och natur. Kunskaper i geografi ökar förståelsen av vår omvärld och ger oss beredskap att främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen geografi ska syfta till att eleven utvecklar nyfikenhet på, intresse för och kunskaper om geografiska förhållanden och mönster på olika platser och i olika regioner i Sverige och i andra delar av världen. Den ska ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper om naturgivna processer och människans verksamheter i olika delar av världen, och hur dessa påverkar landskap och livsmiljöer. Undervisningen ska också ge eleven förutsättningar att växla mellan olika rumsliga perspektiv – lokala, regionala respektive globala – samt mellan olika tidsperspektiv. Eleven ska också ges möjlighet att utveckla kännedom om namn och lägen på geografiska objekt. Därigenom ska eleven ges tilltro till sin förmåga att orientera sig i sin omvärld.

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om klimatförändringar och andra miljö- och utvecklingsfrågor. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att reflektera över olika lösningar på vår tids och framtidens utmaningar utifrån olika perspektiv på hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper i att ställa geografiska frågor och besvara dem med hjälp av kartor och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Undervisningen i kursen geografi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer i olika delar av världen,
- kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor utifrån olika perspektiv på hållbar utveckling,

- förmåga att utifrån geografiska frågor beskriva omvärlden med hjälp av geografins metoder och verktyg.

Centralt innehåll

Sid 175(364)

Geografiska förhållanden, mönster och processer

- Några natur- och kulturlandskap och processer som har format dessa, till exempel endogena och exogena processer och befolkningsutveckling.
- Jordens klimat- och vegetationszoner. Hur klimatförhållanden påverkar människans levnadsvillkor.
- Namn och läge på geografiska objekt i Sverige, Europa och världen. Ett urval av hav, sjöar, floder, berg, öknar, regioner, länder och städer.

Hållbar utveckling

- Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar i olika delar av världen.
- Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka och främja hållbar utveckling.

Geografins metoder och verktyg

- Digitala och analoga kartor och deras uppbyggnad.
- Beskrivningar av platser och regioner med hjälp av kartor, fältstudier och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven visar även mycket grundläggande kunskaper om namn och lägen på geografiska objekt i olika delar av världen.

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. I kommunikation om sådana frågor ger eleven mycket enkla exempel på olika val som kan främja hållbar utveckling.

Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett i någon mån fungerande sätt för att utifrån geografiska frågor beskriva förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kurs: Hem- och konsumentkunskap

Kurskod: VGRAHEM1

Verksamhetspoäng: 350

Livet i hem och hushåll har en central betydelse för oss människor. Våra vanor i vardagen påverkar inte bara vårt eget välbefinnande utan även samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hushållet ger oss viktiga redskap för att skapa en fungerande vardag och bidra till olika aspekter av hållbarhet.

Undervisningen i kursen hem- och konsumentkunskap ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om och intresse för arbete, ekonomi och konsumtionsval i hem och hushåll. Den ska ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper som rör mat, måltider och praktiskt arbete i hushållet. Undervisningen ska uppmuntra eleven att ta egna initiativ i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar sin kreativitet och tilltro till sin egen förmåga i samband med matlagning, skapande av måltider och andra uppgifter i hushållet.

Sid 176(364)

Undervisningen ska ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper om konsumtionens villkor och om inkomster, utgifter, sparande, krediter och lån. Den ska också ge eleven möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt i olika situationer som en konsument kan ställas inför. Därigenom ska eleven ges förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att göra genomtänkta val när det gäller privatekonomi.

Undervisningen ska ge eleven möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser som olika val i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser, samt ge eleven möjlighet att reflektera över normer, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet. Undervisningen ska även ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll. Den ska också ge eleven möjlighet att använda ord, begrepp och andra uttrycksformer för att kommunicera om levnadsvanor samt om arbete, ekonomi och konsumtion i hushållet.

Undervisningen i kursen hem- och konsumentkunskap ska ge förutsättningar att utveckla

- förmåga att planera och tillaga mat och måltider för olika behov och sammanhang samt utföra annat arbete som förekommer i ett hushåll,
- kunskaper om ekonomi och konsumtion i hushållet, och
- förmåga att reflektera över hur val och handlingar i hushållet påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Centralt innehåll

Mat och matlagning

- Matlagning för olika behov och sammanhang.
- Livsmedels egenskaper och användningsområden.
- Metoder för matlagning, däribland bakning. Planering, organisation och reflektion över arbetet.
- Recept och instruktioner. Hur de kan läsas och följas samt vanliga begrepp inom matlagning.
- Smak, doft, konsistens och textur i samband med matlagning.
- Skapande av måltider, till exempel utifrån säsong och rester.
- Redskap och teknisk utrustning. Hur dessa används på ett säkert och funktionellt sätt.
- Hygien och livsmedelssäkerhet i samband med hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.

Privatekonomi och konsumtion

- Relationen mellan inkomst, sparande och konsumtion.
- Olika sätt för att spara och låna pengar.
- Planering och genomförande av inköp. Sid 177(364)
- Olika betalningssätt, däribland kreditköp och abonnemang.
- Jämförelser av produkter utifrån pris och kvalitet. Rimlighetsbedömning av pris och mängd.
- Konsumentinformation och var man hittar den. Konsumenters rättigheter och skyldigheter. Garanti, reklamation, ångerrätt, öppet köp och köp från privatperson samt skillnaden mellan köp i butik och på internet.
- Olika faktorer som påverkar konsumtionsval. Skillnaden mellan konsumentinformation och reklam i olika former, även dolda reklam-budskap.

Levnadsvanor

- Sammansättning av varierade och balanserade måltider samt anpassning till individuella behov.
- Måltidens betydelse för gemenskap. Olika mattraditioner.
- Resurshushållning. Ställningstaganden vid val och användning av livs-medel och andra varor, till exempel hur produktion, transport och återvinning av livsmedel och andra varor påverkar hälsa, ekonomi och miljö.
- Metoder, redskap och teknisk utrustning som används för städning, tvätt och inredning. Hur dessa används på ett säkert och funktionellt sätt.
- Förebyggande av olycksrisker och rutiner vid olycksfall.
- Arbetsfördelning i hushållet ur ett jämställdhetsperspektiv.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven tillagar enkla måltider och utför andra praktiska uppgifter som före-kommer i ett hushåll på ett i någon mån fungerande sätt.

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om privatekonomi och kon-sumtion.

Eleven för mycket enkla resonemang om hur val och handlingar i hushållet påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kurs: Historia

Kurskod: VGRAHIS1

Verksamhetspoäng: 150

Människans förståelse av det förflutna är inflärd i föreställningar om samti-den och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Vi människor har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka vår omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Undervisningen i kursen historia ska syfta till att eleven utvecklar nyfikenhet på och intresse för det förflutna, och därmed sitt historiemedvetande och sin historiska bildning. Det blir möjligt genom att eleven i undervisningen får utveckla kunskaper om historiska förhållanden och historiska begrepp, insikter i hur historia skapas genom tolkningar av källor samt förståelse för hur historia kan brukas i olika sammanhang. På så sätt ska eleven få möjlighet att utveckla tilltro till sin förmåga att förstå hur det förflutna har format nutiden och därmed präglar våra förväntningar på framtiden.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla en historisk referensram och reflektera över den. Den ska också ge eleven en kronologisk överblick över hur samhällen och kulturer har växt fram. Därigenom ska eleven få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt genom historien och för historiska skeenden som har påverkat nutiden. Undervisningen ska även bidra till elevens förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska ge eleven kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial. Eleven ska också ges möjlighet att ställa frågor till och värdera källor. Arbetet med källor ska även ge eleven förutsättningar att leva sig in i det förflutna.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förståelse för hur historia används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleven få inblick i hur bruket av historiska berättelser och referenser kan påverka människors identiteter, värderingar och föreställningar.

Undervisningen i kursen historia ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp,
- förmåga att ställa frågor till historiska källor samt att tolka och värdera dessa, och
- förmåga att reflektera över hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Centralt innehåll

Forna civilisationer samt historiska förhållanden i Norden

- Några högkulturer, till exempel under antiken.
- Statens utveckling i Sverige.
- Levnadsvillkor för olika grupper under olika tidsperioder.
- Skiftande maktförhållanden i Sverige och mellan länder i Norden under olika tidsperioder.

Kolonisation och industrialisering

- Europeisk kolonisation och slavhandel.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige.

Demokrati och diktatur samt världskrig och ökad globalisering

- Europeisk nationalism, imperialism och framväxten av olika former av demokrati och diktatur.

- Demokratiseringen i Sverige och framväxten av välfärdssamhället. Bildandet av politiska partier och nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen. Kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män.
- De båda världskrigen. Förtryck, folkfördrivningar och förtvining, däribland Förintelsen.
- Kalla krigets konflikter och nya utmaningar i världen efter det kalla krigets slut.

Källor och historiebruk

- Tolkning av historiska källor i samband med arbetet med några tidsperioder. Värdering av källorna utifrån historiska frågor och källkritiska kriterier.
- Historiebruk i samband med arbetet med några tidsperioder.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Eleven för mycket enkla resonemang om orsaker till och konsekvenser av några historiska händelser.

Eleven ställer frågor till historiska källor och ger mycket enkla exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna. Eleven värderar olika källor med mycket enkla källkritiska argument.

Eleven ger mycket enkla exempel på hur historia kan brukas i något sammanhang.

Kurs: Kemi

Kurskod: VGRAKEM1

Verksamhetspoäng: 150

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så olika områden som hälsa, materialutveckling, miljöteknik och resurshushållning. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får vi redskap för att kunna främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen kemi ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om kemiska samband samt nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Eleven ska därför ges möjligheter att ställa frågor om kemiska processer och materiens egenskaper och uppbyggnad utifrån egna erfarenheter och aktuella händelser. Dessutom ska eleven ges möjligheter att använda kemins ord, begrepp och andra uttrycksformer för att kommunicera om människan och omvärlden.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om kemin i naturen, samhället och människokroppen. Eleven ska ges möjligheter att använda kemins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara kemiska samband. Dessutom ska undervisningen ge eleven förutsättningar att se skillnader mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Sid 180(364)

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör miljö och hälsa. Eleven ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar ett kritiskt förhållningssätt och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, arbetslivet och samhället.

Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att söka svar på frågor om kemiska processer och materien med hjälp av systematiska undersökningar. I det praktiska arbetet ska eleven även utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i kursen kemi ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om kemins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, samhället och människokroppen,
- förmåga att använda kunskaper i kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i kemi.

Centralt innehåll

Kemin i naturen, samhället och människokroppen

- Vattnets egenskaper och kretslopp. Avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.
- Indelning av ämnen och material utifrån några egenskaper, till exempel löslighet, ledningsförmåga, surt eller basiskt.
- Luftens egenskaper och sammansättning.
- Fotosyntes och förbränning som exempel på kemiska reaktioner i naturen.
- Fossila och förnybara bränslen och deras påverkan på klimatet.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan.
- Råvarors förädling till produkter, till exempel metaller, papper och plast. Hur produkterna kan återanvändas eller återvinnas.
- Vanliga kemikalier i hemmet, samhället och arbetslivet. Deras användning, hur de är märkta och hur de bör hanteras.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Observationer och experiment med både analoga och digitala verktyg. Planering och utförande av undersökningar samt värdering av resultat. Dokumentation med ord, bilder och andra uttrycksformer.
- Några upptäckter inom kemiområdet och deras betydelse för människan.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör kemi.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven beskriver på ett mycket enkelt sätt samband i naturen, samhället och människokroppen med hjälp av kemins begrepp och förklaringsmodeller. Sid 181 (364)

Eleven söker och använder information som rör kemi för att på ett mycket enkelt sätt kommunicera om frågor som miljö och hälsa. Eleven för mycket enkla resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Eleven söker svar på frågor om kemi genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och i någon mån fungerande sätt. Eleven för mycket enkla resonemang om undersökningarna.

Kurs: Matematik

Kurskod: VGRAMAT1

Verksamhetspoäng: 600

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger oss förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar våra möjligheter att delta i arbetslivet och i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i kursen matematik ska syfta till att eleven utvecklar intresse för och kunskaper om matematik och matematikens användning i vardags-, samhälls- och arbetslivet samt för fortsatta studier. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleven utvecklar tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Eleven ska också ges möjligheter att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om grundläggande matematiska begrepp och metoder. Eleven ska utveckla förtrogenhet med hur dessa används för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter. Undervisningen ska även bidra till att eleven utvecklar kunskaper i att använda digitala verktyg för att göra beräkningar och för att presentera och tolka data. På så sätt får eleven förutsättningar för ökad självständighet i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar förmåga att lösa problem och föra matematiska resonemang om lösningars rimlighet. Eleven ska även ges förutsättningar att formulera matematiska frågeställningar utifrån olika situationer. På så sätt får eleven förutsättningar att lösa problem med användning av matematik både i vardagen och arbetslivet.

Genom undervisningen ska eleven utveckla förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas i matematiska sammanhang samt för att kommunicera i vardagen och arbetslivet.

Undervisningen i kursen matematik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

Sid 182(364)

- förmåga att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att välja och använda matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att lösa problem med hjälp av matematik och reflektera över lösningars rimlighet, och
- förmåga att använda matematiska uttrycksformer för att kommunicera och göra beräkningar.

Centralt innehåll

Taluppfattning och tals användning

- Naturliga tal. Hur de storleksordnas, jämförs och delas upp, samt hur de används för att ange antal och ordning.
- Tal i bråkform som del av helhet och del av antal.
- Hur naturliga tal, negativa tal och tal i bråk- och decimalform uttrycks med ord, konkret material, symboler och bilder samt hur de visas på tal-linje.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva tal.
- Hur naturliga tal, negativa tal och tal i bråk- och decimalform används i olika situationer.
- De fyra räknesätten och hur de uttrycks med ord, konkret material, bilder och symboler.
- Metoder för beräkningar vid överslagsberäkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Tal i procentform och hur de används i vardagen och arbetslivet.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse. Hur likhetstecknet används för att teckna enkla ekvationer.
- Obekanta tal och hur de kan betecknas med en symbol.
- Metoder för att lösa enkla ekvationer.
- Geometriskta mönster och mönster i talföljder samt hur de konstrueras och beskrivs.
- Entydiga, stegvisa instruktioner och hur de uttrycks och följs. Hur symboler används vid stegvisa instruktioner.
- Programmering i visuella programmeringsmiljöer.

Geometri

- Geometriskta två- och tredimensionella objekt, deras egenskaper och hur de benämns. Konstruktion av enkla geometriska objekt, både med och utan digitala verktyg.
- Jämförelser, uppskattning och mätning av längd, area, massa, volym och tid med vanliga måttenheter samt enhetsbyten i samband med detta.
- Planering av händelser i tidsföljd och uppskattning av tidsåtgång, både med och utan digitala verktyg.

- Skala vid enkel förstoring och förminskning.

Sannolikhet och statistik

- Slumpmässiga händelser, chans och risk i konkreta situationer, till exempel vid observationer och simuleringar. Sid 183(364)
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de används för att sortera data och beskriva resultat från undersökningar, både med och utan digitala verktyg. Tolkning av data i tabeller och diagram.

Samband och förändring

- Proportionella samband, däribland begreppen dubbelt och hälften. Hur proportionella samband uttrycks i procentform och med enkla grafer.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån olika situationer.
- Pengars värde och överslagsräkning i samband med betalning.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven använder och beskriver matematiska begrepp och samband mellan begrepp på ett mycket enkelt sätt.

Eleven använder i någon mån fungerande matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven löser mycket enkla problem med hjälp av matematik. Dessutom kommunicerar eleven på ett mycket enkelt sätt om rimligheten i olika lösningar.

Eleven använder symboler och andra matematiska uttrycksformer på ett i någon mån fungerande sätt för att kommunicera och göra beräkningar.

Kurs: Religionskunskap

Kurskod: VGRAREL1

Verksamhetspoäng: 150

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt att förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. Dagens samhälle är präglad av mångfald och därför är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte

Undervisningen i kursen religionskunskap ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om samt nyfikenhet på och intresse för religioner och andra livsåskådningar i det svenska samhället och i olika delar av världen. Därigenom ska eleven få förståelse för hur människor inom olika religiösa traditioner lever med och uttrycker sin religion och tro på olika sätt. I kommunikation om

detta ska eleven också ges möjligheter att använda ord, begrepp och andra uttrycksformer inom området religionskunskap.

SKOLFS
ÅÅÅÅ:NN

Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religion kan spela i samhället och hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av religioner och andra livsåskådningar. Den ska också ge eleven kunskaper om hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och hur kristendomens roll i samhället har förändrats över tid.

Sid 184(364)

Undervisningen ska stimulera eleven att reflektera över moraliska frågor och livsfrågor. På så sätt ska eleven utveckla tilltro till sin förmåga att förstå sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva.

Undervisningen i kursen religionskunskap ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om tolkningar och varierande praktiker inom dessa,
- kunskaper om religion i det svenska samhället förr och nu, och
- förmåga att reflektera över moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Centralt innehåll

Religioner och andra livsåskådningar

- Vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.
- Berättelser, till exempel ur Bibeln och andra religiösa urkunder, samt centrala tankegångar och religiösa praktiker inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Orientering om sekulära livsåskådningar och livshållningar.

Religion och samhälle

- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu.
- Människors religiösa och livsåskådningsmässiga tillhörigheter i Sverige i dag samt hur detta har förändrats över tid.

Moraliska frågor och livsfrågor

- Moraliska frågor och livsfrågor utifrån egna tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar. Sådana frågor kan till exempel handla om rättvisa, jämlikhet, solidaritet, identitet, kärlek och sexualitet.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget Godkänt

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Eleven för mycket enkla resonemang om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om religion i det svenska samhället förr och nu.

Eleven kommunicerar på ett mycket enkelt sätt om moraliska frågor och livsfrågor.

Människor har alltid haft ett behov av att tillsammans skapa och utveckla samhällen. I dag står vi inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, interkulturella relationer och digitalisering. Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss i en komplex värld, ta ansvar för vårt handlande och främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen samhällskunskap ska syfta till att eleven utvecklar förtrogenhet med demokrati och mänskliga rättigheter. Den ska bidra till att eleven utvecklar kunskaper om de värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle samt om demokratiska processer och arbetssätt. På så sätt ska undervisningen ge eleven verktyg för att aktivt kunna ta ansvar och delta i samhället.

Undervisningen ska bidra till att eleven utvecklar nyfikenhet på och intresse för hur individen och samhället påverkar varandra. Den ska därför utveckla elevens kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället. Därmed ska eleven få en bredare samhällsförståelse samt utveckla tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier. Undervisningen ska också ge eleven förståelse för sina egna och andras levnadsvillkor och hur de kan påverkas av faktorer som kön och socioekonomisk bakgrund. I kommunikation om samhället ska eleven ges möjligheter att använda samhällsvetenskapliga ord, begrepp och andra uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att reflektera över samhällsfrågor ur olika perspektiv samt förståelse för hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck. Eleven ska också ges verktyg att granska hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen genom information, ståndpunkter och argument i olika sammanhang och källor. Eleven ska ges möjlighet att uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Undervisningen i kursen samhällskunskap ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter,
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället, och
- förmåga att reflektera över samhällsfrågor ur olika perspektiv och granska hur de framställs i olika källor.

Individer och gemenskaper

- Svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar.
- Migration till, samt integration och segregation i, Sverige i dag.

Sid 186(364)

Samhällsresurser och fördelning

- Privatekonomi och relationen mellan arbete, inkomst och konsumtion.
- Hur hushållens, företagens och det offentliga ekonomi hänger samman.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel med avseende på arbetsmiljö och arbetsrätt.
- Utbildningsvägar samt arbetsuppgifter inom olika yrken och verksamheter.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Sveriges politiska system med Europeiska unionen (EU), riksdag, regering, Sametinget, regioner och kommuner. Var olika beslut fattas samt individers och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling.
- Politiska idéer och partier.

Rättigheter och rättsskipning

- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen.
- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse. Principen om likabehandling, inklusive skydd mot diskriminering. Jämlikhet och jämställdhet.
- De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar.
- Rättssystemet i Sverige. Möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av lagöverträdelser.

Information och kommunikation

- Mediernas roll i samhället.
- Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Aktuella samhällsfrågor.
- Granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

Betygskriterier*Betygskriterier för betyget Godkänt*

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter.

Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven för mycket enkla resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av samhället.

Eleven för mycket enkla resonemang om samhällsfrågor. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med mycket enkla källkritiska argument.

Kurs: Teknik

Kurskod: VGRATEK1

Verksamhetspoäng: 150

Tekniska lösningar har i alla tider varit betydelsefulla för oss människor och för samhällets utveckling. Drivkrafterna bakom tekniska förändringar har ofta varit nyfikenhet och en strävan att uppfylla behov eller lösa problem som uppstått. Kunskaper om den teknik som omger oss och hur den formas och förändras kan bidra till utvecklingen av nya kreativa lösningar och ett ansvarsfullt sätt att förhålla sig till teknik. Sådana kunskaper är betydelsefulla i vår tid då det ställs höga krav på tekniskt kunnande i vardags- och arbetslivet, samtidigt som många av dagens samhällsfrågor och politiska beslut rymmer inslag av teknik.

Syfte

Undervisningen i kursen teknik ska syfta till att eleven utvecklar intresse för och kunskaper om den teknik som omger oss. Eleven ska ges möjligheter att utveckla förståelse för att teknik har betydelse för och påverkar människan, samhället och miljön. På så sätt kan eleven utveckla en teknisk medvetenhet och förmåga att relatera tekniska lösningar och den egna användningen av teknik till frågor som rör hållbar utveckling. Undervisningen ska även ge eleven möjligheter att reflektera över hur tekniken har förändrats över tid.

I undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla kunskaper om och undersöka hur tekniska lösningar används och fungerar. Genom att tekniska lösningar görs synliga och begripliga i undervisningen ges eleven förutsättningar att hantera teknisk utrustning. Därmed stärks också elevens tilltro till sin förmåga att använda teknik för att orientera sig och agera i en teknikintensiv värld. Eleven ska även ges möjligheter att använda teknikens ord och begrepp för att kommunicera om tekniska lösningar.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten. När eleven praktiskt får arbeta fram tekniska idéer och lösningar på problem bidrar det till att eleven utvecklar förmågan att ta sig an tekniska utmaningar och använda teknikens uttrycksformer.

Undervisningen i kursen teknik ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att reflektera över olika val av tekniska lösningar och deras konsekvenser för individen, samhället och miljön,
- kunskaper om tekniska lösningar och hur de används och fungerar, och
- förmåga att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten.

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Några tekniska system och hur de påverkar människa och miljö, till exempel internet, kollektivtrafik och system för återvinning. Hur de har förändrats över tid.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid teknikanvändning, däribland vid användning av elektricitet och vid överföring av information i digitala miljöer.
- Konsekvenser av teknikval: olika tekniska lösningars för- och nackdelar för människa, samhälle och miljö.

Sid 188(364)

Tekniska lösningar

- Hur komponenter och delsystem benämns och samverkar inom tekniska system, till exempel informationssystem och transportsystem.
- Digitala verktyg för kommunikation, informationssökning och samhällstjänster av olika slag samt hur de benämns och används.
- Föremål som består av rörliga delar och hur de rörliga delarna samverkar för att uppnå en viss funktion, till exempel husgeråd av olika slag eller delar på en cykel.
- Hur hållfasta och stabila konstruktioner är uppbyggda. Material som används i hållfasta och stabila konstruktioner.
- Tekniska lösningar som utnyttjar elkomponenter och enkel elektronik, till exempel för att åstadkomma ljud, ljus eller rörelse.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar

- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprövning.
- Styrning av egna konstruktioner eller andra föremål med programmering.
- Egna konstruktioner, däribland konstruktioner där man använder elektriska kopplingar. Dokumentation med förklarande ord och begrepp, till exempel i form av enkla skisser, bilder och med fysiska och digitala modeller.

Betygskriterier*Betygskriterier för betyget Godkänt*

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och kommunicerar på ett mycket enkelt sätt om några av deras för- och nackdelar för individ, samhälle och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och beskriver på ett mycket enkelt sätt hur några ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven genomför teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten på ett i någon mån fungerande sätt. Eleven gör mycket enkla dokumentationer.

Kurs: Individ och samhälle**Kurskod: VGRAIND1**

Sid 189(364)

Verksamhetspoäng: 1200

I kursen individ och samhälle ingår hem- och konsumentkunskap, samhällskunskap, historia, geografi och religionskunskap. Vardagen i hem och hushåll och livet tillsammans med andra i samhället har stor betydelse för oss människor. Med kunskaper om arbetet i hushållet, konsumentfrågor, samhällslivet och omvärlden får vi förutsättningar att handla ansvarsfullt i förhållande till oss själva och andra samt främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen individ och samhälle ska syfta till att eleven utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om vardagen i hemmet och samhället. Kunskaper i hem- och konsumentkunskap och samhällsorienterande ämnen stärker elevens tilltro till sin förmåga att hantera frågor som har betydelse för delaktighet och självbestämmande. Undervisningen ska också ge eleven möjligheter att använda ämnesområdets ord, begrepp och uttrycksformer för att kommunicera om vardagsmiljön och omvärlden.

Genom en undervisning där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleven ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att ta initiativ till, planera och genomföra arbete som förekommer i hushållet och i vardagsmiljön. Eleven ska också få möjligheter att utveckla en medvetenhet om vilka konsekvenser som valen i hushållet får för hälsa, ekonomi och miljö.

Undervisningen ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om mänskliga rättigheter samt om demokratiska processer och värden. Den ska också ge eleven kunskaper i att söka och granska information som behövs i vardagen och för att delta i samhällslivet. På så sätt ska eleven ges förutsättningar att vara en aktiv och ansvarstagande medborgare.

Eleven ska ges möjligheter att reflektera över förhållanden i samhället samt över religion och livsfrågor. Eleven ska också få inblick i människors levnadsvillkor på olika platser och under skilda tider. Genom att undervisningen på så sätt bidrar till förståelse av omvärlden och dess mångfald kan eleven få perspektiv på sig själv i relation till sin omgivning.

Undervisningen i kursen individ och samhälle ska ge eleven förutsättningar att utveckla

- förmåga att utföra och reflektera över arbete som förekommer i hushållet och i vardagsmiljön,
- förmåga att delta i samhällslivet och i demokratiska processer, och
- förmåga att reflektera över samhällsförhållanden och livsfrågor samt människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

³ Senaste lydelse SKOLFS 2022:22.

Vardag i hushållet

- Metoder för matlagning och bakning. Recept och instruktioner. Vanliga begrepp inom matlagning.
- Sammansättning av varierade och balanserade måltider samt måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande.
- Hushållning med livsmedel och andra förbrukningsvaror samt återvinning.
- Säker och funktionell användning av redskap, teknisk utrustning och metoder för matlagning, rengöring och tvätt.
- Rutiner för måltider, hygien, rengöring och tvätt.
- Förebyggande av olycksrisker och rutiner vid olycksfall.
- Rättigheter och skyldigheter som konsument.
- Rutiner vid inköp och olika betalningssätt.
- Jämförelse av produkter utifrån pris och kvalitet. Rimlighetsbedömning av pris och mängd.

Sid 190(364)

Leva tillsammans

- Vardagliga moraliska frågor och livsfrågor, till exempel gott och ont, normer, jämställdhet och relationer.
- Demokratiska värden och beslutsprocesser samt de mänskliga rättigheterna.
- Normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i trafiken och i digitala miljöer.
- Några lagar i Sverige samt konsekvenser av lagöverträdelser.

Omvärld

- Människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.
- Platser i Sverige och världen.
- Högtider och traditioner i det svenska samhället.
- Berättelser och traditioner inom olika religioner.
- Samhällsfunktioner och samhällsservice.
- Fritids- och kulturutbud i närsamhället. Fältstudier i samhället och naturen.
- Metoder för att söka information. Olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Utbildningsvägar, yrken och verksamheter i samhället.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Kriterier för bedömning av kunskaper*Grundläggande kunskaper (efter elevens förutsättningar)*

Eleven **deltar i att utföra** arbete som förekommer i hushållet och i vardagsmiljön samt **deltar i kommunikation** om detta.

Eleven **deltar i kommunikation** om möjligheter, rättigheter och skyldigheter i det demokratiska samhället. Eleven **deltar i att söka och använda** information som rör vardagen och samhället.

Eleven **deltar i kommunikation** om samhällsförhållanden och livsfrågor samt om människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

Eleven **utför** arbete som förekommer i hushållet och i vardagsmiljön samt **kommunicerar** om detta.

Eleven **kommunicerar** om möjligheter, rättigheter och skyldigheter i det demokratiska samhället. Eleven **söker och använder** information som rör vardagen och samhället.

Eleven **kommunicerar** om samhällsförhållanden och livsfrågor samt om människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

Kurs: Natur och miljö

Kurskod: VGRANAT1

Verksamhetspoäng: 1200

I kursen natur och miljö ingår biologi, fysik, kemi, matematik och teknik. Dessa områden har sitt ursprung i människans nyfikenhet på omvärlden och strävan att uppfylla behov eller lösa problem som uppstått. Kunskaper inom dessa områden ger oss redskap för att påverka vårt välbefinnande, lösa olika typer av praktiska uppgifter och fatta välgrundade beslut i vardagen. På så sätt får vi förutsättningar att delta i samhälls- och arbetslivet samt främja en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i kursen natur och miljö ska syfta till att eleven utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om naturvetenskap, matematik och teknik. Genom att utveckla kunskaper inom dessa områden kan eleven stärka tilltron till sin förmåga att hantera praktiska uppgifter och frågor som har betydelse i vardagen och i samhället. Eleven ska också ges möjligheter att delta i kommunikation om sig själv och omvärlden samt att använda ämnesområdets ord, begrepp och uttrycksformer.

I undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla kunskaper om natur och människa och om sambanden mellan dem. Eleven ska också ges möjligheter att undersöka närmiljön, beskriva människokroppen och göra medvetna val i frågor som rör miljö och hälsa. På så sätt kan eleven utveckla sin självständighet i olika situationer.

Undervisningen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper om matematik och förståelse för hur matematiken kan användas i olika situationer. På så sätt får eleven redskap för att undersöka och lösa olika typer av praktiska uppgifter och kunna ordna sina erfarenheter i tid och rum. Därigenom får eleven förutsättningar att strukturera sin egen vardag och ökade möjligheter till självbestämmande.

Genom undervisningen ska eleven ges möjligheter att utveckla kunskaper om och undersöka hur tekniska lösningar används och fungerar. På så sätt får eleven förutsättningar att hantera teknisk utrustning, reflektera över tekniska lösningar och vara delaktig i en teknikintensiv värld.

- förmåga att använda kunskaper om natur och människa i frågor som rör miljö och hälsa,
- förmåga att använda matematik för att lösa praktiska uppgifter, och
- förmåga att använda och reflektera över tekniska lösningar i vardagen.

Centralt innehåll

Natur, miljö och samhälle

- Några växter och djur, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Näringskedjor i närmiljön. Djurs och växters samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem.
- Människans beroende av och påverkan på naturen. Naturen som resurs samt vårt ansvar när vi nyttjar den.
- Några material och ämnen, deras egenskaper och påverkan på miljön. Hur olika val och handlingar kan påverka natur och miljö, till exempel källsortering och val av färdmedel.
- Vanliga kemikalier i hemmet, hur de är märkta och hur de bör hanteras.

Kropp och hälsa

- Något av människans organsystem. De ingående organens namn, placering och funktion.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av kost, sömn, hygien, motion och stress.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Matematik i vardagen

- Naturliga tal samt hur de kan uttryckas med ord, konkret material, symboler och bilder.
- Hur olika räknesätt kan användas för att lösa uppgifter i olika situationer. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rum, läge, form och riktning. Hur detta kan undersökas och beskrivas med matematikens begrepp och uttrycksformer.
- Mätning av längd, volym, massa och tid samt vanliga måttenheter och hur de används.
- Planering av händelser och aktiviteter, både med och utan digitala verktyg.
- Pengars värde och användning av olika betalningssätt.

Tekniska lösningar

- Redskap, teknisk utrustning och digitala verktyg i elevens vardag. Hur de fungerar och används på ett ändamålsenligt och säkert sätt.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid överföring av information i digitala miljöer och vid annan användning av teknik.

- Undersökande av hur några tekniska system i elevens vardag är utformade och fungerar, till exempel kollektivtrafiken och avloppssystemet.
- Egna konstruktioner i olika material. Hur materialen benämns och kan sammanfogas. Dokumentation av konstruktionerna, till exempel med skisser, bilder och fysiska och digitala modeller.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Grundläggande kunskaper (efter elevens förutsättningar)

Eleven **deltar i att undersöka** och **kommunicera om** material och ämnen samt om naturen och människokroppen. Eleven **deltar i att göra val** i frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven **deltar i att lösa** praktiska uppgifter genom att använda matematik.

Eleven **deltar i att använda** tekniska lösningar på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Dessutom **deltar** eleven i **kommunikation** om hur några tekniska lösningar fungerar.

Fördjupade kunskaper (efter elevens förutsättningar)

Eleven **undersöker** och **kommunicerar om** material och ämnen samt om naturen och människokroppen. Eleven **visar hur man kan göra val** i frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven **löser** praktiska uppgifter genom att använda matematik.

Eleven **visar hur man kan använda** tekniska lösningar på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Dessutom **kommunicerar** eleven om hur några tekniska lösningar fungerar.

Kurs: Språk och kommunikation

Kurskod: SGRSPR7

Verksamhetspoäng: 1200

Tjänsteskrivelse

2024-06-05

Diarienummer: 24AFN113

Handläggare:

Linda Sängstuvall
026-17 80 00
linda.sangstuvall@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

Yttrande på remiss – Förslag till föreskrifter om ändring i kursplaner i två skolformsdelar inom komvux

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Sammanfattning av ärendet

Skolverket genomför en egeninitierad översyn av kursplanerna inom kommunal vuxenutbildning (komvux) som anpassad utbildning på grundläggande nivå, komvux på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare (komvux i sfi).

Syftet med översynen är att säkerställa att skolformsdelarnas styrdokument är relevanta och begripliga. De reviderade kursplanerna ska stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen och skapa förutsättningar för mer rättvisande betyg samt öka möjligheterna till flexibilitet och individanpassning.

Gävle kommun ser positivt på den översyn som Skolverket initierat inom många kursplaner och har valt att särskilt titta på de förändringar som föreslås inom kursen i matematik grund. Det övergripande intrycket av de förändringar som föreslås där är positiv.

Bakgrund

Gävle kommun har blivit ombedd att lämna synpunkter gällande Skolverkets remiss *Förslag till föreskrifter om ändring i två kursplaner i två skolformsdelar inom komvux.*

Remissen direktbesvaras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden.

Skolverket genomför en översyn av kursplanerna inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå, komvux på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare (komvux i sfi). Resultatet av översynen är förslag till ändringar i Skolverkets föreskrifter om kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux på grundläggande nivå. Skolverket föreslår ändringar i ett antal kursplaner (se bilaga 1). De föreslagna förändringarna syftar till att förbättra utbildningens kvalitet och relevans samt säkerställa att kursplanerna och betygskriterierna stödjer en likvärdig och flexibel utbildning för alla elever inom komvux. Nedan redogörs för inriktningen på de föreslagna förändringarna.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

Utifrån den förändring som gjorts i Skollagen, där komvux tilldelats en roll för att utgöra en bas för nationell och regional kompetensförsörjning till arbetslivet och ge en god grund för fortsatt utbildning, anser Skolverket att Skollagens mål behöver stärkas i vissa kursplaner.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverket menar att lärare ofta planerar sin undervisning utifrån kursplanerna, vilket kan leda till att läroplanens bredare perspektiv hamnar i bakgrunden. Därför måste kursplanerna tydligare återspegla läroplanen för att lärarnas undervisning bättre ska anpassas till den.

Ökad betoning på fakta och förståelse

Skolverket anser att det nuvarande fokuset på förmågor i målen kan osynliggöra fakta och förståelse som viktiga kunskapsformer. Detta kan leda till för höga krav på analytiska förmågor på bekostnad av ämneskunskaper. För att skapa en bättre balans i målen föreslås en ökad användning av kunskapsuttrycken "kunskaper om" och "förståelse av" utöver "förmåga att".

Tydligare progression

Skolverket föreslår att betygskriterierna ska göras mindre detaljerade och mer fokuserade på att stödja kursens syfte och centrala innehåll. Skolverket ser därför över hur progressionen mellan nationella delkurser och kurser inom och mellan skolformsdelarna i komvux kan skapas eller tydliggöras.

Mindre detaljerade betygskriterier

Skolverket anser att vissa kursplaner fortfarande har för detaljerade betygskriterier och behöver revideras för att förenklas. Det menar att det finns indikationer på att betygskriterierna styr undervisningen mer än kursplanens syfte och innehåll vilket leder till att syfte och centralt innehåll hamnar i bakgrunden vid undervisningsplanering.

Skolverket väljer även att se över språkliga val i betygskriterierna då dessa kan begränsa vilka kunskaper som anses giltiga, vilket gör att undervisningen fokuserar enbart på det som ska betygsättas. Dessutom anser de att betygskriterierna ofta är alltför detaljerade, vilket gör det svårt för lärare att bedöma och för elever att visa sina kunskaper. Skolverket vill därför minska antalet bedömningsaspekter och göra kriterierna mindre omfattande och detaljerade.

Ökad målgruppsanpassning

Skolverket menar att de nuvarande kursplanerna för komvux på grundläggande nivå liknar kursplanerna för grundskolan. Eftersom målgruppen inom komvux är mycket varierad, behöver kursplanerna anpassas till elevernas olika bakgrunder, förkunskaper och mål. Det är viktigt att innehållet är relevant och lämpligt för vuxna elever. Eftersom många elever är födda utomlands, bör kursplanerna också inkludera kunskaper som underlättar integration i det svenska samhället.

Komvux som anpassad utbildning

Enligt Skolverket har elever inom komvux som anpassad utbildning olika motiv för att studera, ofta för att skaffa sig nödvändiga kunskaper för samhälls- och arbetsliv. Därför behöver kursplanerna utvecklas för att främja elevernas självständighet och tilltro till den egen förmågan, genom att förstärka innehållet som är kopplat till vuxenlivet.

Kursplanerna bör också vara strukturerade så att de liknar kursplanerna på grundläggande nivå, vilket skapar flexibilitet och möjliggör att elever kan kombinera studier i olika skolformer. Betygskriterierna, särskilt termerna "medverka", "bidra" och "delta", ses över för att tydligare visa vilka kunskaper som bedöms.

Yttrande

Gävle kommun ser positivt på Skolverkets översyn och många av de föreslagna förändringarna i kursplanerna. Initiativet till att öka samordningen mellan läroplanen och kursplanerna tror Gävle kommun kommer kunna bidra positivt i undervisningen och måluppfyllelsen av läroplanens bredare perspektiv.

Den föreslagna ökade betoningen på fakta och förståelse bidrar till en bättre balans i utbildningen, vilket säkerställer att eleverna får både djupgående ämneskunskaper och analytiska förmågor. Genom att förenkla betygskriterierna och göra dem mindre detaljerade kan undervisningen fokusera mer på kursens syfte och centrala innehåll, vilket gynnar både lärare och elever.

Vi har i genomgången av de remitterade kursplanerna valt titta lite närmare på grundkurserna i matematik. Nedan följer ett avsnitt med mer detaljerade kommentarer på de föreslagna ändringarna i kursplanerna.

Förändringarna som föreslås inom matematik grund

Av de förändringar som föreslås för kurserna inom matematik grund är Gävle kommuns uppfattningen att Skolverket lyckats tydliggöra progressionen mellan kurserna och minskat detaljnivån i det centrala innehållet för att inte försvåra måluppfyllelse hos eleverna.

Våra kommentarer:

I syftet nämns fortfarande att eleven ska ges möjlighet att utveckla kunskap om historiska sammanhang medan det inte nämns i det centrala innehållet längre, vår farhåga är att en del lärare kan missa detta innehåll.

Grundkurs 1

Det är bra att decimaltal lyfts i denna kurs vilket ger en bra förberedelse inför grundkurs 2. Decimaltal är ofta ett svårt innehåll för elever. Geometrin upplever vi har förändrats till det bättre, att man påbörjar kunskap om geometriska figurer redan i kurs 1 är bra tror vi. Likadant med statistiken där man nu ökar svårighetsgraden men det är bra anser vi. Problemlösningens formulering är bra.

Grundkurs 2

Mycket bra att rimlighetsbedömningen finns med och att programmeringen är borttagen. Vi uppfattar det som lärare kan välja att använda digitala verktyg som datorn med lämpliga program för att tex konstruera geometriska figurer men att programmeringen som sådan är borta vilket är positivt anser vi. Vad gäller "Tecken för att beteckna matematiska likheter och olikheter [...]" så anser vi att det ska tillbaka till grund 1 kursen. Vi ser det som mycket positivt att det redan i grundkurs 2 ska undervisas om obekanta tal och symboler samt enkla mönster, talföljd mm. Vi anser också att det är bra att symmetri behandlas i kurs 2, det blir tydligare progression mellan kurserna. Mycket bra att koordinatsystem och grafer för enkla samband

kommer redan i kurs 2. Vi saknar procent i denna kurs, det hade varit bra att påbörja det redan här då det ofta är svårt för elever att greppa.

Grundkurs 3

Vi noterar att binära talsystemet samt historisk och kulturell matematisk koppling är borttaget ur centrala innehållet vilket vi undrar över om det inte ska ingå eller om det är underförstått genom syftet? Önskar kommentarmaterial om detta om det går.

Programmeringen är borta även här vilket vi anser är positivt. Symmetri har utvecklats vilket leder till progression. Bra att man som lärare ska undervisa med och utan digitala verktyg i samband med statistik. Även här progression från grund 2 kursen. Samband och förändring utvecklas också tydligt till kurs 3 vilket är positivt. Vi önskar gärna kommentarsmaterial eller konkretiseringar på vad Skolverket menar med "Proportionalitet [...] i bråk, decimal och procentform" på denna nivå.

Grundkurs 4

Bra formulering av "Matematiska lagar och regler [...]" detta gäller även för hela Algebra innehållet där vi anser att Skolverket har bra formuleringar i det centrala innehållet. Det är bra att kongruens läggs till vid likformighet för att brygga över till kommande matematikkurser det passar bra att undervisa om det i samband med likformighet. Bra utveckling av samband och förändring vad gäller "Proportionalitet [...]" samt formuleringen angående "Härledda enheter [...]" då det ger god förståelse hos elever om sambandet.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts yttra sig över remissen och uppdragit till Sektor Velfärd att utreda.

Barnchecklista *samt checklista för näringslivskonsekvensanalys*, är ej aktuellt i detta ärende.

Ärendet hanteras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden vid sammanträdet den 19 juni 2024. Utredare, Linda Sängstuvall, har varit ansvarig handläggare i ärendet. I den slutliga handläggningen har även Rektor, Monica Hansson, deltagit.

Beslutsärende: Remiss av Ds
2024:8 Förbättrat
informationsutbyte mellan
Arbetsförmedlingen och
kommuner, A2024/00714

10

24AFN135

Arbetsmarknadsdepartementet
Arbetsmarknadsenheten

Remiss av Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

Remissinstanser

1. Alingsås kommun
2. Almega Utbildningsföretagen
3. Arbetsförmedlingen
4. Bodens kommun
5. Bollebygds kommun
6. Borlänge kommun
7. Centrala studiestödsnämnden
8. Diskrimineringsombudsmannen
9. Ekonomistyrningsverket
10. Falköpings kommun
11. Funktionsrätt Sverige
12. Företagarna
13. Förvaltningsrätten i Malmö
14. Gotlands kommun
15. Gävle kommun
16. Göteborgs kommun
17. Göteborgs universitet
18. Hallstahammar kommun
19. Hörby kommun

20. Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen
21. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)
22. Integritetsskyddsmyndigheten
23. Justitiekanslern
24. Jämställdhetsmyndigheten
25. Järfälla kommun
26. Kammarrätten i Stockholm
27. Karlstads kommun
28. Katrineholms kommun
29. Kinda kommun
30. Kiruna kommun
31. Landsorganisationen i Sverige (LO)
32. Länsstyrelsen Västernorrland
33. Länsstyrelsen Västra Götaland
34. Malmö kommun
35. Mullsjö kommun
36. Myndigheten för delaktighet
37. Myndigheten för digital förvaltning (Digg)
38. Region Kalmar län
39. Region Uppsala
40. Region Västerbotten
41. Riksdagens ombudsmän (JO)
42. Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan (ViS)
43. Riksrevisionen
44. Statens skolinspektion
45. Statens skolverk
46. Statskontoret
47. Stockholms kommun
48. Stockholms universitet

49. Strängnäs kommun
50. Svenskt näringsliv
51. Sveriges akademikers centralorganisation
52. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
53. Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
54. Trelleborgs kommun
55. Trosa kommun
56. Tyresö kommun
57. Ulricehamns kommun
58. Upplands bro kommun
59. Utbetalningsmyndigheten
60. Vännäs kommun
61. Västerviks kommun
62. Ystads kommun
63. Älvkarleby kommun
64. Örebro kommun
65. Örebro universitet
66. Skellefteå kommun
67. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Arbetsmarknadsdepartementet **senast den 30 augusti 2024**. Svaren bör lämnas per e-post till a.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till joel.billinger@regeringskansliet.se. Ange diarienummer A2024/00714 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i promemorian. Om remissen är begränsad till en viss del av promemorian, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Promemorian kan laddas ned från regeringens webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av promemorian via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från regeringens webbplats www.regeringen.se.

Kerstin Bynander
Expeditions- och rättschef

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

Sid 204(364)

Ds 2024:8

Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

Sid 295(364)

Ds 2024:8

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Omslag: Regeringskansliets standard

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-525-0928-9 (tryck)

ISBN 978-91-525-0929-6 (pdf)

ISSN 0284-6012

1	Sammanfattning.....	5
2	Författningsförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	7
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	8
2.3	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	10
2.4	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	11
3	Informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna behöver förbättras	13
3.1	Flera åtgärder har vidtagits för att fler arbetssökande ska ta del av utbildning	14
3.2	Arbetsförmedlingens och kommunernas ansvar i fråga om utbildning.....	15
3.2.1	Arbetsförmedlingens ansvar för arbetssökande i behov av utbildning.....	16
3.2.2	Kommunens ansvar för komvux.....	20
3.3	Det finns utmaningar i arbetet med arbetssökande i behov av utbildning.....	22

3.3.1	Övergångarna till utbildning bland arbetssökande svarar inte mot behoven.....	Sid 208(364) 22
3.3.2	Utmaningar i arbetet med anvisning samt med kontroll och uppföljning av studier	24
3.3.3	Bristande flexibilitet och individanpassning i komvux	25
3.4	Behov av ett ändamålsenligt informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna.....	26
4	Nya skyldigheter för Arbetsförmedlingen och kommuner att lämna uppgifter	29
4.1	Nuvarande reglering för offentlighet och sekretess.....	29
4.1.1	Offentlighetsprincipen	29
4.1.2	Sekretess- och sekretessbrytande bestämmelser	29
4.1.3	Sekretess inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och den kommunala vuxenutbildningen.....	31
4.1.4	Skyldigheter att samverka och lämna uppgifter	32
4.2	En ny skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna uppgifter till kommuner.....	33
4.3	En ny skyldighet för kommuner att lämna uppgifter till Arbetsförmedlingen	39
5	Utökade möjligheter att behandla personuppgifter	49
5.1	Nuvarande reglering för behandling av personuppgifter	49
5.1.1	EU:s dataskyddsförordning	49
5.1.2	Dataskyddslagen	51
5.1.3	Särskilda registerförfattningar.....	52
5.2	Arbetsförmedlingens och kommunernas behandling av personuppgifter	53
6	Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten.....	61
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	71

8	Konsekvenser	73	Sid 299(364)
8.1	Övergripande konsekvenser.....	73	
8.2	Konsekvenser för enskilda	73	
8.3	Konsekvenser för statliga myndigheter.....	75	
8.4	Konsekvenser för kommunerna.....	76	
8.5	Konsekvenser för statens budget.....	78	
8.6	Konsekvenser i fråga om felaktiga utbetalningar och brottslighet	80	
8.7	Samhällsekonomiska konsekvenser	80	
8.8	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.....	81	
8.9	Konsekvenser för EU-rätt och internationella åtaganden	82	
8.10	Övriga konsekvenser	82	
9	Författningskommentar	83	
9.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	83	
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.....	85	

Flera åtgärder har vidtagits de senaste åren för att underlätta för arbetssökande som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen att ta del av utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Det finns dock flera utmaningar hos både Arbetsförmedlingen och kommunerna när det gäller att få arbetssökande i behov av sådan utbildning att ta del av den. Arbetsförmedlingen har också begränsade möjligheter att följa upp och kontrollera arbetssökande som deltar i utbildning inom komvux inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Ett viktigt skäl för detta är att det saknas vissa rättsliga förutsättningar för att Arbetsförmedlingen och kommuner ska kunna utbyta uppgifter om enskilda på ett effektivt sätt.

Denna promemoria innehåller förslag som syftar till att få till stånd ett förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna i fråga om arbetssökande i behov av utbildning inom komvux. Det lämnas förslag om uppgiftsskyldigheter för Arbetsförmedlingen gentemot en kommun och för en kommun gentemot Arbetsförmedlingen som innebär att nödvändiga uppgifter ska utbytas och att uppgifter ska kunna lämnas utan hinder av sekretess. Det lämnas också förslag för att möjliggöra den personuppgiftsbehandling som behöver ske hos Arbetsförmedlingen och för att myndigheten ska kunna lämna uppgifter till kommunen på medium för automatiserad behandling.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 december 2025.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten¹ ska införas en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 a §

En kommun ska till Arbetsförmedlingen lämna uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2025.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2020:480.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2023/24:128 Föreslagen lydelse

5 §¹

Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av sådana intyg som visar rätten att med bibehållen arbetslöshetsersättning söka arbete i något annat land,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet	7. leverantörers verksamhet
att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och	att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen,

¹ Senaste lydelse 2024:000.

8. Utbetalningsmyndig-
hetens verksamhet.

8. Utbetalningsmyndig- Sid 215(364)
hetens verksamhet, *och*

*9. kommunernas verksamhet
som avser kommunal vuxen-
utbildning.*

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att
tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till
någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag
eller förordning.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2025.

2.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska införas en ny paragraf, 17 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 b §

Arbetsförmedlingen ska till en kommun lämna uppgifter om den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program, om uppgifterna behövs inom den kommunala vuxenutbildningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 december 2025.

2.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten¹

dels att nuvarande 13 e § ska betecknas 13 f §,

dels att 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 7 h och 13 e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 h §

För tillhandahållande av information till en kommun enligt 5 § första stycket 9 lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten får sådana personuppgifter behandlas som omfattas av Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet enligt 17 b § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

8 §²

Personuppgifter som får behandlas enligt 3–7 g §§ får avskiljas för behandling i en arbetsmarknadspolitisk databas

Personuppgifter som får behandlas enligt 3–7 h §§ får avskiljas för behandling i en arbetsmarknadspolitisk databas

¹ Förordningen omtryckt 2014:1443.

² Senaste lydelse 2023:702.

för de ändamål som avses i 4 § 3–5 lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

för de ändamål som avses i 4 § 3–5 lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Personuppgifterna får inte behandlas för att följa eller på annat sätt kontrollera enskilda identifierbara personer utom för att kontrollera att utbetalningar blir eller har varit riktiga.

13 e §

Personuppgifter som får behandlas enligt 7 b § får lämnas ut på ett medium för automatiserad behandling till en kommun.

Denna förordning träder i kraft den 1 december 2025.

3 Informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna behöver förbättras

Sid 219(364)

Läget på den svenska arbetsmarknaden kännetecknas av obalans mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Antalet lediga arbeten är på en historiskt hög nivå och det råder brist på arbetskraft på flera områden på arbetsmarknaden. Det handlar i många fall om yrken som kräver minst gymnasial utbildning, t.ex. inom industrin, skola, vård och omsorg. En slutförd yrkesutbildning på gymnasial nivå innebär ofta goda möjligheter till arbete. Samtidigt är arbetslösheten, och särskilt långtidsarbetslösheten, på relativt höga nivåer. En stor andel av dem som är inskrivna som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen saknar grundläggande eller gymnasial utbildning eller i övrigt de kompetenser och färdigheter som arbetsgivare efterfrågar. Arbetslösheten, liksom risken för att drabbas av långa tider utan arbete, är hög bland dem som saknar en fullföljd gymnasieutbildning. Bristande kunskaper i det svenska språket utgör även en risk för långvarig arbetslöshet.

Inom arbetsmarknadspolitikerna finns en bredd av insatser som svarar mot varierande behov hos de arbetssökande, däribland kortare yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningar. Sådana utbildningar bygger i normalfallet på att individen främst är i behov av vissa ytterligare yrkesspecifika kvalifikationer för att kunna ta ett arbete i den aktuella branschen. För många arbetssökande är samtidigt den mer grundläggande och formaliserade utbildning som ges inom det reguljära utbildningsväsendet avgörande för att kunna konkurrera om de lediga jobben. Det handlar inte minst om sådan utbildning som kommuner tillhandahåller genom den kommunala vuxenutbildningen (komvux).

Det finns därmed behov av att underlätta för fler arbetssökande att ta del av utbildning inom komvux. Samtidigt är övergångarna till sådan utbildning begränsade i förhållande till de stora behov av utbildning som finns bland många arbetssökande. Det finns utmaningar när det gäller att stödja arbetssökande att påbörja och slutföra utbildning inom komvux liksom för Arbetsförmedlingens uppföljning och kontroll av de arbetssökande som är aktuella för sådana studier. En viktig anledning till detta är att varken Arbetsförmedlingen eller kommunerna har tillgång till tillräckliga uppgifter om arbetssökande för att de ska kunna bedriva sina verksamheter på ett ändamålsenligt sätt.

Sid 220(364)

3.1 Flera åtgärder har vidtagits för att fler arbetssökande ska ta del av utbildning

Inom arbetsmarknadspolitiken har det under flera år funnits en ambition att öka möjligheterna för arbetssökande som saknar grundläggande eller gymnasial utbildning att komma i arbete genom att ta del av utbildning inom det reguljära utbildningsväsendet. I Arbetsförmedlingens regleringsbrev har det sedan 2015 funnits verksamhetsmål som på olika sätt inneburit att Arbetsförmedlingen ska öka övergångarna till reguljär utbildning.

Arbetsförmedlingens roll inom kompetensförsörjningen har också förtydligats och myndigheten har fått nya verktyg. Den 1 december 2022 beslutades om en ny instruktion för Arbetsförmedlingen, förordningen (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen. Jämfört med den tidigare instruktionen tydliggörs myndighetens roll inom kompetensförsörjningen, bl.a. genom att myndigheten ska verka för att arbetssökande som har behov av det tar del av utbildning som är relevant för arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Möjligheterna för arbetssökande att ta del av reguljära studier med ersättning som kan lämnas till deltagare i arbetsmarknadspolitiska program har utökats de senaste åren liksom myndighetens möjligheter att anvisa arbetssökande att söka sådana studier.

Vidare har fokus på arbetsmarknadens behov ökat inom komvux under de senaste åren samtidigt som antalet utbildningsplatser har ökat, bl.a. genom statlig finansiering av yrkesinriktad vuxenutbildning inom s.k. regionalt yrkesvux. Regionalt yrkesvux innebär

ett tydligt fokus på kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden och förutsätter att utbildningsutbudet planeras efter samråd med Arbetsförmedlingen. Regeländringar i skollagen (2010:800) har gjorts för att understödja ett ökat fokus på arbetsmarknadens behov inom komvux. Det övergripande målet för komvux inkluderar efter ändringarna även att utbildningen ska vara en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. De förändrade reglerna innebär också att de sökande som har störst behov av utbildning ska prioriteras till studier vid komvux. Det betyder att inte bara de personer som har kortast utbildning ska prioriteras utan även t.ex. arbetslösa i behov av utbildning. Ändringarna innebär därtill att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av yrkesutbildningar inom komvux på gymnasial nivå.

3.2 Arbetsförmedlingens och kommunernas ansvar i fråga om utbildning

Arbetsförmedlingen har ett övergripande ansvar att verka för att arbetssökande som har behov av det tar del av utbildning som är relevant för arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Arbetsförmedlingen kan bl.a. erbjuda vägledning till utbildning, vilket innebär att den enskilde får stöd och information för att kunna göra ett övervägt val av arbete och utbildning. Arbetsförmedlingen har också vissa möjligheter att anvisa arbetssökande i behov av studier att söka utbildning. Därutöver kan utbildning utgöra en aktivitet inom ramen för vissa arbetsmarknadspolitiska program.

Kommunerna ska enligt skollagen tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Kommunernas ansvar för komvux har tydliga kopplingar till det arbetsmarknadspolitiska området och förutsätter i många fall nära samverkan med Arbetsförmedlingen. Kommunerna ansvarar också för att utbildningen kan bedrivas flexibelt och anpassas utifrån den enskildes behov och förutsättningar.

3.2.1 Arbetsförmedlingens ansvar för arbetssökande i behov av utbildning

Sid 222(864)

Arbetsförmedlingens ansvar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Arbetsförmedlingen ska enligt sin instruktion verka för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt, genom att bl.a. effektivt sammanföra arbetssökande med de arbetsgivare som söker arbetskraft och, när så är motiverat, ge stöd och insatser för att stärka en arbetssökandes möjligheter att få ett arbete. Arbetsförmedlingen ska vidare samverka med en rad andra myndigheter och aktörer för att fullgöra sina uppgifter. Arbetsförmedlingen ska bl.a. samverka med kommuner i syfte att ge arbetssökande ett ändamålsenligt stöd och på ett övergripande plan underlätta planering, samordning och utformning av stöd till arbetssökande.

Av förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten framgår att myndighetens verksamhet består av bl.a. platsförmedling, vägledning och arbetsmarknadspolitiska program. Det finns en bredd av arbetsmarknadspolitiska program, såsom arbetsmarknadsutbildning, arbetspraktik eller subventionerade anställningar. Etableringsprogrammet, jobbgarantin för ungdomar samt jobb- och utvecklingsgarantin utgör s.k. ramprogram. Ramprogrammen riktas till vissa arbetssökande som är unga, långtidsarbetslösa eller nyanlända invandrare. Inom ramprogrammen är det i normalfallet möjligt att ta del av andra program och insatser inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. En anvisning till ett arbetsmarknadspolitiskt program ska vara motiverad för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. Denna bedömning av insatsers lämplighet benämns ofta arbetsmarknadspolitisk bedömning.

Arbetsförmedlingens arbete med och ansvar för arbetssökande som har behov av utbildning

Arbetsförmedlingen ska upprätta en individuell handlingsplan för alla arbetssökande där det bl.a. ska framgå en bedömning av den arbetssökandes stödbehov liksom planerade insatser och aktiviteter. Planerade insatser och aktiviteter ska vara arbetsmarknadspolitiskt

motiverade. Med utgångspunkt i handlingsplanen ska den som är arbetslös varje månad i en aktivitetsrapport redovisa vilka åtgärder han eller hon har vidtagit för att ta sig ur sin arbetslöshet. Om myndigheten bedömer att den arbetssökande har behov av studier inom komvux för att förbättra sina möjligheter att komma i arbete ska myndigheten vägleda och stödja honom eller henne att påbörja studier. Det kan t.ex. ske genom vägledningsinsatser som motiverar och stödjer den arbetssökande att söka sådan utbildning och att han eller hon lämnar Arbetsförmedlingen i samband med att studierna påbörjas. Arbetsförmedlingen kan också besluta att en arbetssökande får bedriva studier i komvux inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Individen fortsätter då få sådan ersättning som kan lämnas vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska insatser, dvs. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning. Vissa möjligheter att bedriva studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program har funnits sedan 2015. Förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika program och har utökats över tid.

Etableringsinsatser hos Arbetsförmedlingen

I förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringsprogrammet). Inom etableringsprogrammet är det möjligt att under en period om längst 24 månader ta del av ett antal arbetsmarknadspolitiska insatser. Enligt regelverket ska en individ som skrivs in i etableringsprogrammet ta del av svenska för invandrare (sfi) eller motsvarande utbildning vid folkhögskola och samhällsorientering, om inte myndigheten bedömer att det är arbetsmarknadspolitiskt motiverat att den nyanlände i stället deltar i andra insatser. Deltagare i programmet kan under hela programtiden ta del av utbildning inom komvux, motsvarande utbildning inom folkhögskolan eller eftergymnasial utbildning.

Nyanlända som har kort utbildning och som därför inte bedöms kunna matchas mot arbete under tiden i etableringsprogrammet ska i huvudsak ta del av sfi, samhällsorientering och utbildning inom

komvux på grundläggande eller gymnasial nivå eller ^{Sid 224(364)} motsvarande utbildning inom folkhögskolan. Denna reglering benämns ofta utbildningsplikt, men uttrycket förekommer inte i författning.

Arbetsförmedlingen kan anvisa till utbildning inom komvux och besluta om sanktioner

Arbetsförmedlingen kan anvisa arbetssökande att söka utbildning inom komvux och besluta om sanktioner om den arbetssökande inte följer anvisningen. Arbetsförmedlingen kan också besluta om sanktioner för personer som inte följer beslutet att delta i sådan utbildning inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Det är Arbetsförmedlingen som beslutar om sanktioner för programdeltagare. Försäkringskassan prövar ansökningar och betalar ut ersättning. Arbetsförmedlingen är enligt 9 kap. 2 § förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser skyldig att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för ett ärende hos Försäkringskassan om aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning.

En förutsättning för att en arbetssökande ska kunna få ersättning vid deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program är att den arbetssökande deltar och i övrigt följer de regler som gäller för programmet. Enligt 37 § förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program ska en anvisning till programmet t.ex. återkallas om den som har anvisats inte inställer sig den dag han eller hon skulle ha påbörjat programmet och inte heller anmäler giltigt förhinder, inte kan tillgodogöra sig programmet på ett tillfredsställande sätt, missköter sig eller stör verksamheten. Ett återkallande av en anvisning innebär att ersättningen till programdeltagaren upphör.

I 6 kap. 2 och 3 §§ förordningen om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser finns också bestämmelser om sanktioner. Programdeltagare som på olika sätt inte fullgör sina skyldigheter kan varnas eller stängas av från rätt till ersättning under en kortare eller längre period. Det finns ett antal olika situationer som kan resultera i en sanktion för en arbetssökande som har anvisats att söka en utbildning, däribland att programdeltagaren utan godtagbart skäl inte har sökt anvisad utbildning eller avvisat en utbildning som han eller hon har anvisats att söka och är antagen till. Vid upprepad

misskötsel förstärks sanktionerna gradvis. Arbetsförmedlingen^{Sid 225(364)} bedömer att det bara är lämpligt att anvisa arbetssökande att söka utbildning när det är möjligt att besluta om sanktioner för den arbetssökande vid anvisningstillfället. Arbetsförmedlingen anvisar därför endast deltagare i etableringsprogrammet och jobb- och utvecklingsgarantin att söka utbildning inom komvux (Af-2021/0026 4333).

Om Arbetsförmedlingen bedömer att en anvisning att söka utbildning är arbetsmarknadspolitiskt motiverad informeras den arbetssökande om att han eller hon ska ta kontakt med utbildningsanordnaren för att göra en ansökan. Av anvisningen framgår om Arbetsförmedlingen bedömt att den arbetssökande ska söka utbildning inom komvux eller studier på eftergymnasial nivå. Av den arbetssökandes handlingsplan framgår en sista dag då ansökan ska vara gjord och rapporterad. Arbetsförmedlingen följer sedan upp de olika stegen genom att den arbetssökande i sin aktivitetsrapport lämnar information till myndigheten om när ansökan lämnats in samt när han eller hon antagits och tackat ja till utbildningen.

Arbetsförmedlingen anvisar endast till sådana studier som myndigheten definierar som reguljära studier. Med reguljära studier avser Arbetsförmedlingen utbildning som sker inom komvux, dock inte sfi, samt utbildning inom folkhögskola, yrkeshögskola, högskola eller universitet. Arbetsförmedlingens definition av reguljär utbildning avviker från regleringen i 20 kap. skollagen där sfi utgör en del av komvux (se avsnitt 3.2.2). Arbetssökande som ska delta i sfi inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program ska anmäla sig hos kommunen. Skyldigheten för den arbetssökande att delta i sfi framgår av den individuella handlingsplanen och följs sedan upp genom den arbetssökandes aktivitetsrapport.

Om studiernas inriktning bedöms vara arbetsmarknadspolitiskt motiverad kan Arbetsförmedlingen fatta ett beslut om att utbildningen ska bedrivas som en aktivitet inom ett arbetsmarknadspolitiskt program. Ett sådant beslut föregås ofta av en anvisning att söka utbildning, men kan också fattas utan att en sådan anvisning har gjorts. Programmet följs sedan löpande upp genom den arbetssökandes aktivitetsrapport. Arbetsförmedlingen kan besluta om sanktioner under studiernas gång om programdeltagaren inte har deltagit i en insats, aktivitet eller annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom programmet. Det kan t.ex. handla om att den arbets-

sökande har avbrutit studierna utan giltiga skäl eller inte har deltagit i utbildningen. Sid 226(364)

3.2.2 Kommunens ansvar för komvux

Kommunens ansvar för utbildning inom komvux

Komvux är en skolform som regleras i skollagen och som omfattas av samma grundläggande mål och principer som övriga skolformer inom skolväsendet. Det handlar exempelvis om rätten till likvärdig utbildning samt rätten till ledning och stimulans för att utifrån sina förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Utgångspunkten för utbildningen ska vara elevens behov och förutsättningar.

Kommunerna ska tillhandahålla utbildning på grundläggande nivå, som anpassad utbildning på grundläggande nivå, på gymnasial nivå, som anpassad utbildning på gymnasial nivå och som sfi. Med anpassad utbildning avses utbildning som är anpassad för personer som har en intellektuell funktionsnedsättning eller en hjärnskada. I det följande används komvux på grundläggande och gymnasial nivå för att referera även till anpassad utbildning, om inte något annat anges.

Inom komvux ska kommunerna också tillhandahålla en sammanhållen utbildning för sådana nyanlända som tar del av insatser som avses i lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och som på grund av kort utbildning inte bedöms kunna matchas mot arbete under tiden för insatserna (se avsnitt 3.2.1 om utbildningsplikt). Det är följaktligen Arbetsförmedlingen som avgör vilka som ska ta del av den sammanhållna utbildningen och Arbetsförmedlingen är därför också en avgörande samverkanspart för att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter.

Komvux på grundläggande nivå vänder sig till vuxna som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan. Utbildningen syftar till att ge kunskaper som vuxna behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet. Komvux på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som uppnås i gymnasieskolan. Komvux i sfi syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket.

Rätt till studier inom komvux och urval

Sid 227(364)

Komvux på grundläggande nivå och sfi utgör rättigheter för kommunmedborgare. För komvux på grundläggande nivå gäller att vuxna som saknar de kunskaper som normalt uppnås i grundskolan har rätt till studier om de har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är hemkommunen som ansvarar för att den som vill och har rätt att delta i komvux på grundläggande nivå också får göra det. För sfi gäller att den som saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge har rätt att ta del av utbildningen. Hemkommunen är också skyldig att se till att utbildning i sfi erbjuds dem som har rätt till den. Kommunen ska aktivt verka för att nå ut till de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå eller sfi och motivera dem att delta.

Komvux på gymnasial nivå utgör en rättighet i vissa fall, medan det i andra fall kan göras ett urval bland de sökande. Personer som saknar behörighet till högskoleutbildning eller utbildning inom yrkeshögskolan har rätt till utbildning på gymnasial nivå i syfte att uppnå sådan behörighet, förutsatt att de i övrigt uppfyller behörighetskraven. Dessa krav innebär bl.a. att den sökande ska sakna sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge och ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Övrig utbildning på gymnasial nivå, t.ex. yrkesutbildning, är inte en rättighet för individen. Om samtliga behöriga sökande inte kan antas till utbildningen ska ett urval göras där de som har störst behov av utbildning ska prioriteras. Det betyder att inte bara sökande som har minst utbildning ska prioriteras vid urval till utbildningen utan också t.ex. arbetslösa. För sökande som har rätt till utbildningen ska dock inget urval göras.

Kommunernas ansvar att tillhandahålla en flexibel och individanpassad utbildning inom komvux

Hemkommunen ansvarar enligt skollagen för att det upprättas en individuell studieplan för varje elev som studerar inom komvux. Studieplanen ska innehålla uppgifter om elevens studiemål och planerad omfattning på studierna. Av förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning framgår att den individuella studieplanen ska

utarbetas i samverkan med eleven och att eleven samband med detta ska erbjudas studie- och yrkesvägledning. Vidare framgår att utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under året. Inom komvux finns därför varken läsår eller terminer. Enligt läroplanen för vuxenutbildningen är vuxenutbildningens målgrupp heterogen och det ska därför tas hänsyn till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Flexibilitet ska alltid eftersträvas, t.ex. i fråga om tid, studietakt, studieform och sätt att lära (SKOLFS 2012:101).

3.3 Det finns utmaningar i arbetet med arbetssökande i behov av utbildning

3.3.1 Övergångarna till utbildning bland arbetssökande svarar inte mot behoven

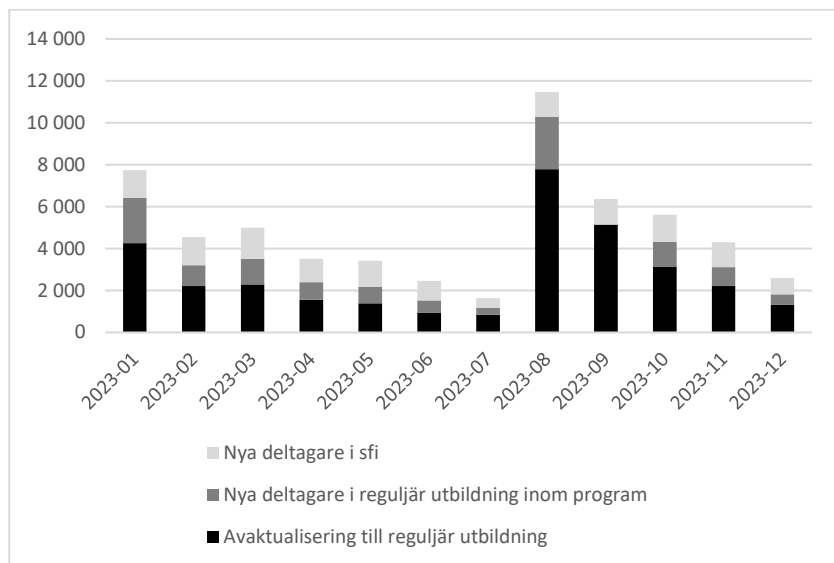
En stor andel av de arbetssökande som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen saknar en fullföljd gymnasieutbildning. För dessa arbetssökande är det svårt att konkurrera om de lediga jobben, och risken är högre att drabbas av långtidsarbetslöshet. Trots de åtgärder som har vidtagits de senaste åren är övergångarna till utbildning begränsade i ett historiskt perspektiv.

Övergångarna till utbildning mäts på olika sätt i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Den största delen av övergångarna består av arbetssökande som i samband med att studierna påbörjas lämnar Arbetsförmedlingen (avaktualisering till studier). Därutöver sker övergångar till utbildning inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Arbetsförmedlingen redovisar också särskilt övergångar till studier i sfi som sker inom ramen för program. Antalet påbörjade utbildningar inom dessa tre kategorier under 2023 redovisas i figur 3.1. Som framgår av figuren är antalet påbörjade utbildningar betydligt större i januari och augusti jämfört med övriga månader.

Figur 3.1 Övergångar bland arbetssökande till utbildning

Sid 229(364)

Januari–december 2023

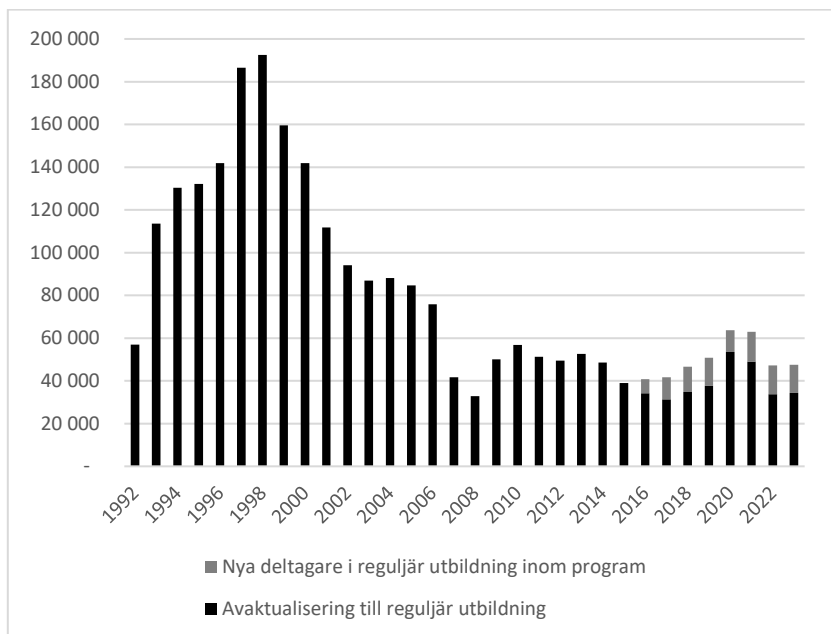

Anm.: Inkluderar även övergångar till utbildning på eftergymnasial nivå.

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik och egna beräkningar.

I samband med det s.k. kunskapslyftet under 1990-talet ökade övergångarna till sådan utbildning som Arbetsförmedlingen definierar som reguljär utbildning betydligt och nådde under 1998 en topp på nära 200 000 (se figur 3.2). Från slutet av 1990-talet har övergångarna sedan minskat gradvis till en väsentligt lägre nivå. Sammantaget har antalet övergångar till reguljär utbildning varit mindre under hela perioden efter 2006 jämfört med tidigare, även i relation till antalet inskrivna arbetslösa. Det tycks inte heller ha skett någon tydlig ökning sedan 2015, trots styrning från regeringen och införandet av möjligheten att bedriva studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Övergångarna till utbildning framstår som särskilt begränsade i ljuset av de stora behov av utbildning som finns bland många arbetssökande.

Figur 3.2 Övergångar bland arbetssökande till utbildning Sid 230(364)
1992–2003

Anm.: Inkluderar även övergångar till utbildning på eftergymnasial nivå.

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik och egna beräkningar.

3.3.2 Utmaningar i arbetet med anvisning samt med kontroll och uppföljning av studier

Arbetsförmedlingen har i flera åiterrapporter beskrivit arbetet med att anvisa arbetssökande till utbildning. Även om anvisningarna att söka reguljär utbildning har ökat betydligt har antalet personer som påbörjat sådana studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program inte ökat i samma utsträckning (Af-2021/0067 4581 – del 2). Detta gäller även för dem som omfattas av utbildningsplikten inom etableringsprogrammet (Af-2021/0067 4581 – del 1). Även Riksrevisionen har i en granskning påtalat att det finns brister i Arbetsförmedlingens arbete med att anvisa arbetssökande att söka utbildning och att andelen som påbörjar utbildning är låg (RiR 2024:3).

Arbetsförmedlingen har vidare i flera rapporter konstaterat att myndigheten har begränsade möjligheter att följa upp och

kontrollera de arbetssökande som anvisats att söka eller påbörjat^{Sid:231(364)} studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Det försvårar arbetet med att ge arbetssökande ett ändamålsenligt stöd och att pröva rätten till ersättning för deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser (Af-2021/0067 4581 – del 1 samt Af-2021/0016 1565). Riksrevisionen har också i sin granskning påtalat att det finns betydande utmaningar i Arbetsförmedlingens uppföljning och kontroll av arbetssökande som anvisas att söka utbildning, eftersom uppföljningen baseras på de uppgifter som den arbetssökande själv lämnar. Arbetsförmedlingen saknar i dagsläget tillgång till information för att kunna kontrollera att arbetssökande har sökt och påbörjat sådan utbildning de har anvisats att söka. Beslut om sanktioner är ovanliga trots att det är vanligt förekommande att arbetssökande som anvisas att söka utbildning inte påbörjar studierna (RiR 2024:3).

3.3.3 Bristande flexibilitet och individanpassning i komvux

Det har framkommit i olika sammanhang att det finns behov av att utveckla kommunernas arbete med att tillhandahålla en individanpassad utbildning inom komvux som bedrivs kontinuerligt under året. Statens skolverk (Skolverket) beskriver utifrån sina regionala dialoger om komvux att det finns ökande utmaningar att tillhandahålla stöd och anpassningar för personer med kort utbildning, svaga språkkunskaper och som står långt ifrån arbetsmarknaden. I dialogerna framhålls bl.a. att behov av stöd och anpassningar upptäcks för sent, t.ex. när en person redan deltar i studier. Dialogerna visar också på utmaningar i fråga om likvärdighet mellan olika kommuner när det gäller individanpassning och flexibilitet för studiedeltagaren (Skolverket 2023:8).

Skolinspektionen har också granskat komvux på gymnasial nivå och bedömt att det finns behov av åtgärder för att säkerställa en kontinuerlig antagning under året samt att utbildningen kan bedrivas flexibelt och anpassas efter elevernas behov. Behoven är särskilt stora mot bakgrund av den alltmer heterogena målgruppen för utbildningen, med en stor andel som inte har svenska som modersmål (Skolinspektionen 2019, 400-2017-10217).

Arbetsförmedlingen har också i flera rapporter ^{Sid 238(364)} understrukit betydelsen av att utbildningsutbudet hos kommunen kan möta efterfrågan från de sökande som anvisats att söka utbildning hos kommunen. Arbetsförmedlingen bedömer att det finns behov av ökad flexibilitet och anpassning inom komvux, bl.a. för arbetsökande med stora utbildningsbehov och svaga språkkunskaper.

Riksrevisionen konstaterar i en granskningsrapport att kommuner i varierande utsträckning bedömer att arbetssökande som Arbetsförmedlingen anvisat att söka studier inom komvux inte kan tillgodogöra sig utbildningen. Riksrevisionen lyfter bl.a. fram att det finns behov av samverkan och delaktighet från kommuner i planeringen av utbildningen (RiR 2024:3).

3.4 Behov av ett ändamålsenligt informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna

Bedömning: Det finns behov av regeländringar för att uppnå ett ändamålsenligt informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna när det gäller den kommunala vuxenutbildningen.

Skälen för bedömningen

Behovet av ett förbättrat informationsutbyte har påtalats i flera sammanhang

Arbetsförmedlingen har i flera återrapporter pekat på att arbetet med att få arbetssökande att övergå till utbildning inom komvux inte fungerar ändamålsenligt till följd av att det saknas förutsättningar för ett effektivt informationsutbyte mellan myndigheten och kommuner. Arbetsförmedlingen och Skolverket har också i en gemensam rapport bedömt att avsaknaden av fungerande system för att utbyta information om arbetssökande som har anvisats att söka utbildning eller som deltar i sådan utbildning inverkar negativt på arbetet med att stödja individen till utbildning. Det bidrar till att övergångarna till utbildning inom komvux inte svarar mot behoven hos de arbetssökande liksom till att många som anvisas att söka

utbildning inom komvux inte påbörjar studierna. Att förlita sig på den arbetssökandes uppgiftslämnande bedöms också riskera att ge bristfälliga eller felaktiga beslutsunderlag, vilket medför merarbete för Arbetsförmedlingen, kommunerna och de sökande. Det påverkar också Arbetsförmedlingens förutsättningar att följa upp och kontrollera de arbetssökande som har anvisats att söka eller som deltar i utbildning. Många kommuner anger också att deras förutsättningar att planera och dimensionera utbildning utifrån sökandes behov och förutsättningar påverkas negativt av bristen på relevant information (Af-2021/0016 1565, Skolverket 2021:2017).

Sveriges Kommuner och Regioner har vidare framfört att arbetet med anvisning till utbildning inom komvux inte fungerar tillfredsställande eftersom det saknas ändamålsenliga system för informationsutbyte. Det inverkar negativt på förutsättningarna att planera utbildningsutbudet och erbjuda utbildning som är anpassad efter de arbetssökandes förutsättningar (Sveriges Kommuner och Regioner 2021 – Anvisad att söka till reguljära studier och sen då?).

Även Riksrevisionen har i en granskningsrapport påtalat att det finns ett behov av ett utökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Det handlar om sådana uppgifter som behövs för att Arbetsförmedlingen och kommunerna ska kunna planera stödet till den arbetssökande liksom uppgifter som Arbetsförmedlingen behöver för att kontrollera arbetssökande som har anvisats att söka utbildning (RiR 2024:3).

Det behövs regeländringar för att åstadkomma ett förbättrat informationsutbyte

I dagsläget saknas vissa rättsliga förutsättningar för att Arbetsförmedlingen och kommunerna på ett effektivt sätt ska kunna utbyta uppgifter om arbetssökande som har behov av att ta del av utbildning inom komvux. Det handlar om både offentliga och sekretessbelagda uppgifter som Arbetsförmedlingen och kommunerna har behov av men som inte utbyts i dag. Mot denna bakgrund behöver det regleras att Arbetsförmedlingen och kommunerna ska utbyta sådana uppgifter. Ett effektivt informationsutbyte förutsätter också att de uppgifter som ska utbytas kan lämnas ut utan hinder av den sekretess-reglering som finns. Det finns också behov av att

möjliggöra den personuppgiftsbehandling som är nödvändig för ett utökat informationsutbyte. ^{Sid 234(364)}

Denna promemoria innehåller därför förslag till regeländringar som syftar till att möjliggöra ett ändamålsenligt informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna när det gäller arbetsökande som har behov av att ta del av utbildning inom komvux (avsnitt 4 och 5). En sammantagen bedömning av förslagens förenlighet med den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet görs i avsnitt 6.

4 Nya skyldigheter för Arbetsförmedlingen och kommuner att lämna uppgifter

Sid 235(364)

4.1 Nuvarande reglering för offentlighet och sekretess

4.1.1 Offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och företrädare för media har rätt till insyn i statens och kommunernas verksamhet. Det kommer till uttryck bl.a. genom principen om handlingsoffentlighet, rätten till yttrandefrihet och att tjänstemän i offentlig verksamhet har meddelarfrihet. Principen om handlingsoffentlighet slås fast i 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen.

Rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas endast om det krävs med hänsyn till vissa angivna intressen, bl.a. intresset av att skydda rikets säkerhet, intresset av att förebygga eller beivra brott eller intresset av att skydda en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden (2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen). Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, innehåller sådana bestämmelser som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar.

4.1.2 Sekretess- och sekretessbrytande bestämmelser

Sekretess innebär ett förbud att röja en uppgift, oavsett om det sker genom utlämnande av en handling eller genom att röja uppgiften muntligen eller på något annat sätt (3 kap. 1 § OSL). Sekretessens styrka bestäms normalt sett med ett s.k. skaderekvisit. Med ett rakt skaderekvisit är utgångspunkten att uppgifterna är offentliga och att sekretess endast gäller om det kan antas att den enskilde eller någon

närstående lider viss skada eller men om uppgifterna försluts. Med ett
omvänt skaderekvisit gäller däremot sekretess som huvudregel. Sekretess gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider skada eller men. När en bestämmelse saknar skaderekvisit är sekretessen absolut.

Sekretess gäller som huvudregel inte bara i förhållande till enskilda utan också mellan myndigheter och i viss utsträckning även inom en myndighet (8 kap. 1 och 2 §§ OSL). Ibland måste en myndighet kunna lämna ut sekretessbelagda uppgifter, såväl till enskilda som till andra myndigheter, för att kunna utföra sitt uppdrag. För att uppgifter som omfattas av sekretess ska få lämnas ut finns bestämmelser som möjliggör att sekretessen bryts.

I 10 kap. OSL finns vissa sekretessbrytande bestämmelser och bestämmelser om undantag från sekretess. Av 10 kap. 1 § följer att sekretess till skydd för någon enskild inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan enskild eller till en myndighet, om den enskilde samtycker till det. Av 10 kap. 2 § framgår vidare att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller en annan myndighet om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet. Enligt 10 kap. 27 § OSL, den s.k. generalklausulen, får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Enligt 10 kap. 28 § OSL hindrar inte heller sekretess att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Sådana uppgiftsskyldigheter som avses i 10 kap. 28 § OSL ska utformas efter en intresseavvägning mellan de olika organens behov av att utbyta uppgifter och det intresse som den aktuella sekretessbestämmelsen avser att skydda.

Regeringen har tidigare bedömt att det ofta inte är lämpligt att ett omfattande utlämnande av sekretessbelagda uppgifter sker enbart med stöd av generalklausulen (prop. 2015/16:65 s. 94). Även om utgångspunkten är att ett rutinmässigt uppgiftsutbyte ska vara författningsreglerat hindrar inte generalklausulen att sådant utbyte sker även utan stöd av en särskild författningsreglering. I de undantagsfall när rutinmässigt uppgiftsutlämnande inte är författningsreglerade, men likväl kan anses tillräckligt motiverade, måste den intresseavvägning som ska göras enligt generalklausulen

ske på förhand och behöver inte avse en prövning i enskilda fall (in prop. 1979/80:2 Del A s. 327).^{Sid 237(364)}

I 11 kap. OSL finns bestämmelser om överföring av sekretess. En bestämmelse om överföring av sekretess innebär att en myndighet som tar emot en sekretessbelagd uppgift från en utlämnande myndighet ska tillämpa motsvarande sekretessbestämmelse i sin egen verksamhet. Det finns inte några bestämmelser om överföring av sekretess som är tillämpliga mellan kommunen och Arbetsförmedlingen.

4.1.3 Sekretess inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och den kommunala vuxenutbildningen

Uppgifter om enskildas personliga förhållanden inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten omfattas av sekretess med ett rakt skaderekvisit, dvs. att det gäller en presumtion för offentlighet (28 kap. 11 § OSL). I förarbetena till den lagändring som innebar en övergång från ett omvänt till ett rakt skaderekvisit för uppgifter om enskildas personliga förhållanden i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten anförde regeringen att känsliga uppgifter om en enskilds personliga förhållanden dock typiskt sett fortsatt kommer att omfattas av ett sekretesskydd även vid tillämpningen av ett rakt skaderekvisit (se prop. 2021/22:216 s. 30).

Många uppgifter om enskilda inom den kommunala vuxenutbildningen är offentliga, t.ex. uppgifter om ansökan, antagning och vilka kurser som eleven deltar i. I delar av verksamheten inom komvux omfattas vissa uppgifter av sekretess. Av 23 kap. 5 § OSL framgår att sekretess gäller med omvänt skaderekvisit för uppgifter om enskildas personliga förhållanden som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgifter om enskildas personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller studie- och yrkesvägledningen. Av bestämmelsen framgår vidare att sekretess gäller för uppgifter i elevvårdande verksamhet om enskildas personliga förhållanden med ett rakt skaderekvisit. Med elevvårdande verksamhet avses detsamma som särskild elevstödande verksamhet i 23 kap. 2 § OSL. Sådan verksamhet kännetecknas av att den går utöver den allmänna verksamhet som handlar om undervisning och social samvaro i skolan (se prop.

2009/10:165 s. 949 och 950). Bestämmelserna i 23 kap. 5 § OSL^{Sid 238(364)} bedöms träffa främst uppgifter som handlar om en enskilds personliga förhållanden som rör hans eller hennes möjligheter att nå framgång i sina studier och som går utöver de bedömningar som görs för varje elev, t.ex. om eleven når kunskapsmålen.

Hos alla myndigheter gäller enligt 21 kap. OSL ett minimisekretesskydd för uppgifter om enskildas personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang som uppgifterna förekommer. Det gäller t.ex. uppgifter om hälsa och sexualliv eller uppgifter om förföljda personer.

4.1.4 Skyldigheter att samverka och lämna uppgifter

I 8 § förvaltningslagen (2017:900) finns en generell, men inte obegränsad, samverkansskyldighet för myndigheter. Enligt bestämmelsen ska en myndighet inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter. En myndighet ska också i rimlig utsträckning hjälpa enskilda genom att myndigheten inhämtar upplysningar eller yttranden från andra myndigheter. Bestämmelsen utgör dock inte en sådan uppgiftsskyldighet som enligt 10 kap. 28 § OSL bryter sekretessen mellan myndigheter. Utöver förvaltningslagens generella samverksansvar finns även skyldigheter för Arbetsförmedlingen och en kommun att utbyta uppgifter för vissa specifika ändamål, t.ex. enligt lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det finns också en skyldighet för Arbetsförmedlingen enligt 11 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453) att lämna vissa uppgifter om enskilda till kommunens socialnämnd. Det saknas dock uppgiftsskyldigheter för Arbetsförmedlingen och kommunerna som medför ett informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna när det gäller den kommunala vuxenutbildningen.

Av 6 kap. 5 § OSL följer också att en myndighet på begäran av en annan myndighet ska lämna uppgifter som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. Bestämmelsen bryter alltså inte sekretessen. Bestämmelsen kräver också en begäran från en annan myndighet för att uppgifter ska lämnas ut.

4.2 En ny skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna uppgifter till kommuner

Sid 239(364)

Förslag: Arbetsförmedlingen ska till en kommun lämna uppgifter om den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program, om uppgifterna behövs inom den kommunala vuxenutbildningen.

Bestämmelsen ska placeras i förordningen om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Skälen för förslaget

Kommunerna har behov av fler uppgifter om enskilda personer inom den kommunala vuxenutbildningen

För att kommunerna ska kunna tillhandahålla komvux på ett effektivt och ändamålsenligt sätt behöver de uppgifter om dem som ska ta del av utbildningen. Detta omfattar uppgifter om arbetssökande som har behov av att ta del av utbildning inom komvux. Det handlar både om uppgifter som behövs för kommunernas planering och dimensionering av utbildningen på en övergripande nivå och uppgifter som behövs för att kommunen ska kunna erbjuda en flexibel och individanpassad utbildning för den enskilde eleven. Det kan handla om uppgifter som behövs i samband med upprättande av en individuell studieplan i samverkan med eleven. Det kan också handla om uppgifter som kommunen kan behöva under studiernas gång för att vidta olika former av anpassningar av utbildningen. Det kan omfatta uppgifter om individens utbildningsnivå och språkkunskaper eller andra uppgifter som kan påverka hans eller hennes möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen. Behovet kan också omfatta uppgifter om sökandens förutsättningar i övrigt, t.ex. sådana uppgifter som kommunen behöver för att erbjuda utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå som anpassad utbildning. De uppgifter som kommunen behöver är i normalfallet sådana uppgifter som har viss grad av integritetskänslighet men inte är att betrakta som känsliga personuppgifter. Bedömningen är att kommunen i vissa fall kan ha behov av känsliga personuppgifter om hälsa för att

kunna anpassa utbildningen. Kommunen bedöms inte ha behov av att ta del av uppgifter om lagöverträdelser från Arbetsförmedlingen. Sid 240(364)

Många enskilda som deltar i utbildning vid komvux gör det inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program hos Arbetsförmedlingen. Det blir därför särskilt viktigt att kommunen kan få uppgifter om arbetssökande som är anvisade till ett program. För sin övergripande planering och dimensionering av komvux har kommunen ett stort behov av uppgifter om arbetssökande som har anvisats att söka utbildning. Kommunen har också behov av uppgifter om att en arbetssökande har ett beslut om att bedriva studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program, även om det inte har föregåtts av en anvisning att söka utbildningen. Det kan t.ex. vara fallet med deltagare i etableringsprogrammet som ska ta del av sfi. Kommunen har behov av att kunna nå arbetssökande som Arbetsförmedlingen bedömer har behov av att bedriva studier vid komvux inom ett arbetsmarknadspolitiskt program. Kommunen är därtill skyldig att aktivt verka för att nå dem som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå eller sfi för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Förutsättningarna för att bedriva studier vid komvux inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program skiljer sig åt mellan de olika programmen. Kommunens behov av att ta del av uppgifter om vilket arbetsmarknadspolitiskt program den arbetssökande är anvisad till och hur länge anvisningen till programmet gäller är i dagsläget särskilt stort när det gäller etableringsprogrammet. Deltagare i etableringsprogrammet kan t.ex. bedriva studier under en längre tid än arbetssökande som tar del av studier inom ramen för andra program. Kommunen är också skyldig att tillhandahålla sammanhållen utbildning för vissa deltagare i etableringsprogrammet.

Kommunen behöver också kunna ta del av relevanta uppgifter om Arbetsförmedlingens bedömning av den arbetssökandes behov av utbildning. Bedömningen kan handla om huruvida den arbetssökande har behov av att ta del av sfi eller utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå. Kommunen behöver också uppgifter om att Arbetsförmedlingen har bedömt att en deltagare i etableringsprogrammet ska ta del av sådan sammanhållen utbildning som kommunen är skyldig att tillhandahålla. Kommunen kan också ha behov av att ta del av andra uppgifter om på vilka grunder en

anvisning att söka utbildning har gjorts. Det kan handla ^{Sid 241(364)} om uppgifter om att den arbetssökande har bristande grundläggande kompetens eftersom han eller hon saknar en fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning. Det kan också handla om ett behov av omställning hos arbetssökande som har en fullföljd utbildning men som av olika skäl inte bedöms vara tillräcklig för att konkurrera på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens bedömning av den arbetssökandes behov av utbildning kan också utgöra ett underlag för att kommunen ska kunna prioritera de sökande som har störst behov av utbildning inom komvux på gymnasial nivå.

För kunna planera sin verksamhet kan kommunen också ha behov av att ta del av uppgifter under tiden som studierna pågår. Det kan handla om att Arbetsförmedlingen bedömer att den arbetssökande har behov av att ta del av andra insatser inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten eller att den arbetssökande av olika skäl inte kan tillgodogöra sig den insats som han eller hon är anvisad till.

Arbetsförmedlingen ska lämna vissa uppgifter till en kommun

För att kommunen ska kunna tillhandahålla en effektiv och ändamålsenlig kommunal vuxenutbildning behöver kommunen fler uppgifter om arbetssökande än vad den har tillgång till idag. I många fall handlar det om uppgifter som den arbetssökande själv kan lämna till kommunen, t.ex. i samband med studie- och yrkesvägledning eller när den individuella studieplanen utarbetas. Att förlita sig på den enskildes uppgiftslämnande är dock både resurskrävande och behäftat med risk för att nödvändiga uppgifter inte kommer kommunen till del eller att de uppgifter som lämnas är ofullständiga eller felaktiga. Bedömningen är att kommunen har behov av att direkt kunna ta del av vissa uppgifter på individnivå om arbetssökande för att kunna bedriva komvux på ett effektivt sätt.

Inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten hanterar Arbetsförmedlingen en mängd uppgifter om arbetssökande som är nödvändiga för att myndigheten ska kunna stödja de arbetssökande och i övrigt fullgöra sitt uppdrag. Det handlar bl.a. om uppgifter om ålder, kön, födelseland, utbildningsnivå eller den arbetssökandes inskrivningstid. Myndigheten har även andra uppgifter som är

knutna till den arbetssökande, t.ex. kontaktuppgifter^{Sid 242(364)} och person- eller samordningsnummer. Myndigheten hanterar även uppgifter om vilka insatser som den arbetssökande tar del av och vilka bedömningar som ligger till grund för beslut om sådana insatser. I den individuella handlingsplanen som ska upprättas för alla arbetssökande ska den arbetssökandes stödbehov, planerade insatser och aktiviteter, liksom den arbetssökandes skyldigheter och arbetssökandets inriktning anges. Detta inkluderar även uppgifter om den arbetssökandes behov av utbildning samt om den arbetssökande har anvisats att söka eller har ett beslut om att delta i en utbildning.

Arbetsförmedlingen hanterar också vissa uppgifter som behövs för att kunna anpassa insatser och aktiviteter utifrån den arbetssökandes förutsättningar och behov och för att den arbetssökande ska kunna tillgodogöra sig stödet. Det handlar bl.a. om uppgifter om språkkunskaper och förekomst av funktionsnedsättning eller andra uppgifter om hälsa. Sådana uppgifter kan behövas för att göra anpassningar hos en leverantör av insatser eller för att myndigheten ska kunna besluta om särskilda insatser för personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Många av de uppgifter som Arbetsförmedlingen hanterar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten är av relevans för att kommunen ska kunna bedriva en effektiv och ändamålsenlig verksamhet inom komvux för arbetssökande som har behov av studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Som framgår ovan har kommunen ett tydligt behov av att ta del av sådana uppgifter om arbetssökande som finns hos Arbetsförmedlingen. Både den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och den kommunala vuxenutbildningen förändras över tid. Det handlar t.ex. om vilka förutsättningar som finns för arbetssökande att ta del av studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Kommunens behov av uppgifter, liksom vilka uppgifter som finns inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, kan därför komma att förändras över tid.

Kommunens behov av uppgifter omfattar både sådana uppgifter hos Arbetsförmedlingen som är offentliga och sådana uppgifter som kan omfattas av sekretess, t.ex. uppgifter som bedöms vara mer integritetskänsliga. För att kommunen ska kunna ta del av uppgifter på ett effektivt och ändamålsenligt sätt behöver uppgifter kunna lämnas regelbundet och utan hinder av sekretess i de fall sekretess gäller för de aktuella uppgifterna. Det bedöms inte vara möjligt att

tillämpa 10 kap. 2 § OSL för att kommunerna ska få de uppgifter^{Sid 243(364)} som behövs inom komvux eftersom den bestämmelsen tar sikte på att Arbetsförmedlingen som utlämnande myndighet ska kunna fullgöra sin verksamhet. Det bedöms inte heller vara lämpligt att förlita sig på generalklausulen enligt 10 kap. 27 § OSL för ett omfattande utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Bedömningen är vidare att det inte är möjligt att förlita sig på samtycke från den arbetsökande för att bryta sekretessen vid utlämnande av uppgifter till kommunen enligt 10 kap. 1 § OSL då det skulle riskera att medföra att nödvändiga uppgifter inte lämnas. Bedömningen är att det är mest ändamålsenligt att bryta sekretessen med stöd av 10 kap. 28 § OSL. För att nödvändiga uppgifter ska lämnas till kommunen och för att uppgifter ska kunna lämnas utan hinder av sekretess bör det införas en författningsreglerad uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen att till en kommun lämna uppgifter om den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program, om uppgifterna behövs inom den kommunala vuxenutbildningen.

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten innebär att nya uppgifter om enskilda kommer att lämnas regelbundet för nya ändamål. Att fler uppgifter om enskildas personliga förhållanden lämnas än i dag medför ett större intrång i den enskildes personliga integritet. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten kan också omfatta känsliga uppgifter om hälsa som kommunen behöver för att anpassa utbildningen utifrån den enskildes förutsättningar och behov. Ett utlämnande av känsliga personuppgifter medför ett större intrång i den enskildes integritet. I detta sammanhang kan nämnas att regeringen tidigare bedömt att det kan finnas ett behov hos leverantörer av arbetsmarknadspolitiska insatser att ta del av vissa känsliga personuppgifter, t.ex. om att en arbetssökande har en funktionsnedsättning, för att de ska kunna fullgöra sitt uppdrag (se prop. 2021/22:216 s. 40). Bedömningen är att det även i fråga om den uppgiftsskyldighet som föreslås i denna promemoria finns tungt vägande allmänna intressen av att kommunen tar del av uppgifter från Arbetsförmedlingen för de ovan beskrivna ändamålen. Behoven för kommunen av att ta del av uppgifterna bedöms väga tyngre än det intresse som sekretessen skyddar. Det bedöms därmed vara motiverat att bryta sekretessen.

Sekretesskyddet för uppgifterna är tillfredsställande efter utlämnande ^{Sid 244(364)}

Inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten gäller enligt 28 kap. 11 § OSL sekretess för uppgifter om enskildas personliga förhållanden med ett rakt skaderekvisit. Många uppgifter inom den kommunala vuxenutbildningen är offentliga. Enligt 23 kap. 5 § OSL gäller sekretess med ett rakt skaderekvisit väsentligen för uppgifter om den enskildes personliga förhållanden i elevvårdande verksamhet i den kommunala vuxenutbildningen. Sekretess hos kommunen gäller alltså endast i viss verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen, medan sekretess gäller för hela den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Uppgifter som lämnas från Arbetsförmedlingen kommer sannolikt att hanteras inom både elevvårdande verksamhet och övrig verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen. Uppgifter som omfattas av sekretess hos Arbetsförmedlingen kan alltså efter utlämnande komma att hanteras i andra delar av den kommunala vuxenutbildningen än i elevvårdande verksamhet, och därmed komma att inte omfattas av ett sekretesskydd enligt 23 kap. 5 § OSL. Bedömningen är att uppgifter som typiskt sett är offentliga hos Arbetsförmedlingen väsentligen kommer att hanteras i de verksamheter där offentlighet gäller i kommunen, t.ex. den allmänna administrationen för elever. De uppgifter som typiskt sett omfattas av sekretess hos Arbetsförmedlingen bedöms primärt behövas inom elevvårdande verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen. Det kan t.ex. vara fråga om uppgifter som behövs för att utbildningen ska kunna anpassas efter elevens behov. Behandlas uppgifterna inom elevvårdande verksamhet kommer de att omfattas av sekretesskyddet i 23 kap. 5 § OSL.

Bedömningen är att dessa bestämmelser i allt väsentligt är likvärdiga vad gäller sekretessens föremål, styrka och räckvidd och att den enskilde i fråga om det uppgiftslämnande som är aktuellt därför har ett tillfredsställande skydd i båda verksamheterna. Uppgifter vars röjande kan leda till allvarliga skador för enskilda bör därutöver täckas av skyddet i 21 kap. OSL. Bedömningen är sammantaget att det saknas skäl att införa bestämmelser om överföring av sekretess.

Uppgiftsskyldigheten ska regleras i förordning

Sid 245(364)

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för Arbetsförmedlingen gentemot kommunen faller under regeringens kompetens enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen att meddela föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen, den s.k. restkompetensen. I avsnitt 6 görs vidare en bedömning att uppgiftsskyldigheten inte utgör ett sådant betydande intrång som avses i 2 kap. 6 § regeringsformen. Uppgiftsskyldigheten innebär därför inte en begränsning av sådana fri- och rättigheter som endast får begränsas genom lag enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 regeringsformen. Uppgiftsskyldigheten bör därför regleras i förordning. En lämplig placering av bestämmelsen är förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten som reglerar den verksamhet som uppgiftsskyldigheten gäller.

4.3 En ny skyldighet för kommuner att lämna uppgifter till Arbetsförmedlingen

Förslag: En kommun ska till Arbetsförmedlingen lämna uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Bestämmelsen ska placeras i lagen om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Skälen för förslaget

Arbetsförmedlingen har behov av fler uppgifter om arbetssökande inom den kommunala vuxenutbildningen

Att Arbetsförmedlingen ansvarar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten innebär bl.a. att myndigheten ska upprätta en individuell handlingsplan för en arbetssökande och utifrån planen besluta om insatser som behövs för att han eller hon ska kunna få ett arbete. Insatserna ska vara anpassade efter den arbetssökandes förutsättningar och vara arbetsmarknadspolitiskt motiverade. En arbets-

sökande har ett stort ansvar att vidta åtgärder för att ta sig ur sin arbetslöshet. För att göra det har den arbetssökande också ett ansvar att samarbeta med Arbetsförmedlingen, t.ex. genom att delta i en beslutad insats, söka anvisad utbildning, medverka till att upprätta den individuella handlingsplanen, lämna aktivitetsrapporter till Arbetsförmedlingen och komma till planerade möten hos myndigheten. Arbetsförmedlingen ansvarar för att besluta om sanktioner, dvs. varning eller avstängning från rätten till aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning, när en arbetssökande inte uppfyller dessa skyldigheter. Försäkringskassan prövar ansökningar om och betalar ut ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetsförmedlingen är skyldig att lämna de uppgifter som Försäkringskassan behöver för ett ärende om ersättning.

För att Arbetsförmedlingen ska kunna planera och besluta om ändamålsenliga insatser behöver myndigheten underlag och uppgifter om den arbetssökande. Arbetsförmedlingen behöver också uppgifter för att kunna pröva om den arbetssökande har rätt till ersättning vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska insatser. Det gäller inte minst när insatserna utförs av någon annan än myndigheten själv, t.ex. av en kommun som tillhandahåller kommunal vuxenutbildning.

Många uppgifter som Arbetsförmedlingen behöver om de arbetssökande som har anvisats att söka, som deltar i eller som har avslutat utbildning inom komvux kan myndigheten få direkt från den arbetssökande vid samtal eller genom aktivitetsrapporten. Vissa uppgifter kan dock behöva komma från andra än den arbetssökande, t.ex. uppgifter som kan påverka rätten till ersättning. Det bedöms därför inte vara ändamålsenligt att förlita sig enbart på den arbetssökandes uppgiftslämnande, då det finns risk att nödvändiga uppgifter inte lämnas eller att uppgifter som lämnas är bristfälliga. För att Arbetsförmedlingen ska kunna bedriva sin verksamhet på ett ändamålsenligt sätt är bedömningen att myndigheten har behov av uppgifter om arbetssökande från andra än honom eller henne.

Arbetsförmedlingens behov av uppgifter omfattar i stor utsträckning uppgifter som är offentliga eller sådana uppgifter som har viss grad av integritetskänslighet men som inte är att betrakta som känsliga personuppgifter. Arbetsförmedlingens behov av uppgifter kan dock också omfatta vissa känsliga personuppgifter. Behovet för

Arbetsförmedlingen att ta del av känsliga personuppgifter kommer^{Sid 247(364)} att variera beroende på den arbetssökandes förutsättningar och behov. Bedömningen är samtidigt att det främst torde handla om uppgifter om hälsa. Arbetsförmedlingen har t.ex. behov av uppgifter om huruvida en arbetssökande är frånvarande från utbildningen på grund av sjukdom eller om att kommunen identifierat behov av anpassningar till följd av funktionsnedsättning. Bedömningen är att Arbetsförmedlingen inte har behov av att ta del uppgifter om lagöverträdelse från kommunens verksamhet som avser kommunal vuxenutbildning.

Arbetsförmedlingens närmare behov av uppgifter för ärenden om ersättning

Arbetsförmedlingen har behov av att ta del av uppgifter om arbetssökande som har anvisats att söka, som deltar i eller som av något skäl har avbrutit utbildning inom komvux för att kunna handlägga ärenden om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser. En programdeltagare som inte har sökt anvisad utbildning ska varnas eller stängas av från rätt till ersättning. För att anvisningsförfarandet ska fungera ändamålsenligt och för att Arbetsförmedlingen ska kunna besluta om en sådan sanktion har myndigheten därför behov av att få information om huruvida den arbetssökande har ansökt eller inte har ansökt om den utbildning som han eller hon har anvisats att söka. Arbetsförmedlingen kan också besluta om sanktioner om programdeltagaren avvisar en utbildning som han eller hon har anvisats att söka och är antagen till. För att Arbetsförmedlingen ska kunna kontrollera om det finns grund för sanktioner behöver myndigheten uppgifter om huruvida kommunen har fattat ett beslut om att den sökande ska tas emot till utbildningen. För behöriga sökande som har rätt till utbildning innebär mottagande också att den sökande antas till utbildningen. För studier inom komvux på gymnasial nivå kan ett urval till antagning komma att ske bland behöriga sökande som har tagits emot till utbildning. Arbetsförmedlingen har därför också behov av uppgifter om antagning. För sfi sker ingen anvisning från Arbetsförmedlingen att söka utbildningen. För att Arbetsförmedlingen ska kunna följa upp beslutet om att den arbetssökande ska delta i sfi har

myndigheten dock behov av uppgifter från kommunen om huruvida han eller hon har anmält sig och mottagits till utbildningen. ^{Sid 248(364)}

Arbetsförmedlingen behöver också uppgifter för att följa upp och kontrollera de arbetssökande som deltar i studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program eftersom en programdeltagare ska varnas eller stängas av från rätt till ersättning om han eller hon utan godtagbart skäl inte deltagit i en insats, aktivitet eller annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom programmet. Arbetsförmedlingen behöver följaktligen uppgifter om att studierna har påbörjats för att kunna kontrollera om den arbetssökande deltar i de aktiviteter som ingår i programmet. Arbetsförmedlingen har vidare behov av uppgifter om avbrott i studierna liksom grunden för avbrottet, eftersom det kan påverka programdeltagarens rätt till ersättning. Enligt 5 kap. 17 § skollagen (2010:800) kan en elev stängas av från utbildningen under vissa omständigheter. Arbetsförmedlingen har behov av uppgifter om huruvida avstängningen beror på elevens agerande. Myndigheten behöver dock inte närmare uppgifter om skälen till avstängningen, t.ex. om eleven kan antas ha begått en brottslig handling, för att kunna handlägga ärenden om ersättning. Avbrott inom komvux som kan ligga till grund för sanktioner kan också handla om att deltagaren själv väljer att avbryta studierna. Enligt 7 kap. 1 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning ska studierna anses ha avbrutits, bl.a. om en elev uteblivit från utbildningen i mer än tre veckor i följd utan att det beror på sjukdom. Sådana omständigheter kan leda till sanktioner för att den arbetssökande inte har deltagit i insatsen. Även studiernas omfattning kan vara av betydelse för Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden om ersättning. Om anvisningen till programmet ändras till en annan omfattning än heltid ska även ersättningen minskas i motsvarande grad. För komvux på grundläggande eller gymnasial nivå anges studiernas omfattning i verksamhetspoäng. Inom sfi anges omfattningen i undervisningstimmars. Utbildning i svenska för invandrare ska i genomsnitt under en fyraveckorsperiod omfatta minst 15 timmars undervisning i veckan. Omfattningen kan minskas om den enskilde begär det och huvudmannen bedömer att det är förenligt med utbildningens syfte.

Uppgifter om omfattning kan också vara av relevans för prövningen av rätt till ersättning utifrån om den enskilde har deltagit i insatsen inom programmet i enlighet med beslutet. Exempelvis

skulle uppgifter om antalet undervisade timmar i sfi kunna utgöra ett underlag för Arbetsförmedlingens bedömning av om den arbetssökande deltagit i sfi enligt beslutet. Om myndigheten skulle ges tillgång till sådana uppgifter månadsvis skulle de, vid sidan av granskningen av den arbetssökandes aktivitetsrapport, kunna utgöra ett underlag för Arbetsförmedlingens beslut om sanktioner.

Arbetsförmedlingens behov av uppgifter för ärenden om ersättning omfattar även sådana uppgifter som behövs hos Försäkringskassan. Arbetsförmedlingens beslut om avstängning från ersättning påverkar t.ex. storleken på den ersättning som Försäkringskassan ska betala ut. Försäkringskassan kan även ha behov av uppgifter från Arbetsförmedlingen i ett ärende om återkrav av ersättning eller för att pröva rätt till ersättning om den arbetssökande är förhindrad att delta i programmet på grund av sjukdom.

Arbetsförmedlingens närmare behov av uppgifter för ärenden om arbetsmarknadspolitiska insatser

Det finns också andra uppgifter som inte är direkt kopplade till ett ärende om ersättning hos Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan, men som är av relevans för att Arbetsförmedlingen ska kunna planera stödet till en arbetssökande och fatta beslut om lämpliga insatser. En arbetssökande som har anvisats att söka utbildning kan komma att inte antas till utbildningen, t.ex. om han eller hon inte bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen eller om ett urval sker. Att den arbetssökande inte kan antas till den utbildning som han eller hon har anvisats att söka är inte en grund för varning eller avstängning från ersättning. Dock är uppgifter om skälen till att en arbetssökande inte har antagits av relevans för att Arbetsförmedlingen t.ex. ska kunna bedöma om andra insatser är motiverade för honom eller henne. Vilka kurser som den arbetssökande har antagits till och har påbörjat är också av betydelse för att Arbetsförmedlingen ska kunna följa upp att den utbildning som han eller hon har antagits till är arbetsmarknadspolitiskt motiverad.

Det kan också finnas situationer då en arbetssökande som inte är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program ansöker om studier inom komvux utan att det föregås av en anvisning från Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen kan då ha behov av uppgifter från

kommunen, t.ex. om studiernas inriktning och omfattning^{Sid 250(364)}, för att kunna bedöma om det är motiverat att besluta om att den arbetsökande ska bedriva sådana studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Även under tiden som studierna bedrivs inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program kan Arbetsförmedlingen ha behov av uppgifter för planering och uppföljning av stödet till den arbetsökande. Det kan t.ex. handla om att beslut fattats om att utbildningen ska upphöra för en elev för att han eller hon inte har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte gör tillfredsställande framsteg. Sådana uppgifter kan utgöra ett underlag för Arbetsförmedlingens planering av stödet till den arbetssökande. En elev kan också stängas av från utbildningen, t.ex. om han eller hon stör eller hindrar utbildningens bedrivande. Sådana uppgifter kan ligga till grund för att Arbetsförmedlingen beslutar om att återkalla en anvisning till ett program.

Arbetsförmedlingen kan vidare ha behov av uppgifter även efter att studierna har avslutats om personen fortsatt är inskriven som arbetssökande. Det handlar t.ex. om antal godkända respektive icke godkända verksamhetspoäng i en kurs på grundläggande eller gymnasial nivå. Det handlar också om huruvida den arbetssökande har avslutat en kurs inom sfi med godkänt eller icke godkänt betyg. Sådana uppgifter är relevanta för att följa hur den arbetssökande närmar sig arbetsmarknaden. De ger också underlag för att bedöma om det är arbetsmarknadspolitiskt motiverat med ytterligare utbildningsinsatser eller andra arbetsmarknadspolitiska insatser som kan bidra till att den arbetssökande kommer i arbete.

Kommunen ska lämna vissa uppgifter till Arbetsförmedlingen

Inom komvux hanterar kommunen bl.a. uppgifter om ansökan, mottagande och antagning till utbildning. Vidare hanterar kommunen en rad uppgifter om eleverna under pågående studier. Det handlar om uppgifter om huruvida eleven har påbörjat en kurs inom komvux eller uppgifter om studiernas omfattning. Kommunen hanterar också uppgifter om huruvida studierna har genomförts på ett tillfredsställande sätt. För sådan utbildning som kan berättiga till studiemedel finns en skyldighet att lämna vissa uppgifter till

Centrala studiestödsnämnden (CSN). Uppgiftsskyldigheten^{Sid 251(364)} omfattar bl.a. uppgifter om registrering på utbildning och studiernas omfattning, dvs. uppgifter som kan påverka rätten till studiemedel. Det kan då handla om avbrott eller förändringar av studiernas omfattning och uppgifter om studieresultat (CSNFS 2001:1). Kommunen är också skyldig att halvårsvis lämna vissa uppgifter om kursdeltagare inom komvux till Statistiska centralbyrån (SCB). Skyldigheten att lämna uppgifter om deltagare i sfi omfattar bl.a. uppgifter om datum för kursstart och kursslut, orsak till kursslut samt betyg på kursen. Uppgiftsskyldigheten omfattar också undervisade timmar i sfi på distans och i klassrummet (SKOLFS 2011:142). Många av de uppgifter som Arbetsförmedlingen har behov av hanteras alltså redan idag inom den kommunala vuxenutbildningen och lämnas till viss del till andra myndigheter.

Många av de uppgifter som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen är av relevans för att Arbetsförmedlingen ska kunna utföra sitt uppdrag i fråga om arbetssökande i behov av utbildning. Arbetsförmedlingen har också ett tydligt behov av att ta del av sådana uppgifter om arbetssökande från kommunen. Både den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och den kommunala vuxenutbildningen utvecklas över tid. Arbetsförmedlingens behov av uppgifter, liksom vilka uppgifter som finns inom den kommunala vuxenutbildningen, kan därför komma att förändras över tid.

Arbetsförmedlingens behov av att ta del av uppgifter hos kommunen omfattar både uppgifter som är offentliga och uppgifter som omfattas av sekretess. För att Arbetsförmedlingen ska kunna ta del av uppgifter på ett effektivt och ändamålsenligt sätt behöver uppgifter kunna lämnas regelbundet och utan hinder av sekretess i de fall sekretess gäller för de aktuella uppgifterna. Det bedöms inte vara möjligt att tillämpa 10 kap. 2 § OSL för att Arbetsförmedlingen ska få de uppgifter som behövs inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten eftersom den bestämmelsen tar sikte på att kommunen som utlämnande myndighet ska kunna fullgöra sin verksamhet. Det bedöms inte heller vara lämpligt att förlita sig på generalklausulen enligt 10 kap. 27 § OSL för ett regelbundet utlämnande av sådana uppgifter inom komvux som omfattas av sekretess. Bedömningen är vidare att det inte är möjligt att förlita sig på samtycke från den arbetssökande för att bryta sekretessen vid

utlämnande av uppgifter till kommunen enligt 10 kap. 1 § OSL^{Sid 252(364)} då det skulle riskera att medföra att nödvändiga uppgifter inte lämnas. Bedömningen är att det är mest ändamålsenligt att bryta sekretessen med stöd av 10 kap. 28 § OSL. För att nödvändiga uppgifter ska lämnas och för att det ska kunna ske utan hinder av sekretess bör det införas en författningsreglerad uppgiftsskyldighet för kommunen att till Arbetsförmedlingen lämna uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten innebär att nya uppgifter om enskilda kommer att lämnas regelbundet till Arbetsförmedlingen och för nya ändamål. Att fler uppgifter om enskildas personliga förhållanden lämnas än i dag medför ett större intrång i den enskildes personliga integritet. Uppgiftslämnandet kan omfatta vissa känsliga personuppgifter om hälsa som Arbetsförmedlingen kan behöva för ärendena. Ett utlämnande av sådana uppgifter medför ett större intrång i den personliga integriteten. I detta sammanhang kan nämnas att regeringen tidigare bedömt att Arbetsförmedlingen för att kunna fullgöra sitt uppdrag kan ha behov av att ta del av vissa känsliga personuppgifter från leverantörer av arbetsmarknadspolitiska insatser. Det kan t.ex. handla om den arbetssökande blir sjuk under en pågående insats, eller uppgifter om en funktionsnedsättning hos en arbetssökande (se prop. 2021/22:216 s. 65).

Bedömningen är att det även i fråga om den uppgiftsskyldighet som föreslås i denna promemoria finns tungt vägande allmänna intressen av att Arbetsförmedlingen tar del av uppgifter från kommunen för de ändamål som beskrivs ovan. Bedömningen är vidare att behoven för Arbetsförmedlingen av att ta del av uppgifterna väger tyngre än det intresse som sekretessen skyddar. Det bedöms därmed vara motiverat att bryta sekretessen för uppgifter som omfattas av sekretess inom den kommunala vuxenutbildningen.

Sekretesskyddet för uppgifterna är tillfredsställande efter utlämnande

Inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten gäller enligt 28 kap. 11 § OSL sekretess för uppgifter om enskildas personliga

förhållanden med ett rakt skaderekvisit. Uppgifter om enskilda inom komvux som är offentliga kommer således efter utlämnande att omfattas av sekretess med ett skaderekvisit som innebär en presumtion för att uppgifterna är offentliga även hos Arbetsförmedlingen. Sid 253(364)

Enligt 23 kap. 5 § OSL gäller sekretess med ett rakt skaderekvisit väsentligen för uppgifter om den enskildes personliga förhållanden i elevvårdande verksamhet i den kommunala vuxenutbildningen. När sådana uppgifter lämnas ut till följd av den uppgiftsskyldighet som föreslås kommer de hos Arbetsförmedlingen att omfattas av sekretessbestämmelsen i 28 kap. 11 § OSL. Bedömningen är att dessa bestämmelser är likvärdiga vad gäller sekretessens föremål, styrka och räckvidd och att den enskilde i fråga om det uppgiftslämnande som är aktuellt därför har motsvarande skydd i båda verksamheterna. Det saknas därför skäl att införa bestämmelser om överföring av sekretess.

Uppgiftsskyldigheten ska regleras i lag

Av 8 kap. 2 § regeringsformen framgår att föreskrifter ska meddelas genom lag om de avser grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen samt kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för kommunen innebär ett åliggande för kommunerna. Även om det med stöd av 8 kap. 3 § regeringsformen är möjligt att bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om uppgiftsskyldighet för kommunen är bedömningen att skyldigheten bör regleras i lag.

En lämplig placering av bestämmelsen är lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten som reglerar den verksamhet som uppgiftsskyldigheten gäller.

5 Utökade möjligheter att behandla personuppgifter

Sid 255(364)

5.1 Nuvarande reglering för behandling av personuppgifter

5.1.1 EU:s dataskyddsförordning

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), förkortad EU:s dataskyddsförordning, är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga medlemsländer i Europeiska unionen (EU). Förordningen, som utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU, tillåter och ibland förutsätter att medlemsstaterna kompletterar förordningen med nationell lagstiftning.

EU:s dataskyddsförordning är tillämplig på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis sker på automatisk väg och på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register (artikel 2.1). Med personuppgifter avses enligt artikel 4 i förordningen varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person. Med behandling avses enligt artikel 4.2 en åtgärd eller kombination av åtgärder avseende personuppgifter eller uppsättningar av personuppgifter, oberoende av om de utförs automatiserat eller inte, såsom insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring. Personuppgiftsansvarig är enligt artikel 4.7 en fysisk eller juridisk person, offentlig

myndighet, institution eller annat organ som ^{Sid 256(364)} ensamt eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter.

Principerna för behandling av personuppgifter, dvs. vilka allmänna krav som gäller för all personuppgiftsbehandling, anges i artikel 5. En grundläggande princip vid behandling av personuppgifter är den om ändamålsbegränsning. Principen kommer till uttryck i artikel 5.1 b och betyder att personuppgifter enbart får behandlas för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Enligt artikel 5.2 ska den personuppgiftsansvarige säkerställa att varje personuppgiftsbehandling sker i enlighet med principen om ändamålsbegränsning. Utgångspunkten är att det är den personuppgiftsansvarige som bestämmer för vilka ändamål personuppgifter behandlas.

Artikel 5.1 a anger dessutom att behandlingen av personuppgifter ska vara laglig. För att behandling av personuppgifter ska vara laglig krävs att åtminstone ett av villkoren i artikel 6.1 a–f är uppfyllda. I normalfallet torde svenska myndigheters uppdrag i första hand utgöra en rättslig grund för behandling av personuppgifter med stöd av artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning, dvs. på grundval av att behandlingen sker för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning. På motsvarande sätt är de obligatoriska uppgifter som ålagts kommuner att utföra av allmänt intresse (se prop. 2017/18:105 s. 53–61). Myndigheters personuppgiftsbehandling kan även vila på artikel 6.1 c, dvs. på grundval att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. En sådan rättslig förpliktelse kan t.ex. bestå i en författningsreglerad skyldighet för en myndighet att lämna uppgifter (jfr prop. 2017/18:105 s. 53 och 54).

Den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c och e ska enligt artikel 6.3 fastställas i enlighet med unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Syftet med behandlingen ska fastställas i den rättsliga grunden eller, i fråga om behandling enligt punkt e, vara nödvändig för att utgöra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt

intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. ^{Sid 257(364)}

Behandling av särskilda kategorier av personuppgifter (känsliga personuppgifter) är förbjuden enligt artikel 9.1. Med särskilda kategorier av personuppgifter avses enligt artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Förbudet ska enligt artikel 9.2 inte tillämpas i vissa situationer, t.ex. om den registrerade lämnat sitt samtycke till behandlingen av personuppgifter för vissa specifika ändamål eller att behandlingen är nödvändig för olika ändamål som anges i artikeln. För att vissa av undantagen ska vara tillämpliga krävs dock att grunden för sådana behandlingar på olika sätt kommer till uttryck i unionsrätten eller i nationell rätt.

EU:s dataskyddsförordning innehåller inte några begränsningar när det gäller sättet för utlämnande, utöver krav på att behandlingen ska ske på ett säkert sätt (artikel 5.1 f).

5.1.2 Dataskyddslagen

EU:s dataskyddsförordning kompletteras i Sverige av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Dessa författningar är av generell karaktär och reglerar bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter, känsliga personuppgifter, tillsynsmyndighetens handläggning och beslut samt skadestånd och överklagande. Lagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning, vilket möjliggör avvikande bestämmelser i registerförfattningar.

I dataskyddslagen finns också särskilda bestämmelser om personuppgifter som kan vara mer integritetskänsliga än andra, även om de inte utgör känsliga personuppgifter. Det är t.ex. uppgifter med tydlig koppling till den enskildes privatliv eller ekonomi. En uppgiftstyp som har reglerats särskilt är personnummer och samordnings-

nummer (3 kap. 10 § dataskyddslagen). Dessa uppgifter får endast behandlas om det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Inte heller dataskyddslagen innehåller några bestämmelser om på vilket sätt uppgifter får lämnas.

5.1.3 Särskilda registerförfattningar

Stöd för behandling av personuppgifter kan också framgå av särskilda registerförfattningar. När Arbetsförmedlingen behandlar personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten gäller lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Av lagen framgår bl.a. vilka uppgifter som får behandlas i en databas, dvs. en samling personuppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i verksamheten för de ändamål som föreskrivs i lagen. I 4 § anges ett antal ändamål för vilka personuppgifter får behandlas. Ändamåls-bestämmelserna tar i första hand sikte på behandling av personuppgifter för Arbetsförmedlingens egen verksamhet (de s.k. primära ändamålen). Arbetsförmedlingen får exempelvis behandla personuppgifter för handläggning av ärenden, uppföljning och utvärdering av verksamheten samt kontroll av ekonomiskt stöd till arbetsgivare och enskilda. I 5 § finns bestämmelser om när behandling av personuppgifter är tillåten för att Arbetsförmedlingen ska kunna tillhandahålla personuppgifter till andra myndigheter och organ som behöver uppgifterna i sina respektive verksamheter (de s.k. sekundära ändamålen). I 9 § anges när känsliga personuppgifter, personuppgifter om sociala förhållanden m.m. får behandlas i en databas. Känsliga personuppgifter får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende. Känsliga personuppgifter som avslöjar etniskt ursprung eller rör hälsa får dessutom behandlas i en databas om de är nödvändiga för handläggningen av ett ärende. I lagen finns vidare bestämmelser om elektroniskt utlämnande av uppgifter. Av 13 § framgår att uppgifter endast får lämnas ut på medium för automatiserad behandling om regeringen har meddelat föreskrifter om det.

I förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten finns närmare föreskrifter om myndighetens behandling av personuppgifter. Där finns bl.a. närmare bestämmelser om de primära och sekundära ändamålen liksom myndighetens behandling av uppgifter om hälsa och sociala förhållanden. I förordningen finns också bestämmelser om under vilka förutsättningar Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för att lämna ut dem på medium för automatiserad behandling.

För verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen finns inga motsvarande registerförfattningar som för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Kommunens behandling av personuppgifter sker i grunden med stöd av de bestämmelser som finns i EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen. När en kommun behandlar känsliga personuppgifter sker detta med stöd av 3 kap. 3 § dataskyddslagen (se prop. 2017/18:218). Det finns också särskilda bestämmelser i 26 a kap. 4 § skollagen (2010:800) för behandling av känsliga personuppgifter. Dessa bestämmelser gäller dock endast för enskilda huvudmän och är således inte tillämpliga för den kommunala vuxenutbildningen där kommunen eller regionen är huvudman.

5.2 Arbetsförmedlingens och kommunernas behandling av personuppgifter

Förslag: Arbetsförmedlingen ska få behandla personuppgifter för att tillhandahålla information som behövs inom kommunernas verksamhet som avser den kommunala vuxenutbildningen. Arbetsförmedlingen ska få lämna sådana uppgifter till kommunen på medium för automatiserad behandling. Sådana personuppgifter ska också få avskiljas för behandling i en arbetsmarknadspolitisk databas.

Bedömning: Det behövs ingen ytterligare reglering för att kommuner ska kunna behandla personuppgifter för att fullgöra uppgiftslämnandet som föreslås i denna promemoria.

Skälen för förslaget och bedömningen

Sid 260(364)

Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen

I avsnitt 4 föreslås en skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna vissa uppgifter till kommuner. I samma avsnitt föreslås en skyldighet för kommuner att lämna vissa uppgifter till Arbetsförmedlingen. Ett utbyte av uppgifter mellan Arbetsförmedlingen och kommuner i enlighet med förslagen innebär en behandling av personuppgifter. För Arbetsförmedlingen gäller EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen med tillhörande förordning och myndighetens registerförfattningar. För kommunerna gäller endast EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen med tillhörande förordning.

Som framgår ovan behöver all behandling av personuppgifter vila på en rättslig grund (artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning). En uppgiftsskyldighet innebär en sådan rättslig förpliktelse som avses i artikel 6.1 c. Arbetsförmedlingen och kommunerna ges genom de föreslagna bestämmelserna om uppgiftsskyldighet en tydlig rättslig grund för behandlingen.

Av artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning följer ett krav på att syftet med behandlingen ska fastställas i den rättsliga grunden. Av den föreslagna bestämmelsen om Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet framgår att uppgiftsskyldigheten avser uppgifter om den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program, om uppgifterna behövs inom den kommunala vuxenutbildningen. Av den föreslagna bestämmelsen för kommunens uppgiftsskyldighet framgår att uppgiftsskyldigheten avser uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Kravet på syfte i artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning är därmed tillgodosett.

Både Arbetsförmedlingen och kommunen har behov av information från varandra för att kunna utföra sina respektive uppgifter. Uppgiftslämnandet är nödvändigt för att säkerställa att Arbetsförmedlingen och kommunen har korrekt och nödvändig information för att kunna besluta om sanktioner, arbetsmarknadspolitiska insatser och kommunal vuxenutbildning. Den personuppgiftsbehandling som följer av de föreslagna uppgiftsskyldigheterna uppfyller därmed kravet att behandlingen är

nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning. ^{Sid 261(364)}

Personuppgifterna kommer också att behandlas hos Arbetsförmedlingen och kommuner när de har tagits emot från den utlämnande myndigheten. Arbetsförmedlingens rättsliga grund för denna behandling följer av Arbetsförmedlingens registerförfattningar. För kommunen kan behandlingen av personuppgifterna ske med stöd av den rättsliga grunden i artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning. I 20 kap. skollagen regleras kommuners skyldighet att bedriva kommunal vuxenutbildning. Detta gör att den kommunala vuxenutbildningen är en uppgift av allmänt intresse för kommunerna som därigenom är fastställd i nationell rätt i enlighet med artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning (se prop. 2017/18:218). För att kunna utföra verksamheten behöver kommunen behandla personuppgifter om elever. Personuppgiftsbehandlingen som kommer att ske efter mottagandet av personuppgifter från Arbetsförmedlingen är alltså nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse. Sammantaget finns det en rättslig grund för den behandling av personuppgifter som uppgiftslämnandet mellan Arbetsförmedlingen och kommuner medför.

Ändamålen för personuppgiftsbehandlingen och tillhörande bestämmelser

För Arbetsförmedlingens del finns det ändamålsbestämmelser för tillhandahållande av uppgifter till andra i 5 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten (de s.k. sekundära ändamålen). Enligt första stycket får Arbetsförmedlingen behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom ett antal uppräknade myndigheters och andra aktörers verksamhet. Av 5 § andra stycket framgår att Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning. Eftersom det föreslås en uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen skulle myndigheten utan någon lagändring kunna tillhandahålla information till kommunerna med stöd av 5 § andra stycket. Systematiken i Arbetsförmedlingens registerförfattningar bygger emellertid på att de myndigheter och andra aktörer som

Arbetsförmedlingen ska dela information med anges i lag (se t.ex. prop. 2023/23:34 s. 157 och 158). Bedömningen är att samma systematik bör användas i förhållande till den behandling av personuppgifter som Arbetsförmedlingen behöver göra för tillhandahållande av information till kommuner. Mot bakgrund av detta bör 5 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ändras så att Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom kommunernas verksamhet som avser kommunal vuxenutbildning.

I 6–7 g §§ förordningen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten framgår vilka uppgifter som får lämnas i enlighet med 5 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Förordningen bör ändras så att Arbetsförmedlingen på ett motsvarande sätt får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information i enlighet med den föreslagna uppgiftsskyldigheten gentemot kommunen.

De föreslagna uppgiftsskyldigheterna innebär också att Arbetsförmedlingen kommer att ta emot och behandla uppgifter som inte härrör från den egna verksamheten. Det behöver därför finnas stöd för behandlingen i 4 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten (de s.k. primära ändamålen). Bedömningen är att det finns stöd för behandling av personuppgifter i Arbetsförmedlingens verksamhet för de ändamål som är aktuella, bl.a. handläggning av ärenden, planering eller kontroll av ekonomiskt stöd till enskilda som tar del av insatser inom verksamheten.

Av 8 § förordningen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten följer att personuppgifter som får behandlas enligt 3–7 g §§ får avskiljas för behandling i en arbetsmarknadspolitisk databas för de ändamål som avses i 4 § 3–5 lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Förordningen bör ändras så att personuppgifter som Arbetsförmedlingen lämnar till kommuner på ett motsvarande sätt kan avskiljas för behandling i en arbetsmarknadspolitisk databas.

Kommunerna saknar specifika registerförfattningar för sin verksamhet som avser den kommunala vuxenutbildningen. Därmed bestämmer kommunerna själva ändamålen med personuppgifts-

behandlingen. Kommunen kommer enligt den föreslagna uppgiftsskyldigheten att behandla personuppgifter som Arbetsförmedlingen behöver för handläggning av ärenden. Kommunen kommer också att behandla vissa personuppgifter till följd av Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet. Det handlar om uppgifter som kommunen behöver i den kommunala vuxenutbildningen, bl.a. för planering av utbildningen och i ärenden för en enskild. Bedömningen är att kommunerna kommer att ha förutsättningar för att behandla personuppgifter för uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Det grundläggande kravet på ändamålsbegränsning kommer då att vara uppfyllt (artikel 5.1 b i EU:s dataskyddsförordning).

Behandling av känsliga personuppgifter

De föreslagna uppgiftsskyldigheterna bedöms också innebära att Arbetsförmedlingen och kommunen kan behöva behandla vissa känsliga personuppgifter. För att Arbetsförmedlingen och kommunerna ska få behandla känsliga personuppgifter måste ett av undantagen från förbudet i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning vara tillämpligt. Bedömningen är att undantag från förbudet kan göras på grundval av att behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse som utgår från den föreslagna uppgiftsskyldigheten (artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning).

När det gäller Arbetsförmedlingens behandling av känsliga personuppgifter måste även bestämmelserna i 9 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten beaktas. Där finns bestämmelser som anger under vilka förutsättningar myndigheten får behandla känsliga personuppgifter i en databas. Bedömningen är att dessa bestämmelser inte hindrar den behandling av personuppgifter som behöver ske till följd av den föreslagna uppgiftsskyldigheten. Det finns också stöd för Arbetsförmedlingen att behandla känsliga personuppgifter i den egna verksamheten som kommunen kan komma att lämna till myndigheten. Kommunerna får behandla känsliga personuppgifter inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen enligt 3 kap. 3 § dataskyddslagen, bl.a. om behandlingen är nödvändig för handläggning av ett ärende eller om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt

intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den ^{Sid 264(364)}registrerades personliga integritet. Bedömningen är sammantaget att det inte krävs några ytterligare bestämmelser för att Arbetsförmedlingen eller kommunen ska få behandla känsliga personuppgifter till följd av förslagen.

Uppgifter ska kunna lämnas på medium för automatiserad behandling

Utgångspunkten är att Arbetsförmedlingen och kommunen ska kunna utbyta nödvändiga uppgifter elektroniskt och automatiserat. Det behöver finnas förutsättningar för ett elektroniskt utbyte av uppgifter mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Utbytet bör ske på något annat sätt än genom direktåtkomst, dvs. på medium för automatiserad behandling. Utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling bedöms vara att föredra både ur integritets- och effektivitetshänseende jämfört med direktåtkomst. Ett uppgiftslämnande på medium för automatiserad behandling innebär att den utlämnande myndigheten behåller visst inflytande över varje utlämnande och att den mottagande myndigheten endast får tillgång till de uppgifter som faktiskt ska lämnas ut.

EU:s dataskyddsförordning ställer inte upp några specifika krav eller begränsningar när det gäller formen för utlämnande. För Arbetsförmedlingens del regleras utlämnande på medium för automatiserad behandling i myndighetens registerförfattningar. Det behöver därför även göras en bedömning av om den reglering som gäller för myndigheten möjliggör uppgiftslämnande på ett sådant sätt. Det finns inga motsvarande registerförfattningar för kommunerna, vilket betyder att det inte behöver göras en motsvarande bedömning för dem.

Av 13 § lagen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten framgår att uppgifter i databasen får lämnas ut till en enskild på medium för automatiserad behandling endast om regeringen har meddelat föreskrifter om det. Det framgår också att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka personuppgifter som får lämnas ut på medium för automatiserad behandling till myndigheter och enskilda. I 11 a–15 §§ förordningen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten finns närmare före-

skrifter om myndighetens uppgiftslämnande på medium för automatiserad behandling. Arbetsförmedlingen får enligt bestämmelserna lämna vissa uppgifter till flera statliga myndigheter, arbetsgivare, enskilda och socialnämnden. Möjligheten för Arbetsförmedlingen att lämna uppgifter till kommunen på medium för automatiserad behandling bör på motsvarande sätt regleras genom en ny bestämmelse i förordningen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

6 Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Sid 267(364)

Bedömning: Det utökade informationsutbytet och den utökade personuppgiftsbehandlingen som förslagen i denna promemoria medför kommer att utgöra ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Förslagen är förenliga med kraven i EU:s dataskyddsförordning.

Skälen för bedömningen

Några utgångspunkter för bedömningen

I denna promemoria lämnas förslag om uppgiftsskyldigheter för Arbetsförmedlingen och kommunen. De föreslagna uppgiftsskyldigheterna omfattar både offentliga uppgifter och uppgifter som kan omfattas av sekretess. Uppgiftsskyldigheterna medför att uppgifter kan lämnas utan den enskildes samtycke och utan hinder av sekretess. Utbytet förutsätter också att personuppgifter behandlas och det kan även medföra en behandling av vissa känsliga personuppgifter. Vidare lämnas förslag som innebär att Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för att lämna ut dem till kommunen på medium för automatiserad behandling.

En sekretessbestämmelse som skyddar en enskilds personliga förhållanden är till för att värna den enskildes personliga integritet. Utgångspunkten är därför att information som omfattas av sekretess inte ska vidarebefordras utanför den verksamhet i vilken den hämtats in (se prop. 1979/80:2 Del A s. 90). Förslagen i denna promemoria

om att uppgifter ska kunna lämnas utan hinder av sekretess^{Stid 268(364)} är en begränsning av det skydd som sekretessen ger. Förslagen i promemorian har bedömts vara nödvändiga för att tillgodose flera allmänintressen och behovet av uppgifterna har bedömts väga tyngre än det intresse som sekretessen skyddar (se avsnitt 4).

Avvägningen mellan den nytta som intrånget kan förväntas medföra för det allmänna och den inverkan intrånget kan ha för den enskilde behöver göras utifrån flera förhållanden och författningar utöver OSL, i syfte att avgöra om intrånget är motiverat och proportionerligt. I detta avsnitt görs en samlad bedömning av hur förslagen förhåller sig till den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Skyddet för den personliga integriteten får begränsas

Skyddet för den enskildes personliga integritet följer av regeringsformen, EU:s dataskyddsförordning, den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, förkortad Europakonventionen, och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, förkortad EU:s rättighetsstadga. Enligt artikel 8.1 i Europakonventionen har var och en rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får inte lag eller annan föreskrift meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

I artiklarna 3, 7 och 8 i EU:s rättighetsstadga slås det fast att var och en har rätt till fysisk och mental integritet, respekt för sitt privat- och familjeliv, sin bostad och sina kommunikationer samt skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Av artikel 52.3 i stadgan följer att i den mån stadgan omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen ska de ha samma innebörd och räckvidd som enligt konventionen, men att bestämmelsen inte hindrar unionsrätten från att tillförsäkra ett mer långtgående skydd. Den enskilde är således skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten och har en rätt till respekt för sitt privatliv. Den enskildes personuppgifter ska skyddas. I de fall en myndighet vill behandla personuppgifter måste den beakta dessa rättigheter.

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en ^{Sid 269(364)} gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Enligt förarbetena bör flera omständigheter vägas in vid bedömningen av om det är fråga om ett betydande intrång. Uppgifternas karaktär är av stor betydelse, varvid behandling av känsliga personuppgifter normalt sett innebär ett större intrång. Även mängden personuppgifter och hur många personer som berörs av uppgiftslämnandet och personuppgiftsbehandlingen är av betydelse. För att bedöma intrångets karaktär är även ändamålet med behandlingen betydelsefullt. En hantering som syftar till att utreda brott kan normalt anses vara mer känslig än t.ex. en hantering som syftar till att förbättra kvaliteten i handläggningen (jfr prop. 2009/10:80 s. 183 och 184). Enligt förarbetena har personliga förhållanden samma innebörd som i OSL och i tryckfrihetsförordningen. Det som avgör om en åtgärd innebär övervakning eller kartläggning är inte åtgärdens syfte i sig, utan den effekt som den har. Vad som utgör övervakning eller kartläggning får i övrigt följa av normalt språkbruk (se prop. 2009/10:80 s. 179–181 och 250).

Rätten till skydd för den personliga integriteten enligt regeringsformen är inte absolut, utan kan inskränkas genom lag. Enligt 2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen får vissa fri- och rättigheter inskränkas genom lag med hänsyn till vissa allmänna intressen. Enligt artikel 8.2 i Europakonventionen får rätten till skydd för privatlivet inte inskränkas annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Även i EU:s rättighetsstadga är utgångspunkten att en inskränkning endast får göras i lag och måste vara förenlig med det väsentliga innehållet i de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan. Begränsningar får med beaktande av proportionalitetsprincipen endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter (artikel 52.1).

För att inskränkningen i rätten till skyddet för den personliga integriteten ska vara godtagbar krävs att det är nödvändigt med

hänsyn till ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Inskränkningen får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranleder intrånget (proportionalitetsprincipen). Inskränkningen får vidare inte gå så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Begränsningen får inte heller göras enbart på grund av den enskildes åskådning i olika hänseenden. Av dessa hänsyn är det endast proportionaliteten som är av intresse i förhållande till de aktuella förslagen.

Förslagen kan medföra ett större intrång i den personliga integriteten

De uppgiftsskyldigheter som föreslås i denna promemoria innebär att både Arbetsförmedlingen och kommunerna får tillgång till personuppgifter som de tidigare inte haft tillgång till. Uppgiftsskyldigheten innebär att ett utbyte av uppgifter och en behandling av personuppgifter kommer att ske utan den enskildes samtycke. Förslagen omfattar vissa känsliga personuppgifter och uppgifter som i flera fall omfattas av sekretess. Förslagen medför att uppgifterna kommer att få större spridning och i större utsträckning koncentreras hos framför allt Arbetsförmedlingen. Uppgifternas karaktär och känslighet såväl som det faktum att uppgifter samlas in från många olika källor för att sammanställas hos en central aktör (s.k. sambearbetning) bedöms skapa ett större integritetsintrång. Det gör också att konsekvenserna kan bli större om uppgifterna skulle bli föremål för obehörig befattning. Förslagen medför därför en ökad risk för men för den enskilde.

De personuppgifter som enligt de föreslagna uppgiftsskyldigheterna ska överföras ger inte på egen hand en så omfattande bild av den enskildes liv att de utgör övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Uppgifterna kommer dock att bidra till uppgiftssamlingen hos Arbetsförmedlingen och kommunen, vilket ger en klarare bild av den enskilde hos respektive mottagare. Det kan därför inte uteslutas att de personuppgifter som kommer att behandlas i ett enskilt ärende skulle kunna anses utgöra kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Det utlämnande av uppgifter som förslagen innebär syftar bl.a. till att den enskilde ska kunna ges ett ändamålsenligt stöd både inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och inom den kommu-

nala vuxenutbildningen. Utlämnandet av uppgifter från kommunen till Arbetsförmedlingen syftar också till att ge Arbetsförmedlingen bättre underlag för att bedöma om den enskilde deltar i komvux på det sätt som krävs för att få aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning. Arbetsförmedlingen har en skyldighet att lämna de uppgifter om en enskild som behövs hos Försäkringskassan för handläggning av ärenden om sådan ersättning. Prövning av rätt till ersättning kan också komma att ske i efterhand, genom s.k. efterkontroll, vilket är mindre förutsägbart för den enskilde jämfört med handläggningens första skede. En efterkontroll kan leda till att en enskild blir avstängd från rätt till ersättning eller återbetalningsskyldig för tidigare beviljad ersättning.

Bedömningen är att myndigheters åtgärder som har kontrollerande inslag är mer ingripande än åtgärder som har enbart stödjande inslag. Det bör dock beaktas att tillgång till sådana uppgifter om enskilda minskar risken för att handläggning av ärenden om ersättning sker på felaktiga grunder hos Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, vilket också kan sägas ligga i den enskildes intresse. Det bör också framhållas att regleringen inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten inte är tvingande då arbetssökande kan välja att inte ta del av insatser. Att arbetssökande kan förlora möjligheten att ta del av insatser eller förlora rätt till ersättning tar inte bort regleringens gynnande karaktär (jfr prop. 2016/17:175 s. 49). Det ska också framhållas att det föreslagna utbytet av uppgifter är tydligt begränsat till de behov som finns i verksamheterna. Uppgiftslämnandet avser en tydligt avgränsad målgrupp och ett begränsat antal personer. De uppgifter som ska behandlas hos Arbetsförmedlingen är också i stor utsträckning sådana uppgifter om enskilda inom komvux som är offentliga. I övrigt handlar det väsentligen om uppgifter som inte är särskilt integritetskänsliga med undantag för uppgifter om hälsa, bl.a. frånvaro på grund av sjukdom. Det bör också framhållas att utökad informationsutbyte inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, bl.a. i syfte att förbättra förutsättningarna för handläggning av ersättning till arbetssökande, tidigare inte har bedömts utgöra betydande intrång i den personliga integriteten (se prop. 2021/22:216 och prop. 2023/24:128).

Förslagen i denna promemoria kan i och för sig innebära ett något större intrång än i dag i den enskildes personliga integritet. Det över-

gripande syftet med förslagen är dock att åstadkomma ett förbättrat informationsutbyte, vilket i sin tur syftar till att enskilda ska ges ett bättre stöd och att fler ska kunna ta del av utbildning som förbättrar deras förutsättningar att komma i arbete. Den sammantagna bedömningen är därför att det utökade uppgiftslämnandet inte utgör ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § regeringsformen.

Sid 272(364)

Minimering av intrånget i den personliga integriteten

De föreslagna uppgiftsskyldigheterna omfattar uppgifter om enskilda som deltar i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Intrånget sker alltså inte primärt inom ramen för den enskildes privatliv utan inom ramen för offentliga stödåtgärder som syftar till att förbättra enskildas förutsättningar att komma i arbete. Det arbetsmarknadspolitiska regelverket är inte heller tvingande utan har en gynnande karaktär. Det bör också beaktas att det aktuella informationsutbytet är begränsat till personer som är aktuella för studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program och därmed inte omfattar övriga elever som bedriver studier inom komvux eller andra arbetssökande. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för en kommun gentemot Arbetsförmedlingen är också avgränsad till sådana uppgifter som behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och sådana uppgifter som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen. Uppgifter från en annan del av kommunens verksamheter omfattas därför inte. Förslagen föranleder inte heller någon ny insamling av uppgifter.

Arbetsförmedlingen och kommunen ska endast lämna sådana uppgifter som behövs för de ändamål som anges i de föreslagna uppgiftsskyldigheterna. Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot kommunen föreslås därför avgränsas på så sätt att de uppgifter som ska föras över ska omfattas av ett tydligt behov i den kommunala vuxenutbildningen. Det handlar om vissa uppgifter som kommunen behöver för planering av verksamheten inom komvux och som Arbetsförmedlingen regelmässigt kan komma att lämna till kommunen. Vidare handlar det om uppgifter som behövs i den enskildes ärende, t.ex. i samband med studie- och yrkesvägledning

och upprättande av en individuell studieplan. Avgränsningen gör det tydligt att behov måste konstateras för att utbytet ska ske, vilket motverkar slentrianmässig överföring av fler personuppgifter än vad som är nödvändigt. Uppgiftsskyldigheten syftar inte heller till att möjliggöra kontrollåtgärder hos kommunen. Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot kommunen syftar främst till att möjliggöra ändamålsenligt stöd för den enskilde inom komvux.

Uppgiftsskyldigheten för kommunen gentemot Arbetsförmedlingen föreslås gälla uppgifter om arbetssökande som behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Avgränsningen till uppgifter som behövs för ärenden hos myndigheten är särskilt viktig när det gäller uppgifter som behövs för att pröva rätten till ersättning eftersom en sådan prövning kan uppfattas som mer ingripande än prövningen av ärenden som syftar till att stötta den enskilde i sitt arbetssökande. Det kan i detta sammanhang röra sig om både personuppgifter som inte är särskilt integritetskänsliga och om känsliga personuppgifter, t.ex. uppgifter om frånvaro från studierna på grund av sjukdom. Uppgifterna ska ha en tydlig koppling till de villkor som gäller för att ersättning ska lämnas till deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program och ska därmed inte lämnas för elever i komvux som inte är anvisade till ett sådant program.

För att utbytet av uppgifter ska fungera effektivt och ändamålsenligt behöver det kunna ske automatiserat. Av integritetsskäl behöver utbytet av uppgifter begränsas till den krets personer som berörs och endast de uppgifter som behövs ska bli aktuella för utlämnande från respektive myndighet. Ett uppgiftslämnande på medium för automatiserad behandling är i integritetshänseende att föredra framför direktåtkomst. I denna promemoria lämnas därför förslag för att möjliggöra ett sådant utlämnande.

Bedömningen är att förslagets utformning begränsar intrånget i den personliga integriteten så långt det är möjligt samtidigt som syftet med den föreslagna regleringen uppnås.

Behandlingen av personuppgifter med anledning av förslaget

Arbetsförmedlingen och kommunen är personuppgiftsansvariga för den behandling av personuppgifter som sker både genom utlämnande

det av uppgifterna till den mottagande myndigheten^{Sid 274(364)} och den behandling som sker vid mottagandet av uppgifter. En stor del av de uppgifter som Arbetsförmedlingen och kommunen kommer att utbyta är inte särskilt integritetskänsliga. I många fall handlar det också om uppgifter som de kan få tillgång till genom begäran om utlämnande av allmän handling eller genom att den enskilde själv inkommer med uppgifterna. Uppgiftsskyldigheterna kan dock även träffa vissa känsliga personuppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa. Ett elektroniskt informationsutbyte kan också möjliggöra sambearbetning av uppgifter efter mottagande och därmed ge en mer omfattande bild av en enskilds personliga förhållanden. Detta innebär ett större integritetsintrång än om uppgifterna inte lades samman med övriga uppgifter om den enskilde. Arbetsförmedlingen och kommunen kommer vidare att behöva lämna vissa uppgifter som är att betrakta som särskilt skyddsvärda i integritetshänseende, bl.a. person- eller samordningsnummer. Uppgifter som ska lämnas ut omfattar också till viss del om värdeomdömen, bl.a. bedömningar av den enskildes förutsättningar att ta del av och tillgodogöra sig studier som kan behövas för att planera och följa upp och stödja den enskilde.

Samtidigt innebär befintlig reglering av personuppgiftsbehandling i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten begränsningar både i fråga om vilka uppgifter som kan lämnas ut och hur de kan användas hos Arbetsförmedlingen. Även för kommunens verksamhet inom komvux, som inte omfattas av några särskilda registerförfattningar, finns begränsningar i EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen som ger den enskilde skydd.

Även om förslagen leder till att fler personuppgifter än tidigare kommer att utbytas genom medium för automatiserad behandling är behandlingen hos mottagaren alltså bara tillåten i vissa angivna fall. Både Arbetsförmedlingen och kommunen behöver dessutom i egenkap av personuppgiftsansvariga kunna visa att behandlingen är laglig och att de vidtar lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder (se artiklarna 24 och 32 i EU:s dataskyddsförordning).

Intrånget i den personliga integriteten är motiverat och proportionerligt

Sid 275(364)

Förslagen i denna promemoria medför inte att intrånget i den personliga integriteten utgör ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som avses i 2 kap. 6 § regeringsformen. Överföringen av personuppgifterna sker till övervägande del med syftet att effektivisera handläggningen och förbättra stödet till den enskilde. Utbytet av personuppgifter har således inte som syfte att underlätta övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. En ökad tillgång till uppgifter för Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden om ersättning för deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser innebär ett större intrång i den personliga integriteten, men inte ett betydande intrång enligt regeringsformen.

Förslagen medför inte heller någon ny insamling av personuppgifter i förhållande till den enskilde endast för att möjliggöra det utlämnande av uppgifter som föreslås. Sekretessskyddet bedöms vara tillfredsställande efter utlämnande även om uppgifter kan lämnas ut utan hinder av sekretess.

Vidare sker intrånget i den personliga integriteten inte primärt inom den enskildes privatliv utan inom ramen för offentliga stödåtgärder. Detta talar för att intrångets art inte är lika allvarligt som om det hade rört omständigheter som ligger närmare den enskildes privatliv. Samtidigt kommer det att förekomma behandling av personuppgifter som utgör känsliga personuppgifter enligt EU:s dataskyddsförordning och som omfattas av sekretessreglering. Det gör att intrånget blir större. Bedömningen är emellertid att det allmännas intresse väger tungt i detta sammanhang. Det är av stor vikt att beslut fattas på korrekta grunder, inte minst när utfallet av ett beslut påverkar den enskildes ersättning. Avsaknad av information om relevanta förhållanden kan också inverka negativt på Arbetsförmedlingens och kommunernas möjligheter att ge ett ändamålsenligt stöd till enskilda. Det bedöms inte finnas några mindre ingripande åtgärder för att uppnå ändamålen med de föreslagna bestämmelserna.

Sammantaget är bedömningen att det allmännas intresse av ett utökat informationsutbyte och en utökad personuppgiftsbehandling enligt förslagen i denna promemoria väger så tungt att det

motiverar en begränsning av skyddet för den personliga integriteten. Sid 276(364)
Den spridning av uppgifter som föreslås är tydlig, konkret och förutsebar och avser att minimera spridningen av fler uppgifter än nödvändigt för att tillgodose ändamålet med förslagen. Bedömningen är därför att förslagen innebär en godtagbar och proportionerlig avvägning mellan det starka allmänna intresset och skyddet för den personliga integriteten. Förslagen innebär därför ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Förslagen bedöms också vara förenliga med kraven i EU:s dataskyddsförordning.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Sid 277(364)

Förslag: Författningsändringarna ska träda i kraft den 1 december 2025.

Skälen för förslaget: Det finns tydliga behov av ett förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna i fråga om arbetssökande i behov av utbildning inom komvux. De föreslagna ändringarna i lag och förordning bör därför träda i kraft så snart som möjligt. De uppgiftsskyldigheter som föreslås för Arbetsförmedlingen och kommunerna kommer dock att kräva anpassningar av handläggning av ärenden liksom utveckling av it-system för att informationsutbytet ska fungera ändamålsenligt. Uppgifterna behöver kunna utbytas på ett säkert sätt och handläggningen behöver vara rättssäker. För att ge tillräcklig tid för nödvändiga anpassningar bedöms en lämplig tidpunkt för ikraftträdande vara den 1 december 2025. Även efter ikraftträdandet kommer det att finnas behov av kontinuerlig utveckling och anpassning av it-system utifrån bl.a. förändringar i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och den kommunala vuxenutbildningen.

Det bedöms inte finnas behov av några övergångsbestämmelser.

8.1 Övergripande konsekvenser

Syftet med förslagen i denna promemoria är att åstadkomma ett förbättrat utbyte av uppgifter mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna om arbetssökande som har behov av utbildning inom komvux. Förslagen bedöms innebära att både Arbetsförmedlingen och kommunerna ges bättre förutsättningar att fullgöra sina respektive uppgifter. Det bedöms i sin tur bidra till att fler arbetslösa kan påbörja och genomföra studier inom komvux. Ett utökat informationsutbyte bedöms också bidra till förbättrad kontroll och uppföljning liksom till att enskilda kan ges ett ändamålsenligt stöd inom komvux och inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

8.2 Konsekvenser för enskilda

I denna promemoria lämnas förslag om att Arbetsförmedlingen och kommunen ska vara skyldiga att lämna vissa uppgifter om enskilda som inte utbyts i dag. Förslagen innebär att både offentliga uppgifter och sådana uppgifter som omfattas av sekretess kommer att lämnas utan den enskildes samtycke. Bedömningen är också att vissa uppgifter om enskilda som är att betrakta som känsliga personuppgifter enligt EU:s dataskyddsförordning kommer att utbytas regelbundet.

Ett mer omfattande utbyte av personuppgifter innebär att fler uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden kommer att lämnas. Utbytet föreslås också kunna ske automatiserat, vilket ger både Arbetsförmedlingen och kommunerna större möjligheter att sambearbeta uppgifter om enskildas personliga förhållanden. Detta innebär risker ur integritetsskyddssynpunkt. De avvägningar som gjorts i fråga om skyddet för den enskildes personliga integritet redogörs för i avsnitt 6. Där görs bedömningen att de föreslagna

uppgiftsskyldigheterna utgör ett motiverat och proportionerligt inlägg i den personliga integriteten. ^{Sid 280(364)}

Att Arbetsförmedlingen och kommunen får tillgång till sådana uppgifter som de behöver bör också kunna gynna enskilda arbetsökande. De uppgifter som omfattas av uppgiftsskyldigheterna syftar i stor utsträckning till att både kommunen och Arbetsförmedlingen ska kunna tillhandahålla ett ändamålsenligt stöd till arbetssökande som har behov av att ta del av utbildning inom komvux. Det handlar om att kommunen får de uppgifter som behövs för att kunna erbjuda en flexibel undervisning som är anpassad efter den enskildes förutsättningar och behov. Det handlar också om att Arbetsförmedlingen får tillgång till uppgifter som myndigheten behöver för att kunna planera och följa upp stödet till den enskilde under studiernas gång. Förslagen innebär också att Arbetsförmedlingen får underlag för att efter studierna kunna fatta arbetsmarknadspolitiskt motiverade beslut om andra insatser som den enskilde kan ha behov av att ta del av.

Att uppgifter kan lämnas automatiskt utan den enskildes samtycke och utan hinder av sekretess innebär också att den enskilde inte själv behöver lämna alla uppgifter till Arbetsförmedlingen eller kommunen. Det kan vara svårt för en arbetssökande som deltar i utbildning inom komvux att veta vilka uppgifter som behövs i varje enskilt fall. Detta kan medföra en risk att de uppgifter som lämnas in är bristfälliga och att den enskilde uppmanas att lämna uppgifter om samma omständigheter flera gånger. I avsaknad av ett ändamålsenligt informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunen kan den enskilde dessutom vara tvungen att lämna uppgifter om samma förhållanden till både Arbetsförmedlingen och kommunen. Sammantaget bör förslagen således innebära fördelar för den enskilde i form av ett minskat uppgiftslämnande jämfört med i dag.

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för kommunen gentemot Arbetsförmedlingen omfattar också sådana uppgifter som Arbetsförmedlingen behöver i ett ärende om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser. Tillgång till uppgifter från kommunen om ansökan, mottagande, att studierna påbörjats, ändrade förhållanden samt genomförda studier ger Arbetsförmedlingen ett bättre underlag för att handlägga ärenden som kan innebära att den enskilde varnas eller stängs av från sådan ersättning.

Uppgifterna kan också komma att omfattas av Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot Försäkringskassan och där ligga till grund för bl.a. beslut om återkrav av ersättning. Uppgifterna kan också medföra att Arbetsförmedlingen återkallar en anvisning till ett arbetsmarknadspolitiskt program, vilket kan innebära att den arbetssökandes rätt till ersättning upphör. Uppgifterna kan således ligga till grund för beslut som upplevs som negativa för den enskilde. De negativa konsekvenser som kan uppstå för enskilda måste dock ställas mot det tungt vägande allmänintresset i att beslut om ersättningar fattas på korrekta grunder och att Arbetsförmedlingen har underlag för att korrekt tillämpa det arbetsmarknadspolitiska regelverket. Att myndigheter kan handlägga ärenden och fatta beslut på korrekta grunder bör rimligen även ligga i den enskildes intresse.

8.3 Konsekvenser för statliga myndigheter

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för kommunen gentemot Arbetsförmedlingen innebär att Arbetsförmedlingen får tillgång till uppgifter om enskilda som myndigheten behöver för att fullgöra sina uppgifter i fråga om arbetslösa i behov av studier vid komvux. Tillgång till sådana uppgifter bedöms bidra till högre kvalitet i myndighetens verksamhet jämfört med i dag. Att kommunen kan lämna uppgifter till myndigheten utan den enskildes samtycke och utan hinder av sekretess minskar också risken för att de uppgifter som Arbetsförmedlingen tar del av är felaktiga eller bristfälliga i förhållande till de krav som ställs på ärendehandläggning. Tillgång till relevanta och aktuella uppgifter om enskilda minskar sårbarheten i ärendehandläggningen och bidrar till en högre kvalitet i myndighetens verksamhet i stort. Förslagen bedöms också medföra effektivitetsvinster i förhållande till i dag. Att Arbetsförmedlingen inte behöver förlita sig på den enskildes uppgiftslämnande eller enskilda ärenden om utlämnande av uppgifter från kommunen bedöms bidra till en mer effektiv handläggning av ärenden.

Den uppgiftsskyldighet som föreslås för Arbetsförmedlingen i förhållande till kommunen träffar sådana uppgifter som Arbetsförmedlingen redan hanterar i den ordinarie verksamheten och som registreras på olika sätt hos myndigheten. Det handlar t.ex. om uppgifter om arbetssökande som finns i Arbetsförmedlingens uppgifts-

sid 282(364)
samling och som har betydelse för deras möjligheter att komma i arbete eller att tillgodogöra sig utbildning. Det handlar också väsentligen om uppgifter som redan dokumenteras i den individuella handlingsplan som ska upprättas för alla arbetssökande. Förslaget medför således inte någon ny insamling jämfört med i dag. Förslagen innebär dock en viss ökning av myndighetens arbetsbörda då Arbetsförmedlingen blir skyldig att lämna fler uppgifter än i dag.

Förslagen innebär också att myndigheten måste dokumentera relevanta beslut och arbetsmoment i verksamheten på ett sådant sätt att uppgifter kan göras tillgängliga för kommunen. I den arbets sökandes handlingsplan kan Arbetsförmedlingen behöva dokumentera en bedömning av den arbetssökandes behov av utbildning liksom på vilka grunder en anvisning att söka utbildning har gjorts. Sådan dokumentation är av relevans för att kommunen ska kunna bedriva en ändamålsenlig verksamhet inom komvux. Det innebär dock en mer detaljerad redovisning än vad som är fallet i dag och bedöms därmed innebära en viss ökad arbetsbelastning för Arbetsförmedlingen.

Bedömningen är vidare att Arbetsförmedlingen kommer att behöva göra anpassningar av sina it-system i syfte att möjliggöra ett effektivt och automatiserat utbyte av information. Det finns även behov av att Arbetsförmedlingen utvecklar och förvaltar ett gemensamt användargränssnitt för att möjliggöra ett effektivt utbyte av uppgifter som inte kan lämnas helt automatiserat. Sådant utvecklingsarbete kräver förvaltningsresurser och kan påverka andra pågående och planerade utvecklingsarbeten i myndigheten.

8.4 Konsekvenser för kommunerna

Den uppgiftsskyldighet som föreslås för Arbetsförmedlingen gentemot en kommun innebär att kommunen får tillgång till uppgifter om den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program som behövs inom den kommunala vuxenutbildningen. Tillgång till relevanta och aktuella uppgifter om enskilda bedöms bidra till en högre kvalitet i ärendehandläggningen och i verksamheten i övrigt genom att risken för att de uppgifter som kommunen tar del av är felaktiga eller bristfälliga minskar. Förslagen bedöms också kunna bidra till högre effektivitet jämfört med i dag,

eftersom kommunerna inte behöver förlita sig på den enskildes uppgiftslämnande eller enskilda ärenden om utlämnande av uppgifter från Arbetsförmedlingen. Det handlar t.ex. om uppgifter som kan bidra till att kommunen i enlighet med skollagen (2010:800) ska kunna aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå eller i sfi. Det kan också handla om att kommunerna ska ha underlag för att kunna anpassa utbildningen efter den enskildes behov och förutsättningar. Förslagen bedöms därför gynna effektiviteten i den kommunala vuxenutbildningsverksamheten.

Kommunens uppgiftsskyldighet gentemot Arbetsförmedlingen innebär en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Av 14 kap. 3 § regeringsformen framgår att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Kommunens uppgiftsskyldighet gentemot Arbetsförmedlingen träffar främst uppgifter som kommunen redan hanterar inom ramen för den verksamhet som bedrivs inom komvux och innebär därför inte någon ny insamling av uppgifter. Flertalet uppgifter omfattas av befintliga uppgiftsskyldigheter gentemot SCB eller CSN. Vidare handlar det om sådana uppgifter som kan aktualiseras i det enskilda ärendet, t.ex. i samband med att en individuell studieplan utarbetas i samverkan med eleven. Det kan också handla om uppgifter som framkommer under studiernas gång, t.ex. om sådana omständigheter som påverkar den enskildes möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen.

Förslagen innebär emellertid en viss ökning av kommunernas administration när de blir skyldiga att lämna fler uppgifter än i dag (se avsnitt 8.5). Förslagen innebär också att uppgifter behöver kunna lämnas på ett enhetligt och automatiskt sätt till en ny mottagare och inom ramen för ett it-system. Det ställer krav på kommunernas dokumentation av olika beslut eller andra förhållanden som rör enskilda i verksamheten. För att Arbetsförmedlingens uppföljning av arbetssökandes deltagande i komvux ska fungera mer ändamålsenligt bedöms myndigheten ha behov av att ta del av vissa uppgifter oftare än vad som gäller för kommunens befintliga uppgiftsskyldigheter. Det handlar t.ex. om uppgifter om undervisade timmar i sfi i genomsnitt under en fyraveckorsperiod för dem som bedriver sådana studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt

program. Kommunen lämnar i dag sådana uppgifter till SCB halvårsvis och uppgiftsskyldigheten skulle därmed innebära en viss ambitionshöjning.

Kommunerna kommer också att behöva göra anpassningar av sina it-system för att kunna utbyta uppgifter på ett automatiserat sätt till Arbetsförmedlingen. Tekniska anpassningar kommer också att krävas för att kommunerna ska kunna lämna uppgifter med tillräcklig kvalitet och med sådan frekvens som krävs för Arbetsförmedlingens uppföljning. Det kan också komma att innebära vissa behov av utbildningsinsatser hos kommunerna. Bedömningen är därför sammantaget att förslagen kan medföra en viss ökning av arbetsbelastningen hos kommunerna, men att de intressen som medför den begränsade ökningen väger tungt i sammanhanget. Utan tillgång till de uppgifter som kommunerna föreslås överföra till Arbetsförmedlingen kan målet att motverka de brister som förslagen berör inte uppnås. Sammantaget bedöms den inskränkning i den kommunala självstyrelsen som skyldigheten för kommunen innebär vara proportionerligt i förhållande till ändamålet.

8.5 Konsekvenser för statens budget

Förslagen i denna promemoria bedöms påverka utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv på flera sätt. För att informationsutbytet ska fungera effektivt och ändamålsenligt krävs anpassningar av it-system hos Arbetsförmedlingen, vilket medför kostnader på anslag 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader*. Det handlar dels om utvecklingskostnader, dels om kostnader för drift av it-system. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för kommunen gentemot Arbetsförmedlingen innebär också att myndigheten kommer att ta emot vissa uppgifter som innebär handläggning av nya typer av ärenden. Detta bedöms medföra vissa kostnader på myndighetens förvaltningsanslag.

Tillgång till bättre underlag hos Arbetsförmedlingen för att handlägga ärenden om ersättning för deltagare i arbetsmarknadspolitiska program bedöms samtidigt medföra fler avstängningar från rätt till aktivitetsstöd och etableringsersättning. Detta innebär minskade utgifter på anslag 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivi-*

tetsstöd samt anslag 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända ^{Sid 285(364)} invandrare.

Även om en stor del av informationsutbytet kan ske automatiserat bedöms uppgiftsskyldigheten också ta vissa löpande personalresurser i anspråk hos Arbetsförmedlingens, bl.a. för att dokumentera vissa förhållanden som inte dokumenteras i dag och för att kunna lämna vissa uppgifter som kommunen behöver i ett ärende inom komvux för en enskild. Samtidigt bedöms tillgång till relevanta uppgifter bidra till en mer effektiv handläggning och tidsbesparingar när myndigheten inte behöver begära in uppgifter från enskilda eller genom samverkan med kommunen. Den sammantagna effekten av ett ökat uppgiftslämnande och tidsbesparingar i ärendehandläggningen bedöms vara budgetneutral.

De anpassningar av it-system som kommunernas uppgiftsskyldighet medför bedöms rymmas inom befintliga avtal med kommunernas systemleverantörer. Som framgår ovan är dock bedömningen att kommunernas administration också kan komma att öka något till följd av förslagen. Detta medför vissa ökade utgifter hos kommunerna som aktualiserar den kommunala finansieringsprincipen och medför därmed ökade utgifter inom utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Tabell 8.1 Beräknade kostnader av förslagen i promemorian

Miljoner kronor						
	2025	2026	2027	2028	2029	Perm
Utg.omr. 14						
Anslag 1:1	32	20	11	11	11	4
Anslag 1:2	-1	-16	-16	-16	-16	-16
Anslag 1:14	-1	-15	-15	-15	-15	-15
Utg.omr. 25						
Anslag 1:1	3	10	10	10	10	10
Totalt	32	-1	-10	-10	-10	-17

Källa: Egna beräkningar.

Anm. Siffrorna är avrundade till hela miljoner kronor. Beloppen summerar därför inte alltid på sista raden.

De kostnader och besparingar som bedöms uppstå på berörda utgiftsområden och anslag till följd av förslagen redovisas i tabell 8.1.

Eventuella anslagsförändringar till följd av förslagen^{Sid 286(364)} i denna promemoria hanteras i ordinarie budgetprocess.

8.6 Konsekvenser i fråga om felaktiga utbetalningar och brottslighet

Arbetsförmedlingens uppföljning av arbetssökande som tar del av studier inom komvux inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program grundar sig för närvarande på de uppgifter som enskilda själva lämnar till myndigheten. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten för kommunen gentemot Arbetsförmedlingen bedöms påtagligt bidra till att förbättra myndighetens möjligheter att följa upp och kontrollera att deltagarna lever upp till de villkor som gäller för rätt till ersättning. Uppgiftsskyldigheten bedöms kunna bidra till att ärenden om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska program handläggs korrekt och därmed till att minska risken för och förekomsten av felaktiga utbetalningar av aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning. Minskade möjligheter för enskilda att på felaktiga grunder ta del av ekonomiska förmåner minskar också risken för bidragsbrott.

8.7 Samhällsekonomiska konsekvenser

Effektutvärderingar av komvux visar att utbildningen har positiva effekter på deltagarnas långsiktiga inkomster. En utvärdering av yrkesinriktad utbildning inom komvux på gymnasial nivå skattar större positiva effekter på inkomster bland personer födda utanför Europa och bland personer som tidigare varit arbetslösa (IFAU 2019:17). Det finns också utvärderingar som visar att effekterna på inkomster av deltagande i utbildning inom komvux var särskilt stora bland utrikes födda kvinnor (IFAU 2003:13).

Bland arbetslösa som bedriver studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program är grupper som riskerar långa tider utan arbete tydligt överrepresenterade jämfört med inskrivna arbetslösa i övrigt. Det handlar bl.a. om en stor andel utomeuropeiskt födda, särskilt utomeuropeiskt födda kvinnor, och personer med högst förgymnasial utbildning. Andelen i andra riskgrupper, såsom arbetssökande som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt

arbetsförmåga och arbetssökande som är 55 år eller äldre, ^{Sid 287(364)} samtidigt något lägre jämfört med arbetslösa i stort. Sammantaget talar sammansättningen bland deltagare i utbildning inom komvux för att sådan utbildning påtagligt kan bidra till att förbättra deltagarnas förutsättningar på arbetsmarknaden.

Förslagen i denna promemoria bedöms kunna bidra till att fler arbetslösa tar del av och fullföljer utbildning inom komvux och att studierna riktas till arbetssökande som torde ha tydliga behov av att ta del av utbildningen. Förslagen väntas också bidra till att fler arbetsgivare får tillgång till efterfrågad kompetens. Det bedöms kunna bidra till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning på lång sikt. Detta bidrar i sin tur till det riksdagsbundna målet för arbetsmarknadspolitiken som innebär att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.

Förslagen bedöms också bidra till att fler utrikes födda kvinnor och män kan ta del av utbildning som förbättrar deras förutsättningar att komma i arbete. Därmed bidrar förslagen också till det integrationspolitiska målet.

8.8 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Bland personer som deltar i studier inom komvux, exklusive sfi, inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program finns en tydlig överrepresentation av kvinnor jämfört med samtliga inskrivna arbetslösa. Andelen kvinnor uppgick 2023 till ca två tredjedelar av samtliga deltagare jämfört med knappt hälften för inskrivna arbetslösa i stort. Även gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor, en grupp där arbetslösheten är särskilt hög och sysselsättningsgraden särskilt låg, är tydligt överrepresenterade. Bland utomeuropeiskt födda deltagare var över två tredjedelar kvinnor 2023 jämfört med drygt hälften bland arbetslösa i stort. Även bland arbetssökande som deltog i sfi inom ramen för ett program 2023 utgjorde kvinnor en tydlig majoritet med över tre femtedelar av deltagarna. Förslagen väntas därmed särskilt påverka arbetssökande kvinnor, och i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor.

8.9 Konsekvenser för EU-rätt och internationella åtaganden

Sid 288(364)

Förslagen aktualiserar dataskyddsförordningen. Överväganden i enlighet med dataskyddsförordningen görs i avsnitt 5. I övrigt bedöms inte förslagen beröra de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i EU.

Förslagen har påverkan på skyddet för den enskildes integritet som bl.a. följer av Europakonventionen. Överväganden i förhållande till Europakonventionen görs i avsnitt 6.

Förslagen bedöms inte i övrigt medföra några konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden.

8.10 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några miljömässiga konsekvenser. Förslagen bedöms inte ha några direkta konsekvenser för företag.

9.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

1 a § En kommun ska till Arbetsförmedlingen lämna uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Paragrafen är ny och reglerar en kommuns skyldighet att lämna vissa uppgifter till Arbetsförmedlingen. Övervägandena finns i avsnitt 4.

I paragrafen anges att kommunen ska lämna uppgifter om en arbetssökande som kommunen förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen, om uppgifterna behövs för ett ärende inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Uppgiftsskyldigheten omfattar därmed både ärenden om ersättning till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och ärenden om arbetsmarknadspolitiska insatser till honom eller henne. I förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser regleras de olika ersättningarna som arbetssökande kan få inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Uppgiftsskyldigheten omfattar sådana uppgifter som Arbetsförmedlingen behöver för beslut om sanktioner, dvs. varning och avstängning från rätt till ersättning. Det kan handla om uppgifter om att den arbetssökande inte har sökt en utbildning hos kommunen som Arbetsförmedlingen har anvisat honom eller henne att söka. Det kan också handla om uppgifter om att den arbetssökande har avvisat en utbildning som han eller hon har anvisats att söka och är antagen till. Det kan vidare handla om uppgifter om att en arbetssökande inte har deltagit i utbildningen i enlighet med Arbetsförmedlingens beslut eller att studierna har avbrutits av någon anledning. Uppgiftsskyldigheten

omfattar även uppgifter som Arbetsförmedlingen är ^{Sid 290(364)} skyldig att lämna till Försäkringskassan, t.ex. uppgifter som behövs för Försäkringskassans beräkning av och beslut om utbetalning av ersättning.

De uppgifter som omfattas av uppgiftsskyldigheten är också sådana som Arbetsförmedlingen behöver för att kunna fatta arbetsmarknadspolitiskt motiverade beslut om insatser för en arbetssökande. Arbetsmarknadspolitiska insatser regleras bl.a. i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program och de olika ramprogramsförordningarna, dvs. förordningen (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin och förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Uppgifter som kan behövas för Arbetsförmedlingens beslut om insatser kan exempelvis handla om att den arbetssökande inte har kunnat antas till den kommunala vuxenutbildningen och skälen för detta, att studiernas omfattning har förändrats eller att studierna har avbrutits för att den arbetssökande inte har kunnat tillgodogöra sig utbildningen. Det kan också handla om uppgifter efter att studierna har avslutats om den enskilde fortfarande är inskriven hos Arbetsförmedlingen, t.ex. uppgifter om betyg i genomförda kurser.

Av paragrafen framgår vidare att uppgiftsskyldigheten omfattar sådana uppgifter som en kommun förfogar över inom den kommunala vuxenutbildningen. Det är alltså endast uppgifter som finns hos den myndighet inom kommunen som ansvarar för den kommunala vuxenutbildningen som omfattas av uppgiftsskyldigheten, t.ex. en utbildningsnämnd. Bestämmelser om kommunernas verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen finns i 20 kap. skollagen (2010:800). Det finns därmed ingen skyldighet för kommunen att lämna ut uppgifter som den förfogar över inom andra kommunala myndigheter, t.ex. socialnämnden.

Uppgiftsskyldigheten bryter sekretess med stöd av 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Sid 391(364)

5 § Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av intyg enligt 48 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utskönningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen,

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet, och

9. *kommunernas verksamhet som avser kommunal vuxenutbildning.*

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

Paragrafen reglerar de s.k. sekundära ändamålen för Arbetsförmedlingens behandling av personuppgifter, dvs. för myndighetens tillhandahållande av information som behövs inom andra myndigheters och organs verksamheter. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Första stycket ändras genom att kommunernas verksamhet som avser den kommunala vuxenutbildningen läggs till i uppräknningen i en ny punkt 9. Ändringen innebär att Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för att tillhandahålla den information om arbetssökande som behövs hos en kommun för kommunens verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen. Bestämmelser om kommunernas verksamhet inom den kommunala vuxenutbildningen

finns i 20 kap. skollagen (2010:800). Den nya bestämmelsen^{Sid 292(364)} innebär därmed en liknande begränsning i förhållande till den kommunala vuxenutbildningen som gäller för kommunens socialnämnder enligt punkt 5 i samma paragraf.

De personuppgifter som Arbetsförmedlingen får behandla enligt punkten framgår av 7 h § förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. I nämnda paragraf anges att personuppgifter som omfattas av Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet enligt 17 b § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten får behandlas för tillhandahållandet. Av 17 b § följer att Arbetsförmedlingen till en kommun ska lämna uppgifter om den som är anvisad till arbetsmarknadspolitiskt program, om uppgifterna behövs inom den kommunala vuxenutbildningen.

I övrigt görs vissa redaktionella ändringar.

1. Ändrade regler om tillsyn m.m. över
Totalförsvarets forskningsinstitut. Fö.
2. Avtal om försvarssamarbete med
Amerikas förenta stater. Fö.
3. Partipolitiska lotterier. Fi.
4. Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa
tidskrifter. Ku.
5. Sociala grundvillkor i den
gemensamma jordbrukspolitiken. LI.
6. Stärkt försvarsförmåga.
Sverige som allierad. Fö.
7. Avskildhet vid dygnsvilan.
En delredovisning angående frågor om
Statens institutionsstyrelses särskilda
befogenheter. S.
8. Förbättrat informationsutbyte
mellan Arbetsförmedlingen
och kommuner. A.

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Förbättrat informationsutbyte
mellan Arbetsförmedlingen
och kommuner. [8]

Finansdepartementet

Partipolitiska lotterier. [3]

Försvarsdepartementet

Ändrade regler om tillsyn m.m. över Total-
försvarets forskningsinstitut. [1]

Avtal om försvarssamarbete med
Amerikas förenta stater. [2]

Stärkt försvarsförmåga.
Sverige som allierad. [6]

Kulturdepartementet

Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa
tidskrifter. [4]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Sociala grundvillkor i den gemensamma
jordbrukspolitik. [5]

Socialdepartementet

Avskildhet vid dygnsvilan.
En delredovisning angående frågor om
Statens institutionsstyrelses särskilda
befogenheter. [7]

Tjänsteskrivelse

2024-06-03

Diarienummer: 24AFN135

Handläggare:

Göran Herdin
026-17 80 00
goran.herdin@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnd

Svar på remiss: Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Sammanfattning och bakgrund

Gävle kommun har blivit ombedd att lämna synpunkter gällande promemorian *Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner*, Ds 2024:8. Kommunstyrelsen har överlämnat remissen till Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden för direktbesvarande till Regeringskansliet.

Sedan 2015 har Arbetsförmedlingen fått tydligare styrning via regleringsbrev om att myndigheten ska öka antalet arbetssökande som utbildar sig inom det reguljära utbildningssystemet. Under 2022 fick Arbetsförmedlingen även en ny instruktion som tydliggjorde myndighetens roll i kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. För arbetssökande innebär detta att Arbetsförmedlingen fått större möjligheter att *anvisa* dem att söka reguljära utbildningar samt ökade möjligheter att studera med bibehållen ersättning från arbetsmarknadspolitiska program. Samtidigt har den kommunala vuxenutbildningen (komvux) ökat utbudet av yrkesutbildningsplatser och fått förtydligande uppgifter i sin roll för kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden.

Allteftersom komvux integreras i den arbetsmarknadspolitiska verktygslådan har behovet av att förbättra övergångarna och samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och komvux blivit tydligare. Idag försvåras detta samarbete av sekretessbestämmelser.

Därför föreslår promemorian en del lag- och förordningsändringar¹ för att förbättra informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna gällande arbetssökande i behov av utbildning inom komvux.

Förslaget innebär att en uppgiftsskyldighet ska införas för både Arbetsförmedlingen och komvux ute i kommunerna. Detta innebär att nödvändiga uppgifter ska utbytas utan hinder av sekretess. Syftet med förändringen är att kommunen ska få mer information om de arbetssökandes behov för att kunna dimensionera och anpassa utbildningen. Arbetsförmedlingen behöver bättre möjligheter att kontrollera om den som anvisats till utbildning, har sökt, antagits, ändrat något, avslutat eller avbrutit sina studier, detta eftersom rätten till ersättning inom arbetsmarknadspolitiska program är avhängig att den arbetssökande följer sin överenskommelse med Arbetsförmedlingen.

Yttrande

Gävle kommun ställer sig positiva till ett utökat samarbete med Arbetsförmedlingen och ser vissa fördelar med ett utökat informationsutbyte mellan komvux och Arbetsförmedlingen. De stora fördelarna av förslaget gynnar dock främst Arbetsförmedlingen, medan nyttan för kommunen och komvux är mer begränsad.

Gävle kommun har förståelse för att komvux har information som Arbetsförmedlingen har nytta av för att möjliggöra nödvändiga kontroller inom de arbetsmarknadspolitiska programmen och för att minska fusk och felaktiga utbetalningar.

Den föreslagna ändringen innebär dock en utökning av arbetsuppgifter för komvux. En farhåga här är att den föreslagna informationsskyldigheten kommer att innebära ett ökat tryck på kommunens skoladministration samt studie- och yrkesvägledare, dels i rapportering till Arbetsförmedlingen, dels i hanteringen av elevinitierade ärenden kopplade till individens ersättning och problem som kan uppstå i eller som en följd av rapporteringen till Arbetsförmedlingen.

¹ De lagar och förordningar som det föreslås förändringar i är:

- Lag (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, 1 a § Informationsskyldighet för kommunen.
- Lag (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, 5 § p.9 Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter som behövs inom komvux.
- Förordning (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, 17 b § Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet till kommunen.
- Förordning (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. 7 b § och 13 e § Hantering av personuppgifter och automatiserad utlämning

Utöver detta ser Gävle kommun att det kommer genereras kostnader för att få till den tekniska överföringen av information mellan komvux elevsystem och Arbetsförmedlingens systemstöd. Det elevsystem Edlevo som Gävle kommun använder idag saknar möjligheten att importera och exportera information på det sätt som behövs för att få till ett smidigt informationsutbyte med Arbetsförmedlingen. Krav på leverantören om systemutveckling av ny funktionalitet generar alltid kostnader för användarna av systemet, i detta fall kommunen.

Sammanfattningsvis kan Gävle kommun se nyttan, främst för Arbetsförmedlingen, av de förändringar som föreslås och vill betona att kommunerna behöver kompenseras för de merkostnader som det utökade informationsutbytet innebär, både vad gäller ökade systemkostnader och ökade personalkostnader för administration.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts svara på remiss gällande Ds 2024:8 Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner.

Ansvarig handläggare i ärendet har besvarat barnchecklista/ *samt checklista för näringslivskonsekvensanalys*, vilket/*vilka* återfinns bifogat i detta ärende.

Svaret hanteras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden vid sammanträdet den 19 juni. Kontorschef, Göran Herdin, har varit ansvarig handläggare i ärendet. I den slutliga handläggningen har även utredare, Linda Sängstuvall, deltagit.

Beslutsärende: Initiativärende
(M) - Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämndens
uppföljning av statsbidrag

11

24AFN134

Initiativärende - Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens uppföljning av statsbidrag

Vi moderater ser ett behov av att följa hur de statsbidrag som är riktade till Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden utnyttjas. Vilka statsbidrag är sökta? Vilka resultat har uppnåtts? Lämnas något tillbaka till staten samt motiv för detta?

Det är av största vikt att de används till det de är avsedda för och inte exempelvis läggs in som en del av föregående års resultat.

Med anledning av ovanstående yrkar vi att Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutar:

- att uppdra till Sektor Velfärd att till nämnden halvårsvis redovisa sökta och beviljade statsbidrag samt hur dessa nyttjats,
- att uppdra till Sektor Velfärd att till nämnden löpande redovisa eventuella återlämnande av statsbidrag med specificering av belopp samt till motivering till återlämnandet.

Peter Johansson (M)

Patrik Ahlmén (M)

Christina Wilkenson (M)

Kerstin Brannerydh (M)

Mattias Persson (M)

Tjänsteskrivelse

2024-06-10

Diarienummer: 24AFN134

Handläggare:

Magnus Höijer
Tfn 026 - 17 80 00
magnus.hojjer@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

**Yttrande/svar angående:
Initiativärende (M) – Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämndens uppföljning av statsbidrag**

Förslag till beslut

Att initiativärendet och dess yrkande anses besvarat.

Ärendebeskrivning

Peter Johansson (M) väckte tillsammans med Patrik Ahlmén (M), Christina Wilkenson (M), Mattias Persson (M) och Kerstin Brannerydh (M) vid Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens sammanträde 2024-05-29 rubricerat initiativärende med följande yrkande:

- att uppdra till Sektor Velfärd att till nämnden halvårsvis redovisa sökta och beviljade statsbidrag samt hur dessa nyttjats, samt
- att uppdra till Sektor Velfärd att till nämnden löpande redovisa eventuella återlämnande av statsbidrag med specificering av belopp samt till motivering till återlämnandet.

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden beslutade 2024-05-29 att ärendet tas emot och hanteras för beredning och att frågan därefter återupptas på nytt.

Yttrande

Sektor Velfärd har tagit emot ärendet som hanterats för beredning och lämnar utifrån det aktuella initiativärendet följande yttrande:

I den internkontrollplan som är antagen och beslutad av nämnden för 2024, framgår att statsbidragens nyttjandegrad är identifierade som ett riskmoment under området *God ekonomisk hushållning*. Den identifierade risken är att statsbidrag inte nyttjas effektivt, tillgängliga statsbidrag söks inte eller tillgängliga statsbidrag kan inte användas.

Kontrollmomentet kommer att redovisas årligen.

Förslag

Utifrån sektor Velfärds beredning av ärendet, enligt ovanstående, är förslaget att initiativärendet och dess yrkande skall anses besvarat.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Beslutsärende:
Delegationsbeslut
Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden 2024

12

24AFN21

Kommande beslut: Remiss-
Nödvattenplan i Gävle
kommun

15

24AFN111

Dnr 24KS129-2
2024-04-25

Sofia Sjöblom
Telefon 026-178781
Sofia.sjoblom@gavle.se

Skickas till; Arbetsmarknads-och funktionsrättsnämnden, Kultur-och fritidsnämnden, Omvårdnadsnämnden, Samhällsbyggnadsnämnden, Socialnämnden, Utbildningsnämnden, Jävsnämnden, Gästrike vatten, Gästrike återvinnare, Gästrike räddningstjänst, Gävle energi, Gavlegårdarna, Gavlefastigheter, Gävle hamn.

Remiss Nödvattenplan Gävle kommun

Som en del i Gävle kommuns beredskapsarbete håller kommunen på att ta fram en nödvattenplan. Nödvattenplanen handlar om hur kommunen kommer distribuera, fördela och prioritera tillgång till dricksvatten om den ordinarie vattenproduktionen inte fungerar. Det skulle exempelvis kunna handla om bakterier i dricksvattnet, en större vattenläcka som leder till att det inte kommer vatten ur kranen etc. Nödvattenplanen pekar ut prioriterad verksamhet i kommunen som ska få vatten och hur vattnet ska distribueras dit. Detta arbete bedrivs tillsammans med Gästrike vatten AB och övriga ägarkommuner i Gästriket vatten AB.

Den övergripande nödvattenplanen tar upp lagstiftning och grova prioriteringsgrunder för nödvattenförsörjning för primärkommunen och således alla kommunala nämnders verksamheter. Till detta huvuddokument kommer det sedan att komma mer detaljerade, men sekretessbelagda bilagor. Detta huvuddokument bedöms inte omfattas av sekretess.

Senast den **1 oktober 2024** önskas därför eventuella synpunkter på nödvattenplan. Remissvaren skickas till kommunstyrelsen@gavle.se. Märk ärendet med **24ks129 Remissvar nödvattenplan**.

På uppdrag av sektorchef Styrning och stöd

Andreas Lindahl
Säkerhetschef
Administrativa avdelningen

Nödvattenplan för Gävle Kommun

UTKAST

Version 1.3, 2023-12-19

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	4
1.1	Syfte och mål	4
1.2	Ägande, revidering och tillgänglighet	4
1.3	Aktivering och deaktivering	4
2	Lagstiftning	5
3	Roller och ansvar.....	5
3.1	Kommunens ansvar.....	5
3.2	Gästrike Vattens ansvar	6
3.3	Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare inom Gästrik Vattens verksamhetsområdesansvar.....	6
3.4	Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare utom Gästrik Vattens verksamhetsområdesansvar.....	7
3.5	Länsstyrelsen	8
4	Tänkbara scenarion för störningar i dricksvattenförsörjningen	8
4.1	Scenario 1 - mikrobiologisk förorening av dricksvattnet.....	8
4.2	Scenario 2 - kemisk förorening av vattnet	8
4.3	Scenario 3 - inget vatten i ledningsnätet	8
4.4	Scenario 4 - dricksvattenbrist i privata anläggningar vid långvarig torka eller översvämning.....	9
4.5	Scenario 5 - kärnteknisk olycka	9
5	Prioriterade abonnenter.....	9
6	Nödvattenbehov och förmåga till nödvattenförsörjning	10
7	Hämtställen för nödvatten	11
7.1	Riktlinjer för hämtplatser av vatten	11
8	Tillgängliga resurser	11
8.1	VAKA – nationella vattenkatastrofgruppen.....	12
8.2	Övriga tillgängliga resurser.....	12
9	Nödvattenförsörjning vid höjd beredskap.....	12
9.1	Särskild lagstiftning vid höjd beredskap	13
9.2	Roller och ansvar vid höjd beredskap.....	13
9.3	Prioriteringsordning och hämtställen vid höjd beredskap	13
9.4	Krigsdricksvatten	14
10	Kriskommunikation	14

Bilagor

UTKAST

1 Inledning

Rent dricksvatten är ett av de allra viktigaste livsmedlen i samhället. En störning i dricksvattenförsörjningen påverkar hela samhället; invånare, samhällsviktiga verksamheter och näringsliv. Det är därför viktigt att samhället har förmågan att upprätthålla dricksvattenförsörjningen även då ordinarie leverans inte är möjlig att genomföra. I dessa fall distribueras så kallat "nödvatten" i stället via tankar eller andra tappställen där vatten kan hämtas. Vattnet ska hålla dricksvattenkvalitet. Målsättningen är att minska påverkan på samhället så mycket som möjligt. Nödvattenplanering är således en del av samhällets beredskap.

1.1 Syfte och mål

Nödvattenplanen ger riktlinjer för hur nödvattenförsörjningen ska hanteras i kommunen genom att förtydliga roller, ansvar och prioriteringar både inom och utanför den kommunala organisationen. Planen ger förutsättningar till kommunens olika verksamheter att planera mer detaljerat för egen del i en situation då det är brist på dricksvatten.

Innehållet i denna plan baseras på gällande lagstiftning och råd från Livsmedelsverket.

Vid höjd beredskap gäller särskilda regler och prioriteringar. Denna situation beskrivs därför i ett eget kapitel i denna nödvattenplan.

1.2 Ägande, revidering och tillgänglighet

Gävle kommuns nödvattenplan fastställs av kommunfullmäktige. Säkerhetsenheten på Sektor styrning och stöd ansvarar för att nödvattenplanen förvaltas och revideras och har rätt att fatta beslut om redaktionella förändringar.

Bilagor till nödvattenplanen förvaltas, revideras och fastställs av Säkerhetsenheten, Sektor styrning och stöd.

Revidering genomförs vid behov eller som minst en gång per mandatperiod.

En aktuell version av nödvattenplanen ska finnas utskriven på kommunens och Gästrike Vattens krisledningsplatser. Planen, exklusive bilagor, är publik och ska publiceras på kommunens externa webbplats och intranät. Bilagorna markeras med sekretess enligt OSL 18:13, 18:8 eller 15:2 (begränsat hemlig, konfidentiell, hemlig, kvalificerat hemlig).

1.3 Aktivering och deaktivering

Nivåer på dricksvattenstörningar:

1. Planerade arbeten samt mindre till måttliga störningar som kan hanteras inom Gästrike Vattens organisation.
2. Måttliga till större störningar i fredstid
3. Höjd beredskap, krig. Särskild lagstiftning och prioriteringsordning gäller, se separat kapitel i denna plan.

Denna nödvattenplan används för nivå 2 och 3. Följande funktioner har mandat att aktivera och deaktivera planen:

- Kommundirektör Gävle kommun eller dennes ersättare
- Störningsledare eller chef på Gästrike Vatten

En tät dialog behövs mellan kommunen och Gästrike Vatten inför/i samband med aktivering/deaktivering av planen.

2 Lagstiftning

Vid nödvattenplanering och genomförande av prioriteringar vid nödvattensituationer är det främst Vattentjänstlagen (2006:412) och Lagen om extraordinära händelser (2006:544) som är av störst relevans.

Enligt vattentjänstlagen har kommunen skyldighet att tillgodose behovet av dricksvatten inom de områden som kommunen beslutat ska ingå i så kallat verksamhetsområde för vatten. Utgångspunkten för lagen avseende dricksvatten är att skydda människors hälsa. Skyldigheter gäller även vid störningar i den ordinarie vattenförsörjningen.

Lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap tydliggör att kommunen ska ha en god förmåga att hantera krissituationer och extraordinära händelser inom sitt geografiska område.

3 Roller och ansvar

Svensk krisberedskap utgår ifrån ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen. Det innebär att människor ska behandlas lika och de aktörer som bedriver en verksamhet i vanliga fall också ska hantera krissituationer. Krishanteringen ska ske så vardagsnära som möjligt.

Koncernen Gästrike Vatten ansvarar för dricksvattenförsörjningen och avloppshanteringen i kommunerna Gävle, Hofors, Ockelbo, Älvkarleby och Östhammar. Gästrike Vatten är ett gemensamt VA-bolag som ägs av de ingående kommunerna. Dotterbolaget Gävle Vatten AB är VA-huvudman i Gävle kommun, vilket innebär att den allmänna VA-anläggningen ägs av Gävle Vatten AB. Moderbolaget Gästrike Vatten sköter drift av anläggningen på uppdrag av respektive kommun vilket möjliggör stor samverkan i regionen.

I detta kapitel beskrivs ansvarsfördelningen mellan olika aktörer i en krissituation:

3.1 Kommunens ansvar

Kommunen har det övergripande ansvaret för vattenförsörjning inom kommunen samt det geografiska områdesansvaret. Kommunen ansvarar därmed för att genomföra förebyggande åtgärder som kan lindra konsekvenserna av en allvarlig störning i dricksvattenförsörjningen. En del i detta arbete är denna nödvattenplan inom vilken kommunen har upprättat en prioriteringsordning för vilka som är i störst behov av nödvattenförsörjning vid en dricksvattenstörning.

Vid en dricksvattenstörning ansvarar kommunen för:

- Att samordna och leda den kommunala krishanteringen
- Att säkerställa ett effektivt och säkert mottagande av nödvatten.
- Att samordna kommunikation med berörda aktörer, verksamheter och allmänhet så de får rätt information om hur de ska agera vid en dricksvattenstörning.

- Att hantera och kommunicera konsekvenser av krisen gällande kommunal verksamhet (tex. om skolor behöver stängas eller liknande).
- Att besluta om en aktivering av kommunalt stöd för verksamheter och boende med enskild vattenförsörjning. Se även rutin i bilaga X.

Respektive nämnd inom kommunen ansvarar för att utifrån detta ramverk upprätta egna operativa handlingsplaner för hur en störning i dricksvattenförsörjningen ska hanteras inom respektive verksamhet.

3.2 Gästrike Vattens ansvar

Gästrike Vattens grunduppdrag är att säkerställa produktion och distribution av dricksvatten inom beslutat verksamhetsområde och till av Gästrike Vatten avtalade kunder. Vid en dricksvattenstörning som är av en omfattning som aktiverar denna nödvattenplan ansvarar Gästrike Vatten för:

- Att aktivera sin krisledning som ansvarar för resurstillsättning, uthållighet och samverkan med kommunens krisledning.
- Att kommunicera omfattning, status och prognos för att åtgärda störningen. Kommunikation sker i tätt samarbete med kommunen.
- Att förse kunder inom verksamhetsområdet samt av Gästrike vatten avtalade kunder med dricksvatten i enlighet med denna nödvattenplan. Det görs exempelvis genom utplacering av nödvattentankar för hämtning av dricksvatten på i förväg utpekade platser.
- Hantering av eget krismaterial (uppsättning, påfyllnad, nedmontering, kvalitetssäkring).
- Att samordna och utbilda externa hjälpresurser som tas in som stöd i arbetet med nödvattenförsörjning inom dricksvattensäkerhet och nödvattenlogistik (tex. tankvärdar, FRG).
- Att prioritera och fördela resurser mellan olika berörda områden om det uppstår flera störningar samtidigt. Vid en störning där flera kommuner är berörda görs detta i samråd med berörda kommuner och eventuellt Länsstyrelsen.
- Att på kommunens begäran, vara behjälplig med nödvattenförsörjning för verksamheter och boende med enskild vattenförsörjning om resursläget tillåter detta.

3.3 Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare inom Gästrike Vattens verksamhetsområdesansvar

3.3.1 Privatpersoner

- MSB uppmanar alla vuxna och friska individer i Sverige att förbereda sig för att kunna klara sig utan samhällets hjälp under en vecka. I det ingår att ha en hemberedskap, dricksvatten inkluderat, för den eller de personer som finns i hushållet – vuxna, barn och husdjur. Som exempel behövs utrustning så som vattendunkar, tvättservetter, vattenreningstabletter och mat som inte kräver vatten för tillagning.
- Enligt ABVA¹ är den enskilde skyldig att reducera sin vattenförbrukning vid begränsad vattentillgång enligt Gästrike Vattens anvisningar.

¹ ABVA - De allmänna bestämmelserna för brukande av allmän vatten- och avloppsanläggning. Den finns på Gästrike vattens hemsida.

- Ska följa rådande anvisningar vid hämtning av nödvatten för att undvika konflikter och kontaminering av nödvattnet.

3.3.2 Verksamhetsutövare

- Ansvarar för den verksamhet de bedriver, särskilt för den som är samhällsviktig och berör liv och hälsa. I ansvaret ingår att säkerställa att det finns risk- och sårbarhetsanalyser samt planer för beredskap och kontinuitet vid dricksvattenkriser. Om särskilda behov och krav finns på exempelvis vattenkvalitet eller stora nödvattenvolymer behöver det säkerställas i det egna krisförberedande arbetet.
- Skapa alternativa lösningar för sanitet och hygien.
- Att säkerställa tillgång till lämpliga kärl samt ha rutiner för hur dessa ska hanteras för att kunna nyttjas till dricksvattenförsörjning.
- Om egna vattentankar används, ansvara för hygienkontroll och bevakning av tank för att kunna säkerställa att det är ett dricksvatten som tappas från tanken.
- Vid begränsad vattentillgång är verksamhetsutövare skyldiga att minska sin vattenförbrukning enligt Gästrike Vattens anvisningar.
- Verksamhetsutövare som bedriver samhällskritiska verksamheter där vatten behövs för att säkra liv och hälsa, bör i samråd med fastighetsägaren beakta möjligheten att förbereda fastigheten för nödvattenintag.
- Kommunicera konsekvenser av störningen inom den egna verksamheten till berörda.

3.3.3 Djurägare

- Är ansvariga att ombesörja dricks- och nödvatten till djur. Nödvatten till djur kan endast i yttersta undantagsfall bli aktuell, under mycket svåra förhållanden som vid långvarig torka, efter det att privata hushåll och samhällsviktiga verksamheter försetts med nödvatten och resurserna även räcker till djuren.
- Lantbrukare med stora djurbesättningar bör beakta alternativ dricksvattenförsörjning och möjligheten att behålla enskilda vattentäkt som reserv.

3.4 Enskilda privatpersoner och verksamhetsutövare utom Gästrike Vattens verksamhetsområdesansvar

Kommunen har inget rättsligt ansvar enligt vattentjänstlagen att förse personer med egen brunn med nödvatten. Det beror helt enkelt på att kommunens ansvar bara avser de beslutade verksamhetsområdena för vattendistribution. Privata dricksvattenanläggningar har kommunen/Gästrike Vatten i normalläget inget ansvar för. Den enskilde är ansvarig för sin dricksvattenförsörjning och behöver ta höjd för att kunna klara sig en längre tid utan hjälp från samhället.

I särskilda fall, som vid långvarig torka som leder till dricksvattenbrist i ett större område, kan privatpersoner uppmanas att hämta vatten vid anvisat ställe, till exempel Gästrike Vattens vattenkiosker, tappställen i kommunala byggnader eller tillfälligt uppställda vattentankar. I bilaga X "Rutin vid dricksvattenbrist i privata dricksvattenanläggningar" beskrivs beslutsgång och kontaktvägar. Den enskilde står själv för kostnaderna för det vatten som den hämtar. Kommunen står för övriga kostnader som dessa åtgärder innebär, exempelvis utkörning, rengöring och återställande av tankar.

3.5 Länsstyrelsen

Vid allvarliga och omfattande dricksvattenstörningar som drabbar flera kommuner samtidigt har Länsstyrelsen en nyckelroll i att samordna krisarbetet så att kommunerna kan koncentrera sig på att hantera konsekvenserna av en händelse. Stödet kan handla om att ta in extern hjälp eller att prioritera hur resurser ska fördelas över kommungränser. Länsstyrelsen har också en uttalad roll att samordna krisarbetet vid en kärnteknisk olycka och vid höjd beredskap.

4 Tänkbara scenarion för störningar i dricksvattenförsörjningen

Störningar i dricksvattenförsörjningen beror i huvudsak på förorenat vatten, avbrott i leveransen eller dricksvattenbrist. Nedan beskrivs några olika scenarion som kan uppstå och hur nödvatten hanteras i respektive situation.

4.1 Scenario 1 - mikrobiologisk förorening av dricksvattnet

Problem	- Dricksvattnet som levereras via ledningsnätet har en mikrobiologisk förorening (ex. virus, bakterier, protozoer).
Konsekvens	- Vattnet kan inte längre användas till dryck, tandborstning och livsmedelsberedning utan att först kokas. - Vattnet kan användas till dusch, tvätt, disk och toalettpolning. - Det råder ingen brist på vatten.
Nödvattenhantering	- Kokningsrekommendation ges till berörda. - Inget nödvatten distribueras via tankar. - Kokningsrekommendationen hävs när vattenprover bekräftar att vattnet håller dricksvattenkvalitet igen. - I ett läge då det är ovisst om kokning räcker blir det aktuellt med nödvattenförsörjning fram till dess att kvalitén har säkerställts.

4.2 Scenario 2 - kemisk förorening av vattnet

Problem	- Dricksvattnet har verifierats med en kemisk förorening (anmärkning med ett gränsvärde).
Konsekvens	- Det räcker inte att koka vattnet för att uppnå dricksvattenkvalitet. Beroende på föroreningstyp krävs en bedömning om vattnet kan användas för dusch/bad, tvätt och toalettpolning. - Ingen synlig brist på vatten råder men genom att dricksvattnet har överskridit godkända gränsvärden - och kokning inte är en lösning på problemet - uppstår ändå en dricksvattenbrist. - Om dricksvattnet inte kan användas alls eller krisen blir långvarig krävs stora volymer nödvatten.
Nödvattenhantering	- En avrådan att dricka och använda vattnet går ut till berörda. Allmänheten uppmanas att aktivera sin egen dricksvattenberedskap och invänta information om var och när nödvatten kan hämtas. - Nödvatten distribueras enligt prioriteringsordningen. - På för- och grundskolor samt särskilda omsorgsboenden kan vattnet behöva stängas av för att eliminera risken att någon dricker av vattnet av misstag.

4.3 Scenario 3 - inget vatten i ledningsnätet

Problem	- Avbrott i hela eller delar av ledningsnätet för dricksvattenförsörjning. Orsaken kan exempelvis vara elbortfall,
----------------	--

	en produktionsstörning på ett vattenverk, ett sabotage eller en större vattenläcka i distributionsnätet.
Konsekvens	- Inget vatten finns i kranarna för abonnenter som är anslutna till den kommunala dricksvattenförsörjningen.
Nödvattenhantering	- Allmänheten uppmanas att aktivera sin egen dricksvattenberedskap och invänta information om var och när nödvatten kan hämtas. - Nödvatten distribueras enligt prioriteringsordningen.

4.4 Scenario 4 - dricksvattenbrist i privata anläggningar vid långvarig torka eller översvämning

Problem	- Klimatförändringar, väder- och naturhändelser kan leda till långvarig torka eller översvämningar som orsakar dricksvattenbrist i stora områden. - Långvarig torka kan leda till att privatpersoner med egna brunnar inte får dricksvatten i den mängd de är vana vid. Vid översvämningar finns det ofta vatten, men om brunnarna inte kan användas utan risk för individers hälsa eller skador på miljön uppstår ett nödvattenbehov.
Konsekvens	- Brist på vatten i ett större område där privatpersoner har enskilda brunnar.
Nödvattenhantering	- Allmänheten uppmanas att aktivera sin egen dricksvattenberedskap, spara på det vatten som finns och invänta information om var och när nödvatten kan hämtas. - Kommunen har ett geografiskt områdesansvar och vid omfattande och långvariga kriser kan det bli aktuellt med nödvattenförsörjning för privata hushåll.

4.5 Scenario 5 - kärnteknisk olycka

Problem	- Vid en kärnteknisk olycka kan radioaktiva ämnen transporteras med vindarna och riskerar där de faller ner att överföras till vatten, växter och djur. Flera olika faktorer, som vindriktning och väderförhållanden, avgör vart nedfallet hamnar, hur omfattande spridningen blir och hur mycket dricksvatten som kontamineras.
Konsekvens	- Initialt är det svårt att bedöma omfattningen. I detta scenario involveras fler myndigheter, såsom Länsstyrelsen, Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten, för att hjälpa till att utreda händelsen och dess konsekvenser.
Nödvattenhantering	- Halter av radioaktiva ämnen i livsmedel och vatten kontrolleras alltid direkt, men kan också behöva kontrolleras under en lång tid efter nedfallet. Händelsen kan utvecklas på olika sätt. Allmänheten uppmanas att löpande följa nyhetsflödet, ta del av myndigheternas krisinformation och följa de anvisningar kommunen och Gästrike Vatten ger. - Nödvattenförsörjning kan bli aktuellt.

5 Prioriterade abonnenter

I en kritisk situation då nödvatten inte kan nå alla samtidigt behöver prioriteringar göras så att de mest sårbara målgrupperna får dricksvatten först.

Nödvattenförsörjningen görs för att värna och skydda samhällets skyddsvärden:

- Människors liv och hälsa
- Samhällets funktionalitet
- Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter
- Miljö och ekonomiska värden
- Nationell suveränitet

Utgångspunkten för prioritering av vilka verksamheter som är viktigast att försörja med nödvatten bygger på Livsmedelsverkets rekommendationer att i första hand skydda människors liv och hälsa samt samhällets funktionalitet.

Prio	Verksamhetskategorier <i>Utan inbördes ordning inom respektive prioriteringsgrupp.</i>	Motivering
1	Sjukhus	Skydd av människors liv och hälsa.
2	Äldreboenden	Skydd av människors liv och hälsa.
3	LSS/hemtjänst För-och grundskola	Skydd av människors liv och hälsa. Upprätthålla samhällets funktionalitet.
4	För-och grundskola LSS/hemtjänst	Skydd av människors liv och hälsa. Upprätthålla samhällets funktionalitet.

Exempel:

- Sjukhus
- Särskilda boenden, gruppboendestäder enligt LSS och serviceboendestäder enligt SoL
- Enskilda med hemtjänst eller under särskilda omständigheter
- Hälsocentraler
- Kommunens strategiska kriskök/centralkök
- Privatpersoner med anslutning till kommunalt vatten
- Privatpersoner som saknar boende med anslutning till kommunalt vatten
- Personal, barn och elever i för- och grundskola upp till mellanstadiet
- Elever och personal i högstadiet, gymnasieskola samt vuxenutbildning
- Trygghetspunkter i drabbade tätortsområden
- Personal vid Räddningstjänsten
- Kriminalvård
- Försvarsmakt
- ...

Prioritering inom respektive prioriteringsgrupp finns i bilaga X.

6 Nödvattenbehov och förmåga till nödvattenförsörjning

Behovet av nödvatten varierar beroende på vilken typ av dricksvattenstörning som uppstår. I ett värsta scenario då hela kommunen behöver nödvattenförsörjas kommer mycket stora mängder nödvatten att behövas. Nuvarande förmåga för nödvattenförsörjning är inte dimensionerad för detta scenario.

Ambitionsnivån är att inom rimlig tid som minimum kunna nödvattenförsörja prioriteringsgrupp 1 till 4. Distribution av nödvatten kommer i praktiken att ske enligt prioriteringsordningen så långt tillgängliga resurser räcker. Beroende på störningens

art och om störningen är lokal, utspridd i hela kommunen eller innefattar fler av Gästrike Vattens medlemskommuner kommer nödvattnet att räcka olika långt. Ju större störningen är desto längre kan man behöva åka för att hämta nödvatten.

Beräkningar av vilka mängder nödvatten som behövs samt utpekade hämtställen för nödvatten finns i bilaga x.

7 Hämtställen för nödvatten

Nödvattenförsörjning sker enligt prioriteringsordningen. Hämtställen för allmänhet fördelas över berörda områden i kommunen. Utöver nödvattentankar kan även vattenkiosker eller andra tappställen komma att användas.

Antalet hämtställen anpassas beroende på krisens omfattning och tillgängliga resurser. Medborgare uppmanas att följa den information som ges via hemsida eller media för att veta var vatten kan hämtas. Dock förväntas allmänheten ha en egen beredskap kopplat till dricksvatten.

7.1 Riktlinjer för hämtplatser av vatten

- Enligt Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2001:30) ska kvalitetskraven vara uppfyllda vid den punkt där dricksvattnet tappas från nödvattentanken vid nödvattenförsörjning. Kvalitetskontroll ska utföras på utställda nödvattentankar minst en gång inom en vecka efter det att försörjningstillfället påbörjats. Vid försörjning som varar längre än en vecka ska kontroll utföras minst en gång per vecka. Gästrike vatten ansvarar för att utföra kontrollerna.
- Hämtplatser för nödvatten ska vara framkomliga för tankbilar, kranbilar, plogbilar och för konsumenter som kommer med bil för att hämta vatten.
- Hämtplatserna ska placeras på en central och upplyst plats.
- Under vinterhalvåret kan det finnas behov av att nödvattentankarna antingen placeras inomhus, förses med isolerande skyddshuva eller värms upp med elektrisk värmematta för att motverka frysning.
- För att kunna säkra kvalitetskraven på nödvattnet och motverka sabotage bör tankvärdar finnas på plats. Tankvärdar har också en viktig uppgift i att kunna svara på frågor från allmänheten.
- Avspärrningar, staket eller liknande kan bli aktuellt att sätta upp vid hämtplatserna för att hålla ordning i köer.
- Om dricksvatten, som en del i nödvattenarbetet, delas ut i förpackningar ska dessa uppfylla kraven enligt dricksvattenföreskrifterna.

8 Tillgängliga resurser

Vid en större dricksvattenkris som påverkar många och riskerar liv och hälsa finns möjligheten att be om hjälp, men det kan inte förutsättas att hjälpen alltid går att få. Kommunen har liksom grannkommunerna och de andra ägarkommunerna inom Gästrike Vatten-koncernen möjlighet att hjälpa varandra vid större dricksvattenstörningar.

Det finns också möjlighet att avtala om annan extern hjälp. Respektive aktör ansvarar för att upphandla det stöd som behövs inom respektive ansvarsområde.

8.1 VAKA – nationella vattenkatastrofgruppen

VAKA ger stöd till kommuner och regioner som drabbas av problem med dricksvattenförsörjningen. VAKA nås dygnet runt via SOS Alarm på 020-30 20 30 och kan på kommunal nivå kontaktas av behörig chef inom kommunal verksamhet.

VAKA kan bistå kommunen med specifik rådgivning, expertstöd och coaching, och också ge stöd till flera funktioner samtidigt. Kommunen fungerar själv som ledning och beslutsfattare samt besvarar och hanterar media. VAKA består av personer som är fördelade över hela landet med kompetens inom dricksvattenproduktion, miljöskydd, geohydrologi, kemi, mikrobiologi, räddningstjänst med mera. VAKA ger stöd via telefon och kan komma på plats inom 24 timmar om behovet finns. VAKA har tillgång till ett brett expertnätverk (myndigheter med flera) som används i varje unik situation. Livsmedelsverkets utrustning för nödvattenförsörjning, som finns på sex depåer i landet, kan avropas via VAKA. I samband med en akut kris kan dessa lämnas ut dygnet runt och nå alla kommuner inom cirka sex timmar. Kommunen står för kostnaderna för transporter, förbrukat material och återställning av utrustningen.

8.2 Övriga tillgängliga resurser

Frivilliga försvarsorganisationer finns på lokal nivå i hela landet och finansieras i huvudsak av statliga medel genom MSB och Försvarsmakten. Deras kompetensområden finns bland annat inom transport och logistik, drivmedel, elförsörjning, tele- och radiokommunikation samt stabsstöd.

Vid en kris är det inte ovanligt att människor dyker upp på platsen för krisen och vill hjälpa till. Dessa personer brukar då kallas för spontanfrivilliga eller icke organiserade frivilliga. Det är viktigt att tänka på att inte låta en frivillig utan anställningsavtal utöva myndighetsutövning, tillåtas inpassering i skyddsklassade lokaler, komma i kontakt med sekretessbelagd information, få tillträde till viktiga datasystem, eller komma i kontakt med känslig information utan att berörd verksamhets säkerhetsansvarige har godkänt detta. Gävle kommun har en beredskap för hur de ska kunna hantera frivilliga vid extraordinära händelser.

Även privata aktörer så som tex. bevakningsbolag kan avtalas för att stödja i en krissituation.

9 Nödvattenförsörjning vid höjd beredskap

Liksom all kritisk infrastruktur utgör dricksvattenförsörjningen ett militärt mål. Förutom krig med väpnade angrepp och invasion kan dricksvattenanläggningar bli föremål för hybrid- och cyberattacker, vilket kan orsaka allvarliga störningar i dricksvattenförsörjningen. Exempel på störningar kan vara totalhaveri i dricksvattenproduktionen, att råvattentäkten blir utslagen eller omfattande skador på ledningsnätet.

I dessa situationer är den egna nödvattenutrustningen sannolikt den enda tillgängliga gripbara resursen, inga eller få resurser kan förväntas från VAKA eller annat håll då troligen även omkringliggande kommuner är drabbade samtidigt.

Vattenförsörjning kommer sannolikt ske enbart via nödvattenförsörjning eller möjligen kompletterat med distribution i ledningsnätet några få timmar per dygn.

Vattendistribution kan komma att ske genom tex:

- Krigsdricksvatten (ett vatten som kan drickas under kortare tidsperioder men som inte uppfyller alla kemiska parametrar i dricksvattenföreskrifterna, se definition i kapitel 9.4)
- Vatten från sjöar/vattendrag som normalt inte används
- Distribution av orenat råvatten
- Vatten från brunnar.

Tillgången till el kommer påverka vilka lösningar som går att ta till.

9.1 Särskild lagstiftning vid höjd beredskap

Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Regeringen får besluta om skärpt eller högsta beredskap vid krigsfara, eller om det råder utomordentliga förhållanden på grund av krig utanför Sveriges gränser. En beredskapshöjning kan gälla en viss del av landet eller en viss verksamhet. Sveriges författningar gäller även under höjd beredskap och krig, med de eventuella förändringar som regeringen och myndigheter beslutar om. Lagstiftningen innehåller inte så många detaljregleringar kring de olika beredskapsnivåerna. Syftet är att ge regeringen handlingsutrymme att ange vilka speciella lagstiftningar som ska införas i samband med beslut om skärpt eller högsta beredskap. Regeringen får därmed möjlighet att flexibelt välja, eller välja bort, vilka verktyg från verktygslådan som ska användas i den givna situationen, såsom förfogandelagen, ransoneringslagen och arbetsrättsliga beredskapslagen.

9.2 Roller och ansvar vid höjd beredskap

Vid skärpt beredskap fortsätter myndigheter att bedriva sin ordinarie verksamhet så länge som möjligt. Kommuner och regioner ska "vidta särskilda åtgärder rörande planering, inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter".

Vid högsta beredskap ska kommuner och regioner övergå till krigsorganisation. Detta regleras i förordningen om totalförsvar och höjd beredskap.

Under både skärpt och högsta beredskap är det kommunstyrelsen som ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva.

Länsstyrelsen har ytterligare särskilda befogenheter i denna situation:

- Förfogandelagstiftningarna kan aktiveras.
- Kan besluta om ransonering.

9.3 Prioriteringsordning och hämtställen vid höjd beredskap

I denna situation kommer skyddsvärdet "Nationell suveränitet" ha högsta prioritet vilket innebär att Regeringen eller Försvarsmakten ansvarar för att styra över prioriteringarna av nödvattnet.

Samhälls- och totalförsvarsviktiga verksamheter prioriteras liksom skyddet av civilbefolkningen. Det kan bli aktuellt att aktivera trygghetspunkter och skyddsrum, "inrymma" invånare eller utrymma områden. Nödvattentankar placeras på säkra platser. Allmänheten uppmanas att löpande följa händelseutvecklingen - nyhetsflöde och krisinformation - och de anvisningar kommunen och Gästrikre Vatten ger.

9.4 Krigsdricksvatten

Krigsdricksvatten är ett begrepp som inte finns definierat annat än i Livsmedelsverkets "Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten"² och stöds inte av någon lagstiftning. Under ytterst svåra förhållanden, det vill säga under krig eller krigsliknande förhållanden, kan situationer uppstå där konsumenter behöver dricka vatten under en begränsad tid som inte uppfyller dricksvattenföreskrifternas kvalitetskrav. Det kan exempelvis bero på brist på beredningskemikalier och reservdelar. En förutsättning är då givetvis att konsumenter inte riskerar att lida skada, samt att alla andra alternativ är uttömda. Andra europeiska länder har gjort liknande övervägningar, exempelvis Tyskland. Där är det möjligt att under vissa omständigheter och under en begränsad tid överskrida vissa halter av ämnen i dricksvattnet. Innan ett krigsdricksvatten distribueras och kommunikation sker om att vattnet går att dricka behöver dricksvattenaktören göra en riskvärdering och toxikologisk utvärdering. Här kan en första bedömning göras med hjälp av ordinarie råvattenanalyser. Vad fungerar som korttidsexponering, det vill säga under månader upp till ett år, men i exempelvis kokt form? Kontrollmyndigheten och kommunens krisorganisation behöver vara involverad i detta arbete, och har även möjlighet att ta stöd av Livsmedelsverket. Utgångspunkten ska självklart alltid vara att allt dricksvatten som distribueras ska uppfylla kvalitetskraven enligt lagstiftningen, oavsett om dricksvattnet kommer via ledningsnätet eller distribueras som nödvatten. Dricksvattenföreskrifterna upphör inte att gälla under höjd beredskap. Men när det handlar om krigshändelser kan dricksvattenaktören hamna i en situation där avsteg behöver göras, helt enkelt därför att alternativet är att det inte finns tillgång till något dricksvatten alls.

10 Kriskommunikation

Kommunikation är mycket viktigt vid dricksvattenstörningar. Snabb och korrekt information inger förtroende och är nödvändigt för att ge invånare och verksamheter förutsättningar att veta hur de ska agera i en nödvattensituation och hur de själva kan förebygga situationer som kan bli svårhanterliga.

Ett tätt samarbete behöver ske mellan Kommunens och Gästrike Vattens kommunikationsavdelning för att likrikta informationen vid nödvattenförsörjning. Gävle kommun har en kriskommunikationsplan som stöd i arbetet.

² Livsmedelsverkets Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten, Modul 3, 2023.

Bilagor (sekretessbelagda)

UTKAST

Tjänsteskrivelse

2024-06-04

Diarienummer: 24AFN111

Handläggare:

Maria Vidman
026-17 80 00
maria.vidman@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden

Remissvar – Nödvattenplan Gävle kommun

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget

Sammanfattning av ärendet

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har anmodats att lämna synpunkter på inkommen remiss avseende Nödvattenplan för Gävle kommun från sektor Styrning och stöd. Gävle kommun arbetar med att ta fram en Nödvattenplan som ett led i kommunens beredskapsarbete. Gävle kommuns Nödvattenplan fastställs av kommunfullmäktige. Säkerhetsenheten på Sektor styrning och stöd ansvarar för att Nödvattenplanen förvaltas och revideras och har rätt att fatta beslut om redaktionella förändringar.

Syftet med Nödvattenplanen är att ta fram en plan för hur kommunen ska distribuera, fördela och prioritera tillgång till dricksvatten om den ordinarie vattenproduktionen inte fungerar. Planen pekar ut prioriterad verksamhet i kommunen som ska få vatten samt hur vattnet ska distribueras dit.

Välfärd Gävle ser positivt till att en Nödvattenplan tas fram. Dock ser Välfärd Gävle ett behov av förtydliganden i Nödvattenplanen gällande bland annat ansvarsfördelning. Välfärd Gävle anser att det uppdrag som respektive sektor eller bolag ansvarar för utanför kris torde fortsatt gälla i händelse av kris eller krig, det vill säga att det förs inte över till andra verksamheter.

Bakgrund

Ett av de allra viktigaste livsmedlen i samhället är rent dricksvatten. Om det uppstår en störning i dricksvattenförsörjningen kan det påverka hela samhället. Om den ordinarie leveransen av dricksvatten inte är möjlig behöver samhället ha förmåga att upprätthålla dricksvattenförsörjningen ändå. Det skulle i dessa fall innebära att distribuering av så kallat "nödsvatten" sker via tankar eller via tappställen där vatten kan hämtas. Som en del i det beredskapsarbete som pågår inom Gävle kommun, har en Nödsvattenplan för kommunen tagits fram.

Innehållet i planen baseras på gällande lagstiftning och råd från bland annat Livsmedelsverket. Vid höjd beredskap gäller särskilda regler och prioriteringar som beskrivs särskilt i en egen del i planen.

Det finns olika nivåer på dricksvattenstörningar;

1. Planerade arbeten samt mindre till måttliga störningar som kan hanteras inom Gästrike Vattens organisation.
2. Måttliga till större störningar i fredstid.
3. Höjd beredskap, krig. Särskild lagstiftning och prioriteringsordning gäller.

Nödsvattenplanen som tagits fram avser att gälla nivå två och tre. Inför en eventuell aktivering och/eller deaktivering av planen behöver en tät dialog mellan kommunen och Gästrike vatten ske. För att aktivera och/eller deaktivera planen har följande funktioner mandat att göra så:

- Kommundirektör Gävle kommun eller dennes ersättare
- Störningsledare eller chef på Gästrike Vatten Nödsvattenplan för Gävle kommun

Enligt lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, framgår att kommunen ska ha en god förmåga "att hantera krissituationer och extraordinära händelser inom sitt geografiska område".

Remissen hänvisar till Vattentjänstlagen (2006:412) samt Lagen om Extraordinära händelser (2006:544) som är av störst relevans vid nödvattenplanering och genomförande av prioriteringar vid nödvattensituationer. Enligt Vattentjänstlagen

(2006:412) har kommunen skyldighet att tillgodose behovet av dricksvatten inom de områden som kommunen beslutat ska ingå i så kallat verksamhetsområde för vatten.

Nödvattenplanen pekar ut prioriterad verksamhet i kommunen som ska få vatten samt hur vattnet ska distribueras dit.

Yttrande

Välfärd Gävle anser att det är viktigt att Gävle kommun fastställer en Nödvattenplan och ställer sig positiv till den övergripande Nödvattenplanen. Det finns dock delar i den övergripande Nödvattenplanen där Välfärd Gävle ser att det finns ett behov av utveckling och förtydligande innan fastställande av Kommunfullmäktige.

Välfärd Gävle vill därför lämna följande medskick:

Förslag till ändringar:

Sidan 8

"särskilda omsorgsboenden" bör ändras till *särskilda boenden*.

Sidan 10

"LSS /hemtjänst" bör ändras till *Särskilda boenden/hemtjänst, för- och grundskola*.

Sidan 10

I listan på exempel bör följande ändras:

"Särskilda boenden, gruppboendestäder enligt LSS och serviceboendestäder enligt SoL" bör ändras till *Särskilda boenden; vård- och omsorgsboenden för äldre, grupp- och serviceboendestäder enligt LSS samt grupp- och serviceboenden enligt SoL*.

Förslag till förtydligande:

Generella förtydligande:

Välfärd Gävle anser att det uppdrag som respektive sektor eller bolag ansvarar för utanför kris torde fortsatt gälla i händelse av Kris eller Krig, det vill säga att det förs inte över till andra verksamheter. Detta bör förtydligas i Nödvattenplanen.

Det finns delar i Nödvattenplanen där hänvisning görs till sekretessbelagda bilagor, dessa har inte Välfärd Gävle tagit del av. Det nämns i planen att det i dessa bilagor beskrivs ytterligare prioriteringar som Välfärd Gävle hade önskat tagit del av. Det blir således svårt att lämna synpunkter kring eventuella prioriteringsordningar som nämns i dessa bilagor.

Vidare ser Valfärd Gävle att det vore fördelaktigt att förtydliga och utveckla vad som avser verksamheter, boenden och kunder.

Specifika förtydligande:

Under följande rubriker finns specifika förslag på stycken där Valfärd Gävle ser ett behov av förtydliganden och eller behov av utveckling;

3.2 Gästrike Vattens ansvar, sista punkten:

"Att på kommunens begäran, vara behjälplig med nödvattenförsörjning för verksamheter och boende med enskild vattenförsörjning om resursläget tillåter detta".

Valfärd Gävle ser ett behov av ett förtydligande om det avser Valfärd Gävles verksamheter och boenden eller om det avser privatpersoner.

3.3.2. Verksamhetsutövare

Det vore önskvärt om det förtydligas vad som menas med "verksamhetsutövare", då det idag är svårt att tolka om det syftar till sektorerna inom kommunen eller om det avser andra verksamheter.

3.3.2 Verksamhetsutövare, första punkten

Ansvarar för den verksamhet de bedriver, särskilt för den som är samhällsviktig och berör liv och hälsa. I ansvaret ingår att säkerställa att det finns risk- och sårbarhetsanalyser samt planer för beredskap och kontinuitet vid dricksvattenkriser. Om särskilda behov och krav finns på exempelvis vattenkvalitet eller stora nödvattenvolymer behöver det säkerställas i det egna krisförberedande arbetet.

Valfärd Gävle anser att det uppdrag som respektive sektor eller bolag ansvarar för utanför kris torde fortsatt gälla i händelse av Kris eller Krig, det vill säga det förs inte över till andra verksamheter.

Detta stycke behöver kompletteras med information kring vilka verksamheter som ansvarar för vad.

3.3.2 Verksamhetsutövare, andra punkten:

Skapa alternativa lösningar för sanitet och hygien.

Det finns ett behov att utveckla detta stycke ytterligare då fler aktörer berörs. Valfärd Gävle har i kontinuitetsplaner på boenden att använda sanitetspåsar som sätts i toalettstolen för att uträtta behov vid vattenavbrott. Dessa behöver omhändertas på ett korrekt och hygieniskt sätt, varför Gästrike återvinnare berörs. Det vore därför fördelaktigt om stycket utvecklas för att förtydliga ansvarfördelningen.

5 Prioriterade abonnenter

Valfärd Gävle ser ett behov av att detta stycke utvecklas ytterligare. I slutet av punkten görs en hänvisning till en bilaga X, som Valfärd Gävle inte tagit del av. Detta gör att det blir svårt att lämna synpunkter kring en eventuell prioriteringsordning som berör verksamheter inom Valfärd Gävle.

7 Hämtställen för nödvatten

Det vore önskvärt om punkten kompletterades kring hur informationen kan komma att ske vid exempelvis el-bortfall.

9.3 Prioriteringsordning och hämtställen vid höjd beredskap

Det vore fördelaktigt om texten utvecklas gällande hur allmänheten tar del av händelseutvecklingen.

Magnus Höjer

Sektorchef

Sektor Valfärd

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden har ålagts yttra sig över remiss gällande Nödvattenplan för Gävle kommun.

Remissen hanteras av Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens vid sammanträdet den 19 juni. Nämndsamordnare, Maria Vidman, har varit ansvarig handläggare i ärendet. I den slutliga handläggningen har även säkerhetssamordnare

Morgan Österström samt biträdande sektorchef, Caroline Engberg, deltagit.

Informationsärende: Anmälningensärende

18

Sammanträdesdatum 2024-06-04

§ 105 Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021

Diarienummer: 21KS361

Expedieras till:

Samtliga nämnder och bolag

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar enligt ordförandens förslag

att ta emot rapportering avseende konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021 samt

att lägga rapporten till handlingarna

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen beslutade 14 september 2021, med diarienummer 21KS361, att uppdra till kommundirektören att återkomma med en ekonomisk redovisning av såväl skadeutfall som kostnader föråterställande och nödvändiga kompletterande åtgärder med anledning av skyfallet och efterföljande översvämningar i Gävle kommun i augusti 2021. Rapporten redovisar omfattningen av konsekvenser och skador som uppkommit av skyfallet i Gävle kommun. Redovisningen grundar sig på information från kommunens sektorer, bolag och förbund till och med den 31 oktober 2023, prognos med skadeärenden, januari 2024 samt den rapport som Länsstyrelsen i Gävleborg publicerade 2022.

Handlingar i ärendet

- Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021, dnr 21KS361-3
- Tjänsteskrivelse - Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021, dnr 21KS361-4

Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att ta emot rapportering avseende konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021 samt

att lägga rapporten till handlingarna

Ärendet i korthet

Kommunstyrelsen beslutade 14 september 2021, med diarienummer 21KS361, att uppdra till kommundirektören att återkomma med en ekonomisk redovisning av såväl skadeutfall som kostnader för återställande och nödvändiga kompletterande åtgärder med anledning av skyfallet och efterföljande översvämningar i Gävle kommun i augusti 2021. Rapporten redovisar omfattningen av konsekvenser och skador som uppkommit av skyfallet i Gävle kommun. Redovisningen grundar sig på information från kommunens sektorer, bolag och förbund till och med den 31 oktober 2023, prognos med skadeärenden, januari 2024 samt den rapport som Länsstyrelsen i Gävleborg publicerade 2022.

Beslutsunderlag

Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun - augusti 2021

Beslutet ska skickas till

Samtliga nämnder och bolag

Martin Svaleryd
Ekonomidirektör

2024-01-31

Sid 1 (19)

Dnr 21KS361

Handläggare: Martin Svaleryd, ekonomidirektör

Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun – augusti 2021

Sammanställning av konsekvenser efter skyfall och översvämningar i Gävle kommun, augusti 2021

Inledning	3
1. Sammanfattning	4
2. Skyfallshändelsens förlopp	4
2.1 Ovädrets omfattning	4
3. Konsekvenser av skyfallshändelsen	5
3.1 Skyfallets allmänna påverkan	5
3.2 Påverkan i samhället	6
3.3 Påverkan på liv och hälsa	7
3.4 Påverkan på kommunägda fastigheter	7
3.5 Påverkan för näringslivet	8
4. Ansvar vid skyfallshändelser	8
4.1 Beskrivning av ansvarsfördelning	8
4.2 Kommunens ansvar	9
5 Hantering av skadeärenden via regressförfaranden	10
5.1 Allmänt	10
5.3 VA-huvudmannens kostnader för skador	11
5.4 Kommunkoncernens kostnader för skador efter skyfallet	12
6 Åtgärder och aktiviteter för att minska konsekvenser vid skyfall	12
6.1 Förberedelser innan skyfallet 2021	12
6.2 Genomförda åtgärder för att minska konsekvenser vid översvämningar	13
6.3 Återställning efter skador	14
6.4 Modellerings och kunskapsunderlag	14
6.5 Kommunikation, utbildning, rutiner och samordning	15
6.6 Styrdokument	16
6.7 Genomförda klimatanpassningsåtgärder	16
7. Projekt klimatanpassning	17

Inledning

Kommunstyrelsen beslutade 14 september 2021, med diarienummer 21KS361, att uppdra till kommundirektören att återkomma med en ekonomisk redovisning av såväl skadeutfall som kostnader för återställande och nödvändiga kompletterande åtgärder med anledning av skyfallet och efterföljande översvämningar i Gävle kommun i augusti 2021.

Rapporten redovisar omfattningen av konsekvenser och skador som uppkommit av skyfallet i Gävle kommun. Redovisningen grundar sig på information från kommunens sektorer, bolag och förbund till och med den 31 oktober 2023, prognos med skadeärenden, januari 2024 samt den rapport som Länsstyrelsen i Gävleborg publicerade 2022.

Kommunstyrelsen har även uppdragit att upprätta en samordnad klimatanpassningsplan för hela kommunkoncernen. Planen innehåller förslag på nödvändiga åtgärder på kort och lång sikt kopplat till klimatförändringar, extremväder och en stad som växer. Investeringsramen tillförs 100 mnkr under planperioden i ett första skede (Kommunplan 2022).

1. Sammanfattning

Den 17-18 augusti 2021 inträffade ett extremt och historiskt skyfall i Gävle, vilket medförde omfattande översvämningar.

Högsta dygnsnederbördsmängden som uppmättes vid mätstationen i Gävle den 18 augusti kl. 07.00 var 161,6 mm under det senaste dygnet. Regnmängden kan bedömas som ett tusenårsregn.

Händelsen orsakade konsekvenser på kommuninvånarnas livssituation och egendom, kommunkoncernens verksamhet samt materiella skador på offentlig egendom.

De totala kostnaderna till och med 2023-12-31 uppgår till 468,2 mnr för Gävle kommunkoncern. I beloppet ingår dels 400 mnr som Gävle kommun lämnat till Gävle Vatten i driftsbidrag för att täcka bolagets beräknade och prognostiserade regresskostnader till försäkringsbolag, dels beräknade nettokostnader som uppgått till 68,2 mnr. Med nettokostnad avses total kostnad efter erhållen försäkringsersättning. De totala kostnaderna är inte slutgiltigt sammanställda.

2. Skyfallshändelsens förlopp

2.1 Ovädrets omfattning

Händelsen började med att SMHI redan söndagen den 15 augusti utfärdade riskvarning för stora regnmängder i större delar av Gävleborgs län. Denna risk låg kvar under måndagsdygnet och tisdagen 17 augusti klassades den om till en varning klass 2 (enligt SMHIs dåvarande varningssystem). Denna varning avser mycket stora regnmängder om minst 70 mm. På samverkanskonferens med bland andra Länsstyrelsen, SMHI, deltagare från kommunens sektorer, bolag och förbund samt Gästrik Vatten den 17 augusti meddelades att regnmängderna prognostiserades till 70-100 mm. Samtliga närvarande aktörer bedömde situationen under kontroll med hanterbara konsekvenser.¹

Den 17-18 augusti 2021 inträffade ett omfattande skyfall, som var långt mer omfattande än SMHIs prognos, med efterföljande översvämningar i hela Gästrikland och stora delar av Hälsinglands kustland. Skyfallet var på många håll rekordartat. SMHIs automatstation i Gävle slog nytt dygnsrekord med en dygnsnederbörd på 161,6 mm. Än mer anmärkningsvärt var den 2-timmarsnederbörd på 101,0 mm som registrerades kl. 00-02 den 18 augusti. Gävle kommun beställde en rapport om regnets sannolikhet av SMHI. SMHI gav i rapporten rekommendationen "...tolkningen bör kunna göras att för många av varaktigheterna kan återkomsttiden mycket väl överskrida 1000 år."¹

¹Länsstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

Skador och problem rapporterades dock i princip uteslutande från Gästrikland med tonvikt på Gävle kommun då Gävle kommun ligger längst ned i vattenavrinningsområdet.

Översvämningens förlopp:

Tidsschema för händelsen, inklusive varningar före och efterföljande regn.

Tabell 1 Översvämningens förlopp

Tidpunkt	Risk	Omfattning
Söndag 15/8	Risk för stora regnmängder	Varning
Måndag 16/8	Uppdaterad risk från SMHI	Risk
Tisdag 17/8	Varning stora regnmängder Varning höga flöden	Klass 2 Klass 1
Onsdag 18/8	Stora regnmängder (skyfall i Gävleborg) ca 100 mm i Gävle under två timmar	
Fredag 20/8	Varning 1 höga flöden	Klass 1
Onsdag 25/8	Varning 1 stora regnmängder	Klass 1

Från rapport Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021 upprättad av Länsstyrelsen Gävleborg rapport 2022:5

Tabell 2 Beräknad återkomsttid för olika varaktigheter av Gävleregnet

Varaktighet	Maximal uppmätt nederbörd (mm)	Återkomsttid (skyfallsmetoden (år))
15 min	17,0	10
30 min	32,2	100
60 min	62,2	800
6 timmar	136,6	2 900
12 timmar	147,4	1 600
24 timmar	166,0	1 000

Data från SMHI:s rapport, Analys av Gävleregnet augusti 2021. Upprättad 20210910.

3. Konsekvenser av skyfallshändelsen

3.1 Skyfallets allmänna påverkan

Skyfallet ledde till omfattande pluviala översvämningar i Gävle, Ockelbo och Hofors. Värst drabbat var Gävle, där också störst regnmängder hamnade. Följande områden var översvämningsdrabbade: Villastaden och Fridhem, Bomhus, Söder och Hemsta, Hille, Lexe och Hagaström, Sätra, Valbo, Hemlingby och Järvsta, Norr och Nynäs, Sörby, Forsbacka, Andersberg, Brynäs, Lervik och Fredriksskans, Norrlandet, Bergby, Norrsundet och Furuvik.¹

¹Länsstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

Översvämmade sjöar och/eller vattendrag var följande: samtliga små vattendrag i Testeboåns, och Gavleåns avrinningsområden. Det kraftiga regnet orsakade också omfattande översvämningar och höga flöden i länets vattendrag. Under dygnen 18-19 augusti var flödena i små vattendrag på 100-årsnivåer i stora delar av Gästrikland. I de större vattendragen (Gavleån och Testeboån) kulminerade flödena till att vara strax över medelvärde av varje årshögsta dygnsmedelvattenföring. Lokalt blev det omfattande konsekvenser i Kungsbäck, Hemlingsbybäcken och flera mindre vattendrag på Norrlandet i Gävle kommun.¹

Lokalt inträffade ett antal ras i samband med höga flöden i mindre vattendrag. Gävle kommun rapporterade om 14 platser där erosion och efterföljande ras och skred förekommit. Den allvarligaste incidenten var det flerbostadshus vid Kungsbäck i Gävle där grunden på ett studentboende underminerades, eroderade och risk för skred förelåg.¹

Vatten stod kvar i lågpunkter under flera dagar. I vissa av de större användes MSB:s högkapacitetspumpar för ett få ut vatten. I den större vattendragen (Gavleån och Testeboån) kulminerade flödena 21-22 augusti.

En stor andel fastigheter, främst de med källare, drabbades av baktrycksskador från avlopps nätet på grund av överbelastning i ledningsnätet (vet ej vad dom bestämde annat syfte)

3.2 Påverkan i samhället

Samtliga brukare i Gävle kommun avseende hemtjänst, vård och omsorg nåddes under dagen, om än med vissa förseningar. Skolstarten sköts upp, men skolorna hade öppet som trygghet.

Kollektivtrafiken ställdes in i några dagar i stora delar av Gävle. När det gäller transporter så var det begränsade konsekvenser för samhället.

Trafikverket rapporterade om begränsad påverkan på infrastrukturen, Ostkustbanan höll stängt i två dygn och avbrott på fyra vägar varav E16, länsvägarna 509, 583 och Bönavägen. Varaktigheten på vägarnas avbrott var under två dygn. Viadukterna i Gävle vattenfylldes vilket föranledde till starkt minskad framkomlighet som delvis påverkade den kommunala verksamheten, transporter samt privatpersoner.¹

Flera av vattenverken drabbades av ytvattenöversvämning men kunde, trots nederbördsmängden, hållas i drift och dricksvattenkvaliteten kunde säkerställas under hela händelsen. Tillflödet till avloppspumpstationer och avloppsreningsverken var extremt högt och bräddning förekom på samtliga avloppsreningsverk.

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

Miljöpåverkan av dessa bräddningar bedöms som ringa eftersom större andelen av det bräddade vattnet var regnvatten.

Det extrema nederbördstrycket orsakade störningar på VA-ledningsnätet. Dagvattennätet blev snabbt överbelastat och stark vattenströmning i marken runt dagvattenledningarna gav på många platser upphov till skador i form av markerosion som orsakade att ledningar kollapsade eller fick brott och sprickor. I avloppsvattennätet medförde de extremt höga flödena att smuts och material sköljdes med i ledningarna och orsakade stoppar i avloppsledningsnätet. Dricksvattennätet klarade situationen bättre då de är trycksatta och kan hålla emot bättre mot yttre markförändringar. Många av pumpstationer för avloppsvatten och dagvatten drabbades av ytvattenöversvämning och stannade.

3.3 Påverkan på liv och hälsa

Inga personer dog på grund av skyfallet men enligt media finns uppgift om att fyra personer skadades lindrigt och som uppsökte vård. Vissa rehabiliterande verksamheter ställdes in under längre perioder, vilket kan ha orsakat vissa negativa hälsoeffekter, men detta är inte utrett.

3.4 Påverkan på kommunägda fastigheter

AB Gavlegårdarna (ABG), det kommunala bostadsbolaget, påverkades med följande konsekvenser;

- Antalet registrerade vattenskadorna var 404 i bostäder i samband med skyfallet.
- Antalet hyresgäster som behövde temporära boenden efter skyfallet var 59. Antalet hyresgäster i komplementboende som ordnats av ABG varierade över tid. Som mest hade ABG 28 hyresgäster i egna komplementboenden.
- Återställningstiden beror i stor utsträckning på vattenskadans art. Torktider och tillgång till resurser påverkar återställningstiden. Av de 59 evakuerade lägenheterna så stod den första lägenheten klar för inflyttning 5 månader efter skyfallet och den sista lägenheten var klar för inflyttning 10 månader efter skyfallet. En genomsnittlig tid för återställning kan inte räknas ut på ett trovärdigt sätt då ett enstaka antal lägenheter tog lång tid att återställa. Huvuddelen av de skadade lägenheterna var återställda efter 6-7 månader.

Av Gavlefastigheters fastighetsbestånd fick 60 byggnader mer eller mindre allvarliga skador:

- 21 skolor,
- 5 förskolor,
- 9 dagcenter,
- 12 sport- och fritidsanläggningar

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

- 13 andra byggnader.

3.5 Påverkan för näringslivet

Det kan antas att de indirekta skadorna på ekonomisk verksamhet varit omfattande. Det rör sig om allt från personal har varit tvungna att stanna hemma och ta hand om skadade hem, att verksamheter inte kunnat bedrivas på grund av återställande, till att vissa verksamheter får problem med leveranser och infrastruktur. Det saknas dock underlag för att kunna göra en större sammanställning.

Bland de exempel som finns i media kan ändå noteras att Korsnäs pappersbruk fick stänga på grund av kvalitetsproblem med råvatten, biografen Filmstaden i Gävle var stängd på grund av sanering i över 6 månader.

4. Ansvar vid skyfallshändelser

I många fall är en översvämning resultatet av komplexa förhållanden. Följden blir att flera aktörer kan komma att bli inblandade i händelsen, där orsak och verkan i många fall kan vara svåra att reda ut i efterhand. Vattnet söker sig alltid mot den lägsta punkten och blir därmed ofta stående i ett instängt lågområde. Diskussionen om ansvar handlar till slut om ekonomisk fördelning av skadekostnader.

4.1 Beskrivning av ansvarsfördelning

Enligt PBL ska till exempel bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämplig för ändamålet (2 kap 5 §) och det ska i översiktsplanen framgå hur kommunen ser på risken för skador på grund av översvämning, ras, skred och erosion. Enligt Boverkets allmänna råd ska mark planläggas så att ny bebyggelse inte tar skada eller orsakar skada vid en översvämning från minst ett regn med en återkomsttid på 100 år. Ett skadeståndsrättsligt ansvar kan uppkomma för kommunen om planläggningen inte lever upp till detta förutsätter att kommunen agerat vårdslöst i sin myndighetsutövning i samband med planläggningen. Ett sådant ansvar preskriberas (kan inte längre göras gällande) 10 år efter planens antagande.

Kommunen har ansvar för stadsplanering och för att ta hänsyn till översvämningsrisker. Den allmänna marken där kommunen ansvarar för utgör bara en knapp tredjedel av stadens yta, resten är kvartersmark, alltså mark som är bebyggd med hus, butiker och annat.

Enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV) ligger ansvaret för hantering av normala flöden på VA-huvudmannen, inom verksamhetsområde för spill-

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

och dagvatten. VA-huvudmannens anläggning ska tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Detta säkerhetskrav anses som huvudregel vara uppfyllt om VA-huvudmannen dimensionerat ledningsnätet enligt Svenskt Vattens mest aktuella publikation vid tidpunkten för skadan (för närvarande publikation P 110). Om ledningsnätet uppfyller dimensioneringskraven saknar VA-huvudmannen som utgångspunkt har ansvar för inträffade skador. Om det inträffar ett skyfall med högre återkomsttid än den dimensionerande och detta leder till en översvämningsskada kan dock VA-huvudmannen vara ansvarig för skadan ändå, om översvämningen uppstår på grund av att huvudmannens anläggning av andra skäl inte levt upp till skäliga anspråk på säkerhet, exempelvis att ledningsnätets underhåll inte skötts på erforderligt vis. En ersättning kan jämkas om fastighetsägaren har varit medvållande till egen skada.

Fastighetsägaren har ansvar över ledningar och egna vatten- och avloppsinstallationer inom den egna fastigheten. Med fastighet menas både byggnader och mark. Ansvaret gäller från anslutningspunkten i gatan som brukar ligga ungefär en halv meter utanför tomtgränsen. Fastighetsägaren har ansvar för att vidta förebyggande åtgärder och skydda sin fastighet samt att avvattna sin tomt. Det innebär att ta hand om vattnet som faller på den egna fastigheten och leda det till anslutningspunkten. Fastighetsägaren ska separera avloppssystemet inom fastigheten om VA-huvudmannen anlagt separerat system i gatan. Detta innebär att dagvatten i sådana fall inte får belasta spillvattenledningsnätet.

4.2 Kommunens ansvar

Det huvudsakliga ansvaret för skador som uppkommer till följd av översvämningar bör i enlighet med vad som angetts ovan hanteras enligt LAV, vilket innebär att det är den kommunala va-huvudmannen, i detta fall Gävle Vatten AB, som regresskrav kommer att riktas mot. Rent allmänt kan även nedan beskrivna bestämmelser aktualisera ett ansvar för kommunen.

Kommunen uppträder i olika egenskaper som på olika sätt, i alla fall rent teoretiskt, kan konstituera frågor skadeståndsansvar. När kommunen är *fastighetsägare* kan skadestånd utgå just för att kommunen äger en fastighet (Jfr. 3 kap. 3 § JB), som myndighet och felaktighet vid myndighetsutövning (3 kap. 2 § SkL), felaktig rådgivning (3:3 § SkL) som ägare av allmän va-anläggning (45 § LAV) eller som brukare av en fastighet i offentlig verksamhet eller verksamhetsutövare (32 kap. MB). En kommun kan också hållas ansvarig enligt de allmänna skadeståndsrättsliga principerna enligt 2 kap. 1 § SkL. Avslutningsvis kan inom obligatoriskt skadestånd komma i fråga; dvs. skadestånd i anledning av ett avtalsförhållande.

Om omständigheterna i sig inte talar för sig själva måste den som begär ett skadestånd av kommunen, på grund av en översvämning, redogöra för de omständigheter som denne menar utlöser ett

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

skadeståndsansvar. Kommunens uppgift blir sedan att bedöma om det finns någon rättslig grund för kravet; givet omständigheterna i det enskilda fallet.

5 Hantering av skadeärenden via regressförfaranden

5.1 Allmänt

Ett försäkringsbolag som har betalat ut ersättning för att täcka en skada som dess försäkringstagare har drabbats av har enligt skadeståndsrättsliga regler rätt att kräva tillbaka det utbetalda beloppet från den som är ansvarig för skadan. Ett sådant återkrav kallas för regress, eller för regresskrav enligt skadestandsregeln 45 § LAV.

Regressrätten omfattar bara den ekonomiska förlust som den försäkrade (i detta fall fastighetsägaren) drabbats av. Försäkringsbolaget kan alltså aldrig få bättre rätt mot VA-huvudmannen än vad den fastighetsägaren har enligt skadestandsreglerna. Om VA-huvudmannen inte ansvarar för skadan enligt skadestandsreglerna saknar försäkringsbolaget rätt att få ersättning av VA-huvudmannen och om försäkringsbolaget har betalat ut en högre ersättning än den verkliga skadan saknar försäkringsbolaget rätt att få den överskjutande delen ersatt av VA-huvudmannen.

I Gävle kommun är Gävle Vatten AB VA-huvudman. Gävle Vattens styrelse tog i oktober 2023 beslut om principer för hantering av regresskrav och skadeärenden kopplade till skyfallet 2021 baserat på ovan nämnda krav som uppställs i lag och praxis.

Utgångspunkten är bedömning utifrån gällande rätt och praxis samt nedanstående inriktning:

- Där ledningsnätet har funktion enligt krav på 10-, 20- respektive 30-års regn bestrids ansvar för VA-huvudmannen.
- Där dagvatten och spillvattennätet är separerat och dagvattennätet har rätt funktion samt spillvattennätet har funktion enligt krav på 10-års regn bestrids ansvar på grund av den extraordinära situationen (det extrema skyfallet).
- Där flera skadeorsaker finns bestrids hela eller delar av kravet (konkurrerande skadeorsaker).
- Begärd ersättning kommer att särskilt granskas för att skälig nivå ska utbetalas.
- Krav på ersättning av självrisk regleras i de fall där VA-huvudmannen har ett ansvar eller del av ansvar, i övrigt bestrids kravet.”

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

5.3 VA-huvudmannens kostnader för skador

Ansvarsförsäkringen för Gävle Vatten AB täcker inte denna typ av skador vilket innebär att de regresskrav från försäkringsbolag där Gävle Vatten AB har ett ansvar kommer innebära en direkt kostnad med påverkan på resultatet.

Per 31 januari har totalt ca 2 000 skadeärenden (regresskrav och regressaviseringar samt krav på ersättning av självrisker) inkommit till Gävle Vatten AB med ett totalt belopp på ersättning på ca 1,5 miljarder kr. Nya skadeanmälningar beräknas komma in under året 2021-2023 och eventuellt längre. Skadorna utgörs huvudsakligen av återställning av fuktskador och sanering men även omfattande skador på inventarier.

Enligt gällande redovisningsregler ska en avsättning göras för förpliktelser som har inträffat under räkenskapsåret som är sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller tidpunkt. Ansvaret för skadorna är en sådan förpliktelse som är osäkert till belopp och tidpunkt. En avsättning om 250 mnkr för regresskraven gjordes därför i delårsbokslutet per 2021-08-31.

Avsättningen var en schablonberäkning i Gävle Vatten för eventuella kommande kostnader utifrån erfarenhet bland annat från kommunerna Uppsala, Malmö och Göteborg som haft motsvarande skador efter omfattande skyfall. Uppföljning ska ske årligen under åren och en slutlig redovisning ska där efter ske senast 2031-05-31. Om bolagets kostnader inte uppgått till utbetalt rörelsebidrag ska bolaget återbetala mellanskillnaden. Övriga kommuners erfarenhet har varit att utredning av ansvar och reglering av regresskrav tar två till fem år.

En avsättning ska vid varje balansdag omprövas och justeras så att den återspeglar den bästa uppskattningen av förväntat utfall. Baserat på sammanställda uppgifter från inkomna ärenden, juridiska principer samt utredning av skadepunkter har tidigare avsättning i samband med årsbokslut per 2023-12-31 omvärderats till 400 mnkr vilket innebär att 150 mnkr har kostnadsförts för räkenskapsåret 2023.

Resultateffekten efter reservationen år 2023 innebar att eget kapital i bolaget understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, vilket aktualiserar bestämmelser om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist enligt 25 kap 13§ i aktiebolagslagen. För att återställa det egna kapitalet beslutade Gävle kommun om ett rörelsebidrag om 150 mnkr för att återställa det egna kapitalet och därmed undanröja problematiken om eventuell kontrollbalansräkning.

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

5.4 Kommunkoncernens kostnader för skador efter skyfallet

Inrapporterade kostnader avseende kommun och kommunala bolag, exkl. kommunalförbund, per objekt redovisas per 2023-10-31.

Tabell 4 Kommunkoncernens kostnader

Objekt	Netto skadekostnad (mkr)
Förskolor	1,2
Skolor	13,8
Lägenheter	16,2
Omsorgsboenden	6,7
Affärslokaler	5,4
Kontorslokaler	1,0
Badanläggningar	1,0
Fritidsanläggning (fotboll, hockey)	0,7
Kultur och Fritid (Bibliotek, friluftsspår och leder)	0,6
Källare	0,8
Övriga lokaler	5,6
Gator, torg och parker, cykelbanor	3,0
Infrastruktur	7,1
Verksamhetslokaler	2,5
Inhyrd personal	0,3
Varor i lager	2,3
Summa	68,2

*Med nettokostnader avses kostnader efter erhållen försäkringsersättning.

6 Åtgärder och aktiviteter för att minska konsekvenser vid skyfall

Efter skyfallet 2021 har ett antal aktiviteter genomförts och även planering för framtida aktiviteter har upprättats för den kommunala verksamheten, för att förebygga negativa konsekvenser och skador om liknande händelser skulle inträffa igen. Nedanstående information är sammanställd av Sektor Styrning och Stöd från kommunala sektorer, bolag och förbund. Informationen är inte heltäckande men ger en bild av var insatser genomförts.

6.1 Förberedelser innan skyfallet 2021

- Säkerhetsenheten definierade tydligare bemanningsansvaret av den centrala krisledningsorganisationen och hur/var funktionerna rekryteras från.
- Förstärkning av krisledning och rutiner för inkallande av extra personal

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

- Samordningsmöten hölls med statliga myndigheter, länsstyrelse och grannkommuner för att samordna förberedelser och gemensamt skyddsmaterial inför förväntade extremväderhändelser
- Rondering i riskområden genomfördes
- Spolning av ledningar i kända problemområden genomfördes
- Utkörning av sandsäckar till områden där det funnits risk för översvämning

6.2 Genomförda åtgärder för att minska konsekvenser vid översvämningar

Fysiska åtgärder för ökad bortledning av regnvatten:

- Byggt nya trummor och grävt ut Hemlingbybäcken för att öka bortledningen av regnvatten
- Rensat och dikat ur Hemlingbybäcken nedströms vid södra Hemlingby köpstad ut till utloppet vid inre fjärden och återställt till ursprungligt skick.
- Rensat och dikat ur delar av Järvstabäcken och återställt till ursprungligt skick.
- Generell översyn av diken, trummor, galler, bäckar i flera delar av kommunen såsom Valbo, Hagaström, Sättra, etcetera samt att 10 stycken vägtrummor har bytts ut och fler planeras.

Fastigheter:

- Kontroller av erfarenhetsmässigt svaga punkter i dagvattensystemet inför och under större regnoväder.
- Utbyten och larmsättning av pumpar.
- Genomgång av pumpar sker regelbundet och åtgärdas vid behov.
- Återkommande rondering och städning i undercentraler.
- Utökade resurser för filmning av ledningar i fastigheter.
- Översyn av placering av utrustning i undercentraler.
- Arbetet pågår under 2024 att upprätta trygghetspunkter i fastigheterna, det vill säga möjligheter att inrymma personer i en fastighet på grund av pågående krissituation.
- Gavlefastigheter har filmat och spolat många ledningar för att kunna analysera vilka åtgärder som krävs i dagvattensystemet.

Avfallshantering:

- Säkerställt att fordon inte parkeras i det området som är låglänt på uppställningsplats
- Säkerställt rutiner gällande körturer

6.3 Återställning efter skador

Åtgärder på VA-anläggningar som drabbats av översvämning:

- En stor mängd avloppsstoppar fick åtgärdas genom spolning eller resning direkt i anslutning till skyfallet.
- Lagning av dagvattenledningar som på grund av markerosion rasat
- Omfattande åtgärder på framför allt elsystem i avloppspumpstationer och dagvattenpumpstationer.
- Åtgärder på vattenverk för att återställa och reparera efter ytvattenöversvämning av maskinlokaler.

Övrigt återställningsarbete, exempelvis:

- Lagat bortspolade och trasiga vägar, ledningar, broar, mm.
- Lagat slukhål
- Återställt kommunala byggnader och infrastruktur (till exempel ca 250 översvämningsskadade byggnader att återställa)
- Borttagning av nedfallna träd och grenar från vägar och gångstråk
- I vissa av de större viadukterna användes MSB:s högkapacitetspumpar för att få ut vatten.

6.4 Modellering och kunskapsunderlag

Sedan skyfallet 2021 har ett omfattande planeringsunderlag tagits fram för bedömning av översvämningssrisker vid olika regnhändelser. Materialet omfattar hydraulisk modellering av:

- ledningsnät för dagvatten och spillvatten
- skyfallskartering av översvämningssrisker på markyta vid stora regn
- vattendragskartering av Hemlingbyäckens översvämningssrisk

Materialet kan användas för identifiering av risker och planering av åtgärdsbehov för klimatanpassning.

Mark, bebyggelse och infrastruktur:

Skyfallskarteringen och vattendragskarteringen kommer att visas i digitala karttjänster och tillgängliggöras som ett planeringsverktyg för kommunkoncernen. Det kommer att bli ett användbart underlag i både riktat klimatanpassningsarbete och i ordinarie verksamhet och löpande arbete. Verktöget möjliggör att översvämningssrisker kan hanteras inom alla skeden av kommunkoncernens ansvarsområden,

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

från planering och projektering till drift och underhåll. Med fördel kan översvämningssrisker åtgärdas i samband med andra planerade arbeten och åtgärder. Det kan exempelvis handla om att bygga bort lågpunkter och instängda områden, tillskapa tillfälliga fördröjningsytor, säkerställa rinnvägar och markplanera för att minska risk för översvämningsskador på fastigheter och infrastruktur.

VA-anläggningar:

Ett omfattande digitalt underlag som kan analysera ledningsnätets funktion och kapacitet har tagits fram i samband med utredningen av skyfallet. Från detta verktyg kan analyser om vad som är funktionsbrister i ledningsnätet göras och åtgärdsplaner tas fram.

Kommunala verksamhetslokaler:

- Klimat och sårbarhetsanalys av ett urval har genomförts av Gavlefastigheters byggnader
- Gavlefastigheter ser över hur dagvattenhanteringen och hur den kan utvecklas på fastigheterna.
- En klimatriskanalys har genomfört i enlighet med Miljöbyggnad 4.0.

6.5 Kommunikation, utbildning, rutiner och samordning

- Gävle Kommun vidareförmedlade SMHI:s vädervarning i flera kanaler med syfte att informera och varna fastighetsägare.
- En kriskommunikationsgrupp tillsattes där möten genomfördes med stöd av digitala kanaler.
- FAQ:er upprättades till kundtjänst på Gävle kommun och Gästrike Vatten, talespersoner utsågs och för allmänheten fanns information att läsa på webbplatserna www.gavle.se och www.gastrikevatten.se. Gästrike Vatten utökade sina öppettider i kundtjänst under första veckan efter skyfallet för att kunna ta emot samtal för kunder och allmänhet. Kundtjänsten i Gävle Vatten är bemannad av Gästrike Vatten.
- En pressträff anordnades för att nå ut med information snabbt och effektivt.
- En gemensam intern kommunikationsplattform med budskap, talespersoner och FAQ har tagits fram.
- Kommunikation via hemsidor och digitala kanaler till fastighetsägare om hur de kan öka sin beredskap för att förebygga översvämningssrisker.
- Kommunikation kring ansvarsfördelning VA-huvudman/kommun/fastighetsägare vid skyfall och översvämningar.

- Kommunikation via hemsidor om kommunkoncernens åtgärder på kort och lång sikt.
- Information om vädervarningar till fastighetsägare och allmänhet.
- Nya rutiner för kommunikation vid vädervarningar där kommunen bidrar med information om sektor Livsmiljöns hantering bland annat.
- Kunskapslyft kring ansvarsfördelningen mellan hyresvärd och hyresgäst i samband med skyfall och bränder.
- Förstärkt tydligheten kring krav på hemförsäkring för hyresgäster och vikten av att som hyresgäst ha en hemförsäkring.
- Ändring av hyresavtal för radhus med källare.

6.6 Styrdokument

En reviderad dagvattenpolicy (version 2.0) har antagits av kommunfullmäktige. Jämfört med tidigare dagvattenpolicyn har framför allt delen om robust och klimatanpassad dagvattenhantering med fokus på stora regn och skyfall utvecklats. I policyn finns rekommendationer och målsättningar för att nå en säker och hållbar dagvattenhantering.

6.7 Genomförda klimatanpassningsåtgärder

Fördröjning och infiltration:

- Sju nedgrävda vattentankar för bevattning och fördröjning av dagvatten.
- Regnbäddar för fördröjning av dagvatten.
- Byggt dagvattenmagasin för att fördröja regnvatten.
- Ledning av takvatten till planteringsytor.
- Byggt barriär mellan Hemlingbybäcken och koloniområdet i Hemsta

Fastigheter:

- Backventiler har installerats i vissa brunnar.
- Enklare typer av åtgärder som kan förhindra att vatten tränger in har avhjälpits.
- Upprustning och införskaffande av pumpar, sandsäckar och elverk för högre beredskap
- Gavlefastigheter har upprättat ett beredskapslager samt köpt in en bandvagn för att kunna bistå sektor Välfärd vid extremväder.
- Gavlegårdarna har införskaffat och utrustat kriscontainrar

Planering:

- Planering för större regnmängder vid projektering av nyproduktion.
- Erfarenhet från skyfallet ingår i ombyggnadsprojekt

Ledningsnät:

Inom Gävle Vatten genomförs löpande reinvesteringar och investeringar i VA anläggningarna för att förebygga översvämningsrisker. Varje år investeras ca 40-50 mnkr i att underhålla ledningsnätet. Detta underhåll omfattar:

- Förnyelse av ca 5–10 kilometer ledningsnät per år
- Separerar avlopp och dagvatten, dvs bygger bort kombinerade system
- Ombyggnation för att öka kapaciteten i ledningarna
- Investeringar i förbättrad teknik eller byggnation på vattenverk och reningsverk för att minska riskerna för ytvattenöversvämningar
- Investeringar i skydd av vattentäktar och brunnar för att minska riskerna av regnpåverkan av råvatten (brunnar)

7. Projekt klimatanpassning

I kommunplan 2022 gavs följande uppdrag: Kommunstyrelsen uppdras att i samverkan med hela kommunkoncernen ta fram en samordnad klimatanpassningsplan med förslag på nödvändiga åtgärder på kort och lång sikt kopplat till klimatförändringar, extremväder och en stad som växer. Investeringsramen tillförs 100 mnkr under planperioden i ett första skede.

Gävle kommun har från och med hösten 2023 kompletterat organisationen på Sektor Styrning och Stöd, avdelning Övergripande planering, med en klimatanpassningsstrategi för att arbete framåtriktat med klimatanpassningsåtgärder.

Projektet 23KS434 ”Inrättande av ett strategiskt klimatanpassningsarbete i Gävle kommunkoncern” startade under 2024. Projektet leds av Klimatanpassningsstrategen och syftar till att etablera ett strategiskt arbetssätt för klimatanpassningsarbetet inom hela kommunkoncernen som efter projektets avslut i december 2025 övergår i linjearbetet. Målet med det strategiska arbetet är att minska klimatrelaterade risker kopplat till översvämningar, höga temperaturer, ras, skred och erosion, torka, skogsbränder och negativ biologisk påverkan. Fokus i projektet läggs initialt på översvämningsrisker i Gävle tätort, och består av följande delprojekt och leveranser:

Delprojekt 1: Analys av klimatrelaterade risker och anpassningsbehov i Gävle tätort

- Analys Hemlingbybäcken - Öppna fördröjningsåtgärder i Hemlingby. 2024.
- Analys sårbara objekt - Workshops för att identifiera kritiska riskobjekt. 2024.
- Analys ledningsnät - Brister och åtgärder för att minska översvämningsrisker. 2025.

¹Länstyrelsens Gävleborg, Rapport 2022:5 Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län, augusti 2021

- Kartering värme - Kartering av strålningstemperaturer vid värmebölja. 2025.

Delprojekt 2: Implementering av konkreta klimatanpassningsåtgärder, inklusive:

- Stabiliseringsåtgärder längs Gavleån. 2024 (fas 1) och 2025 (fas 2)
- Fördröjningsåtgärder i Hemlingby. 2025
- Inrätta Extremväderbanken. 2024 (fas 1) och 2025 (fas 2)

Delprojekt 3: En kommunikationsplan för klimatrelaterade risker. 2024.

Delprojekt 4: En klimatanpassningsstrategi för kommunkoncernen som beskriver HUR arbetet skall bedrivas. Strategin är projektets viktigaste resultat. Beslut i KF 2025.

Delprojekt 5: En handlingsplan för klimatanpassningsarbetet som beskriver VAD som skall genomföras de 3-4 åren efter projektets avslut. Beslut i KF 2025.

Källförteckning

Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2022:05 *Utredning av skyfall och översvämningar i Gävleborgs län*, augusti 2021.

Länsstyrelsens rapport omfattar Gävleborgs län. Gävle kommuns rapport omfattar endast Gävles kommuns händelser.

Jeppsson Stahl, Fanny. 2022. *The influence of spatial variations in rain intensity for cloudburst modelling: a case study of the Gävle cloudburst*. Examensarbete 30 hp. Uppsala universitet.

SMHI *Analys av Gävleregnet augusti 2021 Ansvar för översvämningsskador SKR 2022-10-04*

Inrapportering av kostnader för skyfallet 2021 från nämnder och bolag

Inrapportering av konsekvenser efter skyfallet 2021 från nämnder och bolag

Informationsinhämtning bland annat från Uppsala kommun, Göteborgs stad, VA Syd.

Ordlista

Pluvial	Att en översvämning är ”pluvial” betyder att den ”kommer uppifrån” – är regnrelaterad
Fluvial	Som avser (finns i, orsakas av) rinnande vatten
FAQ	Vanligt ställda frågor på svenska
Regress	Rätt att inträda i en skadelidandes rätt till skadestånd för en skada för vilken försäkringsgivaren betalt ersättning.
Egendomsskada	Egendomsskador avser skador som uppstår på kommunens egendom, till exempel på byggnad, tomtmark eller lös egendom i lokaler.
Ansvarsskada	Ansvarsskada avser skador där kommunen skulle kunna bli skadeståndsskyldig.

Sammanträdesdatum 2024-05-27

§ 5 Miljöbokslut Gävle kommun för 2023

Diarienummer: 24KS5

Expedieras till:

Samtliga nämnder och styrelser.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag att fastställa Gävle kommuns miljöbokslut för år 2023

Ärendebeskrivning

Gävle ska vara ett hållbart föredöme och strävar mot klimatneutralitet till år 2030.

2013 antog Kommunfullmäktige ett miljöstrategiskt program för att styra och samordna kommunorganisationens miljöarbete samt bidra till att möjliggöra för invånare och näringsliv att vara miljömässigt hållbara.

Det antagna programmet har bidragit till att Gävle kommun enligt Aktuell Hållbarhets kommunrankning varit bland den 10 bästa miljökommunerna i Sverige sedan 2015 (år 2013 var Gävle på plats 69).

Programmet följs årligen upp genom ett så kallat Miljöbokslut.

Miljöbokslutet ska användas för fortsatt planering och prioritering av miljöarbetet inom Gävle kommun och ger kommuninvånarna en indikation av hur miljöarbetet fortskrider.

Miljöbokslutet innehåller:

- sammanfattning
- indikatorer för att visa om målen är på väg att nås

Sammanträdesdatum 2024-05-27

- en beskrivning av åtgärder som genomförts under året för att bidra till måluppfyllelse
- en fördjupad målanalys

Det här är det fjärde miljöbokslutet efter revideringen och gäller för år 2023.

Inlägg i ärendet

Therese Metz (MP), Fredrik Åberg Jönsson (V), William Elofsson (M), Pekka Seitola (M), Thomas Norrman (SD), Owe Hellberg (V), Emanuel Hellstrand Hort (MP), Anna Cullfors (V), Lars Beckman (M), Hans Wahlström (S), Kristofer Dahlgren (L), Anders Ekman (C), Hans Wahlström (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Maritha Johansson (V), Emelie Ambrosius (M), Hiwa Kasem (S), Richard Carlsson (SD), Michael Agerbring (M), Roland Nilsson (M) och William Wigren (M).

Yrkanden

Therese Metz (MP) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Pekka Seitola (M) yrkar att text rörande reduktionsplikt tas bort ur miljöbokslutet.

Beslutsgång

Ordföranden ställer de två yrkandena mot varandra och finner att kommunfullmäktige bifaller kommunstyrelsens förslag.

Votering begärs och bifalles. Följande voteringsproposition godkännes. Den som bifaller kommunstyrelsens förslag röstar ja. Den som bifaller Pekka Seitola (M) yrkande röstar nej. Vid votering avges 65 röster, varav 38 ja-röster och 27 nej-röster. Ordförande finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsen förslag.

Reservationer

Moderaternas ledamöter reserverar sig mot beslutet till förmån för sitt yrkande.

Kommunfullmäktige

Sid 850(354)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

Handlingar i ärendet

- §72 KS Miljöbokslut Gävle kommun för 2023, dnr 24KS5-7
- Tjänsteskrivelse - Miljöbokslut för Gävle kommun 2023, dnr 24KS5-1
- Miljöbokslut för Gävle kommun för 2023 med redaktionella förändringar efter SBU, dnr 24KS5-4
- Skrivelse - Redaktionell förändring i Miljöbokslut för 2023, dnr 24KS5-3
- Slutrapport 2023-08-30 - Genomförbarhetsstudie av BECCS vid Johannes samt logistikkoncept via Gävle Hamn, dnr 24KS5-5

Sammanträdesdatum 2024-05-27

§ 10 Avsägelse samt fyllnadsval 2024

Diarienummer: 24KS1

Expedieras till:

Länsstyrelsen, berörda.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna Lisa Trevitt (S) avsägelse som ledamot i kommunfullmäktige.

att i övrigt godkänna avsägelseerna och utse:

Stefan Östling (C) till ersättare i socialnämnden efter Roland Ericsson (C)

Bengt Johansson (SD) till ersättare i Arbetsmarknads- och funktionsrättnämnden efter Susana Olsson (SD)

Fredrik Åberg Jönsson (V) till ledamot i Socialnämnden efter Anton Hedqvist (V)

Anneli Törnblom (KD) till ledamot/ordförande i Socialnämnden efter Martina Kyngäs (KD) from 240617

Martina Kyngäs (KD) till ersättare i Socialnämnden efter Daniel Weiss (KD) from 240617

Nuvarande ersättare i Kultur- och fritidsnämnden Victoria Almqvist (KD) till ledamot i Kultur- och fritidsnämnden efter Anneli Törnblom (KD) from 240601

Christina Djurhed (KD) till ersättare i Kultur- och fritidsnämnden efter Victoria Almqvist (KD) from 240601

Pontus Billström (MP) till ledamot i Gävle Hamn AB efter Henrik Wenngren (MP)

Susanne Gustafsson (C) till Gode man enl fastighetsbildningslagen 2023–2026 för tätortsförhållanden och jordbruk och skogsförhållanden

att föreslå kommunfullmäktige att bordlägga följande val:

Nämndeman i Gävle Tingsrätt efter Dan Fängström (SD)

Kommunfullmäktige

Sid 852(364)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

Ersättare i Utbildningsnämnden efter Eva Persson (C)

Ledamot i Utbildningsnämnden efter Lisa Trevitt (S) from 240601

Ledamot i Utbildningsnämnden efter Tarik Fisekovic (C)

att beslutet omedelbart justeras.

Ärendebeskrivning

Följande valärenden är bordlagda sedan kommunfullmäktige 2024-03-25:

Roland Ericsson (C) ersättare i socialnämnden

Dan Fängström Nämndeman i Gävle Tingsrätt

Susana Olsson (SD) ersättare i Arbetsmarknads- och funktionsrättnämnden

Gode män enl fastighetsbildningslagen 2023–2026 (1 st tätortsförhållanden och 1st

jordbruk eller skogsförhållanden)

Följande förtroendevalda har avsagt sig uppdragen:

Eva Persson (C) ersättare i Utbildningsnämnden

Anton Hedqvist (V) ledamot i Socialnämnden

Martina Kyngäs (KD) ledamot/ordförande i Socialnämnden from 240617

Daniel Weiss (KD) ersättare i Socialnämnden efter from 240617

Anneli Törnblom (KD) ledamot i Kultur- och fritidsnämnden from 240601

Victoria Almqvist ersättare i Kultur- och fritidsnämnden (KD) from 240601

Lisa Trevitt (S) ledamot i Utbildningsnämnden from 240601

Tarik Fisekovic (C) ledamot i Utbildningsnämnden

Henrik Wenngren (MP) ledamot i Gävle Hamn AB

Kommunfullmäktige

Sid 853(364)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

Inlägg i ärendet

Per-Åke Fredriksson (L) och Daniel Olsson (S)

Ordförande meddelar att Lisa Trevitt (S) har inkommit med avsägelse från sitt uppdrag som ledamot i kommunfullmäktige. Ordförande föreslår kommunfullmäktige bevilja avsägelsen.

Handlingar i ärendet

- Protokoll valberedning 24-05-24, dnr 579062

Sammanträdesdatum 2024-05-27

§ 3 Godkännande av kommunens Årsredovisning år 2023 för Gävle kommun och ansvarsfrihet för styrelsen, övriga nämnder och de förtroendevalda i dessa, samt revisionsberättelse och granskningsrapport avseende revisorskollegiet

Diarienummer: 24KS17

Expedieras till:

Samtliga nämnder och bolag, SG Ekonomiavdelning

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna årsredovisningen 2023 för kommunen och de kommunala bolagen samt lägga denna till handlingarna

att lägga revisionsberättelsen, med underliggande bilagor som sammanfattar granskningsarbetet, till handlingarna

att bevilja ansvarsfrihet för Kommunstyrelsen samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Samhällsbyggnadsnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Kultur- och fritidsnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Omvårdnadsnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Socialnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Utbildningsnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Överförmyndarnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för Jävsnämnden samt dess förtroendevalda

Kommunfullmäktige

Sid 52(84)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

att bevilja ansvarsfrihet för Valnämnden samt dess förtroendevalda

att bevilja ansvarsfrihet för de gemensamma nämnderna och de förtroendevalda i dessa organ

att godkänna Årsredovisning 2023 för kommunen och de kommunala bolagen.

att från årets resultat använda 261,9 mnkr från resultatutjämningsreserv.

att negativt balanskravsresultat på 150 mnkr utifrån synnerliga skäl inte skall återställas.

att fastställa aktieutdelningen avseende räkenskapsåret 2023 från Gävle Stadshus AB till 336,3 mnkr.

att besluta att det tidigare beslutet från 2013 om symfoniorkesterns resultatreserv upphör. Frågan om turnémedel hänskjuts till kommande budgetprocesser.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen har upprättat en årsredovisning för Gävle kommun för år 2023 samt överlämnat denna till Kommunfullmäktige för godkännande. I samband med behandlingen av årsredovisningen tar Kommunfullmäktige också ställning till frågan om ansvarsfrihet och eventuella anmärkningar.

Som underlag för Kommunfullmäktiges ställningstagande i frågan finns, utöver årsredovisningen, även revisorernas revisionsberättelse och de granskningar som revisionen har genomfört under året.

Revisorerna konstaterar att årsredovisningen är upprättad i enlighet med Lag om kommunal bokföring och redovisning samt i övrigt god revisionssed. Kommunrevisionen tillstyrker att Kommunfullmäktige godkänner årsredovisningen för 2023 samt att styrelsen, övriga nämnder, gemensamma nämnder och de förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet.

Mot bakgrund av vad som framkommit i årsredovisningen och i revisionens granskningar föreslår presidiet att Kommunfullmäktige beviljar ansvarsfrihet

Sammanträdesdatum 2024-05-27

till styrelsen, övriga nämnder, gemensamma nämnder och de förtroendevalda i dessa organ.

Revisionens ordförande Eva-Karin Hamilton (M) och Andreas Halvarsson revisionschef redovisar revisionsberättelsen.

Inlägg i ärendet

Julia Cederstrand (C), Jörgen Edsvik (S), William Elofsson (M), Richard Carlsson (SD), Maritha Johansson (V), Jan Myléus (KD), Therese Metz (MP), Mikael Hillman (M), Pekka Seitola (M), Owe Hellberg (V), Wanja Delén (SD), Elizabeth Puhls (SD), Anna Cullfors (V), Kristofer Dahlgren (L), Michael Agerbring (M), Fredrik Åberg Jönsson (V), Daniel Olsson (S), Lars Beckman (M), Mattias Eriksson Falk (SD), Eva Älander (S), Eva Marja Andersson (M), Roland Nilsson (M), Hans Wahlström (S), Håkan Alenius (S), Anders Ekman (C), Lena Lundgren Rörick (S) och Roger Hedlund (SD).

Yrkanden

Julia Cederstrand (C), Jörgen Edsvik (S), Maritha Johansson (V), Jan Myléus (KD), Therese Metz (MP), Kristofer Dahlgren (L), Daniel Olsson (S), Eva Älander (S), Håkan Alenius (S) och Lena Lundgren Rörick (S) yrkar bifall till presidiets förslag.

William Elofsson (M) yrkar att de reserver som Konserthuset och Symfoniorkestern garanteras för turnémedel ur kommunstyrelsens reserver till ett belopp av 2 079 000 kr enligt tidigare kommunfullmäktige beslut ska upphöra.

Mikael Hillman (M), Wanja Delén (SD), Elizabeth Puhls (SD), Michael Agerbring (M), Eva Marja Andersson (M) och Roland Nilsson (M) instämmer i William Elofsson (M) yrkande.

Pekka Seitola (M) yrkar att ändra ordet färre till fler sid 18 vid antalet lediga jobb, samt

Kommunfullmäktige

Sid 54 (84)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

att ta bort Gävle Parkeringsservice från bolagen som har förbättrat resultat sid 15 "Rörelseresultatet är förbättrat i Gävle Energi-koncernen, Gavlia-koncernen och Gävle Parkeringsservice"

Beslutsgång

Ordföranden ställer först presidiets att-sats 1 att godkänna årsredovisningen 2023 mot Pekka Seitola (M) ändrings yrkande och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt presidiets förslag.

Votering begärs och bifalles. Följande voteringsproposition godkännes. Den som bifaller presidiets förslag röstar ja. Den som bifaller Pekka Seitola (M) yrkande röstar nej. Vid votering avges 65 röster, varav 34 ja-röster, 26 nej-röster och 5 avstår. Ordförande finner att kommunfullmäktige beslutar enligt presidiets förslag.

Därefter ställer ordförande att-sats 2 till 17 var för sig och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt presidiets förslag.

Slutligen ställer ordförande att-sats 18 mot William Elofsson (M) med fleras yrkande och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt presidiets förslag.

Votering begärs och bifalles. Följande voteringsproposition godkännes. Den som bifaller presidiets förslag röstar ja. Den som bifaller William Elofsson (M) med fleras yrkande röstar nej. Vid votering avges 65 röster, varav 38 ja-röster och 27 nej-röster. Ordförande finner att kommunfullmäktige beslutar enligt presidiets förslag.

Reservationer

Moderaternas och Sverigedemokraternas ledamöter reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Jäv

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för kommunstyrelsen: Jörgen Edsvik (S), Eva Ålander (S), Daniel Olsson (S), Ahmed Amin (S), Julia Cederstrand (C), Lena Lundgren Rörick (S), Anders Ekman (C), Kristofer Dahlgren (L), Therese Metz (MP), Emmanuel Hellstrand Hort (MP), William Elofsson (M), Pekka Seitola (M),

Kommunfullmäktige

Sid 855(854)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

Margareta Larsson (M), Eva-Marja Andersson (M), Julia Söderström (M), Jan Myléus (KD), Jan-Eric Andersson (KD), Maritha Johansson (V), Owe Hellberg (V), Elizabeth Puhls (SD), Richard Carlsson (SD), Romel Rached (SD) och Wanja Delén (SD).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för samhällsbyggnadsnämnden: Anders Ekman (C) Elin Lundgren (S), Kent Edin (S), Moa Mörk (S), Mikael Brodin (M) och Erik Holmestig (C)

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för kultur- och fritidsnämnden: Lars-Erik Oxbacke (S), Olle Larsson (SD) och Thomas Norrman (SD).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden: Hiwa Kasem (S), Frida Olsson (S), Anna Cullfors (V), Emelie Leijon (MP), Camilla Westman, (SD), Olle Larsson (SD) och Romel Rached (SD).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för omvårdnadsnämnden: Eva Ålander (S), Sara Astner (S), Eva Enmarker (M), Elizabeth Puhls (SD) och Anna-Karin Åström (SD)

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för socialnämnden: Lena Lundgren Rörick (S), Lena Ödeen (L), Eva Marja Andersson (M) och Elizabeth Puhls (SD) och Lena Ålander (S).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för utbildningsnämnden: Daniel Olsson (S), Mikael Hillman (M), Håkan Alenius (S), Kristina Hellström (S), Jan-Eric Andersson (KD), Wanja Delén (SD), Thomas Norrman (SD) och William Wigren (M).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för valnämnden: Bengt Valdemarsson (S), Roland Nilsson (M), Mattias Eriksson Falk (SD) och Richard Carlsson (SD).

Kommunfullmäktige

Sid 56(84)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

På grund av jäv deltar inte följande ledamot i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för Gemensam nämnd för Företagshälsovård: Eva Älander (S) och Mattias Eriksson Falk (SD)

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för Gemensam nämnd för Hjälpmedelsnämnd: Lena Lundgren Rörick (S) och Mattias Eriksson Falk (SD).

På grund av jäv deltar inte följande ledamöter i beslutet att bevilja ansvarsfrihet för Gemensam nämnd för verksamhetsstöd: Julia Cederstrand (C)

Handlingar i ärendet

- Presidiets förslag till beslut - Årsredovisning år 2023 för Gävle kommun och ansvarsfrihet för styrelsen, övriga nämnder och de förtroendevalda i dessa, dnr 24KS17-8
- §75 KS Årsredovisning år 2023 för Gävle kommun och de kommunala bolagen, dnr 24KS17-7
- Tjänsteskrivelse - Årsredovisning år 2023 för kommunen och de kommunala bolagen. Ersätter 24KS17-5, dnr 24KS17-6
- Årsredovisning år 2023 för kommunen och de kommunala bolagen. Ersätter 24KS17-1, dnr 24KS17-13
- Ändringar i årsredovisning 2023, sidan 49, dnr 24KS17-14
- Bilaga 1 - Kommunfullmäktiges ärenden år 2023, dnr 24KS17-2
- Bilaga 2 - Politiska uppdrag sammanfattning år 2023, dnr 24KS17-3
- Bilaga 3 - Verksamhetsrapporter för nämnder och bolag år 2023, dnr 24KS17-4
- Revisorernas berättelse för år 2023 samt bilaga, dnr 24KS17-15
- Sakkunniga biträdets yttrande om årsredovisningen 2023 inklusive bilaga, dnr 24KS17-16

Kommunfullmäktige

Sid 567(864)

Sammanträdesdatum 2024-05-27

- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden år 2023, dnr 24KS17-28
- Revisionsberättelse för Jävsnämnden år 2023, dnr 24KS17-20
- Revisionsberättelse för Valnämnden år 2023, dnr 24KS17-18
- Grundläggande granskning 2023 - Valnämnden, dnr 24KS17-19
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Kommunstyrelsen år 2023, dnr 24KS17-17
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Kultur- och fritidsnämnden år 2023, dnr 24KS17-24
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Samhällsbyggnadsnämnden år 2023, dnr 24KS17-23
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Socialnämnden år 2023, dnr 24KS17-26
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Utbildningsnämnden år 2023, dnr 24KS17-25
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Överförmyndarnämnden år 2023, dnr 24KS17-21
- Revisionsberättelse och grundläggande granskning för Omvårdnadsnämnden år 2023, dnr 24KS17-27
- Revisionsberättelse Gemensam nämnd för hjälpmedelsverksamheten, FOU-Välfärd för 2023, dnr 24KS17-32
- Revisionsberättelse för Gemensam nämnd för verksamhetsstöd år 2023, dnr 24KS17-22
- Revisionsberättelse för Företagshälsovårdsnämnden 2023, dnr 24KS17-31
- Grundläggande granskning 2023 - Hjälpmedelsnämnden, Region Gävleborg, dnr 24KS17-29
- Grundläggande granskning 2023 - Företagshälsovårdsnämnden, Region Gävleborg, dnr 24KS17-30

Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum 2024-05-27

Sida 868 (864)

2024-06-10

Diarienummer: 24AFN123

Handläggare:

Caroline Engberg
026-17 80 00
caroline.engberg@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnd

Svar i frågan om samverkan med intresseorganisationer som företräder människor med funktionsnedsättning som har rätt till LSS

Bakgrund

Organisationen FUB har 2024-05-14 inkommit med en skrivelse till Kommunstyrelsen Gävle kommun och Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden Gävle kommun där nedanstående framgår.

Gävle kommun har tidigare skött den lagstadgade samverkan inom funktionsrättsrådet. Något som vi inom FUB nu vänder oss emot. Funktionsrättsrådet har under den senaste tiden inte fungerat tillfredsställande och med beslutet att inte längre organisera arbetet i utskott efterlevs inte lagen och det som regleras i LSS 15 § 7 punkt.

FUB Gävle känner sig härmed nödgade till att uppmärksamma kommunstyrelsen och ansvarig nämnd om de lagtexter som finns och önskar skyndsamt få tillstånd den samverkan som reglerats i lag.

Vi förväntar oss en snabb hantering av denna fråga. För att påskynda processen bilägger vi ett utkast/förslag till samverkansavtal som redan finns i många andra kommuner.

Svar från Arbetsmarknads och funktionsrättsnämnden

Till Kommunstyrelsen finns rådgivande organ där Funktionsrättsrådet är ett av dessa. Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnden beslutar varje mandatperiod om två ledamöter från nämnden som medverkar i rådet. Rådets uppdrag beskrivs nedan:

Gävle kommuns Funktionsrättsråd är ett organ för överläggningar, samråd och ömsesidig information mellan funktionsrättsorganisationer och styrelser och nämnder i Gävle kommunkoncernen. Rådet är en remissinstans för frågor som rör personer med funktionsnedsättning. Rådet ska ge styrelser och nämnder inom kommunkoncernen möjlighet att ta del av och beakta funktionsrättsorganisationers synpunkter i ett tidigt skede. Rådet ska ge funktionsrättsorganisationer i kommunen möjlighet att ta initiativ och att aktivt verka för förändringar och utveckling av kommunens verksamheter och då särskilt vad gäller verksamheter som rör personer med funktionsnedsättning. Kommunkoncernens styrelser och nämnder ska i rådet informera om sin verksamhet och planerade förändringar som är betydelsefulla för personer med funktionsnedsättning.

Av funktionsrättsorganisationerna utsedda ledamöter och ersättare i rådet kan ingå i arbets- och referensgrupper inom ramen för kommunkoncernens verksamheter. Gävle kommuns Funktionsrättsråd organiseras av kommunstyrelsen och administreras således av Styrning och stöd. Gävle kommuns Funktionsrättsråd sammanträder minst fyra gånger per år.

Då Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden redan har ledamöter i det råd som har i uppdrag enligt ovan så bedöms det inte föreligga behov av att skapa parallella strukturer. Däremot rekommenderas att en dialog förs på rådet tillsammans med intresseorganisationerna om hur rådet ska arbeta.

Verksamheter inom sektor Välfärd har kontakt med olika organisationer, där FUB är en av dem. Det kan röra möten med styrelser för information om verksamheterna och vad som är på gång, exempelvis om titelbytet bland medarbetare inom LSS och EDV. Styrelsen för FUB har även varit på studiebesök i EDV nyligen och via Aktiv fritid sprider verksamheterna de aktiviteter som FUBs anordnar till kunder och brukare, när de blir kända. Via kontakt med FUB så försöker även Aktiv fritid att planera så inte aktiviteter krockar med varandra då de vänder sig till samma målgrupp och ofta samma personer som deltar på FUBs aktiviteter.

Samarbete och samverkan med intresseorganisationer är viktig för sektor Välfärd och kan alltid utvecklas, även tillsammans med andra delar inom Gävle kommun.

Helena Englund

Ordförande

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden